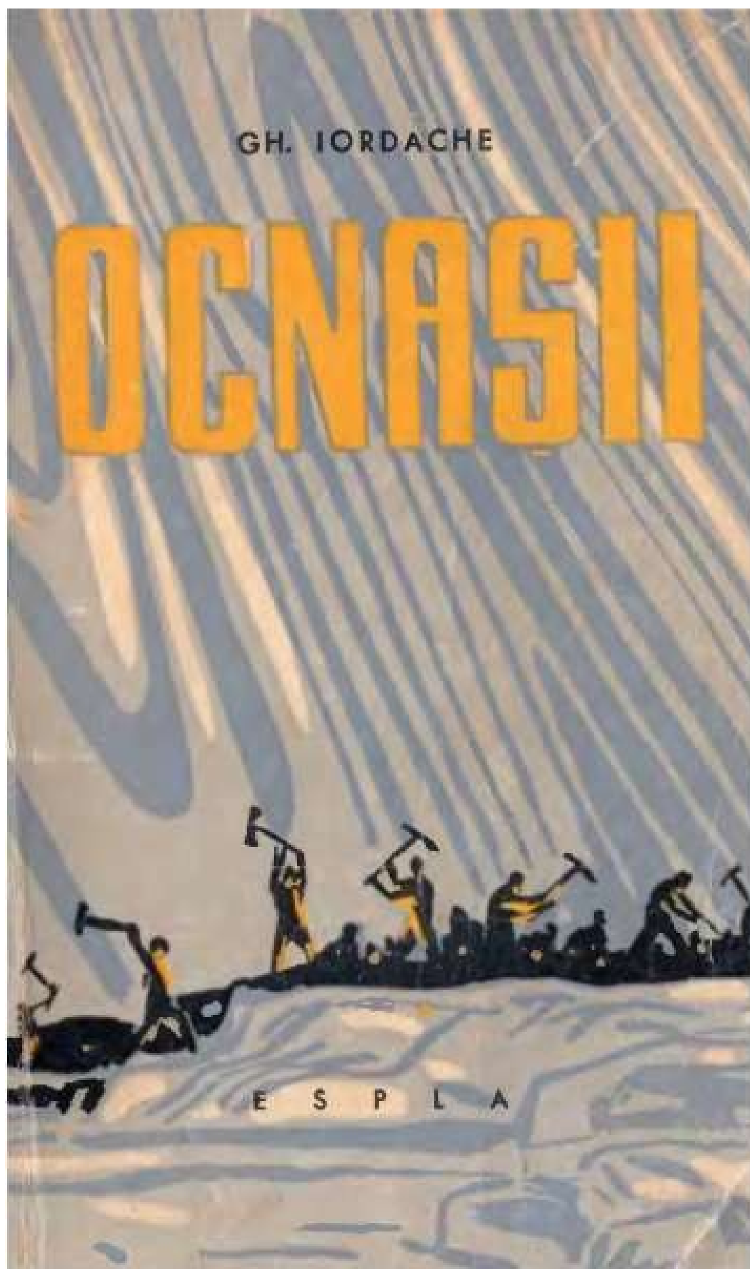

GH. IORDACHE
OCNAŞII
EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ
Coperta de TV. Popescu

*„Văzând cum trăiesc azi muncitorii de la salină, şi câtă grijă are Partidul şi Guvernul ţării noastre de toţi oamenii muncii, ca să le fie truda mai uşoară şi traiul mai bun, să înveţe şi să crească sănătoşi şi voioşi, m-am gândit să povestesc urmaşilor, mai ales tineretului de azi şi din viitor, cum au trăit şi cum au suferit strămoşii lor, ca să nu uite şi să le fie de învăţătură. Că astăzi intră în salină cu tren electric, îmbrăcaţi cu echipament de protecţie, vagonetele cu, sare le ridi*că cu *ascensorul iar „domnul" şi „boamba" grea de zeci de kilograme au fost înlocuite cu perforatoare şi alte maşini de tot felul. Ba am auzit că-n alte locuri sunt metode mai perfecţionate încă. Şi muncitorii de azi de la salină, urmaşii „ocnaşilor" de altă dată, a căror viaţă nu era mai uşoară decât a tâlharilor condamnaţi de stăpânire, aceşti urmaşi au cluburi, biblioteci, se duc la băi, la odihnă, şi ar putea uita că nu totdeauna a fost aşa, şi că trebuie să mulţumească Partidului Muncitoresc Român şi comuniştilor pentru tot binele acestui popor"*.

Cu aceste rânduri îşi începea scrisoarea către redacţie, autorul lucrării Ocnaşii, *atunci când în 1958 trimitea, din pitorescul orăşel Târgu-Ocna, manuscrisul povestirii sale. Născut în locurile pe care le descrie, intrat de la vârsta de şaisprezece ani în subteran, Gh. Iordache a cunoscut ca nimeni altul greutăţile vieţii de „*ocnaş*", cum erau numiţi muncitorii de la salină. În vremea lui, şi de-a lungul celor treizeci de ani cât a lucrat în timpul stăpânirii burghezo-moşiereşti, viaţa acestor muncitori nu se deosebea prea mult de aceea de acum un secol şi jumătate în urmă, pe care o descrie. Orfan de mic, el abia izbutise să termine patru clase primare. Dar şi după aceea, dragostea de învăţătură, dorinţa de a şti, l-au făcut să dea şi ultimul ban pe cărţi, numai să se poată instrui. Din povestirile unor bătrâni centenari a aflat întâmplări de demult, a refăcut, epoca, a aşternut apoi cele auzite, adăugite cu experienţa proprie, pe hârtie. Cu multe sacrificii, în tinereţe a izbutit să tipărească unele lucrări monografice sau literare, care mărturisesc cu prisosinţă*

iubirea caldă pe care a nutrit-o întotdeauna plaiurilor natale, locurilor unde muncea.

Azi, în statul de democraţie populară, după treizeci şi cinci de ani de muncă în salină, Gh. Iordache se bucură de o bătrâneţe liniştită, asigurată materialiceşte. Ori de câte ori se află în mijlocul muncitorilor din Târgu-Ocna, din care mulţi i-au fost ucenici în meserie, el nu uită să le amintească de timpurile grele prin care a trecut ţara noastră sub stăpânirea burgheziei şi moşierimii. Povestirile sale sunt un îndemn pentru oamenii muncii de azi ca să lupte cu şi mai mult avânt, pentru ca socialismul să fie construit cât mai grabnic şi la noi în ţară.

În grija mare de a pune la îndemâna cititorilor o povestire cât mai plăcută la lectură, dar în care înţelesurile adânci ale acelor întâmplări de demult să fie scoase cu pricepere la lumină, autorul lucrării a rugat pe tov. S. Păstorescu să „dreagă” el, acolo unde i se părea că mâna sa, „deprinsă cu ciocanul şi sculele meseriei de muncitor în salină”, n-a găsit expresia cea mai potrivită. Pentru aceasta, la sfârşitul colaborării, autorul a considerat ajutorul primit ca o a doua *naştere a cărţii sale.*

Acum, după cincisprezece ani de la eliberarea ţării din gheara fascistă, când poporul nostru trece la construirea socialismului în patria liberă, cartea Ocnaşii *înfăţişează o realitate istorică apusă, dar care nu trebuie uitată. Ştiind* cât *au pătimit moşii şi strămoşii noştri pentru a-şi câştiga un trai de mizerie, ce viaţă de robi au dus şi cât de grea a fost lupta împotriva stăpânilor exploatatori, cititorul de azi îşi va spori avântul în muncă şi-şi va întări şi mai mult hotărârea ca acele vremuri negre să nu se mai întoarcă niciodată în ţara sa. Astfel, povestirea* Ocnaşii, *deşi cu subiect din trecut, cheamă la muncă, la luptă, întăreşte încrederea în viitor.*

E.S.P.L.A.

De două zile ninsoarea nu mai conteneşte. Un vânt aprig suflă nămeţii de pe culmi şi-i spulberă în văzduh. Înverşunarea viforului a oprit orice mişcare şi a stins orice urmă de viaţă.

Numai sus, în dealul Ocnei, e forfotă mare. La porunca ghirăului, vătafii şi-au strâns oamenii încă de dimineaţă, înşirându-i în cete, ostăşeşte, pe două rânduri. S-a vestit sosirea noului cămăraş. Adunarea a fost poruncită la gura ocnei, în preajmă, bordeiului de semduri care închide puţul şi crivacul.

În bordei stăruie o umezeală pătrunzătoare; câteva capete de lătunoaie ard mocnit în vatră, împrăştiind un fum înecăcios. Vântul, din ce în ce mai stârnit, răzbeşte printre crăpăturile scândurilor putrede, zgâlţâind şandramaua şi aşezând prin colţuri mici deluşoare de zăpadă. Aici, ca şi jos, în ocnă, lucrul continuă nestingherit.

Bătrânul gurar Gheorghe Candet stă pe un butuc, cu mâinile întinse deasupra pâlpâirii sărace din vatră. Din când în când suflă în palmele făcute căuş aburii calzi din gură şi tropăie, să se încălzească. Privirile lui însă nu. se desprind nicio clipă de la funia încremenită a crivacului. Deodată tresare. Frânghia s-a clătinat, smucită de jos, din adânc, semn că acolo, în ocnă praştia a fost încărcată.

— Hi, la deal, fetelor! strigă el cu glas cântat, fără să-şi întoarne capul.

Cei doi cai, care păreau încremeniţi de frig, se scutură, ciulesc urechile, suflă aburi groşi pe nări şi în cele din urmă o iau din loc smucind crivacul. Vizitiul tresare şi el ca din vis, vântură biciul pe deasupra animalelor şi repetă ca un ecou al gurarului:

— Hi, fetelor, la deal!

Se aude un scârţâit ca un geamăt de fiară înjunghiată; funia tremură întinsă şi începe să se învârtească în jurul tamburului în timp ce crivacul se clatină, gata parcă să se desfacă din toate încheieturile.

Cât ai număra în gând până la o sută, praştia cu bulgării de sare ajunge sus; lăturaşii Sandu Pavalache şi Dumitrache Busoiu se năpustesc asupra ei ca asupra unei prăzi. Desfac legăturile, se opintesc în bulgării mari de o sută de oca şi simt cum li se dezmorţesc mâinile înţepenite de ger. Candet îi priveşte o vreme, tăcut, şi se minunează

de puterea celor doi flăcăi. Vizitiul s-a rezemat de o buturugă şi moţăie. Caii au plecat iar capetele, adormind. Dumitrache Busoiu îşi şterge broboanele de pe frunte şi-şi priveşte tovarăşul de muncă.

— Oricum, frate Pavalache, zice el oftând, tot mai bine aici decât afară…

Celălalt, care tocmai a apucat ultimul bolovan de sare, se mulţumeşte să dea din cap. Da, e mai bine aici…

Afară, crivăţul înţepa cu ace de fier chipurile învineţite ale ocnaşilor. Vătafii, încovoiaţi şi ei de frig, alergau de colo-colo, numărându-şi într-una oamenii din ceată, de teamă să nu rămână tocmai azi de ruşine. Câte unul mai îndrăzneţ încerca să se strecoare din rânduri.

— Hei! încotro? se zburlea vătaful.

— La bordei! răspundea ocnaşul, dârdâind.

— Înapoi!

— S-aprind numai ţigara.

— Înapoi!

Şălgarul îşi lua locul în rând, blestemând pe noul cămăraş, pe care-l aşteptau de dimineaţă şi nu mai sosea, pe vătaf, care i-a scos cu noaptea în cap, şi pe Dumnezeu, care şi-a găsit să dezlănţuie un viscol aşa de năprasnic, tocmai într-o zi ca asta.

— Mă frăţâne, se tângui unul către vecinul său, nu-mi mai simt mădularele.

Celălalt făcu semn din ochi fără să-i vorbească. Vătaful era în spatele lor, cu biciul pregătit. Ordinul era să nu scoată nimeni o şoaptă măcar, chiar de-ar fi să stea acolo până la miezul nopţii. Dar omul nu pricepu şi glăsui:

— Mânca-l-ar ciorile de căpcăun, că nu-l mai aduce dracul…

— Gura! răcni vătaful, şi-l atinse cu sfârcul biciului pe spinare.

— Ce ţi s-a năzărit, vătafe? se răţoi omul. D-apoi mult o să mai stăm aici? iaca, a trecut şi amiază…

— Gura! ţipă încă o dată vătaful, pocnind biciul în aer, pe deasupra capetelor.

Se făcu tăcere o vreme. Pe urmă murmurele porniră

iar, mai întâi încet, apoi tare, din ce în ce mai tare, până ce larma se întinse în toată mulţimea. La început vătafii mai cercară să potolească zarva, plesnind bicele, strigând la unul şi la altul. Dar se lăsară şi ei păgubaşi. Aşteptarea se lungea prea mult şi vedeau şi ei că oamenii au îngheţat cu totul.

Moş Iancu Părâuanu, ocnaş bătrân, aduse vorba despre fostul cămăraş Mitiţă Iacobini. Ca unul care multe a văzut perindându-se în ocnă, socotea că pricina plecării lui trebuia să fie o neînţelegere cu măria sa vodă. Altcineva nu-l putea scoate pe Iacobini de la cămărăşie. Straşnic cămăraş! Numai că nemăsurat de lacom şi totdeauna nemulţumit de huzmetul ocnei. Pesemne că din ce a stors aici a trecut parte şi asupra lui. Şi asta vodă n-a răbdat.

— A păţii-o boierul. Aşa-i trebuie! Să mai răspundă şi el pentru câte nedreptăţi a făcut! zise cu obidă Matei Ardeleanu, un ocnaş slab şi deşirat, învelit într-un suman roşcat, numai petice.

— He-he! îi întoarse vorba moş Iancu Părâuanu. Boierul e din neamul cotoilor; cum îl arunci, tot în picioare cade.

— Bine le-am scăpat de el, oftă lungul. Mai rău n-are cum să ne fie.

— Bine ar fi să ne alegem şi noi cu ceva de pe urma schimbării cămăraşului, se ivi altul la vorbă. Mai varvar ca boierul Mitiţă Iacobini nici că s-a pomenit… Barem să fie aista care vine oleacă mai blând…

— Hei, bucuria omului sărac, bucurie de mâna stângă… Ştii vorba bătrânească: schimbarea domnilor, bucuria nebunilor!…

— Soarele lui Faur şi mila ciocoiului! aiastea ştim noi câte parale fac, se amestecă în vorbă şi un al patrulea.

De departe, prin iureşul vijeliei, răzbătu un sunet de bucium; era semnalul că oaspetele e pe aproape. Dintr-o clipă într-alta putea ajunge sus, numai dacă sania trasă de cei patru cai, aleşi dintre cei mai buni, nu va întâmpina poticneli din cauza troienelor. La auzul buciumului, ocnaşii încremeniră ca nişte cătane speriate de venirea

căpitanului. Niciun murmur, nicio mişcare. Numai şuierul îndrăcit al vântului, nepăsător la tot ce se petrecea în jur.

Nu trecu mult şi în pieptul dealului se ivi sania ocnei, urcând anevoie priporul alb de nea. Caii sforăiau, rupând cu greu nămeţii, din care zburau în lături bulgării ca nişte hulubi albi, vestind sosirea înaltului dregător. De departe se arătară prin ceaţa viscolului doi călători înveliţi în blănuri şi şube, ce păreau nişte mumii de zăpadă.

Când sania fu mai aproape, ocnaşii putură desluşi pe noul lor stăpân. Aşa cum sta tolănit pe perinele saniei, noul administrator se înfăţişa a fi un bărbat bine legat. Era îmbrăcat într-o blană de samur, căptuşită cu piei de vulpe, care-i îngroşa şi mai mult trupul şi-l făcea să pară mai înalt decât era. Obrazul, îngropat în blana şubei. abia i se zărea; din cauza viscolului ţinea ochii pe jumătate închişi; sprâncenele pline de zăpadă trădau un chip încruntat, vestitor de rele.

Lângă noul cămăraş se ridica falnic şi drept trupul ghirăului Ioniţă Bârsan. Avea cojoc nou, din piei de berbec, şi pe cap fes roşu, semnul funcţiei sale de maimarele rufetului pălmaşilor din ocnă. La şold, legată cu o cureluşă, atârna taşca din piele de bursuc; în ea se păstra cu mare grijă pecetea ocnei cu semnul celor două ciocane încrucişate şi care, pusă peste orice hârtie, îi dădea putere de zdelcă, faţă de care nimeni nu putea să crâcnească. Subsuoară, păstra nedespărţitul gârbaci în şase viţe, din care – se spunea – cel puţin una era împletită din cozi de drac…

Când vizitiul a strâns scurt hăţurile, oprind sania la câţiva paşi de mulţimea strânsă în aşteptare, ghirăul zvâcni în picioare. Privirea lui de foc străpunse pe şălgarii îngheţaţi de aşteptare.

— Să trăieşti, măria ta! izbucniră oamenii într-un glas.

Bârsan sări sprinten din sanie, măcar că nu mai era tânăr. Ajută pe cămăraş să coboare, apoi o luă înainte ca să-i arate drumul. Cămăraşul se poticni de câteva ori; era să cadă din cauza şubei lungi, cu ale cărei poate mătura

zăpada. Ocnaşii văzură că era mult mai scund decât arăta aşezat în sanie: călca cu paşi mici în urma ghirăului şi părea lângă acesta ca un pitic.

Când veni mai aproape îl salutară din nou cu un „să trăieşti, măria ta!”. Cămăraşul nu dădu nici acum semn că i-a auzit. Trecu în lungul şirurilor, luptându-se cu viscolul şi cu zăpada fânată, care-l împiedica la mers.

Ocnaşii se aşteptau ca boierul să le spună ceva. îl urmăreau cum trecea pe lângă ei, fără să-i privească, şi-şi dădeau cu coatele. De bună seamă, îl apăsa căciula mare de astrahan de vreme ce alta nu făcea decât să scape mereu capul în piept, întocmai ca un om care motăie de-anpicioarele. Ar fi fost cu cale, gândeau ei, să le făgăduiască vreo uşurare oarecare. Erau numai ochi şi urechi. Dar nicio vorbă nu scăpă de pe buzele-i vinete şi subţiri. Păşea nepăsător, străin, plictisit, ca în faţa unui gard viu şi nu în faţa unor făpturi omeneşti, în mijlocul cărora avea să petreacă de acum încolo multă vreme.

Ghirăul făcu semn cu gârbaciul oamenilor că se pot răspândi la treburile lor. Apoi, tot cu gârbaciul, făcu semn vătafilor să vină la el. Din respect pentru cămăraş, aceştia se opriră ceva mai departe ca de obicei.

— Care ceată-i de rând în săptămâna aiasta? întrebă Bârsan cu asprime.

— A mea, moş ghirău, ceata Viişoarei, se prezentă cu un pas înainte vătaful Pavel Argatu.

— Ia aminte, îi vorbi Bârsan, fluturând gârbaciul înaintea lui. Să se cureţe îndată omătul de la mâglele de sare; răniţi nămeţii de la gura ocnelor, şi a lui Candet şi cea a tâlharilor. Am să vin cu măria sa domnul cămăraş să le vadă…

Ocna lui Candet se chema aşa după obiceiul statornicit de demult de a numi puţurile după numele gurarilor; în ocna tâlharilor erau aruncaţi cei surghiuniţi să ispăşească osânde grele. Aceştia nu erau scoşi la lumina zilei decât de două sau de trei ori pe an, ba încă cei mai primejdioşi nu apucau să mai vadă cerul până la moarte.

Cămăraşul intră în cancelarie, urmat de ghirău.

Cancelaria era tot într-o baracă de scânduri, căreia localnicii îi spuneau: „cămara ocnei”. Acoperişul de draniţă o făcea să pară mai arătoasă decât celelalte acarete şi şandramale din jur. Înăuntru erau patru încăperi, din care cea mai dichisită, cu sofa şi gheridon, era a cămăraşului. O folosea numai atunci când, din cine ştie ce pricini, nu putea coborî în târg şi era nevoit să rămână acolo. A doua era o încăpere pentru călăraşii care păzeau ocna tâlharilor. Într-a treia era cancelaria; aici roboteau slujbaşii, ocnei: vistiernicul, jălbarul, cantaragiul şi chelarul, grijulii din cale afară în privinţa socotelilor ce ţineau, înspăimântaţi la gândul că s-ar putea ivi greşeli în condicele cămărăşiei, ceea ce i-ar fi dus, fără multă vorbă, în rândurile ocnaşilor tâlhari. Ultima încăpere, ceva mai mică, un fel de gherghir lipsit de lumină, ţinea loc de arhivă pentru terfeloagele vechi, fiind în acelaşi timp loc de adăpost întâmplător pentru slujbaşii nevoiţi să rămână peste noapte, din cauza lucrului târzielnic.

Noul cămăraş păşi în cancelarie pe uşa larg deschisă de ghirău. Înainte de a apuca să treacă bine pragul, se auzi salutat de slujbaşii rânduiţi în picioare, în aşteptarea lui:

— Să trăieşti, măria ta! rostiră toţi în cor, ca la comandă.

Bârsan îi prezentă unul câte unul, cercetând în ochii stăpânului ca să-i surprindă orice întrebare, să-i ghicească cea mai mică dorinţă. Dar cămăraşul rămase mut, privind în gol, aşteptând să se termine mai repede această ceremonie pentru care, contrariul celor ce credea ghirăul, nu simţea nicio plăcere; totul i se părea searbăd, de prisos; oamenii, înmărmuriţi smirnă în faţa lui, abia ţinându-şi răsuflarea, erau caraghioşi, mirosul greu de mucegai, care-i supăra nările, îi era nesuferit, după cum nesuferită îi apărea şi sărăcia acestei încăperi, de neasemuit cu vestitele cancelarii prin care fusese obişnuit să se mişte până nu de multă vreme… Se aşeză într-un jilţ acesta scârţâi speriat sub apăsarea trupului îngreunat de blănuri. În faţa lui se afla un vraf de condice; trase una şi mai apoi alta. Începu să le răsfoiască cu mâna albă, fină, încărcată –

cu inele bătute în pietre strălucitoare. Erau condice de încasări, „sama casei”, condice de magazie, de vărsări către vistieria mare, de la Iaşi. La urmă se opri mai mult, fără să-şi dea seama de ce, asupra condicii cu oamenii înscrişi în rufet.

— Se ţin de treabă rufetaşii? întrebă el ochind numărul de încheiere de la sfârşitul condicii: o mie şi unul de robi!

— Da, măria ta, se ţin, că altfel nu le merge! vorbi ghirăul frângându-se de şale. Pentru leneşi avem noi leac…

Cămăraşul zâmbi în silă. Gândul îi zbura fără voie la toate câte le petrecuse în viaţă. Îşi aminti de rangurile şi dregătoriile lui de odinioară şi ochii i se învolburară de o strălucire de ură şi dezgust, îi venea greu să creadă că din palatele în care a sălăşluit toată viaţa a trebuit să ajungă în acest bordei urâcios, îmbâcsit de mucegai şi duhnind a sudoare de om. Nu-i venea să creadă, dar acesta era adevărul. Tristul adevăr! A trebuit să spună adio pentru multă vreme petrecerilor şi vieţii de huzur, să-şi lase casa de la Iaşi, plină de covoare şi mobile scumpe, să se smulgă din braţele femeii iubite şi să vină aici, unde, la drept vorbind, nu ştia prea bine ce se aşteaptă de la el şi nici cum va trebui să se descurce de răspunderea ce i s-a aruncat pe umeri. Tot ce ştie este că de acum încolo va fi stăpânul a o mie şi unul de robi – atât şi nimic mai mult. Soarta l-a silit să trăiască cine ştie câţi ani în acest târguşor prăvălit la poalele munţilor, unde nimic nu se arăta vrednic de ambiţiile lui. În fiecare zi va trebui să urce dealul ocnei, să asculte pârile ghirăului, să scotocească prin filele acestor catastife jegoase, să-şi irosească o bună parte a timpului pe lângă aceşti slujbaşi tăcuţi şi nevolnici, care acum îl privesc cu nişte ochi de broaşte râioase, gata să se afunde în mlaştina lor la cea dintâi încruntare a sa. Ştie că şi jos, în târg, nu-l aşteaptă nimic mai bun. După câte i s-au spus, în târg nu sunt boieri de viţă mai însemnată şi nici ranguri înalte nu deţin. Va trebui să se mulţumească cu bunăvoinţa lor, să petreacă în casele lor, poate chiar să se drăgostească cu femeile lor…

Asta s-a ales din toate visurile lui!… Cine ar mai crede azi, văzându-l aici, cât de sus aspirase? Râvnise chiar şi scaunul domniei… Şi de ce nu? Nu avea el, Costache Vilara, întinse legături de familie care se răsfirau până la Fanarul Ţarigradului? Şi nu era el, Costache Vilara, o persoană cultivată, om umblat în lume, cum puţini feciori de neam domnesc se aflau pe vremea aceea?…

Se scutură cu spaimă de aceste gânduri. Spuse ghirăului:

— Pun multă credinţă în vrednicia domniei tale. Mi s-a spus că eşti om de ispravă.

— Sunt, măria ta, sunt! Aşa am fost totdeauna! Aveţi să mă vedeţi la treabă. Şi Bârsan îşi mângâie drăgăstos gârbaciul.

Cineva ciocăni în uşă, apoi se strecură sfios în cancelarie, fără să mai aştepte răspunsul. Era curteanul Ion Dongorozi.

— Sărut mâna, boieri dumneavoastră, rosti el, învârtind cuşma în mână. Privea ţintă la boierul cel mare, dar se adresa ghirăului: O picat un călăreţ de la Tecuci. Zice le-o venit cu tabăra de sănii să ridice sare, şi cere adăpost.

— Să vie! porunci Bârsan, nemaiaşteptând cuvântul lui Vilara.

Curteanul ieşi grăbit. În urma lui se ivi îndată un bărbat tânăr şi înalt. Îşi scoase cuşma miţoasă, scuturându-şi pletele negre. Ochii îi sticleau din cauza gerului; braţele îi atârnau obosite; barba îi crescuse încâlcită; se vedea că omul, venind de la drum lung şi greu, nu fusese înlesnit să se îngrijească prea mult.

— Să trăieşti, Înălţimea Ta! se înfăţişă el boierului, încercând să-şi aşeze la ceafă pletele ce-i cădeau neastâmpărate peste ochi.

— Spune, omule! îl îmboldi tot Bârsan. Care-i dorinţa?

— Suntem veniţi după sare cu tabăra, dinspre partea Tecuciului, măria ta, şi ne rugăm frumos de adăpost. Săniile au mas în târg până veţi binevoi a da poruncile

trebuitoare. Apoi, mormăind pentru sine: Să umbli o săptămână pe asemenea drumuri şi să te vrăjmăşeşti cu o vreme aşa de pârdalnică, nu-i şagă…

— Păi cine-i de vină? îl stropşi Bârsan cu răutate. Voi n-aveţi minte? Cum v-aţi încumetat la drum?

— Ne-a trimis dumnealui domnul ispravnic, că noi nu eram nebuni să venim de capul nostru, răspunse călăreţul, înăsprind şi el vorba.

— Bine, bine… mârâi Bârsan nemulţumit de răspunsul semeţ. Mureşanule! strigă el pe cantaragiu. Mergi devale cu omul ista şi căutaţi găzduire pentru tabără.

— Am înţeles! sări repede unul din slujbaşi de la locul lui. Îşi luă căciula şi haina groasă de şiac şi plecă îndată, urmat de călăraş.

Începuse să se întunece. La gurile celor două ocne şălgarii dădeau zor să cureţe omătul şi să facă pârtie largă pentru domnul cămăraş. Lucrul mergea greu. Vântul spulbera zăpada şi o arunca înapoi cu furie. Toată truda se arăta zadarnică, măcar că vătaful, nemulţumit, alerga din om în om, îmboldind pe fiecare şi zorindu-l la treabă. Fuseseră scoşi şi cei doi flăcăi de la praştie, ca şi vizitiul. Înăuntru nu rămăsese decât Candet, să privegheze frânghia coborâtă în adânc.

— De-a surda ne zbatem! izbucni Sandu Pavalache, privind neputincios cum vântul îi sufla pulberea albă ridicată în lopată. Doar să ne aflăm, ia aşa, în treabă…

— Aşa-i porunca, băiatule! se ivi ameninţător vătaful. Îşi dădea seama şi Pavel Argatu că mare lucru nu se poate face, acum când vântul suflă cu atâta înverşunare, dar nu era în căderea lui să-i oprească. Ghirăul a poruncit, numai el poate să hotărască.

— Asta-i ca în povestea prostului, urmă Pavalache fără să ia aminte la vătaf, de l-a pus Belzebut să care apă cu ciurul din fântână… Cu vântul ăsta nici până la miezul nopţii nu durăm pârtie…

— Haide, haide! îşi înăspri vocea vătaful. V-aţi cam luat nasurile la purtare. Pesemne vi s-a făcut de butuc…

Târziu, după ce se întunecă aproape de tot, cămăraşul apăru în uşa larg deschisă a cancelariei, învăluit de pâlpâirea roşiatică a lumânărilor înfipte în sfeşnice joase de pământ. În spatele lui crescu îndată umbra lată şi înaltă a ghirăului. Noul stăpân aruncă o privire lungă în jur, făcu doi paşi pe cărarea proaspăt ruptă în troian, apoi, clătinând din cap, ca şi cum ar fi răspuns unui gând ivit pe neaşteptate, se urcă în sania ce aştepta pregătită în latura cămării. Făcu semn vizitiului şi acesta pocni din bici; ghirăul se repezi să mai spună ceva, dar sania se urni într-o opintire repede, coborând la vale, prin zăpada răscolită.

Bârsan strânse dinţii şi o înjurătură cumplită i se pierdu, mormăită printre buze. Apoi se îmbăţoşă, scoţându-şi mult înainte pieptul lat, şi pomi către bordeiul de la gura puţului.

La intrarea lui Bârsan în bordei, cei dinăuntru tresăriră ca din somn. Candet se ridică de lângă foc şi-şi făcu de lucru la crivac. Vizitiul începu să împletească o viţă desfăcută a biciului. Cei doi flăcăi, Sandu Pavalache şi Dumitrache Busoiu, se pitiră în spatele bolovanilor de sare descărcaţi mai înainte. Şi caii se cutremurară neliniştiţi, dând din copite şi sforăind.

Ghirăul fulgeră cu privirea în jur, pe urmă se îndreptă către buturuga pe care stătuse până atunci Candet şi se aşeză. Îşi scoase luleaua din brâul lat, de lână roşie, o înfundă bine cu tutun din punga scoasă tot de sub brâu, apoi luă cu degetele îngheţate un cărbune şi o aprinse. Trăgea scurt din lulea, repezind nouraşi deşi de fum şi se gândea la noul cămăraş, care-l uitase în uşă şi plecase fără să-i spună măcar o vorbă. Gândul acesta i se risipi apoi, odată cu fumul înecăcios al tutunului nefermentat, pregătit în casă, pe care-l pusese în pipă. Mai la urma urmei, îşi zise, n-au văzut asta decât slujbaşii din birou. Şi dacă vreunul nu şi-o ţine gura sau şi-o lua nasul la purtare, atunci... are el leac pentru aşa ceva. Cât despre noul stăpân, n-avea să-şi facă griji prea multe. Se vedea că nu se pricepe să fie aspru. Prea se purtase sfios atunci când ar fi trebuit să se arate puternic. Aproape că-i părea rău că

n-are un stăpân falnic, de care să tremure. La acest gând, zâmbi: Mai bine să tremure alţii de mine. N-am a mă teme de nimic. Ocna-i a mea şi cămăraşul la fel. Ce-a fost moş ghirăul până acuma, dar să vedeţi de-acum înainte…

Privi în jur şi întâln aţintiţi spre el ochii lui Candet şi ai vizitiului, în care zări parcă o undă de veselie.

Asta îl înfurie dintr-odată.

— Ei, Candet! zbieră la gurar, sărind de pe butucul pe care stătuse. Ce fac ăia jos? Dorm?

— De, moş ghirău, nu ştiu ce-or fi făcând, se fâstâci Candet, gândesc că muncesc.

Spuse asta nemulţumit şi în gând se mustră că n-a apucat să prindă de veste înaintea lui Bârsan că praştia nu s-a mai ridicat de mult la suprafaţă. „Nătărău bătrân ce sunt!” se sudui el singur.

— Dă semn să vină căluşul sus! mai repede, mai repede! îl zori ghirăul, cuprins de un fel de neastâmpăr.

Gurarul nu mai zise nimic. Scoase o lopată de jăratic din vatră şi azvârli cărbunii aprinşi în gura puţului. Era semnalul că se cerea căluşul cu care oamenii se urcau şi coborau din ocnă.

Odgonul jucă scurt. Îndată caii porniră domol, bucuroşi că nu trăgeau de data aceasta decât funia goală, fără nicio greutate. La vederea căluşului, mustăţile lui Bârsan se zburliră, ajungând cu vârfurile până la urechi. Ghirăul se aruncă cu toată greutatea trupului pe policioara rotundă, cuprinzând-o strâns între picioare. Apucă cu nădejde, cu amândouă mâinile, frânghia şi făcu semn lui Candet să mâne caii.

— Mamele voastre de puturoşi! se auzi glasul lui, în timp ce dispărea pe gura puţului. Apoi se făcu tăcere. Caii opriţi în loc nu mai mişcară; gurarul se aplecă îngrijorat peste gura ocnei; asculta, cercând să ghicească ce se petrece jos; vizitiul şi cei doi tineri strânşi în preajma lui, aşteptau şi ei cu sufletele la gură.

Bârsan sări de pe căluş înainte ca acesta să ajungă de-a binelea pe fundul ocnei. Avea o iscusinţă nemaipomenită să cadă în mijlocul oamenilor când aceştia

se aşteptau mai puţin. Simţea o adevărată plăcere să-i ia pe negândite, în timpul odihnei, când mâncau sau când sporovăiau despre necazurile lor. După pravila lui nescrisă, nu se pomenea păcat mai mare decât atunci când ocnaşul se oprea din lucru, fie şi numai pentru a-şi scuipa în palme. De data asta ghirăul nimerise cum nu se putea mai rău. Era tocmai la ceasul când, după toiul muncii, oamenii înfierbântaţi îşi îngăduiau un scurt răgaz de odihnă, ca să-şi tragă răsuflarea şi să-şi împrospăteze puterile.

Câţiva ciocănaşi tocmai se odihneau, răsuflând greu: piepturile li se zbăteau să se spargă, sudorile le şiroiau pe spinările negre. Bătutul brazdei, ca s-o desfaci în bulgări nu mai mici de o sută de ocale – sarea măruntă nepunându-se la socoteală – era cea mai istovitoare muncă în ocnă. Trebuia îndemânare dar şi multă putere.

Cât stăteau ciocănaşii, tărăbonţaşii răneau mărunţişul din faţa rosturilor, sau rostogoleau câte un bolovan uitat, spre locul de încărcare. Aici, la praştie, lucra Nicolae Druguleţ, aşteptând la mână drobii ce trebuiau ridicaţi. Veneau cam zece sau doisprezece bulgări la o încărcătură şi nu avea acum la îndemână decât patru. Dar până atunci nu stătuse nici el cu mâinile în sân şi era ostenit. Încărcarea praştiei nu era treabă de mântuială. Să aşezi pana şi s-o baţi bine în torţile praştiei, să-i potriveşti funiile când îşi ia zborul spre gura puţului, ca să nu lase în balans prea mare, era totuşi un meşteşug deosebit. Şi Nicolae Druguleţ era mândru de îndemânarea cu care muncea. De unsprezece ani de când lucra la pană, nu i se întâmplase să greşească. Acum, aşteptând căluşul de sus, care trebuia să aducă cine ştie ce veste pentru vreun ocnaş, îşi îngăduia şi el o scurtă odihnă.

În asemenea clipe ocna părea ca ameţită. Un murmur de voci stinse plutea slab, ca o scurgere domoală de ape. Cele cincizeci şi opt de feştile cu seu ce ardeau în străchini de lut sau în hârburi de tuci, clipoceau în faţa brazdelor ca licuricii pe o mare de întuneric; de departe păreau mai degrabă nişte candele pe morminte, iar oamenii ce se învârteau în lumina lor plăpândă semănau cu nişte umbre

negre, ieşite din adâncuri.

Şfichiul gârbaciului lui Bârsan îl trezi pe Drugul eţ din visare.

— Au! ţipă el, şi sări într-o parte, recunoscând fesul roşu al ghirăului.

— Haită de trântori! strigă maimarele rufetului, repezindu-se spre cei de la brazde. V-aţi aşezat la taclale, hai? Las că vă arăt eu cine-i ghirăul Bârsan! La butuc cu voi! Pe toţi am să vă pun la butuc! Şi tu, vătafe, căută el din ochi pe vătaful Spiridon Lăcătuş, care tocmai atunci i se înfăţişă, tremurând. De mult nu mai am ochi să te văd! V-aţi pus pe răsfăţ, şi tu, spurcăciune, în capul lor! Să dea dracul să nu vă faceţi cisla, că nu vă mai scot din ocnă, câte zile ăţi avea… Aici o să vă putrezească ciolanele!

Se îndreptă cu paşi mari spre brazda lui Vasile Amăriuţei. Opt oameni se sprijineau în bătătoarele mari şi grele, aşteptând pe cel de la brazdă să cioplească un rost nou, fără de care nu puteau să înceapă bătaia sării.

— Ce staţi? se răsti la ei.

Întinse gârbaciul şi înfăşură cu sfârcurile lui mijlocul îndoit al lui Vasile Amăriuţei, care tocmai cioplea faţa brazdei. Omul se dezdoi cu un geamăt şi se răsuci spre ghirău. Ciocanul îi alunecă din mână şi îi căzu peste picior. Ocnaşul se clătină, se frânse şi se lungi icnind de durere. Cineva se repezi să-l ajute. Plimbă lumina feştilei peste trupul chircit în lungul brazdei. Din picior curgea sânge. îl zgâlţâi pe rănit:

— Bădie Vasile! Bădie!

Amăriuţei nu răspundea. Leşinase. Mai săriră şi ceilalţi. Bârsan se vârî printre ei.

— La loc! Vedeţi-vă de treabă!

Oamenii nu se mişcară, ca ţintuiţi locului. Spiridon Buhneş, ciocănaş bătrân, care nu se temea de Bârsan, spuse cu îndrăzneală:

— Chiar aşa nu merge, moş ghirău! Se prăpădeşte sub ochii noştri. Să-l ducem sus. Poate or găsi vreo babă, să-i facă oblojeli.

— Să se ducă, dacă şi-a făcut cisla, hotărî ghirăul.

— Nu aşa! se îndârji Buhneş. Dacă nu şi-a făcut cisla nu-i vina lui. N-am făcut-o nici eu. Azi toate-s pe dos. Nu merge sarea la bătaie şi pace! La unele brazde se ia rostul; altele se înfig adânc de nu le mai putem ridica nici după o sută de bătăi cu ghiuleaua. Am păţit-o şi eu cu o brazdă; de trei ori i-am făcut rostul, am bătut-o cu bătătoarele, dar cu nimic nu m-am ales…

— Sunteţi nişte trântori! Nu vreţi să munciţi!

— Nu vorbi cu păcat, moş ghirău! Cine nu vrea să-şi facă cisla şi să iasă mai devreme din iadul ista? Nici de-ale gurii nu mai avem în traiste. Nevestele nu vor să ştie că sarea are draci; când ne văd venind târziu acasă, li se năzare că am irosit vremea la crâşmă. Dar numai noi ştim care-i adevărul. Ian priveşte, moş ghirău, câtă sare măruntă s-a ales din spărturile noastre! Şi zicând acestea plimbă feştila la picioarele brazdei, ca să-i arate grunjii risipiţi de-a lungul ei.

— Nu-i păcat de atâta muncă irosită?

Bârsan ascultă, sfârcuindu-şi mustaţa cu ciudă. Ar fi avut poftă să sară la el, să-l bată ca pe-un câine. Îşi vârî însă gârbaciul subsuoară şi strânse pumnii. Nu îndrăznea. Buhneş era bătrân, omul cel mai înţelept din ceată; îl iubeau toţi ocnaşii. Simţea cum toţi oamenii stau cu urechile ciulite să asculte ce spune. Dacă ar da acum în el, nu se ştie dacă n-ar sări să-l apere… Nu, asta nu va face. După câte s-au petrecut aici, nu de mult, trebuie să umble cu băgare de seamă. Răzmeriţa abia s-a stins, dar duhul ei mai pluteşte pe-alocuri, ca un nor de furtună. Schimbarea cămăraşului Iacobini semăna mai degrabă cu o biruinţă a ocnaşilor. Asta o înţelegea bine ghirăul. Îşi stăpâni deci furia şi porunci ca rănitul să fie ridicat.

— Spui că mai avea o brazdă plină până să-şi facă cisla? mai zise el. Pe aceea să mi-o faceţi voi, altfel nu vă dau drumul. Avem nevoie de sare, de multă sare! Ne-a sosit o tabără de sănii de la Tecuci şi n-avem cu ce s-o încărcăm…

Bârsan se îndepărtă de brazda lui Amăriuţei înjurând. Rănitul fu ridicat. Oamenii reluară lucrul, încordându-şi

ultimele puteri; ciocanele loveau, fără întrerupere, grunjii scăpărau şi înţepau trupurile goale ale ciocănaşilor, feştilele ardeau leneş, cu fum gros, duhoarea de seu ars stârnea tuşea. Nu mai vorbea nimeni.

Sus nu mai răzbea decât ţipătul ciocanelor, ca un ecou fioros din altă lume. Funia tamburului se smuci de trei ori; era semnul că trebuie scos din ocnă un om. Gurarul se trase speriat de o parte. Făcu semne grăbite cu mâinile, împrăştiind lumea strânsă în jurul lui, şi strigă vizitiului aproape în şoapte:

— Hi, la deal, cu băgare de seamă!

Caii porniră în trap, dar Candet sări să-i oprească.

— Fii cu luare aminte! îl îndemnă el pe vizitiu. Vine câinele! E în furii, măi băiete. Ferească Dumnezeu să-i greşim cu ceva…

Prinzând caii de căpăstru, vizitiul porni să se învârtă în jurul crivacului. Funia se înfăşură încet-încet pe tambur. Dar în locul ghirăului apăru trupul mătăhălos al ciocănaşului Vasile Amăriuţei. Gheorghe Candet privi uluit la omul prins de căluş. Parcă nu-i venea să creadă. Ce caută ăsta sus? La un ceas atât de nepotrivit? Aşeză cu cea mai mare grabă oblonul, în timp ce căluşul rămase spânzurat în văzduh cu încărcătura lui neaşteptată. Abia acum băgă de seamă Candet că trupul Amăriuţei era legat cu funii de căluş.

— Ce-i cu tine? întrebă el, presimţind ceva rău.

— Dezlegaţi-mă, gemu cu glas stins Amăriuţei.

Îi desfăcură legăturile şi-l ajutară să pună un picior pe oblonul puţului. Celălalt îl avea înfăşurat într-o bondiţă veche, din care se prelingeau picături mari de sânge.

Omul scânci de durere şi blestemă:

— Of! Nu i-ar mai răbda pământul pe hoţi!

— Spune, omule, ce s-a mai întâmplat? vru să ştie numaidecât Candet, sprijinindu-l de mijloc.

— Of, frate Gheorghe! Nu mai pot! Mi-am zdrobit piciorul cu ciocanul…

Aşternură un suman în faţa vetrei şi-l ajutară să ajungă până acolo. Când desfăcură încălţările, sângele

ţâşnea ca un şuvoi.

— Bre, că rău te-ai mai zdrelit, adăugă Candet legându-i piciorul în grabă, cu un ştergar. Ţi-ai rupt o bucată de ciolan cu carne cu tot. Ar fi bine să te duci degrabă la Catinca lui Darie. Ţi-o găsi ea leac, zgripţuroaica... Dar se răzgândi îndată: N-ai să răzbeşti prin nămeţii iştia... S-o suit omătul până-n brâu...

Rănitul gemu iar.

— Cum dracul să îţi se întâmple tocmai ţie una ca asta? se miră Candet.

— Ceasul rău! şopti Amăriuţei. De dimineaţă mi-a ieşit înainte Didina a lui Bordeianu cu deşertul. Tocmai atunci a scos-o dracul din casă, la apă... Şi vream să mântui mai devreme azi tainul. Mi-e bolnavă femeia şi-i singură. Dar sarea nu mergea în ruptul capului! La o brazdă s-a luat rostul şi a trebuit s-o încep de la capăt; alta s-a înfipt în adânc, şi am dat optzeci de bombe de mi-am dezghiocat oasele. Acum, cu asta nouă, chitisem că pe la cântatul cucoşilor să isprăvesc, dacă nu venea câinele.

Amăriuţei le povesti apoi cum s-a pomenit pe neaşteptate cu Bârsan, cum l-a sfârcuit cu gârbaciul şi cum i-a scăpat ciocanul pe picior.

— A trecut moartea pe lângă mine. Când am deschis ochii pluteam parcă în iad; se părea că mă poartă strâns în braţe dracii. Numai aici, sus, am priceput că eram legat de căluş. Of! Nu mă lăsa, Doamne, să mă prăpădesc până nu i-oi plăti ghirăului.

Sângele se prelingea din rană în şuviţe subţiri, peste scoarţa vechiului suman ce-i ţinea de culcuş. Gheorghe Candet, ca ocnaş bătrân ce era, se pricepea la vătămătură şi la oblojeli. Multe văzuse el de astea. Nu mai stătu pe gânduri. Cotrobăi în traista lui Amăriuţei şi trase o basma; rupse o bucată şi făcând-o mototol o aruncă în vatră; cârpa se aprinse fumegând încet. Strânse cu o surcică scrumul rămas şi-l presără pe o scândurică, amestecându-l cu scuipat; se făcu un aluat negru şi lipicios pe care îl întinse peste rană, uşor, abia atingând locul cu mâna. Din traista lui scoase un dărab de mămăligă, îl turti între palme şi-l

aşeză ca o cataplasmă peste rană, făcând o altă legătură. După ce mântui oblojeala spuse:

— Amu, dacă n-ar fi ghirăul aici, mi-aş lua inima în dinţi şi te-aş slobozi de vale cu o sanie.

De teama gândului îndrăzneţ mai mult şoptise. Tocmai atunci intră şi vătaful Argatu.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el, cercetând încăperea de jur-împrejur. Cine geme aici?

— S-a zdrelit rău la picior bietul Vasile, vorbi Candet. N-ar fi chip să-l urcăm într-o sanie şi să-l trimitem acasă?

— Nici pomeneală de aşa ceva, bade Gheorghe! Vrei să ai de-a face cu moş ghirău? Poate să cătăm pe cineva să-l ducă până-n sat.

— Şi aşa-i bine! primi gurarul.

Tânărul Busoiu ieşi din umbră şi se apropie de ei.

— Da’ de ce vă temeţi atât, oameni buni? zise el dojenitor. Se prăpădeşte bădia Vasile lângă noi şi stăm cu gurile căscate. Apăi, treabă-i asta? îl duc eu cu sania! Ce? Şi-a zdrelit piciorul la nuntă, sau la tăiat drobii?

Candet rămase cu gura căscată la auzul unor asemenea spuse, iar Pavel Argatu îngheţă cu vorba pe buze. Pe urmă se îndepărtă, găsind că e mai cuminte să nu fie faţă la asemenea cutezătoare abatere. De când e ocna nu s-a pomenit ca un rufetaş să se urce într-o căruţă a cămarei! De hatârul ăsta nu se bucurau decât morţii şi ghirăul.

— M-oi alege poate cu nişte bice pe spinare, mai spuse Busoiu, dar mai uşor o să-mi fie mie, decât îi este acuma lui bădia Vasile…

Flăcăul nu mai întârzie. Ieşi repede şi peste puţin. se întoarse. Sania aştepta la uşa bordeiului.

— Şi chiar faci tu cum ai spus? se minună iar bătrânul Candet, neputând să-şi vină în fire în faţa îndrăznelii tânărului Busoiu. Numai dacă Îţi-a merge… Fă şi tu aşa ca să pici îndărăt înainte de a ieşi strigoiul din ocnă, le-altfel nu-i bine…

Flăcăul, ocupat să-l ajute pe Amăriuţei, nu răspunse, cu toate că ar fi putut să-l liniştească pe gurar, spunându-i

că a avut grijă să ia din grajd caii cei mai iuţi: cu asemenea telegari nu se teme că are să zăbovească prea mult la drum. Dar nu-i spuse nimic. Urcă pe rănit în sania aşternută cu paie. Caii porniră ca scăpaţi din arc, stârnind vârtejuri de zăpadă. Într-o clipă se pierdură înghiţiţi de întunericul nopţii.

În ocnă, singurul semn care să arate oamenilor scurgerea timpului erau brazdele lucrate şi drobii daţi la praştie. Aceştia purtau semnul tăietorului, ca să se ştie câtă sare a dat fiecare; unul avea ca semn o linie, altul două puncte, altul o cruce, altul un cerc, cu totul mai bine de o sută cincizeci de semne, ce se puneau şi pe scule. Semnele se moşteneau din tată-n fiu şi ocnaşii se mândreau cu ele, ca nobilii cu blazoanele. În noaptea asta însă totul se învălmăşise. Lucrau în neştire, fără judecată, goliţi de gânduri. Nenorocirea întâmplată lui Vasile Amăriuţei i-a secat la inimă, iar venirea neaşteptată a ghirăului le-a zăpăcit obişnuitele arătări despre mersul timpului. Aşteptau nerăbdători să se vestească de sus al doilea cântat al cocoşilor şi să-i vadă coborând pe cei din schimbul următor. În trupurile moleşite stăruia oboseala parcă mai apăsătoare ca altă dată. Să nu fi fost ghirăul acolo, ar fi lepădat sculele şi s-ar fi întins cu spinările încinse pe luciul de gheaţă al podelei de sare şi ar fi rămas aşa până la sosirea schimbului…

— Vino cu răbojul la mine! se auzi tunând glasul ghirăului.

Vătaful alergă ţinând în mână o şipcă lungă, plină cu crestături.

— Ian te uită, ian te uită! mormăi Bârsan, citind semnele de pe răboj. Ion Argatu, opt drobi… Ion Dreptu, şapte… Vasile Pintilie nouă… Profitan Toader, şase… Auzi, vătafe? Şase! îţi place? Ia strigă-l încoace pe budulacul ista!

Vătaful chiui de două ori:

— Profitan! Hei, Profitan, fă-te-ncoace, la moş ghirău!

— Iacătă-mă-s! sări omul, desprinzându-se din întuneric.

Ghirăul ridică feştila şi-l cercetă în lumina ei.

— Tremuri, hai?

Tremura, nu de teamă, de osteneală. Pe pieptul gol i se scurgea o mâzgă vâscoasă din apă şi praf de sare.

— Te-ai prostit rău, Profitane! Din ciocănaş fruntaş, mi-ai devenit codârlă.

Acesta bolborosi încurcat:

— N-am vină, moş Phirău. Am brazda într-un loc cu chichion. Trag de ea, nu-i chip s-o urnesc. De două ori i s-a luat rostul. Am dat şi bătaie vârtoasă, şi mai moale, nimic n-am făcut. De zece ani îs în ocnă, dar o zi aşa de afurisită n-am avut. Am văzut iepure când am urcat dealul... Asta-i ştiut. Când îţi iese iepurele înainte, nu-i a bună, termină el convins.

— Nu-i de asta! E că staţi de poveşti; nu lucraţi... Hai, pleacă la brazdă! Să nu crezi le-ai să scoţi nasul din ocnă până n-ai să mântui partea ta. Văd eu bine că vi s-a făcut de butuc...

Strigase tare, ca să-l audă toţi. Glasul îi pluti cu ecou lung între pereţii cufundaţi în beznă ai ocnei. Oamenii se aplecară mai tare asupra uneltelor, strângând din dinţi.

Dintre toate pedepsele butucul era spaima lor. Pe vreme de iarnă era moarte curată să stea cineva cu picioarele prinse în butuc ca într-o menghine, zăcând nemişcat zile întregi, aruncat undeva pe fundul ocnei sau în grajd, ca un stârv. Putea să putrezească omul în butuc dacă aşa voia ghirăul. Când nu era butucul, era bătaia, iar când i se părea că nici schilodirea oamenilor nu-i de ajuns ghirăul le lua pământurile date din moşia ocnei în virtutea unei vechi pravili domneşti, lăsându-i să moară de foame cu tot neamul lor. Fără pământ de hrană, nu poate trăi un ocnaş. Cu cele cincisprezece parale cât se plăteau pentru un drob de sare, îi era greu s-o scoată la capăt, dacă pe lângă asta nu avea şi un Ian de popuşoi.

La toate astea se gândea bătrânul Spiridon Buhneş, ascultând răscolit de mânie, urletele ghirăului. Se înturnă către vecinul său şi-i vorbi încet, abia stăpânindu-se:

— Doamne, vericule, multe mai răbdăm şi noi. Vorba

aceea: turcul te bate, turcul te judecă! Răbdăm şi îndurăm. El e unul, noi mulţi, mulţi de tot!… îşi umflă pieptul cu aer şi apucând ghiuleaua, o lăsă să cadă pe brazdă, cu toată greutatea, cu sete, parcă ar fi zdrobit capul unui şarpe sub ea… Mulţi dar nevolnici… adăugă tot el, dezdoindu-se de şale.

O pârâitură puternică acoperi deodată zgomotul ciocanelor. Nicolae Druguleţ îngălbeni; răcni cât putu de tare, alergând ca un bezmetic prin întuneric:

— Fugiţi! Fugiţi! Fugiţi, oameni buni!

Ciocanele amuţiră; oamenii şovăiră câteva clipe cu uneltele în mâini, apoi, îndată, se răspândiră zăpăciţi, îngropându-şi feţele în pereţii ocnei, apărându-se cu mâinile prinse pe cap ca de o primejdie pe care n-o vedeau dar o simţeau în preajma lor. Sus, praştia încărcată vâri se legăna încă nesigură sub armătura clopotului; se auzi o nouă pârâitură, de data asta mai tare; legăturile funiilor se desfăcură şi bolovanii din plasă se prăvăliră în gol. O bubuitură ca de trăsnet făcu să se cutremure ocna. Parcă un turn înalt s-ar fi prăbuşit la câţiva paşi, sau o ghiulea mare ar fi detunat drept în mijloc. Spărturile bolovanilor împroşcară departe, ca o ploaie de ghiulele şi schije, găurind pereţii şi secerând oamenii. Ocna se umplu de vaiete şi strigăte. Feştilele pâlpâiră speriate şi se stinseră. Se aşternu o beznă neagră. Nori încărcaţi cu praf de sare se ridicară de jos făcând şi mai nesuferit aerul şi aşa înecăcios. De sus se auzi gurarul, răcnind ca în spaimele morţii:

— Aslanache, pune măciuca!

— Foc! Foc! Aprindeţi focul! urlă ghirăul, de undeva, de lângă un perete.

Îndată cineva aprinse paiele uscate pregătite pentru asemenea împrejurări. Pale de lumină galbenă despicară bezna. Odată cu lumina un freamăt şi o învălmăşeală nemaivăzute izbucniră în ocnă. Oamenii înnebuniţi de groază alergau de colo-colo. Strigau de-a valma cu răniţii, se chemau, se căutau între ei, plângeau, blestemau. Ghirăul se ivi în pâlpâiala flăcărilor. Îşi pierduse biciul în

învălmăşeală şi acum parcă îi lipsea ceva. Încerca să urle, să se răstească la oameni, să-i domolească, dar nu-l lua nimeni în seamă. îl căută din ochi pe Druguleţ. Se apropie de el şi-i spuse, potolit, îngrijorat:

— Vezi cine-i rănit.

Druguleţ luă un smoc de paie, îl aprinse şi porni în cercetare. Se întoarse destul de repede: trei răniţi şi doi morţi.

— Morţi? se strâmbă Bârsan. Cine-s?

— Simion Cotrubă din Târgul Trotuşului şi Mihalache Aldea. Pesemne că n-au mai putut să se tragă din făgaş când s-a dat de veste…

Oftă. Ghirăul îşi muşcă buza. Vorbi tare, să fie auzit de1 cei din apropiere.

— Au murit le-aşa le-a fost scris… Fiecăruia când îi vine ceasul… Degeaba îi bociţi, de înviat nu-i mai înviaţi. Scoateţi-i sus. Întâi pe betegi”. Apoi, către vătaful care se ivise lângă el: Ascultă, vătafe, nu iese nimeni până nu-şi face cisla. Pe cel cu pricina îl dai în seama vătafului care te schimbă. Auzitu-m-ai?

Vătaful murmură, scăpând un început de oftat.

— Da, moş ghirău, am auzit. Nu pleacă nimeni…

Răniţii fură urcaţi unul câte unul, care lăsat de voia lui pe căluş, care legat, să nu se răstoarne. Fură ridicaţi şi morţii.

Sus nu mai răzbea decât zgomotul ciocanelor, însoţit de un ecou fioros ca venit din altă lume.

Gurarul Candet aşeză morţii lângă perete, unul la picioarele altuia, ca să nu strâmtoreze locul.

Le aprinse feştile la căpătâi şi le acoperi feţele cu cârpe luate din traistele oamenilor. Răniţilor le făcu loc lângă vatră. Pe unde se mai scurgea sângele aruncă paie.

Când sosi şi ghirăul, gurarul îl primi cu teamă şi cu silă.

— Bine le-ai venit, moş ghirău, îi zise el. Ce facem cu oamenii? şi-i arătă răniţii care scânceau, ghemuiţi lângă foc. Cu morţii mare socoteală nu mai avem. Dar pe betegi eu spun să-i trimitem cu sania la bolierul de la Biserica

Domnească, sau măcar la vreo doftoroaie, să nu se prăpădească lângă noi.

— Da, se învoi Bârsan fără plăcere. Unde-i Argatu?

— Îi cu oamenii care rănesc omătul în jurul mâglelor. Să-l chem? Şi fără să mai aştepte învoirea lui strigă spre uşă: Ia vezi tu, Matei, unde-i Pavel Argatu. Spune-i că-l cheamă moş ghirău. Să vie fără zăbavă.

— Porunca? se înfăţişă acesta smirnă.

— Să pună caii la două sănii. Cu una mă duc eu la vale la cămăraş, să-i dau de veste; alta pentru betegi.

Când ieşiră afară, vătaful se cutremură. În botul dealului tocmai venea către ei sania cu care Busoiu dusese pe Vasile Amăriuţei. Flăcăul învârtea biciul fără grijă, de parcă nici nu se sinchisea de ghirău. La început socoti că Busoiu va coti măcar în ultima clipă şi se va pierde undeva spre grajd. Dar Busoiu trase sania chiar în faţa ghirăului.

— Ce-i cu tine? Ce cauţi în sanie? Unde-ai fost? se iuţi Bârsan şi dădu să apuce biciul din mâna lui Busoiu, căci pe al lui îl pierduse în ocnă.

— Nicăieri n-am fost, moş ghirău, minţi flăcăul, fără urmă de teamă în glas. S-a îmbolnăvit Postelnicu, vizitiul, şi i-am luat locul. Cine vrei să te ducă acasă pe-o vreme ca asta?

— Bun, mormăi Bârsan, mai îmbunat de hărnicia flăcăului. Să plecăm dară.

Şi sări în sanie, obosit, nemulţumit de el şi de toată lumea.

Candet, care ieşise în uşă la fel de îngrijorat, se aplecă spre urechea lui Pavel Argatu şi-i şopti:

— Ţi-am spus eu? Flăcăul aista e om de nădejde. Te poţi da pe mâna lui…

III

Elisaveta Ghineţ şi Marghioala Cioabă grăbeau pe urmele saniei boiereşti. Nu apucaseră să se înfăţişeze noului cămăraş şi să-i facă plângere şi rugăminte pentru necazurile lor. Vătaful Pavel Argatu le învăţase să meargă în târg, la casele lui Rudolf Sturza, unde a tras boierul cel nou în gazdă, şi să cadă la picioarele lui. Să nu-i spună că

bărbaţii lor au fost între căpeteniile răzmeriţei şi că au murit de pe urma bătăilor de la călăraşi. Să-i ceară numai, cu lacrimi şi vorbe smerite să nu le ia pământul dat de ocnă. Fără pământ înseamnă că nu mai au alta de făcut decât să se întindă în pragul casei cu copiii şi să aştepte moartea.

Asta le-a sfătuit vătaful să-i spună stăpânului celui mare, dar cât mai grabnic, până nu apucă ghirăul să-i povestească toate câte s-au întâmplat cu zavera din toamna trecută.

Tot vorbind, femeile trecură pârăul Valica şi intrară în mahalaua ţigănească; de aici o luară pe uliţa Bisericii Domneşti, după care străbătură maidanul de la intrarea târgului, ţinându-se de mână, ca să nu le doboare vântul. Lângă biserica Sfântul Nicolae, aproape de casa lui Rudolf Sturza, se opriră, neliniştite de gândul lor îndrăzneţ. În viaţa lor nu vorbiseră cu un boier atât de mare. Erau înfricoşate că vor sta înaintea unui dregător temut, dar nu voiau să şi-o mărturisească. Ocoliră grădina cu zăplazul înalt al casei lui Sturza, peste care atârnau, greoaie, braţele înzăpezite ale unor nuci bătrâni. Printre uluci, departe, îmbrăcată în iedera albă a iernii, se zărea casa veche, largă, a Sturzului, cu acoperişul de şindrilă mult lăsat, cu cerdac de lemn şi ferestrele strălucind de lumină. Porţile erau larg deschise. Cele două femei se codeau să intre, dar văzând apoi în curtea cu omătul frământat de copitele cailor o mulţime de robi trebăluind, păşiră cu hotărâre. De la rândaşii care curăţau zăpada, aflară că boierul Sturza are mare sindrofie în seara aceea, în cinstea noului cămăraş venit de la Iaşi.

La uşa mare a casei, un ţigan rob, îmbrăcat în mintean, şalvari, cuşmă şi conduri, aştepta musafirii. Ţiganul le opri şi le întrebă ce caută. Aflând că veniseră cu jalbă la boierul cel nou, le spuse că treaba asta nu-l priveşte pe el. Bătu dar cu pumnul într-o uşă de la antret şi îndată se ivi Pavel Grindu, curteanul dejurnă. Acesta nici nu le mai întrebă ce vor. Le cunoştea. Ştia bine pentru ce au venit. Le pofti în antret, după ce le rugă să se scuture

bine de zăpadă. Înăuntru era cald. Femeile simţiră cum sângele li se dezgheţa în obraz şi parcă începea să curgă mai repede.

— N-aţi prea nimerit la vreme potrivită, le zise curteanul, după ce văzu că s-au mai încălzit. Dar dacă tot aţi venit, am să-l vestesc pe domnul cămăraş… Nu e în toane bune, nu ştiu ce are… Bine ar fi să vă primească, dacă nu, n-am ce să vă fac; o să mai încercaţi şi altă dată. Până atunci staţi colo, lângă vatră, şi mai încălziţi-vă o ţâră…

Ciocăni în uşa de nuc, lucrată cu mult meşteşug, a iatacului din dreapta şi rămase în aşteptare, cu urechea lipită de ea. De dincolo răsună o voce puţin îngroşată, poruncitoare:

— Intră!

Femeile îl zăriră pe Vilara prin uşa întredeschisă. Sta răstignit pe un jilţ mare, în giubea albastră de pambriu blănită cu samur, cu picioarele întinse şi cu capul pleşuv lăsat pe speteaza înaltă, îmbrăcată într-un covoraş de Persia; între dinţi ronţăia vârful ciubucului şi sufla uşor fumul, care-i învăluia faţa ca într-o pânză de păianjen.

— Ce vrei? întrebă pe curteanfără să se mişte şi fără să se uite la el.

— Două văduve de ocnaşi au venit să se plângă măriei tale…

— Ce le-a venit? făcu Vilara nemulţumit.

— Ce să facă, sărmanele de ele? Vin de departe, vai de mama lor… îngăduiţi să intre?

— Îngădui! primi el, mai mult din plictiseală.

Femeile lepădară în antret cojoacele încă ude;

curteanul le dădu câte un şomoiog de paie uscate să-şi frece încălţările, după care le deschise uşa şi le lăsă să pătrundă în iatacul stăpânului.

Când le văzu, cămăraşul încruntă sprâncenele; era un tic al lui, din cauza miopiei, dar ele luară asta drept un semn rău.

— Ce vreţi? le întrebă el chiar de la uşă, cu glas moale, potolit.

Îşi strânse picioarele răşchirate, puse ciubucul deoparte şi le privi mai atent. Femeile se fâstâciră; lăsară privirile în jos. „Trebuie să fi fost frumoase la vremea lor!” le cântări Vilara, cu ochii de cunoscător. „Şi nu-s nici atât de bătrâne cum ar părea la prima vedere”. Urmele de frumuseţe răzbăteau însă greu în obrajii lor îngălbeniţi. Se cunoştea că farmecele li se stinseseră de mult...

Sub privirile sale pătrunzătoare, rămaseră fără glas, mistuite de o frică neînţeleasă. El repetă întrebarea, oarecum amuzat de sfiiciunea lor. Marghioala Cioabă simţi că o năpădeşte un năduf. Începu să lăcrimeze, iar Elisaveta plânse de-a binelea.

— Aţi venit să mă bociţi la cap? întrebă atunci boierul.

Marghioala se stăpâni. Îşi şterse ochii cu colţul tulpanului şi luându-şi inima-n dinţi începu să vorbească, repede dar socotit, aşa cum o învăţase vătaful.

— Sărut mâna, măria ta! Iaca am venit să ne plângem înălţimii tale, ca nişte vădane de ocnaşi ce suntem, fără putere şi fără ocrotire. Murind bărbaţii noştri am rămas cum e mai rău. Eu am patru copii, femeia asta are cinci. Dacă ni se iau pământurile ce le avem date în stăpânire din partea ocnei, o să pierim cu toţii de foame...

— De ce nu vă duceţi la ghirău? Mai bine ştie domnia sa rânduiala cu pământurile decât mine, care abia îs venit.

— Am venit la măria ta ca la o inimă mai bună şi mai îndurătoare...

— Ghirăul n-are inimă bună şi îndurătoare?

— Inima omului îi după cum o arată faptele lui.

Vilara le măsură cu o privire aspră.

— Ce va să zică asemenea vorbe? Au nu cumva sunteţi neveste de ocnaşi care s-au sculat împotriva stăpânirii?

Femeile îngălbeniră. Se gândeau: „Să fie boierul ăsta atât de năzdrăvan încât a şi putut afla ceea ce ele au vrut să-i ascundă?” Marghioala cuteză totuşi să-i răspundă:

— Noi, femeile, n-avem de unde şti ce-au făcut bărbaţii noştri şi nici ponoasele lor nu vrem să le tragem.

Eu ştiu că cincisprezece ani, şi femeia aiasta douăzeci de ani, am pus mămăligă în traista bărbaţilor noştri, care au muncit în ocnă, ca şi moşii lor. Dă poruncă, măria ta, să nu ne ia pământurile, şi Dumnezeu din ceruri o să-Îţi răsplătească pentru fapta înălţimii tale.

Vilara frământă o clipă mătăniile de chihlibar; îi plăcuse vorba răspicată, sumeţirea femeii, frica ei ascunsă cu îndârjire. Nu prea ştia el bine cum e cu pământurile ocnei, dar îşi zise că o promisiune nu strică. Să se audă printre ocnaşi că stăpânul cel nou e mărinimos şi ajută pe cei ce vin plecaţi să i se roage. Aflase încă la Iaşi de răzmeriţele petrecute în toamnă la ocnă, când cămara rămăsese fără sare şi trebuiseră să trimită călăraşi împotriva răsculaţilor, ca să-i potolească. El nu avea nevoie de aşa ceva. I-o ceruse chiar domnitorul, când îi încredinţase această slujbă.

— Bine! zise el descreţindu-şi fruntea. Treacă de la mine! Voi porunci să vi se lase pământurile. Cum vă cheamă?

Îşi spuseră numele. Vilara părăsi jeţul şi mergând la masă se aplecă asupra ei, spre a face câteva însemnări pe o filă de hârtie.

— Acum vă puteţi duce, le zise şi rămase sprijinit cu spatele de masă.

Iv

Primind poruncă să găsească loc de găzduire pentru tabăra tecucenilor, cantaragiul Ion Mureşan se interesă câte sănii sunt cu totul şi unde au poposit.

— Iaca, nu sunt multe, răspunse trimisul taberei, Marin Potolog. Numai treizeci şi cinci, cu şase călăraşi de pază.

Trecură pe drumul de care, ca să coboare în târg. Călăreţul călca alături de Mureşan, ducându-şi calul de dârlogi. Drumul se aşternea otova de zăpadă; râpele de pe lături, îndesate până sus, aproape nu se mai vedeau; nu se zărea ţipenie prin partea locului, nici în deal, nici spre vale. Mersul le era însă uşor; vântul sufla de la spate şi parcă-i împingea înainte. În dreptul spânzurătorii, Marin

Potolog încetini pasul; privi cu o licărire amară stâlpul de la margine asemuindu-l unui paznic singuratic la hotarul lumii vii.

— Ce te-ai oprit? întrebă cam batjocoritor cantaragiul. N-ai mai văzut aşa ceva?

— Ba bine că nu! Am văzut destule! Gândeam însă că aiestea cresc numai prin părţile noastre.

Mureşan mârâi ceva neînţeles. Celălalt continuă:

— Mă întreb dacă totdeauna au fost de-aiestea pe pământul nostru? Matale ăi fi ştiind mai bine ca mine, că de după straie te arăţi a fi om învăţat, ai citit prin ceasloave…

— Nici aiasta n-am de unde şti, vru Mureşan să curme întrebările străinului acesta curios.

Marin Potolog merse câtva timp fără să spuie o vorbă, îi părea tare rău că se găsise cu un cărturar şi nu putea scoate nimic de la el. Avea el o întrebare anume şi nu ştia cum să ajungă la dânsa.

— Un cuscru de-al meu, începu el iar într-un târziu, ţârcovnic în sat la mine, mi-o fost spus că nu de mult, într-o ţară ce se află la asfinţitul lumii, poporul s-ar fi răzvrătit întorcând spânzurătorile împotriva domnilor. Adevărat să fie?

Mureşan îl privi speriat pe Potolog:

— De unde vrei să ştiu? N-am auzit nimic! Şi nici nu poate să fie adevărat. Cum să le întoarcă împotriva domnilor?

— Aşa, am întrebat şi eu. Da’ zice cuscrul că şi călăraşii au trecut acolo de partea oamenilor.

— Asta, n-aş mai crede, se lăsă prins Mureşan, călăraşii sunt totdeauna cu stăpânirea. Altfel, cum crezi că s-ar ţine boierii?

— Să fie cum zici matale. Dar ce te faci cu prostimea? Acolo-i putere nemăsurat de mare. Şi dacă s-a pornit prostimea cea multă, ce te faci? Se sperie şi călăraşii. Aşa gândesc că s-a întâmplat şi în ţara de care mi-a fost spus cumătrul meu, ţârcovnicul…

Cantaragiul se feri să răspundă. Nu era deprins să

asculte cârtiri împotriva stăpânirii. Trase cu coada ochiului spre străin. „Al dracului zdrahon cum mai umblă să mă ducă în ispită!” se gândi Mureşan, iuţind şi mai mult paşii.

Ajunseră în mahalaua ţigănească. Ţiganii erau robii ocnei; unii deprinseseră tăiatul sării şi numărau printre ei ciocănaşi destoinici, dar cei mai mulţi lucrau în ocnă ca fierari, feştelari, curteni, gropari, surugii. Rău trăiau toţi muncitorii ocnei, dar cel mai rău trăiau, ţiganii. Ei nu erau nici măcar scutelnici, devreme ce nu erau ţinuţi să facă oştire şi nici să plătească bir. Pământ de hrană nu li se dădea, ca la ceilalţi ocnaşi, drept care nici vite nu ţineau. Toată pricopseala lor era merticul, adică cele zece ocale de sare pe care le primeau la capătul săptămânii din partea cancelariei şi pe care o vindeau neguţătorilor din târg pe mai nimic.

Bordeiele joase ale mahalalei erau îngropate în omăt, aproape cu totul. Numai fumul ce se ridica de sub streşini, topind zăpada în picuri mari de apă murdară, arăta că acolo trăiesc fiinţe omeneşti.

Tecuceanul cercetă cu atenţie bordeiele ţiganilor, ca un cunoscător. Erau la fel cu cele de pe la ei.

— Multe drumuri n-am bătut în viaţa mea, spuse el, dar pe unde am fost am văzut că sărăcia şi suferinţa omenească au aceeaşi faţă. Mă uit la ţiganii de aci; se cheamă că-s meşteşugari, Doamne iartă-mă. Dar pe cât se arată, sunt la fel de dezbrăcaţi şi nemâncaţi ca şi ai noştri.

— Din ce să trăiască, dacă ocna nu le dă nimic.

— Le-o fi dând batâr hrană?

— Da’ de unde! Nimica… Numai câte un mertic de sare la fiecare „căutare”…

— Nu mai spune! Atuncea îmi vine să cred că robii de la noi trăiesc mai bine; boierii le dau de mâncare…

— Unde zici că ai lăsat tabăra? abătu vorba cantaragiul.

— Tocmai în partea de jos a târgului.

— Asta-i bun. Chiar pe acolo mă gândeam şi eu să vă caut adăposturi; acolo sunt case mai încăpătoare şi grajduri mai bune pentru vite.

Înserase. Negustorii se grăbeau să tragă obloanele de lemn peste ferestruicile dughenelor; trecătorii se arătau tot mai rar pe uliţe; vântul mătura zăpada cu furie şi o arunca peste casele joase; ici-colo scânteiau lumini pe la case, ca nişte steluţe îndepărtate şi singuratice; ogeacurile mici pufăiau greu, ca nişte lulele bine îndesate.

În partea de jos a târgului dădură peste tabără; săniile, cu boii încă înjugaţi, aşteptau gata de plecare. Oamenii, ninşi de sus până jos, tropăiau printre sănii să se încălzească, curăţau cu palma zăpada strânsă pe spinările vitelor, şi le rupeau ţurţurii de gheaţă de la ochi şi de pe nări. Se întrebau îngrijoraţi, aproape fără nădejde, când se va întoarce omul trimis la cămara ocnei pentru găzduire. Boii erau sfârşiţi de atâta cale; aveau nevoie de hrană şi adăpost bun – şi asta fără zăbavă.

Când Marin Potolog se arătă întovărăşit de slujbaşul ocnei, conducătorul taberei le ieşi bucuros în întâmpinare.

— Sărut mâna, cucoane, o luă el înainte, nerăbdător să se prezinte slujbaşului; eu sunt Toader Păun, vătaful taberei.

Îl măsură respectuos pe Mureşan. După straie i se părea a fi din tagma boierilor. N-avea de unde să ştie că Mureşan era om de rând, ca şi dânsul, cu nimic mai fericit decât ultimul cărăuş din tabăra lui. Simbria de la ocnă era doar de doi galbeni pe lună. Cu nimic, nu se deosebea traiul ce-l ducea acasă la el, de traiul celorlalţi robi ai ocnei.

Norocul, sau poate nenorocul lui, era că printre atâta puzderie de lume fără ştiinţă de carte, el apucase să deprindă scrisul şi cititul de la tatăl său, răposatul Constantin Mureşan. Acesta fiind de fel din Transilvania, dintr-un sat de munte de pe Mureş, învăţase carte de la un popă. Într-un an de lipsuri mari, bătrânul Mureşan şi-a luat sălaşul şi s-a tras încoace. Auzise de la mocanii care treceau munţii cu oile că meşteşugul lui ar avea căutare în Moldova. Se pricepea ca nimeni altul să meşterească steiurile puţurilor de sare şi le ferea de apă aşternând peste ele piei de bivol unse cu o alifie dreasă din praf de

sare şi argilă, peste care bătea apoi ţambrele de lemn. Meşteşugul ăsta era vechi, dar nu oricui îi fusese dat s-ajungă la îndemânarea lui Mureşan. De la o vreme însă, cu toată faima, nu mai găsise de lucru în Transilvania. Puţuri noi nu se mai săpau, iar pe cele vechi le meşterise cu atâta credinţă că nu mai era nevoie să le mai meremetisească. A trebuit să vină încoace, peste munţi, în căutarea norocului. Zadarnic! Şi aici ocnele vechi aveau sare destulă, iar altele noi deocamdată nu se mai scobeau.

Până la urmă, ca să poată duce o fărâmă de pâine copiilor, a fost nevoit să intre ciocănaş la ocnă, rob la rând cu ceilalţi robi. Munca grea, istovitoare i-a secătuit repede puterile şi i-a scurtat viaţa. În anul când şi-a dat sufletul, tocmai se vorbea că e nevoie de un nou puţ la Ocniţa. Otcupciul ocnei celei noi avea nevoie de meşterul Mureşan şi veni acasă după el; era prea târziu! Trupul meşterului putrezea de peste două luni în ţintirimul târgului.

Fiica lui, rămasa fată bătrână la casa maică-sii, se prinsese ea să meşterească puţul. Nu muncise alături de tată-su la toate puţurile din Ardeal? Şi nu învăţase meşteşugul mai bina ca un bărbat? Otcupciul a cam şovăit. Dracul a mai văzut femeie lucrând la puţurile ocnelor? Neîvând însă încotro, s-a învoit. L-a cârtit o lume întreagă; una C i asta nu s-a mai pomenit ide când lumea! Dar a tăcut şi a răbdat. Ştia el ce ştia… Cine râde la urmă, râde mai bine. Şi a avut de ce să se bucure pentru nemaipomenita lui îndrăzneală: femeia îl costase de zece ori mai puţin decât l-ar fi costat orice alt meşter. Unde mai pui că a făcut un lucru bun, cum nu l-ar fi făcut niciun alt meşter.

În zilele acelea tânărul Ion Mureşan împlinise şaisprezece ani; ştia să scrie, să citească, să socotească, cunoştea graiul ungurilor şi al nemţilor de dincolo, dar nu deprinsese nicio meserie. Până atunci citise şi învăţase. Aceasta a fost dorinţa tatălui său; bătrânul nădăjduise să-şi vadă feciorul domn mare. Ar fi vrut ca băiatul lui să-şi croiască altfel de drum în viaţă, să se avânte în lume, căutându-şi un rost pe lângă pulpana vreunui negustor

însemnat; nu voia să ajungă meşteşugar cum a fost el, sau, Doarme fereşte, ciocănaş la ocnă. Murind tată-su, băiatului i-au căzut aripile. A trebuit să-şi caute rost degrabă. De hatârul soră-sii, a meşteriţei, l-au primit la cancelaria ocnei, năimindu-l cu şase galbeni pe an şi pe deasupra un mertic de sare, o dată la trei luni. În cancelarie a făcut de toate, până s-a ivit locul de cantaragiu. La mai mult decât atâta nu era căderea unui fiu de rob să râvnească! Era şi aşa prea destul pentru unul de teapa lui... Va muri cantaragiu, căci slujbele de rang mai mare se dau numai odraslelor de boieri.

Neştiind vătaful Toader Păun nici trecutul lui Mureşan, nici starea lui de acum, nici măcar slujba ce îndeplinea la ocnă, şi judecându-l numai după straiele de orăşean, l-a crezut de viţă aleasă şi din „sărut mâna, boierule” nu-l mai slăbea. Nu-i vorba, ceva putere tot se arăta a avea acest Mureşan; asta s-a văzut de îndată ce a început să cutreiere casele din mahala căutând gazde pentru cărăuşi. Cu de la el putere hotăra cine câte sănii şi câţi oameni să primească. Şi ce hotăra el, aşa rămânea. Nimeni, nici circ nu spunea.

— Tu, Zamfir Butuc, şase boi şi trei oameni să primeşti!

— Am înţeles! răspundea locuitorul, fără altă vorbă.

Sau:

— Arghir Stoian, opt boi cu patru oameni!

— Să fie!

Sau:

— Nicolae Ailenei, primeşti patru boi şi doi oameni!

— Prea bine!

În mai puţin de o oră săniile toate fură date pe la curţi şi boii băgaţi în grajduri. Nefiind grajduri încăpătoare, Mureşan a poruncit ca vitele localnicilor să fie scoase în curţi, pe unde şi cum s-o putea, ca să se facă ldfe la căldură vitelor înfometate şi trudite. Nici de data aceasta n-a crâcnit nimeni. Apoi a mai poruncit să se dea de mâncare vitelor şi oamenilor.

— S-a înţeles? întrebă Mureşan pe locuitorii strânşi

în preajma sa.

— S-a înţeles! răspunseră într-un glas.

— Apoi, sară bună! strigă şi plecă, luând înţelegerea cu vătaful cărăuşilor că va veni a doua zi să-i ducă la ocnă pentru încărcare. Vătaful îi răspunse aplecându-se respectuos şi privi lung în urma lui.

— E tare boierul, socoti, adresându-se unui localnic de lângă el.

— El? se miră acesta. Da’ de unde! N-are nicio putere! Tari îs cămăraşul şi ghirăul. De la ei se trage şi puterea lui Mureşan. Se cheamă că el în numele lor vorbeşte. Altfel, cine ar mai ţine seama de poruncile lui?

După plecarea lui Mureşan începu o forfoteală şi o hărmălaie asurzitoare în tabăra cărăuşilor. Oamenii îşi descopereau anevoie gazdele, întrebând din ogradă în ogradă; câinii lătrau, vitele mugeau, copiii, încă neculcaţi din cauza larmei, se hârjoneau pe de lături, femeile îşi strigau bărbaţii, iar aceştia pofteau oaspeţii în casă.

— Aici stă Ilie Călţaru? întrebă la una din porţi Toader Păun. El, Marin Potolog, Ion Săndulache şi Dragomir Vântu fuseseră daţi la casa acestui gospodar.

— Aici, aici, intraţi în casă! îi pofti gazda.

— Mai întâi vitele! spuse Potolog ca de la sine înţeles.

— Aşa e! recunoscu încurcat Călţaru.

Sări îndată să le stea într-ajutor. După ce îngrijiră vitele, intrară în casă. Ilie Călţaru era, pe cât se pare, gospodar mai cuprins, dar casa lui nu era mai acătării decât a altora din mahalaua Giosenilor. Erau toate la fel: o odaie mare, cu o tindă în faţă, şi la spate o cămară. Oaspeţii şi gazdele se adunam în odaia cea mare. Focul pâlpâia molcom în vatră, copiii picoteau pe cuptor, trăgând cu urechea la cei mari; aceştia stăteau la taifas, povestind de unele şi de altele. Femeia lui Călţaru le puse dinainte mămăligă, brânză şi friptură rece de porc. Oaspeţii mâncară cu poftă, înghiţind pe nemestecate. După masă, cărăuşii mulţumiră gazdelor şi, spunând că sunt osteniţi, cerură îngăduinţă să se culce.

— Avem să facem mâine seară voroavă mai multă,

făgădui Marin Potolog.

— Fireşte, fireşte, se bucură Călţaru.

Peste puţin casa se cufundă în linişte. Gălăgia de-afară prinse a se stinge şi ea; încetul cu încetul mahalaua Giosenilor îşi regăsi pacea dintotdeauna a ceasurilor de seară. Prin toate casele, oamenii căzuseră în somn adânc. Zăceau laolaltă, gazde şi oaspeţi, care pe cuptoare, care pe laviţe, care în paturi şi care pe duşumele aşternute cu paie şi cojoace. Vitele dormitau şi ele, îngrămădite în grajduri…

Pe la al treilea cântat al cocoşilor Marin Potolog se trezi. Rămase întins, cu ochii deschişi în întuneric, luându-se cu gândurile. Plecase de-acasă pe nepusă masă. Nu era vremea încă aşezată pentru cărăuşie, dar zapciul îi minase cu anasâna. Nu prea avea măciniş în casă, nici cu udătura nu se putea lăuda, dar trebuise să pornească. Acuma îi era grijă de cei rămaşi, se socotea într-una cum îi va găji la întoarcere. Drumul se arăta cu zăbavă mare, şi de-aici la Galaţi încă aveau să se ivească întârzieri. În loc de-o săptămână drumul poate ţine două şi chiar trei. Ba se mai poate întâmpla să dea o moină şi să rămâi împotmolit pe undeva.

Lui Marin Potolog îi veni să ofteze, dar se opri. De afară răzbătu un nechezat de cal şi o strigare uşoară.

— Bade! Bade, hăi!

Cărăuşul ascultă. Tovarăşii săi dormeau adânc, înveliţi în cojoacele de oaie. Se gândi să se ridice să vadă ce-i. Poate îi căuta careva pe dânşii, sau pe vătaful taberei.

— Bade! Măi, bade!

Cel care striga se ferea să dea drumul glasului. Mai mult şoptea strigarea, către gemuleţul lângă care era Marin Potolog. Străinul de-afară se foi o vreme prin faţa uşii, cercă zăvorul, pe urmă veni iar la geam şi şopti cu vocea lui aspră:

— Măi, bădicule!

Atunci, de pe cuptor se desprinse o umbră care porni cu grijă peste trupurile întinse pe jos şi ieşi în tindă. Desluşi că era chiar Ilie Călţaru, gazda lor.

Marin Potolog ciuli urechile. Auzi nişte şoapte,

cunoscu mai ales vorba aspră a celui ce chemase adineauri, dar nu putea înţelege ce-şi spun cei doi. Se trase mai lângă fereastra cât palma, prin care răzbătea lumina palidă a nămeţilor de afară, dar tot degeaba. Încetul cu încetul, însă, băgă de seamă că cei doi de afară vorbesc tot mai tare, că se ceartă. Deosebi câte o vorbă, două, până prinse şi înţelesul celor ce-şi spuneau.

— N-am zis că nu-Îţi dau, repetă Ilie Călţaru. Îţi dau cât pot, că n-am, zău n-am.

— Ba să mi-i dai bade, să mi-i dai, că aşa ne-a fost vorba. Dacă s-a întâmplat şi am scăpat, se cheamă că doi ani te-ai slujit de ei, stăruia străinul. Au fost douăzeci, douăzeci să-mi dai.

— N-am, măi creştinule, se tângui Călţaru. Să mă bată Dumnezeu dacă am mai mult de zece galbeni. Aiştia îi am, aiştia Îţi-i dau şi du-te cu Dumnezeu.

— Bine, se învoi străinul deodată. Zece galbeni şi să mă ajuţi să ies din târg.

— Zece galbeni şi te ajut să ieşi din târg, se grăbi Călţaru să repete, cu un fel de lacrimă în glas. Am la mine nişte cărăuşi de la Tecuci. Te amestec între dânşii. Hai…

Cei doi se depărtară şi Marin Potolog nu-i mai auzi. Aicea nu-i lucru curat, hotărî el, cu un fel de teamă. Doamne, în ce casă am nimerit? Pe urmă îi păru rău că i-a fost dat să asculte fără voia lui vorbele ciudate, schimbate între cei doi. Gospodarul îi primise cu vorbă bună, îi omenise cu ce avusese, îi culcase în casa lui. Ce nevoie avea el, un străin, să se amestece în treburile lui, socotea Potolog. Totuşi întrebările îi stăruiau fără voie în minte: Despre ce bani putea să fie vorba?

Şi cum de n-a găsit călăreţul altă vreme să vină la Călţaru, decât în miez de noapte?

Închise ochii ca să-şi strângă gândurile mai bine. Un copil sări somnoros de pe cuptor şi se duse la maică-sa să-i şoptească ceva la ureche. Oamenii se mişcară; începeau să se trezească…

V

Cele două sănii plecate din dealul ocnei alunecară

repede devale. În târg, sania cu ghirăul o cârmi pe uliţa pustie şi întroienită ce ducea la casa lui Rudolf Sturza. La porunca stăpânului, Busoiu struni caii mai încolo de poarta casei boiereşti. Bârsan îşi pusese în gând să pătrundă pe nesimţite la Vilara. Trebuia să-l încunoştinţeze de cele ce s-au întâmplat, dar, dacă s-ar putea, numai între patru ochi; nu era nevoie să ştie şi alţii.

Un ţigan din ogradă, auzind îndemnurile surugiului, se repezi afară, cu mătura în mână, să-l cureţe de zăpadă pe noul venit. Zări fesul roşu al ghirăului şi se dădu hoţeşte pe după poartă, înjurând în gând. Avu vreme să-l mai strige pe curteanul Pavel Grindu. Acesta veni în fugă să-l întâmpine pe maimarele rufetului.

— Tu eşti, Pavele? vru să se încredinţeze Bârsan, nesigur din cauza întunericului. E rândul tău săptămâna asta, hai?

— Al meu e, moş ghirău.

Pavel Grindu îl perie cu măturică pe cojoc, mergând în urma lui prin curtea lungă. În pragul cerdacului îl pofti să-şi scuture ciubotele; Bârsan bătu din picioare, făcând să trosnească scândurile duşumelei.

— Ce face domnia sa cămăraşul? întrebă el apoi, trăgând cu urechea la zvonul unor cântece lăutăreşti ce răzbăteau dinăuntru.

— Ce să facă? Petrece! Casa-i plină de oaspeţi.

Bârsan îşi răsuci mustaţa, nemulţumit.

— Aşa, petrece?… Bine face… E tânăr, are de unde… Are şi de ce…

Auzind că Vilara era în toiul chefului se întrebă dacă mai avea rost să-i spună. S-ar putea însă ca boierul să afle din altă parte şi atunci are să fie mai rău. Bârsan socoti prin urmare că-i mai cuminte să intre chiar acum la el.

— Măi, Pavele, mergi la domnia sa cămăraşul şi spune-i că vreau să-i fac o înştiinţare grabnică.

— Să-l chem afară? se îndoi curteanul.

— Chiar aşa să faci, altfel cum?

Când află din gura curteanului că boierul îl pofteşte în salon, Bârsan, în loc să se bucure cum se aştepta

ocnaşul, strâmbă din nas. Ce să caute el acolo? Tocmai asta n-a vrut el. Dar dacă l-a poftit cămăraşul, n-are încotro, trebuie să se ducă.

Îşi lepădă cojocul dimpreună cu taşca şi le dădu în seama curteanului. Rămase îmbrăcat în bunda lui de miel, cusută cu înflorituri de lână vsrde şi roşie; sub bundă se vedea cămaşa albă de cânepă, încheiată la gât cu doi bumbi mari, negri, iar mai jos, brâul lat, din lână roşie, prins pe deasupra cu o bantă de piele bătută cu bumbi de plumb. Ghirăul îşi netezi pletele, se dichisi cum putu mai bine şi lovi tare în uşă. Nu-i răspunse nimeni. Mai bătu o dată, dar tot nu primi răspuns. Se uită întrebător la curtean şi acesta-i făcu semn muţeşte să intre. împinse uşa sfios, deschizând-o încet, încet.

Primul de care dădu cu ochii fu însuşi Vilara, înfundat cu totul în jilţ; la dreapta stătea Rudolf Sturza şi jupâniţa lui, o femeie puţin cam trecută, huţăindu-se în jilţ când spre bărbatu-su, când spre vecinul ei, tânărul negustor Alexandru Metaxa; la stânga sărbătoritului se afla aşezat Alexandru Cristodulo, pârcălabul eforiei; după el veneau sfinţiile lor egumenul Melhisedec, stareţul de la Măgura şi părintele Ilarion, parohul de la sfântul Nicolae. Erau, apoi, la dreapta şi la stânga, alţi meseni, printre care apucase să zărească pe căpitanul Costache, de la polcul călăraşilor, cu cucoana dumnealui, femeie rotunjoară, plină de nuri şi de draci, lângă jupânul Mihail Cozoni, negustor de faimă de prin părţile acelea.

Când întâlni privirile lui Vilara, ghirăul îşi smulse fesul din cap şi făcând o plecăciune spuse, uitându-se drept în ochii cămăraşului:

— Bună vreme la boieri!

— Bună să-Îţi fie inima, ghirăule! îi răspunse Rudolf Sturza, venind el însuşi în întâmpinarea lui, ceea ce era o cinste nemaipomenită. Ce te aduce în casa mea?

— Aş avea o vorbă cu dumnealui măria sa cămăraşul…

— E grabă mare? întrebă de la locul lui Vilara.

— De, ce să spun?… Grabă aşa mare n-ar mai fi, şovăi

ghirăul să spună adevărul, ca să nu strice cheful boierilor.

Vilara răsuflă uşurat.

— Dacă-i aşa, îl pofti gazda, apoi să faci bine să rămâi cu noi.

Eu? nu-i veni să creadă, privind în jur. Nu cumva pofteşte pe altcareva? încercă să prindă din zbor privirea cămăraşului, să vadă dacă el n-are nimic împotrivă. Dar Vilara îl şi uitase pe ghirău, mişcându-şi ochii după nurii căpitănesei.

Apoi, Bârsan se s-mţi împins către masă.

— Stai aici, lângă sfinţiile lor, îi arătă Sturza, îndesându-l aproape, fără voie, lângă cei doi prelaţi. Ai să te înţelegi de minune cu părintele stareţ, fiindcă amândoi semănaţi la chip cu icoanele de la Biserica Domnească.

Şi râse, încântat, de această glumă; apoi fără să-i mai dea vreun răgaz, îl răsturnă aproape silit în jilţ. Bătu cu piciorul în duşumea; o slugă cu un anteriu lung din cânepă albă apăru lângă el cu o închinăciune până la pământ.

— Să vie mâncare şi băutură pentru moş ghirău, porunci stăpânul casei. Apoi către acesta: Bei cu pocalul, sau îţi place cu ulcica?

— Apoi, cum e voia domniei tale. Văzând însă pe cămăraş sorbind din ulcică, adaose repede: Dacă ar fi după mine, eu tot cu ulcica aş be, aşa bătrâneşte, cum îi stă mai bine omului aşezat…

Bârsan se simţi ca pe ghimpi în jilţul mare, aşteptând trataţia poruncită de boier. Nu-i era nici de mâncare, nici de băutură. Se uita în jur ca prostit. Nu-i venea să creadă că el e acela care stă la aceeaşi masă cu toată subţirimea târgului – şi pe deasupra şi cu cămăraşul! Asemenea cinste nu i s-a întâmplat de când se ştie, măcar că, ori ce s-ar spune, era şi el un fel de dregător, care deţinea o dvorie domnească. E adevărat că ghirăul de jos se ridica, uneori chiar dintre ciocănaşi, dar oricum ar fi, funcţia lui era una singură pe toată ocna, ca şi a cămăraşului. Şi unde mai pui puterea ce-i dădea legea ocnelor? Nu era el ca un stăpân deplin peste cei o mie şi ceva de robi ai ocnei? Când i se spunea „moş ghirău”, nu era ca să i se cinstească

bătrâneţea; nici nu era atât de bătrân; era însă un titlu de rang, respectat şi temut, la ocnă, în târg şi în satele din jur. Cu toate acestea, aici nu se simţea în largul lui. Nu era deprins cu farafastâcurile meselor boiereşti şi se temea să nu-şi dea în petic. Trăia şi el, ce e drept, într-o casă mai arătoasă, că avea de unde şi-i dădea mâna, însă traiul lui nu avea nimic deosebit de al mulţimii. Nevasta lui se purta şi acum cu catrinţă de lână şi cojocel din piei de miel, nu cu rochii din acestea subţiri şi înfoiate, de foşnesc ca hârtia şi lucesc ca faţa drolului, cum au cucoanele de la masă.

În picioare purta iminei lucraţi la ciubotarul ocnei. Doar cerceii de aur şi salba de la gât, în care luceau opt bănuţi mari de aur, o apropiau de gătelile jupâneselor de aici şi arătau că era femeia unui om cu stare.

Gândind la toate acestea se uita la cei din jur. Nimeni n-avea grija lui. Mesenii cântau cu lăutarii o dată, sau îşi plimbau degetele pline cu inele prin tăvile cu baclavale şi le îmbucau, aruncându-le întregi în gură; sorbeau pe nerăsuflate din ulcele cu vin sau tăifăsuiau între ei, ţipând cât puteau de tare, ca să acopere ţârâitul strunelor. Nu, la aşa petreceri, nu mai luase parte niciodată… Dar când văzu punându-i-se înainte tacâmul şi friptura de curcan rumenă ca un măr bine copt, îl trecură năduşelile. Foamea îl furnica până în adâncul măruntaielor; friptura îl necăjea ca o ispită a necuratului. Dar cum să mănânci printre atâtea mărimi? Şi ce să facă aici cu furcuţa asta de nici n-o poate prinde cu mâna? Să-i dea colo un borş acru şi cu nişte sarmale mari cât pumnul, umflate de untură, cum făcea nevasta lui, şi o lingură de cireş, ş-atunci să vadă el mâncare. Dar aşa? îi părea rău că primise să stea la masă; i-ar fi fost destul o gură de vin sorbită în picioare şi atât. Trase cu ochiul la vecini; nu se uita la el. Apucă friptura cu mâna şi rupse lacom din ea, apoi o lăsă îndată pe farfurie. Aşteptă. Nu se întâmplă nimic, nu-l băgaseră de seamă, mai luă o dată şi încă o dată, până începu să rupă cu nădejde, fără să se mai uite în dreapta şi-n stânga. Mâncă şi bău bine. După ce se sătură încercă să lege vorbă cu

sfinţiile lor, dar amândoi erau ameţiţi de băutură şi nu înţelegeau în ruptul capului ce voia să le spună ghirăul. Îşi auzi numele strigat; era cămăraşul, care-l chema. Fugi la el şi rămase neclintit în spatele jilţului.

— Ei, moş ghirău, acum ne poţi spune ce mi te-a adus încoace.

— Apăi, Înălţimea Ta, nu m-aş îndura să vă stric bunătatea de petrecere, dar dacă am venit…

— Da, da, desigur, să-mi spui neapărat, stărui cămăraşul. S-a întâmplat ceva rău?

— Rău? N-aş putea spune că-i chiar rău. Adică da, ştiu eu cum să spun?… De vreme ce tot s-a întâmplat, trebuie să ştii şi măria ta, ca stăpân al nostru. Eu aşa cred…

Ameţise puţin şi vorbea greu, împleticindu-şi limba în gură.

— Ei, ei? îl zori Vilara nerăbdător. Spune o dată, ce s-a întâmplat? O fi iar vreo răzmeriţă?

— Răzmeriţă? Ferească-ne Dumnezeu! Nici să nu vă gândiţi…

— Dar ce? Spune, să ştiu şi eu…

— Să ştii, măria ta, să ştii, că doar pentru asta am şi venit la măria ta… S-a întâmplat o nenorocire. După plecarea măriei tale de la ocnă, s-a rupt praştia… praştia cu care ridicăm sarea din ocnă. Şi se apucă să povestească pe îndelete cum s-au întâmplat lucrurile. Mesenii curmară vorba ca să-l asculte; lăutele amuţiră şi ele; scripcarii se aşezară muiaţi de năduşeală să mai răsufle. Cămăraşul îşi răsucea între degete barbişonul.

— Da, va să zică aşa a fost? spuse el când ghirăul isprăvi. Trist, foarte trist… Zici că pe bolnavi i-ai trimis acasă, nu-i aşa? Era mai bine să-i fi trimis la bolier. Mi se pare că aveţi unul pe aici…

— Este unul, interveni Rudolf Sturza, în curtea Bisericii Domneşti.

— Este, întări ghirăul, dar ce folos. Nu-i doftor. Şi-i plin cu bolnavi de jupuială…

Cămăraşul sorbi din ulcica pe care tocmai o umpluse

o ţigăncuşă ce umbla cu o cană pe la meseni. Vorbi răspicat:

— Bolierul m-aşteptam să-l ştiu în seama eforiei târgului, nu-i aşa, pârcălabe? înturnă el capul către Cristodulo. După cum văz, aţi lăsat lucrurile în părăsire. Nici măcar un doftor nu v-aţi învrednicit s-aduceţi… O să rămânem fără muncitori!

— Cu ce, arhon cămăraş? se burzului Cristodulo. Noi, la eforie, am rămas cu vistieria goală. De la vădrărit, de la fermărit, de la bariere ne alegem cu mai nimica. Cu puţinul ce strângem, nu apucăm să facem faţă la atâtea angarale câte s-au dat pe capul nostru din partea marii vornicii. Acum, cică să luăm pe partea noastră şi bolierul. Să-l luăm, nu zic ba! Dar cu ce?

— Să fi cerut ajutor şi de la cămara ocnei.

— Cu doisprezece galbeni pe an, cât ne dă cămara ocnei, nu se poate ţine bolierul. Dacă am năimi un doftor de la Iaşi, nu ne-ar ajunge nici pentru simbria lui…

Interveni şi egumenul Melhisedec; se ţinea mai bine decât popa Ilarion şi n-ar fi vrut să nu-şi dea părerea într-o chestiune atât de însemnată, de care se arătau preocupaţi mai marii târgului.

— Poate să facem o jalbă către domnia sa vistiernicul Mitică Balş. E om de inimă şi cu simţire.

— Bine, luă iar cuvântul Vilara. De treaba asta am să mă îngrijesc eu. Chiar mâine am să scriu vistiernicului o epistolă. Cred că mă va cinsti cu atâta hatâr…

Cu asta, se aşeză punând mâna pe ulcică, semn că treburile cele de obşte s-au isprăvit şi pot să se întoarcă la petrecerea lor. Ghirăul simţi că nu mai are ce sta, dar parcă nu-i venea să plece. Aştepta să vadă dacă nu-l mai pofteşte cineva pe jilţul cel moale. Dar îl uitară cu totul. Trăgându-se înapoi şi făcând mereu plecăciuni se trase spre uşă şi ieşi fără să mai poată prinde măcar o dată privirile cămăraşului…

După plecarea ghirăului din ocnă mâinile încordate pe scule se muiară, trupurile plecate asupra brazdelor se destinseră; bocănitul ciocanelor se opri, glasuri prinseră să

murmure; câteva feştile se mişcară de la un loc la altul.

Chef de lucru nu mai avea nimeni; nici putere nu mai aveau. Cineva căută cu lumina în mână locul unde fusese omorât Simion Cotrubă. O pată mare de sânge se întindea pe luciul brazdei; pe perete se mai zărea o mâzgă albă de creier. Omul îşi făcu cruce şi se apucă să cureţe urmele morţii. Acelaşi lucru făcu şi pe locul unde căzuse Mihalache Aldea. Abia îşi ţinea lacrimile.

Degeaba mai încerca vătaful Lăcătuşu să-i stârnească la lucru; se învârtea printre ei, urla, învârtea biciul. Ştia că nu mai poate îndrepta nimic orice ar face; aşa va fi până la sfârşitul schimbului. El însuşi simţea că nu-i în apele lui. Ghirăul îi cerea sare. Trebuie sare multă, cât mai multă sare! Dar cu cine s-o scoată? Se amestecă printre oameni:

— Haide, băieţi, daţi-i zor!

În el tresaltă o ultimă licărire de dârzenie. Ar voi s-o treacă şi celorlalţi. E cu neputinţă; nimeni nu-l mai ascultă…

— Nu vezi, vătafe, că nu merge?

Vorbise Spiridon Buhneş. Glasul lui răsună îndrăzneţ. Aruncă ciocanul.

— Nu mai merge şi pace! Sarea are draci… avem şi noi dracii noştri…

— Draci? se propti vătaful înaintea lui. Îţi arăt eu draci!

Ridică biciul. Buhneş se trase la o parte.

— Să nu dai, vătafel să nu dai, auzi? Cu bătaia n-ai să faci nimic…

— Cu bătaia nu, cu vorba bună nu, atunci cum dracu' s-o scoatem la capăt? Ce, eu aici îs de capul meu? Trebuie sare! auzi tu? Trebuie sare multă I O să rămâneţi în ocnă cu schimbul care vine. Aşa a poruncit ghirăul…

— Să-i fie de bine! Noi o să rămânem, dar sare tot n-o să aibă…

Vătaful se îndepărtă bombănind. Se aşeză pe un drob mare. În minte îi veniră cei doi morţi. Nici nu s-a uitat bine când i-au ridicat. Oare s-a aflat vestea cea rea? Ba bine că nu! Veştile rele au picioare lungi… Le şi vedea pe femeile

celor doi tânguindu-se la căpătâiul morţilor şi smulgându-şi părul, cu copiii în preajma lor, plângând. Cel mai mic al lui Cotrubă are numai cinci ani. Seamănă cu tat-su; faţa rotundă, cu pistrui, şi ochii verzi, ca frunza de salcâm în primăvară. Cel mai mare a împlinit cincisprezece ani. Umblase şi el să intre în ocnă. Cotrubă nici n-a vrut s-audă. Acum însă... Sigur... Va veni şi el să taie sare. Trebuie sare multă! Aşa a poruncit ghirăul... De unde să ia atâta sare? La asta să se gândească, nu la orfanii lui Cotrubă. Se vor descurca cum s-au descurcat atâţia alţii... A fost şi el copil de vădană şi, slavă Domnului, n-a pierit. Acuma însă îi trebuie săracii mai multă sare. Să umple o sută de care... Deodată îi veni un gând.

Trase funia şi încălecă pe căluş. Sus, la gura ocnei, dădu cu ochii de cei doi morţi, rânduiţi singuratici, lângă perete, cu făclierul pâlpâind lângă ei. „Va să zică, gândi el, femeile şi copiii nu ştiu încă nimic. Dorm liniştiţi... Poate că visează... Nu-şi nimic: să doarmă şi să viseze. Au tot timpul să afle...”

Candet sta pe o bucată de sare şi se uita în neştire, ca şi cum nu l-ar fi văzut.

— Ce faci, bădică? îl trezi Lăcătuşu ca din somn.

— Ce să fac? se grăbi bătrânul să răspundă. Mă uit la ăştia – arătă morţii – şi mă-ntreb: da’ mie când o să-mi vie rândul?

— Ehei, moartea nu vine când pofteşti... Vorba aceea: să ştie omul când moare, şi-ar tocmi coşciugul dinainte... Fiecare cu moartea lui... De ce să ne gândim noi la ea?... Are ea grija noastră... Mai bine mi-ai spune ce e de făcut, că n-avem destulă sare pentru săniile de la Tecuci?

— Nu ştie moşul, că Îţi-ar spune...

Lăcătuşu continuă:

— Jos nu mai lucrează nimeni... N-am ce le face... Ghirăul însă nu vrea să ştie... Se apropie de urechea lui Candet şi-i şopti ca o taină mare: Ce-ar fi să scoatem câteva praştii de sare din ocna tâlharilor?

Candet îl privi bănuitor:

— Grăieşti adevărat?

— O tragem sus, o trântim colea… şi astupăm gura ghirăului, urmă tot în şoaptă vătaful. Ce spui?

— Rău tare n-ar fi… De mult nu s-a mai scos sare din ocna tâlharilor. Dar te-ai întrebat cu ce o s-o scoţi? Nu-s nici oameni, nici cai să tragă praştia…

— M-am întrebat. Către sfârşitul schimbului ducem câţiva oameni acolo: luăm şi caii.

— Păi… aşa să facem… Eşti mai mare, ştii mai bine… Adineauri am schimbat caii; îs hodiniţi. Nu-i aşa, măi Aslanache? vorbi el vizitiului, care venise lângă ei.

Afară vântul se mai liniştise. Din târg, răzbătu primul cântat al cocoşilor. Lăcătuşu, Candet şi Aslanache intrară în şandramaua de la ocna tâlharilor; era veche, dărăpănată şi mirosea ascuţit a mucegai. Puţul de sare se căsca în adâncime ca un hău fără fund, plin de întunecimile morţii; deasupra lui ecoul celei mai mici şoapte se rostogolea ca o pietricică peste pereţii unei stânci. Jos era acum o linişte deplină. Tâlharii se vede că dormeau, nu se auzea niciun foşnet, niciun murmur, parcă nu exista viaţă omenească pe fundul puţului. Lăcătuşu se aplecă peste văgăună; nu se zărea nicio lumină. O boare călduţă îi înţepa faţa îngheţată. Primul care coborî fu vătaful. Se urcă pe căluş şi, cu o feştilă în mână, coborî în adânc. Ajuns jos îşi roti lumina peste pereţii gropii. Câteva trupuri se mişcară în culcuşurile lor de paie. Ceauşul Gavrilă Coteaţă sări cel dintâi în picioare şi veni repede înaintea vătafului. Ca unul ce avea osânda cea mai mică, fusese pus mai mare peste tâlharii din ocnă. Văzând pe vătaf Coteaţă se înclină adânc după cum era obiceiul şi salută:

— Bună vreme, vătafel De mare trecere ne mai bucurăm în ochii domniei tale le-ai venit noaptea să ne vezi…

Lăcătuşu îndreptă asupra lui flacăra feştilei. îl privi lung şi simţi un fel de frângere de inimă. Tâlharul era numai zdrenţe din care curgeau paie. Barba aspră, câlţoasă, crescuse ca o pâslă; era albită de sare şi-i îngropa obrazul cu totul; nu i se vedeau decât ochii, înfundaţi adânc în orbite, sticlind cu o licărire obosită.

Laţele părului, îmbâcsite de asemenea cu paie şi praf de sare, îi cădeau pe faţă şi pe umeri ca nişte vreţi uscaţi. Era ca o arătare din altă lume; tot ce era omenesc în el se pierdea sub această înfăţişare sălbatică.

— Măi Gavrilă, vorbi în cele din urmă vătaful, obosit să mai privească la el, ne trebuie sare… Au venit nişte sănii de la Tecuci să încarce şi noi n-avem sare destulă… Să ne daţi câteva praştii de la voi!

— De, o să dăm dacă e nevoie… Ce să facem?

Duse două degete la gură şi fiscăi. Ocna vui prelung. În întuneric se trezi freamăt de trupuri, de răsuflări şi foşnet de paie. Coteaţă luă feştila din mâna vătafului şi înaintă spre fund. Para slasă a luminii descoperi peretele întunecat de sare. Ocnaşii se ridicau în picioare unul câte unul, căscând obosiţi. Se scuturau de paie, îşi întindeau braţele, trosnindu-şi oasele amorţite. Ceauşul îi strânse lângă el şi le vorbi încet, în taină. Curând începură să se îngrămădească drobii pentru praştie.

Încărcarea mergea destul de încet. Condamnaţii se mişcau greu; picioarele le erau prinse în lanţuri de care atârnau butuci grei de lemn. Coteaţă îşi îndemna oamenii, potolit, fără zor, câteodată cu vorbe de duh pe care tovarăşii lui le primeau cu voie bună.

Pe Coteaţă nu-l vedea, dar îl auzea vorbind oamenilor şi se minună că nu-i sileşte în niciun fel.

— Măi Gavrilă, îl chemă el deoparte, totdeauna eşti aşa de moale cu ocnaşii tăi?

— Păi… Merge treaba şi aşa!

— Cine răspunde pentru ei? Nu răspunzi tu? E mulţumit ghirăul de voi?

— Ghirăul? Cine-l poate mulţumi pe ghirău… Da, de fiecare cu meseria lui…

Lăcătuşu nu prea înţelese. Vru să întrebe ce anume înseamnă acele vorbe, dar ceauşul tâlharilor se şi îndepărtase de dânsul, adresându-se unui ocnaş care sufla greu, se aşezase pe un bolovan.

— Ce, Chiticarule, ai ostenit? Treci la paie şi te întinde. Mântuim noi treaba şi fără tine…

Chiticaru nu zise nimic. Se ridică. Din greşeală atinse pe ceauş; acesta se clătină, scăpând feştila din mână. Lumina se stinse.

— Hait! strigă el vătafului, ce facem?

— Şi cu feştila aceea şi fără ea… se auzi glasul lui Lăcătuşu. Noi suntem învăţaţi.

Sus, sarea se îngrămădise multă. Gheorghe Candet aştepta oamenii s-o care, bucurându-se de pe acum că o să aibă cu ce umple săniile de la Tecuci.

Când funia se încolăci din nou pe tambur şi tocmai aştepta praştia, bătrânul înmărmuri. O sudoare rece îi broboni fruntea pe neaşteptate. Nu, nu era om ceea ce venea atârnat de funie!… Parcă era strigoi! încă puţin şi funia se va înfăşura de fusul tamburului odată cu acea nălucire şi o va strivi ca pe o râmă. Bătrânul Candet închise ochii şi scutură din cap să alunge năluca. Când îi deschise, „strigoiul” nu mai era acolo. Funia prinsă pe tambur era întreagă; neatinsă, bine depănată pe fus. Mai încolo, Aslanache încremenise şi el.

— Aslanache, frate, ce s-a întâmplat aici?… Doamne parcă visez…

— Nu ştiu… Şi eu am văzut ceva… Se făcea ca o umbră care a zburat pe lângă mine.

— Aslanache! Aslanache… nu era un strigoi, doar l-ai văzut şi tu… era un tâlhar din ocnă…

— Taci! îngălbeni vizitiul.

— Nu mi-a venit să cred ochilor… Mă întreb cine l-a proţăpit pe funie? Şi, ian priveşte, tocmai de unde a sărit! … Ca miţele. Poţi să spui ce vrei, dar aiasta nu ţine de puterea omenească…

— Şi acu’ ce dracu’ facem? începu să se tânguie Aslanache. Să vestim la canţilarie…

— Hm!… să vestim… şi pe urmă tot în capul nostru se sparge… Pe vătaful Lăcătuş o să-l mănânce fript ghirăul.

Uşa fu dată în lături cu o vâjâială de furtună. Seizul de la grajd, Ilie Panţâru, năvăli hohotind în plâns:

— Fraţilor, m-a nenorocit!… A intrat cineva în grajd şi până să mă dezmeticesc bine, că aţipisem lângă o

stănoagă, mi-a furat un cal şi s-o dus cu el… Nu mă lăsaţi, fraţilor, că-s om sărac…

Candet şi Aslanache schimbară o privire cu înţeles.

— Iaca, asta nu-mi place! izbucni Candet înjurând. Se încurcă iţele.

— Trebuie să vestim pe călăraşii de pază, stărui Aslanache. Altfel o păţim… De-amu, ce-o fi, o fi…

— Ai dreptate, îşi aplecă fruntea bătrânul gurar. Hai la canţilarie, să spunem…

vii

Se luminase bine când cele treizeci şi cinci de sănii ale tecucenilor urcară dealul ocnei. În fruntea lor se afla sania cu Ion Mureşan şi Toader Păun. Ajungând în curtea ocnei văzură lume adunată şi auziră bocete de femei. Nevestele celor doi ocnaşi morţi fuseseră înştiinţate şi amândouă alergară, cam în acelaşi timp, una venind din Viişoara, cealaltă din Târgul Trotuş. Nu se cunoşteau, dar privindu-şi bărbaţii morţi, care fuseseră scoşi între timp din bordeiul ocnei şi aşezaţi pe nişte năsălii făcute din bolovani de sare, izbucniră în plâns, ţinându-se de mână, de parcă ar fi vrut să se sprijine una pe cealaltă. Feţele morţilor erau acoperite; numai hainele, cu dârele de sânge prelinse, arătau că n-au murit de moarte bună.

Împrejurul morţilor se strânseseră câţiva curteni care roboteau prin apropiere; se arătară apoi şi câţiva ciocănaşi, veniţi de la cancelarie cu felurite daraveli. Toţi priveau femeile în tăcere. Unul încercă să le potolească şi să le mângâie.

— Ce să mai plângeţi? Tot n-ajută…

— Lasă femeile să-şi verse năduful, îi răspunse altul. De ce să nu plângă?… Cu asta o să se aleagă…

Sanda Cotrubă îi aruncă o privire duşmănoasă şi se porni mai vârtos pe jelit; cealaltă, nevasta lui Mihalache Aldea, bocea şi afurisea ocna cu blesteme fierbinţi:

— Mihalache, Mihalache! Cui mă laşi, omul lui Dumnezeu…? Te-a mâncat de viu ocna şi pe tine cum l-a mâncat şi pe taica. Of, Mihalache, Mihalache! Şi pe frate-miu Ilie tot ocna l-a mâncat…

S-o ardă focul de ocnă, că de când o ştiu numai moarte ne-a adus în casă… Of, Mihalache, Mihalache…

Venind aproape, Mureşan sări din sanie. Trecu pe lângă morţi fără să-i privească. N-avea vreme. Ghirăul trebuia să pice şi ar fi vrut să înceapă încărcarea înainte, ca să n-aibă vorbă cu el. Toader Păun mai întârzie câtva timp pe lângă boi. Întrebă pe Mureşan pe cine plâng femeile acelea.

— Nu ştiu, răspunse el, ocupat să aşeze săniile în rând, două câte două, ca încărcarea să meargă mai repede. Pesemne s-a întâmplat o nenorocire în ocnă…

— Ce nenorocire?

— Cine mai ştie? spuse tot în grabă, fără să se oprească din lucrul lui. Viaţa de ocnaş nu-i uşoară…

Păun se apropie de locul unde zăceau morţii. La vederea lor îşi scoase căciula din cap şi-şi făcu trei cruci mari, murmurând după datină, „Dumnezeu să-i ierte”. Întrebă iar pe Mureşan:

— De ce nu-i duce la bordeiul lor? Or te pomeneşti că nici bordeie n-or fi având?

— O să-i ducă… Numai să vină ghirăul să dea săniile. Fără porunca lui nu pleacă nicio sanie…

Ghirăul sosi şi el nu mult după aceea. Nici n-apucă să scoată piciorul din sanie, că se şi porni să strige la oamenii strânşi lângă năsăliile morţilor:

— Ce-i hărmălaia asta? N-aveţi treabă? Ce-i aici, priveghi?

Cei de faţă începură a se risipi, dar pe feţe li se citea mânia cu greu ascunsă.

— Şi voi, se răsti el la cele două văduve, mai tăceţi dracului din gură! O să aveţi timp să vă plângeţi bărbaţii acasă şi la cimitir. Hai, luaţi-vă repede morţii şi plecaţi cu Dumnezeu…

Sanda Cotrubă simţi un val de sânge năvălindu-i în tâmple. Se repezi la Bârsan şi tăindu-i drumul, strigă în auzul tuturor: – Câne afurisit! Bărbaţii noştri îs buni să-şi rupă ciolanele pentru ocnă; da’ când îs morţi, aruncaţi cu ei parcă ar fi nişte otrepe…

Casandra lui Aldea înlemni cu mâna la gură şi cu ochii în lacrimi; câţiva ocnaşi se opriră uimiţi de atâta îndrăzneală. Asemenea vorbe n-a mai spus nimeni ghirăului… Se aşteptau să-l vadă ridicând harapnicul. Dar ghirăul se stăpâni şi, în loc să lovească, se întoarse şi se îndepărtă cu pas apăsat, de om obosit. Opri un curtean şi-i dădu poruncă să urce morţii în două sănii; una să plece la Târgul-Trotuş, la casa lui Cotrubă, cealaltă la casa lui Aldea, din Viişoara. Dar repede! Fără tărăgăneală f să plece şi femeile. Să nu le mai vadă pe aici, le-o să fie vai de mama lor…

Când săniile cu cei doi morţi fură gata de plecare, se urcară în ele şi femeile. Ghirăul privi cu mânie în urma lor. În colţul buzelor îi tremura un rânjet rău:

— Vă arăt eu vouă! îşi zise, mestecând din măsele. Mai daţi voi ochi cu mine! V-au murit bărbaţii, dar cu ocna tot o să mai aveţi de-a face. Şi ocna sunt eu! O să daţi seama pentru vorbele voastre şi

Săniile se pierdură pe drumul alb de zăpadă iar ghirăul îşi aminti că deocamdată are alte necazuri. Fuga tâlharului Vasile Chiticaru n-ar fi fost ea cine ştie ce ispravă… în ocnă osândiţii mor pe capete… Cine le mai ştie numărul?… A fugit unul… Pagubă-n ciuperci! Alţi zece, alţi douăzeci vor veni să-i ia locul. Ceea ce nu-i place, este că tâlharul a scăpat din nebăgarea de seamă a vătafului, a gurarului Candet şi a vizitiului Aslanache. Proştii au coborât în ocna tâlharilor fără pază. Din pricina asta s-ar putea să se işte mare dandana. Noroc că aseară, la petrecerea de la cuconul Rudolf Sturza, l-a văzut şi pe căpitanul Costache printre meseni. Când va fi la o adică, să se ajungă la cercetare, se cheamă că e şi el acum mai aproape de seama lor. N-o să fie tocmai căpitanul acela care să-i facă neajunsuri. Totuşi era mai bine dacă nu se întâmpla toată tărăşenia asta. Ce va zice Vilara că tocmai în ziua sosirii lui s-au petrecut atâtea? O să-l ia la ochi de la început… Ar fi păcat. Gândul acesta îi răscoleşte o tulburare pe care până acum n-a cunoscut-o. Ochii i se fac mai mari în cap, nările i se umflă, mustaţa i se zbârleşte.

Aşa, trece valvârtej printre ocnaşi şi curteni. Harapnicul nu alege, nu cruţă pe nimeni: loveşte.

Ceata de rând la încărcatul săniilor era a viişoarenilor. Văzând că nu mai este sare, oamenii îşi căutară un loc de odihnă ferit de ochii ghirăului, până vor veni din ocnă alţi bolovani. Tot aşa făcură şi cărăuşii; mai ales nefiind obişnuiţi cu această muncă, erau obosiţi. Îndată vorba se legă domoală, în vreme ce bumăştile cu tutun treceau din mână în mână. Veniră şi călăraşii de pază, care se amestecară printre ocnaşi şi cărăuşi.

— Greu, greu aici la voi, fraţilor, vorbi Marin Potolog, după ce stupi în zăpadă mucul ţigării care-i frigea buzele. Nu zic… de trudit trudim şi noi, vai de capul nostru. Dar parcă tot mai multă obidă-i pe aici. Mi-am plecat capul pe gura puţului. Măre, da’ negru şi adânc e! Nu m-aş băga în el nici să mă cântăreşti cu aur…

— Care nu-i deprins se sperie, spuse bătrânul Zamfir Petrache. E negru şi adânc dar nu mănâncă oameni. Altele-s rele la noi, în ocnă… Din partea ei, n-am avea a ne plânge, că ea ne dă sarea asta după care aţi venit şi domniile voastre…

— D-apăi să stai ziua întreagă în fundul pământului, îl înfruntă Potolog pe uncheş, ba să rămâi acolo mereu şi nopţile, cum am auzit, că nu ies unii cu săptămânile, asta-i curată osândă, moşule.

— Nu vorbi cu păcat, flăcăule. Munca, oriunde o faci nu-i osândă, îi bucurie. Iaca, eu am fost ciocănaş douăzeci de ani şi nu-cmi pare rău. Am tăiat munţi de sare, pot să zic un oraş întreg. Nu-i aista baiul.

— Mai bai decât ocna, eu unul nu văd, se oţărî Potolog.

— Hehei, se cunoaşte că eşti tânăr, n-ai gustat încă toate amarurile lumii. Apăi, dacă n-ar fi sudalma, biciul, butucul, dacă am avea pământ destul şi vreme ca să-l muncim, aşa am arăta noi?

— Aveţi locuri tare frumoase, se învoi Potolog. Poate grăieşti cu dreptate, moşule. Fiecare se leagă de locul unde câştigă o bucată de pâine. Chiar dacă nu-i prea dulce

pâinea asta. Da’ eu aici parcă tot nu m-aş oploşi…

— Ştii una? glumi bătrânul. Vin să te aşezi la noi, să vezi cum ai să îndrăgeşti ocna. Te ginerim cu o fată frumoasă, intri în rufet şi scapi de cătănie. Nu-i bine aşa?

— Să fii dumneata sănătos, moşule, şi mulţumim de pleaşcă! De mult am isprăvit cu cătănia! M-am slobozit astă-toamnă; am slujit la călăraşi, tocmai la Ieşi, unde şade domnul cu boierii cei mari. Şapte ani am slujit. Frumos oraş, lume multă dar n-am rămas, măcar că găseam loc de slujit la vreun boier sau la vreun negustor de cei mari. Şi acum să viu aici… Da’ să ştiu că mi-o daţi pe Ileana Cosânseana, pe aici n-aş veni.

— Auzi, măi Pavalache? se întoarse bătrânul către Sandu Pavalache, care stătea mai la o parte. Cică nu-i bine la noi. Ia spune-i şi tu cât Îţi-i de dragă ocna.

— Da’ de unde, moş Zamfir? Aş pleca şi mâne-zi dacă aş avea unde. Am intrat în rufet ca să scap de cătănie, dar rău îmi pare. Nu-i ocna pe potriva mea…

— Nu-Îţi place să fii ocnaş? se miră moş Zamfir. Poate vrai să te facem cămăraş? Hai?

— Nu mă lua şi dumneata aşa, moş Zamfire. Am intrat numai de un an. Mâne-poimâne cobor şi eu pe fundul puţului, să mă fac tăietor. În doi, trei ani o să se ducă tinereţea mea. Are grijă moş ghirăul de asta. După aceea, până să mă dezmeticesc bine, iacătă-mă-s bătrân, secătuit de vlagă. Şi gata, mă trec la nevolnici, ca pe atâţia alţii… Şi întorcându-se către Potolog: Să nu vii aici, bade. Nu asculta pe bătrâni. Nu vor să ştie că se mai poate şi altă viaţă decât aceea de câine pe care au trăit-o ei… Bucuros aş fugi de-aci. Dar unde? Încotro s-apuc? La cine să mă opresc? Cine are nevoie de mine? Gândeşti că m-aş putea aciuia pe undeva?

— Poate s-ar găsi… zise moale străinul.

— Bine ar fi dacă aş găsi. Iaca, suntem doi, eu şi încă unul, voinic ca şi mine. De când ne tot vorbim să fugim din iadul ista!… Dar la cine să ne oprim? Că afară de dealurile şi munţii de pe-aici nu ştim altceva. La care poartă să batem?

— Este la noi, la Găiseana, un boier de-i zice Haralambie Corciu, vorbi Potolog serios şi măsurat. Când am venit cu săniile încoace ne-am întâlnit cu nişte argaţi de-ai lui. Spuneau că boierul are trebuinţă de ciobani care să plece cu turmele în munţi. Şi dacă nu v-aţi înţelege cu boierul, mai ştiu un răzăş. Are o stână mai ferită, şi-s oameni de inimă. Numai dacă vă pricepeţi la oi.

— Iaca una! Cum să nu ne pricepem?… înainte de am intrat în ocnă am fost la stăpân, şi am umblat cu oile lui până sus, în vârful munţilor…

— Atunci e bine. Haideţi cu tabăra, la noapte. Nu vă vede nimeni.

— Mulţumesc de bunăvoinţă, dar încă nu putem pleca. Aş veni spre primăvară dacă Îţi-ai ţine cuvântul…

— Mi-l ţin.

— Cum îi spune satului vostru, iar matale cum te numeşti, ca să ştiu unde să tragem?

— Satului îi spune Găiseana. Nu-i prea departe de târgul Tecuciului. Iar pe mine Marin Potolog mă cheamă. Stau chiar în mijlocul satului. Aveţi să vedeţi un bordei pitit lângă biserică şi un plop mare în ogradă; acolo şed eu. Mă găsiţi repede.

— Găiseana zici? Marin Potolog… Numai să nu uit… Mă duc la cantaragiul nostru să-mi scrie numele pe o ţidulă…

Plecă repetând în gând: Găiseana. Marin Potolog. Găiseana. Marin Potolog…

În urma lui, Zamfir Petrache şi cei care ascultaseră vorbele celor doi, clătinară din cap.

— Hei, tinereţe! Foc de paie! murmură moşneagul, ridicându-se.

viii

Vasile Chiticaru şi Ilie Călţaru stătură de vorbă, în ogradă, o vreme, nepăsători la ger, încredinţaţi că nimeni nu-i vede şi nu-i aude. În cele din urmă, înţelegându-se, s-au depărtat spre chilierul din spatele casei.

— Rămâi aici peste noapte, spuse Călţaru. Dimineaţa om chibzui pe mai departe.

— Dar cu calul ce să fac? se îngrijoră fugarul.

— Calul te poate trăda. Mai bine-l slobod în uliţă şi s-o duce singur la grajdul ocnei.

— Fă cum crezi.

După ce dădu un cojoc musafirului neaşteptat, Călţaru scoase calul în uliţă şi-l goni cu câţiva bulgări de zăpadă. Calul necheză şi luând-o la fugă se pierdu în noapte. După aceea Călţaru intră în casă. Încercă să doarmă, dar somnul nu se mai lipea de genele lui. Auzi cum oamenii se sculau şi cum ieşeau unul câte unul să îngrijească de vite. Nu se mişcă. Nici când scânci băieţelul cel mare, speriat de cine ştie ce vis, nu dădu semne că e treaz.

Gândurile i se încâlciră în minte. Le simţea ca nişte şerpi neastâmpăraţi ce i se zvârcoleau sub tâmple. Nu crezuse niciodată că are să trăiască aievea asemenea întâmplare. „Ce să fac? se socotea el. Să-l pârăsc? îndată vor veni călăraşii, îl vor pune în lanţuri, îl vor arunca în bezna ocnei, iar eu voi rămâne cu banii. Dar dacă mai scapă o dată? Mă trezesc cu el într-o noapte la fereastră, să mă judece. Ca acuma. Mă taie sau îmi pune foc la casă. Mai bine să-i dau banii; rămân cu cât am câştigat până acum de pe urma lor… Casa… pământul… boii…” Şi încă de aici înainte făcuse el planuri mari. Să ajungă negustor, poate chiar slujbaş cu rang… Ce nu se poate când ai bani! N-au trecut decât trei ani de când a pus mâna pe comoara aceea… Era primăvara, urcase cu calul în dealul ocnei să încarce sare. Trebuia să plece cu convoiul la Galaţi. Cărăuşii, vreo şaizeci la număr, erau tare supăraţi. Fuseseră luaţi pe negândite, tocmai când sta fiecare să-şi semene peticuţul de pământ ce-l avea dat din moşia ocnei. Aşa era învoiala: vara, iama, oricând s-ar fi întâmplat, cărăuşul era ţinut să plece, dacă aşa cerea cămara. Pentru asta primeau frânghiuţa aceea de ogor, pentru asta aveau drept de folosire a pădurii şi a izlazului ocnei. Ba mai primeau şi un fel de plată, de batjocură, de la cămară. E drept că unii mai vechi, cărăuşeau la întoarcere mărfuri pentru negustorii târgului, pânze de ivgan, hârtie, tulpane,

pasmanturi, cituri înflorate, haşale, ulamale, bumbăce, fierărie, alămuri, butoiaşe cu măsline, saci cu mirodenii şi câte şi mai câte. Ba, vreo câţiva mai înstăriţi încercau şi ei un fel de negustorie vânzând şi schimbând marfă. Numai că Ilie Călţaru abia intrase în rufet. Carul îl adusese de zestre nevastă-sa, iar boii îi arvunise numai. De aceea porunca de plecare grabnică venea cum nu se poate mai rău şi omul era înnegurat ca un nor de ploaie. Însemna că rămâne fără bucate. Cine să-i lucreze ţarina? Nevastă-sa? Numai ea cu două mâini, ce putea să facă? Şi dacă nu sameni popuşoiul până-n Armindeni, poţi să pui culiserul pe foc.

Aşa gândea el cu amărăciune, când văzu un lucru de mirare: tâlharii din ocnă fuseseră scoşi la lumină ca să ajute la podvoada săniilor. Dintre ei, unul mai tinerel, după înfăţişare mai îngrijit decât ceilalţi – semn că nu era de multă vreme în ocnă – tot încerca să se apropie de el. Când carul fu încărcat şi Călţaru înjuga boii, omiditul se dădu într-o latură şi-i făcu semn cu mâna să vină la el. S-a dus, fireşte că s-a dus.

— Nu te ştiu cine eşti, i-a zis acesta, cu vorbă şoptită şi aspră, dar te văz tânăr ca şi mine. După obraz pari om de treabă. Vreau să facem o învoială.

Călţaru nu zise nimic şi celălalt urmă grăbit:

— Înainte de a fi prins am îngropat în pământ o ulcică cu galbeni; nu sunt mulţi, să tot fie douăzeci. Ţi-aş spune locul dacă te prinzi să-i păstrezi pentru mine vreme de cinci ani. Dacă vin să-i iau în acest răstimp, să mi-i dai fără vorbă, că eu sunt iute la mânie şi nu Îţi-aş dori să ai neîmpăcăciune cu mine; dacă nu vin, norocul tău să fie. Primeşti?

Călţaru era buimăcit de întâmplare.

— Hotărăşte! îl zori tâlharul. Vreme multă nu am…

Ar fi vrut să zică da, dar ceva îl oprea. Nu era lucru curat la mijloc. Sau poate povestea nu era adevărată, şi chiar dacă era, de ce nu-şi lăsa omul banii acolo?

— I-aş lăsa acolo, dar nu-s la loc bun, îi explică celălalt, părând să-i ghicească gândurile. N-am avut vreme

să-i aşez cum trebuie. De asta aş vrea să-i ştiu în mâna unui om de cuvânt.

Călţaru nu putu răspunde nici de data asta, măcar că începea să înţeleagă.

— N-ai ce pierde, îl îmboldi tâlharul. Dacă faci învoială cinstită cu mine nu Îţi-a fi, oricum, de pomană.

— Fie! se hotărî în cele din urmă Călţaru. Primesc!

Îi întinse mâna.

— Jură!

— Jur!

— Află că pe mine mă cheamă Vasile Chiticaru. Ţie cum îţi spune?

Îşi dădu numele.

— Văd că eşti cinstit. Înainte de a vorbi cu tine, am întrebat un cărăuş de numele tău. Aista-i semn că n-ai să mă înşeli. Eu îs tocmai de prin părţile Romanului, dar aurul nu-i ascuns departe. L-am îngropat la marginea pădurii Măgura, lângă rădăcina unui stejar bătrân, sub un pietroi mare. Piatra ai s-o cunoşti, e...

Mai mult nu putură sta de vorbă. Un călăraş de pază văzând pe ocnaş pitit îndărătul carului, veni cu biciul la el şi-l goni, înjurându-l. Peste un sfert de oră, toate carele erau încărcate. Osândiţii fură coborâţi în adânc, cine ştie pentru câtă vreme. „Poate pentru totdeauna!” se gândi Călţaru cu un fel de bucurie, pornind spre Galaţi.

Cele trei săptămâni petrecute pe la răspântiile marilor drumuri, prin târguri şi în hanul de la Galaţi i s-au părut o veşnicie. Tremura în el nerăbdarea, ca un jăratic ce-i mocnea pe inimă. Nu dormea, de mâncare abia se atingea. Era tăcut şi îngândurat.

Când a ajuns acasă, se sfârşise din puteri. A dat carul şi boii în grija nevesti-sii. Ea s-a speriat de înfăţişarea lui. Slăbise.

— Ce-i cu tine? l-a întrebat îngrijorată. Te-ai scofâlcit rău de tot. Nu cumva ai bolit pe drum?

— N-am nici pe dracu’. Sunt ostenit.

— Vin să îmbuci ceva, îl chemase, dar el ieşise pe portiţă fără să mai răspundă.

Urcase repede coasta Măgurii, până la marginea pădurii. Stejari bătrâni erau mulţi acolo; bolovani aşijderea. Îi cercetase unul câte unul, scrijelise cu unghiile muşchiul de pe ei. Pietrele erau toate la fel; mei una nu arăta vreun semn deosebit. Căutase totuşi răsturnând bolovanii, scurmând pământul cu un cuţit lung ce se întâmplase a-l avea la el. Cu fiecare copac trecut, cu fiecare piatră rostogolită, îşi dă, dea seama că povestea tâlharului era o născocire şi el fusese un copil smintit că luase în seamă spusele lui.

Înainte de a face cale întoarsă se aşezase pe un bolovan să răsucească o ţigară. Măturând ţărâna de pe faţa pietrei cu palma, simţise parcă o tăietură anume. Cercetă mai cu luare aminte şi găsi săpată o cruce. În clipa aceea ştiu că banii vor fi ai lui. Săpă pe dedesubtul bolovanului şi scoase la iveală o ulcică. O scutură. Suna. Galbenii erau înăuntru. Nu trudise degeaba…

S-a întors acasă către miezul nopţii. Se strecură mai întâi în chilier şi ascunse banii. Când îl văzu, nevastă-sa, care-l aştepta îngrijorată, sări cu gura la el:

— Ce ai, bărbate, parcă n-ai fi în apele tale? Unde naiba mi-ai fost? Am crezut că te-a pus ghirăul la butuc…

— De ce? se miră el.

— Ştiu eu? Poate că ai făcut vreo poznă la drum. Cum eşti tu la arţag…

Nu-l vedea în întuneric; dacă i-ar fi observat faţa plină de pământ şi hainele murdare de glod, l-ar fi descusut…

— Am fost la dugheana lui Avedic, a zis el, croind pe loc o minciună. I-am târguit nişte chembrică de la Galaţi şi-am uitat să-i dau ţidulele. Omul s-a bucurat şi m-a cinstit cu vin. A băut şi dumnealui cu mine şi asta-i pricina că am întârziat…

…Minciuna prinsese. Acum, însă, când ştia că la un pas de el pândeşte Chiticaru, se întreba dacă n-ar fi cuminte să-i spună nevesti-sii taina pe care timp de trei ani o ascunsese.

Afară se luminase de ziuă. Gospodina aprinse focul

din vatră cu vreascuri uscate, care trosneau ca bicele. Harabagii plecaseră. Abia acum Ilie Călţaru se sculă şi ieşi în curte. Tabăra se îndepărtase. Dezlegă câinii, apoi se duse la chiler, unde îşi închipuia că ocnaşul îl aşteaptă cu nerăbdare. Dar acesta dormea dus.

Călţaru se uită o vreme la el şi nu ştiu ce să facă. Să-l scoale, să-l lase să mai doarmă, să se ducă la căpitanul Costache? „Nu, îşi zise el, simţind cum îl cuprind iar gândurile de cu noapte. Îi dau jumătate din bani, aşa cum ne-am învoit, şi ducă-se cu Dumnezeu. De ce să-i port eu păcatele?”

Şi apucându-l de cojoc îl zgâlţâi cu putere.

Amurgise. În ogradă, Călţaru încărca de zor sania cu drobi de sare. Când fu aproape plină, din casă ieşi un bărbat nu prea înalt de statură, cu pletele scurtate proaspăt, cu barba neagră frumos rotunjită din foarfece, cu o căciulă de miel în cap şi învelit într-un cojoc mai vechi, de oaie. Omul umbla cam cu fereală şi când ajunse la sanie, se cuibări la mijloc, într-un loc anume lăsat între bolovani de către Călţaru. Stăpânul saniei aruncă o sarcină de fân deasupra, se mai uită o dată în jur să vadă dacă nu-i careva pe aproape, apoi îndemnă boii.

— De-amu rămâi ca şi mort acolo, până om trece de hotarul moşiei, glumi Călţaru, în timp ce Chiticaru se ghemui cât putu mai bine în culcuşul dintre drobi.

Porniră. Îndată, în urma lor izbucniră câteva cântări de cocoşi.

— Avem noroc; e semn că se moaie vremea, vesti Călţaru.

La Gilean, când să iasă din târg, îl opri o caraulă îndată veni şi omul de la rohatcă.

— Ce-ai în sanie şi unde te duci? vrură să afle paznicii.

— Ce să am? Nu se vede? Sare! O duc la Bacău.

— Noaptea, bre? se mirară ei, bănuitori.

— De! făcu Călţaru pe supăratul, mă duc când mă trimite cămara…

Văzând drobii, oamenii din caraulă nu mai cercetară

sania şi făcură semn harabagiului că poate să treacă. Abia plecară, că dădură de altă caraulă, care se întorcea din cercetare. Îi opriră şi aceştia, dar cum erau grăbiţi nu scotociră mai amănunţit.

După o bucată de drum Chiticaru scoase capul dintre coceni.

— Ai avut dreptate, recunoscu el. De m-aş fi dus. singur, mă prindeau.

— Nici vorbă că te prindeau. Şi fără doar şi poate îţi luau şi banii. Nu-i aveam nici eu, nici tu, zise repede Călţaru. Surâse în întuneric bucuros şi respiră lung şi adânc. Lucrurile au mers bine.

Ix

Fuga din ocnă a lui Vasile Chiticaru nu a tulburat aproape de loc pe cămăraşul Vilara. Căpitanul Costache ar fi avut poftă să facă o cercetare îndelungată, după tipicurile cunoscute de el, dar cămăraşul îi reteză pornirea.

— Degeaba, căpitane, îi zise el plictisit, în vreme ce se suiau în sanie. Degeaba te frămânţi. Mortul de la groapă şi ocnaşul la ocnă, nu se mai întorc. Lasă-l în pace! Dacă nu dai de el, înseamnă că ai alergat degeaba. Dacă îl descoperi, e ca şi mort, căci viu nu se mai dă el pe mâinile călăraşilor.

Căpitanul era bucuros că noul cămăraş nu-l pune pe drumuri acum, în puterea iernii, nici nu se arată supărat pentru pierderea ocnaşului. Pe de altă parte îi părea rău că nu-şi poate arăta priceperea. Tare i-ar fi plăcut să se noată lăuda în faţa stăpânului ocnei cu o faptă mare. Se aşeză şi el în scaun alături de cămăraş, hotărând că deocamdată să se facă a uita această afacere, dar să urmeze cercetările în taină. Înainte de plecare, ghirăul veni să-şi salute superiorul. Aştepta poruncile acestuia. Vilara nu avea nimic să-i spună. Ghirăul ştia şi singur ce trebuie să facă. Totul era să se scoată sare cât mai multă. În privinţa aceasta, după câte i se spusese, nu se afla om mai priceput ca Bârsan. Îi răspunse la salut, clătinând capul cu un început de surâs binevoitor, semn că nu e supărat pe el, măcar că s-au întâmplat atâtea într-o singură zi.

După cheful de azi-noapte Vilara era mahmur. Ar fi vrut să se dreagă, dar după-amiază îl aştepta o treabă plicticoasă: trebuia să prezideze şedinţa divanului de judecată al ţinutului, care nu s-a mai întrunit de multă vreme. Pe condica de judecată, l-a înştiinţat starostele, este procesul unui ucigaş care de mai bine de trei luni aşteaptă rândul, uitat într-o pivniţă a Eforiei. E o minune cum de n-a murit încă, pentru că ducându-se azi la el să-l pregătească pentru judecată, a aflat că nimeni nu s-a îngrijit de hrana lui.

Sania intrase pe uliţa principală a târgului în sunetul vesel al zurgălăilor. Vilara porunci vizitiului să-l ducă la Eforie.

— Nu se poate, arhonda, se împotrivi căpitanul, făcând semn vizitiului să mâne mai departe. Cum să mergem la divan fără să ne încălzim cu o ţâră de vin şi să prindem puteri din nişte sărmăluţe cât nuca? Osânditul nu s-o supăra nici el prea tare. Cum a aşteptat atâtea luni, va mai aştepta un ceas, două; ba chiar s-a bucura.

Dar Vilara îi reteză vorba cu un semn din mână şi zise hntărât:

— La Eforie.

Sania se opri în faţa Eforiei, pe malul Trotuşului. Slujbaşii divanului auzind că soseşte sania cămăraşului se repeziră la intrare să-l salute. Trecu printre ei fără nicio vorbă, fără niciun gest. În odaia ce slujea pentru divan se aflau la masă Rudolf Sturza, din partea dreptăţii dinăuntru, Cristodulo, din partea Eforiei, preotul Ilarion şi alte feţe chemate anume să ia parte la judecată. Vilara luă loc în jeţul de la mijloc, care se păstrase gol în aşteptarea lui.

— Putem începe, ceru, hotărât să nu lungească lucrurile; era obosit şi ar fi vrut să se odihnească.

Fu adus vinovatul, un bărbat înalt, dupuros, ai cărui ochi mici cătau numai în pământ, ferindu-se de privirile judecătorilor. Mâinile îi erau legate la spate; la picioare îi atârnau lanţuri grele, care se auzeau sunând de câte ori se mişca de pe un picior pe altul. Înapoia lui, călăraşii îl păzeau cu pistoalele în mână.

Ion Adochiţei nu-şi făcuse nicio închipuire asupra sorţii ce-l aştepta. Grămăticul divanului citi, cu multă greutate, actul acuzator, din care nimeni nu pricepu nimic. Cristodulo puse apoi cele mai multe întrebări:

— Ai vrut sau n-ai vrut să-l omori pe boier?

— Am vrut…

— De ce?

— Ne obijduia…

— Atunci de ce l-ai omorât pe vechil?

— Aşa i-a fost scris, să plătească pentru boier. Dacă nu-l omoram eu, mă omora el pe mine, şi tot moarte de om ar fi fost…

Vilara puse şi el o întrebare:

— Cel puţin te căieşti de fapta ta?

— Mă căiesc pentru eonii, pentru nevastă şi pentru părinţi… Eu voi pătimi pe lumea cealaltă sau în ocnă, dar ei vor trage în viaţă păcatul meu…

În sală se făcu tăcere. Se auzea răsuflarea slujbaşilor rânduiţi în spatele judecătorilor, aşteptând eu sufletul la gură hotărârea. Vilara rupse tăcerea. Nu se afla la prima judecată; avea oarecare experienţă, ceea ce ar fi vrut să le arate celor de faţă. Lovi uşor în masă, se ridică şi începu să grăiască.

— Sarcina noastră este din cele mai grele, spuse răspicat, cuprinzând cu privirea pe toţi ascultătorii din jur. Ni se cere să judecăm fapta unui om care a călcat legile omeneşti. Făptaşul, după cum aţi văzut, şi-a mărturisit vina. Potrivit pravilei lui Vasile Lupu cel ce pricinuieşte moartea altuia, cu moarte va trebui să fie osândit. Domniile voastre puteţi însă să oblăduiţi pe vinovat după cum vă îndeamnă sufletul, osândindu-l fie la spânzurătoare, fie numai la ani de ocnă, după cum veţi preţui că se cuvine.

Încercase să fie nepărtinitor, deşi, privind pe ucigaş, îşi aminti de o scenă petrecută cu mulţi ani în urmă, când haiducii au călcat conacul părintesc, supunând pe tatăl său la cazne grele. Alungă această amintire neplăcută şi ceru judecătorilor să hotărască osânda.

Cristodulo fu de părere să i se dea moarte prin spânzurătoare, ca să fie de pildă şi altora; părintele Ilarion se împotrivi; ceru să i se dea douăzeci de ani de ocnă.

— Nu! sări Adochiţei, zăngănind lanţurile. Nu vreau ocnă! mai bine la spânzurătoare!

Judecătorii şi toţi câţi se aflau în sală priviră cu uimire pe ucigaş. Ultimul vorbi Sturza.

— Unde-i lege, nu-i tocmeală, spuse el cu glas hotărât. De vreme ce legea prevede spânzurătoarea pentru ucigaşi, aceasta să-i fie osânda.

Toţi se sculară în picioare, afară de părintele Ilarion, ceea ce însemna că toţi, afară de el, se unesc cu părerea lui Sturza. În ochii osânditului se aprinse lumina unui fulger; gândul morţii 13 cutremură ca pe un copac trăsnit. Îşi vârî capul în sumanul zdrenţuit şi rămase aşa până când se simţi îmbrâncit de un călăraş ca să iasă afară. Trecând prin mulţime se izbi de un tânăr îmbrăcat într-un contaş îmblănit cu oaie şi înflorat cu găitane şi ibrişine. Străinul îi şopti ceva şi încercă să-i pe, indă mâna, dar călăraşul din spate îl îmbrânci, dându-l la o parte. Lui Ion Adochiţei i se păru că a auzit vorba „fugă”.

În luna lui Faur zilele sunt scurte; înserarea se lasă devreme. În amurg târgul, încotoşmănit în blana-i de zăpadă, se afundă într-o tăcere mohorâtă, care creşte odată cu întunericul. Astăzi s-a întunecat parcă şi mai devreme: e din cauza norilor deşi, ridicaţi ca nişte învelitori negre dinspre apa Trotuşului.

Negustorul Avadic Ovanez ieşi din dugheană să vadă cum e vremea.

— Are să ningă, vorbi un muşteriu, care tocmai pleca.

Avadic ridică ochii la cer; era jos de tot. Cercetă zarea ca un cunoscător şi spuse:

— Da, se lasă norii, are să vie ninsoare chiar în iasară... Prea multă ninsoare! bombăni către sine, nemulţumit.

Aştepta un harabagiu de la drum; trebuia să-i aducă treizeci de giguri chembrică târguită şi plătită cu bani j. ieşin la Teodor Brancovici, cel mai mare negustor din Iaşi.

Dacă se strică vremea, harabagiul o să rămână zălogit undeva pe la o răscruce de drum, sau te pomeneşti, Doamne fereşte, că nici nu mai vine, cum s-a întâmplat cu Petrache Tişcă, acela pe care l-au prădat tâlharii şi n-a mai cutezat să se arate pe-aici, până în ziua de azi…

Privi lung în uliţă ca şi cum s-ar fi aşteptat să vadă răsărind de departe carul lui moş Ilie Râncu. Drumul era pustiu şi neted până dincolo de marginea satului, pierzându-se în albul câmpiei de zăpadă. Pufăi necăjit din luleaua mică de lut, suflând între dinţii mari un fum negru şi gros, ce duhnea a leşie şi paie pârlite. Fuma tutun cumpărat de la ţărani în păpuşi verzi de câte douăzeci de foi, pe care-l usca pe prichiciul hornului; când se îngălbenea foaia îl toca mărunt cu satârul, alegea căzăturile pentru el şi restul îl scotea la vânzare.

Intră în dugheană. La o masă, doi muşterii mâncau şi beau vin dintr-o oală mare de două ocale, trecându-şi oala, pe rând, unul altuia. Erau doi cărăuşi picaţi de la Moineşti. Plecau spre Focşani cu nişte butii goale, să încarce vin la o podgorie de lângă târgul Panciului. Văzând vremea nesigură, se hotărâră să rămână peste noapte în dugheana lui Avadic. Cunoscându-i cine sunt, negustorul se învoi să-i primească pentru douăzeci de parale de căciulă, afară de plata mâncării şi băuturii.

După ce dădu la masă încă o oală cu vin, negustorul se furişă iar în uliţă. Privi înspre dealul ocnei. Cineva venea şontâc-şontâc, oprindu-se din pas în pas să-şi prindă răsuflarea. Ce putea fi? Ce se mai întâmplase oare la ocnă? Cu tot întunericul ce se îndesa din clipă în clipă recunoscu pe Sandu Pavalache; era muşteriul lui. Când fu mai aproape băgă de seamă că târâie de picior un butuc noduros de lemn, lăsând pârtie adâncă în zăpadă. Avadic înţelese îndată despre ce era vorba. Pesemne Pavalache a făcut vreo boroboaţă la ocnă şi l-au pus la butuc. „Al dracului băiat! se minună negustorul. A fugit cu butuc cu tot. Hm!…” Nu cumva vine să-şi caute ascunzătoare în dugheana lui?

Să-şi mute gândul! Avadic e negustor cinstit. El nu

vrea să aibă de-a face cu cei ce se împotrivesc ocârmuirii. E adevărat că ghirăul n-a călcat niciodată în dugheana lui, dar asta n-are a face. Ghirăul poate să afle că a primit pe unul fugit cu butucul din ocnă şi atât îi trebuie. Îl goneşte din târg fără multă vorbă. Aşa l-a gonit şi pe boccegiul Iancu Sararu. Acela vindea ocnaşilor marfă pe datorie. În loc să se mulţumească cu cât putea să-i dea datornicii la capătul săptămânii, s-a apucat să-i înveţe cum să-şi ţină socotelile băneşti cu ocna: „Tu, Antohi Turiţă, ai tăiat să zicem atâţia şi atâţia drobi de sare; pentru asta îţi se cuvin atâţia şi atâţia bani. Tu, Nicolae Druguleţ, ai încheiat săptămâna cu o sută patru drobi, ai de primit cu patruzeci de parale mai mult decât săptămâna trecută". Pentru prima oară au început ocnaşii să pretindă vistiernicului ocnei să le plătească drepturile la para. Când ghirăul a prins de veste că cineva îşi vâră nasul în socotelile dintre ocnaşi şi cămara ocnei, a luat foc… A doua zi nu s-a mai aflat urma boccegiului pe-acolo. El, Avadic, nu vrea să păţească la fel.

Se repezi la obloane şi le trânti cu grabă. Puse şi oblonul de la uşă; intrând în dugheană zăvorî intrarea cu ranga.

— Ce faci, jupâne? săriră cărăuşii de la locul lor. În acelaşi timp se auziră bătăi în oblon şi o voce care striga:

— Deschide, jupâne Avadic, deschide!

Negustorul făcu semn cărăuşilor să tacă. Cel de-afară bătu din nou.

— Dă-mi drumul, jupâne Avadic… Mi-e foame…

— Deschide, negustorule, se amestecă unul din muşterii. N-auzi că cere de mâncare? De ce să nu-i dai drumul?

Avadic Ovanez îi făcu semn să nu se amestece. Le povesti tuturor, în grabă şi pe şoptite, cine era omul de-afară şi de ce nu vrea să-l primească.

— Ia lasă, jupâne, se supără cărăuşul care vorbise mai înainte. Cum să nu ajuţi un om căzut în nenorocire!

— Nenorocirea mea ar fi mai mare după aceea, se jelui negustorul.

— Dacă nu-i dai drumul, iaca îi dăm noi.

Se repezi la uşă; trase cârligul de la ranga de fier şi deschise uşa; obloanele grele săriră în lături.

— Ce faci, bre? încercă să se opună negustorul. Dacă mă vede ghirăul, dracul m-a luat…

— Ba, să-l ia dracu’ pe ghirău! Ce-are el cu taraba dumitale? Omul e flămând, trebuie să-i dai de in care.

Pavalache intră suflând de parc-ar fi suit muntele tot într-o fugă. Căzu greu pe o bancă.

— Nu mai pot! gemu el… Nu mai pot!…

— Ce-i cu tine? se întoarse spre el Avadic, după ce mai întâi zăvorî uşa din nou.

— Mă mai întrebi? Uită-te la mine… Nu vezi că sunt cu butucul de picioare?…

— Văz…

— De aceea mi-ai închis uşa în nas?…

— Am frică, bre Sandule. Dacă află ghirăul mă pune şi pe mine la butuc.

Cărăuşii râseră.

— Nu râdeţi, oameni buni, le vorbi Sandu. Jupânul Avadic cunoaşte legile ocnei; cine pe altul scapă de la butuc, trebuie să intre în locul celui scăpat. Aşa e, jupâne Avadic?

— Aşa e! Aşa e, Sandule. Dacă ştii, de ce ai venit la mine? Vrei să mă nenoroceşti?

— Am venit că mi-e foame… Să-mi dai o ulcică de vin şi o bucată de pâine. Sunt nemâncat de două zile… Nu mă mai ţin picioarele…

— Să-Îţi dau.

Avadic fugi la tejghea. Aduse brânză şi pâine.

— Să ştii că bani nu am… Îţi plătesc altă dată.

— Nimica, bre! plăteşti când ai… se grăbi negustorul”, rugându-se în gând să mănânce mai repede, ca să scape de el.

Sandu înghiţi totul din câteva mestecături. Puse ulcica cu vin la gură şi nu mai răsuflă până la ultima picătură.

— Bogdaproste pentru mâncare! Parcă mi-au venit

iar puterile. Încercă să se ridice de pe bancă; făcu un pas, simţi o ameţeală şi trebui să se aşeze iar.

— Du-te, du-te o dată, pentru Dumnezeu! îl zori Avadic. Să nu te găsească cineva la mine…

— Plec! Plec! răspunse Pavalache hotărât. O iau pe lângă apa Trotuşului, pe la biserica Răducanu. Pândesc acolo o sanie să mă ducă acasă.

Făcu un pas. Se opri. Nu putea să umble.

— Mai bine mi-ai da un topor, jupâne Avadic, să dau jos butucul…

— Aici, la mine? se îngrozi negustorul. Vrei să mă bagi în belea? Mai bine acasă. Nici nu spui că ai fost la mine…

Scrâşnind din dinţi din cauza durerilor de la încheieturi, Pavalache ţopăi într-un picior până la uşă. Acum îl durea mai tare. Dădu bună ziua şi ieşi târându-şi trupul cu anevoinţă. Avadic se repezi să desfacă obloanele.

— Mai bine nici nu le-ai fi închis, spuse unul din cărăuşi.

— Eh, ce ştii dumneata, oftă Avadic. Să fii ca mine, şi dumneata te-ai teme.

81

Sandu ieşi în stradă. Era pustie. Se grăbi din toate puterile spre dreapta, mai mult târându-se decât mergând. Se îndreptă spre podul de lemn de la mănăstirea Răducan… Acolo se piti sub gardul mănăstirii şi aşteptă. îl chinuiau dureri ascuţite în glezne; fierul de la butuc îi jupuise pielea. Cum

6 –le. 1320 ajunge acasă, taie butucul, să nu-l mai ţină ca un pietroi de picior, pe urmă desface inelul de la lanţ. Numai de n-ar veni cineva din urmă… Nici vorbă că la ocnă s-a aflat de fuga lui. Poate le-au şi trimis oameni să-l caute. Dacă ajunge iar în mâinile lor, ştie ce-l aşteaptă.

Oare ce-or zice acasă când l-or vedea cu butucul de picior? Mamă-sa va începe să plângă, se va ruga de el să se ducă iar la ocnă; cât despre frate-său Dobre, e un prostălău fără minte; de la el nimic bun nu se poate aştepta. Va trebui să se descurce singur. Nu ştie însă

lămurit ce-o să facă. Va fugi mai departe? Se va ascunde? Se va întoarce la ocnă? Nu, asta pentru nimic în lume! S-a săturat de ghirău şi de vătafi…

De departe se ivi o sanie cu găteje alunecând grăbită. Deasupra sta unchiul Toader Pavalache, un moşneguţ cu plete albe, mari ca nişte ciucuri de borangic, cu chipul galben cum e şofranul. Sandu îi ieşi înainte. Îi făcu semn să oprească.

— Ce e, mă nepoate, cu tine? Te-ai apucat de haiducie de opreşti carele la drum? glumi bătrânul, nevăzând butucul din pricina zăpezii afinate.

— Ţi-e glumă, moşule…

— Mi-e, dar tu ce ai?

— Vreau s-ajung mai repede acasă.

— Urcă, nepoate.

— Ajută-mă, moşule, singur nu pot…

— Ce ai, bre?

— Iaca ce am! Scutură piciorul. Lanţul sună scurt şi sec în zăpadă.

— Aha, aiasta-i pricina! se scărpină moşul sub căciulă. Păi dacă ai vrut să fugi, de ce nu Îţi-ai lăsat butucul la ocnă? De te-a văzut cineva, nici de mine nu e bine…

— Un picior l-am scos cu chiu cu vai; cu celălalt m-am căznit două nopţi. N-a fost chip… A trebuit să târâi butucul după mine.

— Rău, măi nepoate, rău… Dacă te iau, intru şi eu la bocluc…

— Atunci mergi sănătos, moşule. Oi aştepta un om mai milostiv şi mai puţin sperios…

— Tacă-Îţi gura, iscoada ghiavolului ce eşti! Nu mă cătrăni cu vorbe nesăbuite… Saltă sus şi bagă-Îţi nasu-n tufari, până nu te vede careva…

Se dădu jos şi-l ajută să se urce peste grămada de uscături.

— Aşa, nepoate! fu el mulţumit când îl văzu sus. Pune nişte vreascuri peste butucul cela.

— Nu se vede, unchiule. E întuneric, drumu-i pustiu…

N-are cine să vadă.

— Nu vorbi aşa, nepoate, că nu ştii ce se poate întâmpla. Iaca, numai cu ghirăul n-am avut zăcăşie! De când am ieşit din rufetul ocnaşilor n-are ochi să mă vadă, varvarul. Mare minune de nu mi-o coace el ceva…

Aproape de târg întâlniră ceata trotuşenilor, cu vătaful lor în frunte. Se duceau la ocnă pentru schimb. Trecură pe lângă sanie; dădură seara bună, dar nu luară aminte la cel ce părea adormit cu faţa în jos, cufundat între crengile din sanie.

Moş Pavalache opri în inima târgului. Era întuneric.

— De-amu te poţi duce singur. Nu-i departe. Hai, să-i jos!

— Singur nu pot, moşule!

— Bată-te să te bată noroacele! Să te iau în braţe, ca pe sugari. D trase de sus şi-l scăpă în zăpadă ca pe un sac îndesat. Lanţul zornăi peste butuc. Priviră temători în dreapta şi în stânga. Nu era nimeni.

— Apoi, cu bine! se zori moşul.

Dădu bici boilor şi-şi continuă drumul. Sandu se mai târî câţiva paşi. Se opri în faţa unei portiţe vechi, dărăpănate. Era acasă. Îndărătul portiţei se ivea, într-un morman de zăpadă tăiată, bordeiul părintesc, mărunt, cu streaşina lăsată. împinse portiţa. Bătu în uşa tindei. Ieşi bătrânul Pavalache.

— Ce-i cu tine? Bate mai încet că nu-i nimeni surd, spuse acesta recunoscându-l.

— Nu mă mai zădărî, tată, că-s destul de cătrănit. Staţi cu uşa închisă parcă aţi avea comorile lui Solomon în casă.

După vorba băiatului bătrânul simţi că s-a întâmplat ceva. Slobozi uşa. Pavalache se prăvăli în pragul ei. Tatăl se plecă peste el să-l ajute; abia atunci văzu că-i atârnă butucul.

— Ce-ai făâut? întrebă el cu glas de spaimă.

— Lasă! mai bine adă securea să dau jos butucul până nu-l vede mama. De ce să mai ştie şi ea? Mi-a frânt piciorul. Mă doare că-mi vine să muşc ţărâna…

Tatăl aduse securea. Din câteva lovituri făcu butucul fărâmele. Mai aduse daltă şi ciocan ca să desfacă inelul lanţului de la picior. Treaba asta fu mai grea. Când isprăviră, bătrânul îl ajută să intre în odaie.

— Să te culci puţin, băiatule, eşti năucit de durere…

— Mă tem că vin după mine.

— Da’ ce-a fost? îl întrebă bătrânul Pavalache. Stai aici pe laiţă şi povesteşte.

— M-am sfădit cu ghirăul, asta-i. Prima dată, în toamnă, am răbdat… Amuş n-am mai putut…

Îşi frecă cu mâna locul dureros de la gleznă, apoi îşi pipăi genunchiul; îl dureau amândouă locurile.

— Pesemne te-ai răţoit la el, spuse bătrânul. De când te-am rugat să-Îţi măsori cuvintele… Capul plecat sabia nu-l taie…

— Oricum te-ai purta, nu ajută… Să vezi cum a fost. Rostogoleam bolovanii cu Toader Marin, că pe Busoiu l-au luat de-acolo. L-au îmbrăcat în straie de vezetiu şi l-au dat la sania cămăraşului.

Îmi vedeam de treabă… Gândeam să mântui mai degrabă. Deodată mă plesneşte cineva cu biciul, uite aici, peste faţă, se vede încă locul… Parcă m-a ars cu un fier roşu. Mă întorc; era vătaful Postolache. M-am repezit la el şi dintr-o brâncă l-am dat la pământ. M-a oprit Marin la vreme, altfel îl făceam chisăliţă. Postolache a început a răcni; a venit ghirăul, m-a înjurat, mi-a tras câteva gârbace de m-am văzut cu toate neamurile din lume. Am răbdat cât am răbdat. Pe urmă am ridicat şi eu mâna… N-am dat… Nu ştiu… Nu înţeleg nici eu de ce…

— Doamne, Dumnezeule! se cruci bătrânul. Bine că te-ai oprit la vreme…

— Rău îmi pare că nu l-am omorât. Sau măcar să-i fi dat câţiva pumni. Ori îl băteam, ori nu-l băteam, tot aia mi-a fost. M-a biciuit cât i-a poftit inima. Pe urmă a poruncit să fiu pus la butuc. Am avut noroc de cărăuşul Stan Spoială; pe el l-a pus ghirăul să mă bage în butuc. Pesemne că nu-i priceput, sau poate că n-a băgat de seamă că mi-am înfăşurat glezna cu două rânduri de obiele, aşa că mutelca

nici nu s-a putut prinde îndeajuns în şurubul ei. Asta am şi vrut… Cum am rămas singur, m-am tras cum am putut înapoia grajdului, mi-am scos Pu multă caznă cele două rânduri de obiele şi pe urmă am putut trage un picior; pe al doilea n-am putut să-l scot. Două zile m-au lăsat fără apă şi fără pâine. Dacă am văzut că nici azi nu-mi aduc nimic de mâncare, m-am târât cu butuc cu tot prin dosul mâglelor şi am fugit. De văzut nu m-a văzut nimeni, dar nu cred să nu bage de seamă lipsa mea. Au să vină să mă caute…

— Au să vină acasă şi au să te ia ca din oală, vorbi frate-su, de lângă vatră. Era un flăcău slăbănog de vreo douăzeci de ani. Nu l-au luat la cătănie dar nici în rufetul ocnaşilor n-au vrut să-l primească. Vorbi mai departe: Să faci bine să-Îţi iei tălpăşiţa. Dacă te găsesc aici o păţim cu toţii…

— Nu te teme, că nici eu n-aveam de gând să rămân. La noapte îmi fac un locşor în poiata aceea. Şi mâine în zori o pornesc la drum.

— Unde să te duci? încotro să baţi drumurile?

— M-am înţeles cu un om de prin părţile Tecuciului, când o fost aici cu tabăra să încarce sare. Mă duc într-acolo…

— Crezi că în altă parte umblă câinii cu colaci în coadă, băiete?

— Vrei să rămân să mă ucidă ghirăul?

— Ei, şi tu, le-o să te omoare! vorbi bătrânul cu ciudă. Te mai mângâie niţel cu gârbaciul, te mai ţine vreo două zile în butuc şi-atâta tot. Din asta n-o să îţi se tragă moartea. M-a bătut el ghirăul şi pe mine… Am stat şi eu destul la butuc şi, iaca, n-am pierit. Aşa-i viaţa… Fără asta nu se poate trăi traiul nostru…

— Să-l ia dracul de trai! izbucni Sandu, sărind din pat. Numai trai nu-i aista! Nu vreau să mai trăiesc ca voi! … Lumea-i largă… Este loc de trăit şi în altă parte…

— Nătărăule! zise acru bătrânul şi ţâşni un scuipat printre dinţi, drept în mijlocul jarului din vatră.

Seara, ascuns în desişul unei grămezi de găteje,

Sandu se chinuia să prindă un capăt de somn. Dar frigul îl înţepa amarnic.

— Iaca, am ajuns şi fugar, cum plănuiam cu Dumitrache. Numai că el stă la căldură acum şi sforăie fără grijă iar eu zgribulesc printre lemne şi vreascuri.

Se gândea la Dumitrache Busoiu şi la toate întâmplările din ultimele zile. „Eh, Dumitrache!” se pomeni el înjurându-l în gând. Sunt de-o vârstă, au copilărit laolaltă; au păzit împreună turmele lui Moacă; la joacă, la şezători şi la clăci au fost nedespărţiţi. Spunea lumea că se potrivesc la fire parcă ar fi din acelaşi tată şi din aceeaşi mamă. Da' de unde! Sandu era pripit, iute la mânie, pus pe arţag, nu suferea să-l calce cineva pe picior; celălalt, mai potolit, mai cu chibzuială bătrânească în tot ce făcea. Poate de aceea fetele îl răsfăţau mai mult. Lui Sandu, puţin îi păsa. El o iubea pe Cătălina lui Pintilie. Pentru nimic în lume nu s-ar fi uitat la alta.

Tot nedespărţiţi au rămas Sandu şi Dumitrache când au început a lucra în ocnă. Grea le-a fost viaţa, până atunci, dar ce-au întâmpinat aici, i-a unit parcă şi mai strâns. Şi-au jurat să împartă şi binele şi răul. Şi acum, din fraţi buni de cruce, iată-i despărţiţi. Busoiu a îmbrăcat contăşul de vezetiu; el a rămas singur în rândul lăturaşilor să se hărţuiască cu ghirăul, cu vătafii şi cu lăturaşii mai bătrâni… Se mai întâlneau numai duminicile, pe la horă.

O dată s-au văzut la hanul lui Costache Nica. Cu două zile înainte de a fi pus la butuc, Busoiu zburda cu veselie ca întotdeauna. N-a băgat de seamă că Sandu se ţinea deoparte tăcut, cufundat într-o cumplită îndoială.

— M-ai lăsat singur, frate Dumitrache, a zis Sandu la o vreme. De când ai plecat am rânduit vreo zece oameni la descărcatul praştiei. Cu niciunul n-a fost cum era cu tine…

— Ce să fac, a răspuns Dumitrache. Nu mi-a fost în gând să mă fac vezetiu. Nevoia m-a împins. Doar ştii şi tu cum s-a întâmplat, le-ai fost acolo când am plecat să-l duc cu sania pe bădia Vasile Amăriuţei.

— Nu-i rău… Muncă uşoară… vorbi cu răutate Sandu.

— Ţi se pare că e uşoară… Nopţile şi zilele le trec în

ogrăzi sau în uliţă, aşteptând pe cămăraş de la petreceri. În zori trebuie să-l iau pe ghirău de-acasă şi să-l duc în dealul ocnei. Nimeni nu te-ntreabă dacă ai dormit, dacă ai pus ceva în gură. Caii mi-i schimbă, dar pe mine ba.

— Mai bine l-ai da într-o râpă pe moş ghirău, să-i putrezească ciolanele acolo. Scapă omenirea de un căpcăun. O să-Îţi plătească toţi rufetaşii acatiste şi s-or ruga să îţi se ierte păcatele…

— Fac eu şi una ca asta, nu te teme… M-am gândit… Dar s-o chibzuiesc bine, să-mi iasă treaba cu socoteală…

Atât au vorbit în ziua aceea. Acum, când se bătea cu gândul plecării, îi părea rău că n-are să-l mai vadă. S-ar duce să-şi ia rămas bun, dar unde-l poate găsi? Cine ştie la ce zăplaz boieresc aşteaptă cu telegarii în frig, până s-o sfârşi chiolhanul cămăraşului… Şi chiar de l-ar întâlni, parcă s-ar prinde să fugă cu dânsul? A dat de loc bun. Zice el că tremură pe-afară aşteptându-şi stăpânul, dar adevărul e că mai mult huzureşte cu slugile prin cuhniile încălzite ale boierilor şi se ghiftuieşte din bunătăţile lor. Când va auzi ce-i cere, are să-i spună: „Nu merg, Sandule. Nu mai merg nicăieri. Parcă-i mai bine în altă parte ca aici?”

Răspunsul îi sună în urechi ca o vâjâială. Zadarnic îşi afundă capul în cergă; nu poate alunga acest gând nesuferit. Parcă în altă parte-i mai bine ca aici? La urma urmei şi el ar putea să-şi facă viaţa mai uşoară dacă s-ar însura cu Ileana lui Arghir. Dar nu-i place fata… E slută şi pace! O stârpicitură cu obrazul spurcat de boala vărsatului negru, subţire ca o spangă şi cu nişte ochi mari, iscoditori, parcă Îţi-ar căuta pricină din senin. Nu, cu fata asta nu se însoară el nici mort! Bătrânul ştie ce fată îi place lui. Dar îi găseşte pricină că e săracă. Ei şi? Parcă el e mai bogat? Dar măcar să îndure sărăcia cu cine-i place lui.

Închise ochii. Multă vreme rămase adâncit în închipuirea dragii lui… Iat-o! Parcă-i stă înainte…

dreaptă, trupeşă, surâzătoare, cu ochii albaştri, fierbinţi şi gura să muşti din ea ca dintr-o poamă pârguită. I-a spus şi ei de gândurile plecării, care-l bat tot mai avan.

„Nicăieri în lume nu e bine, l-a sfătuit şi ea. Uite câţi fugari de pe alte meleaguri vin să se oploşească la noi. Crezi că au fugit de bine? Au fugit de robie şi aici au dat de altă robie”.

S-a făcut lumină. Cocoşii şi-au strigat de mult chemările. El stă încă gnemuit şi gândeşte, gândeşte. Aude portiţa, apoi glasul maică-sii. „Unde pleacă aşa de dimineaţă?” se întreabă cu mirare.

În ograda lui Bârsan sania aştepta de mult. Văzând-o pe mama Safta în ograda ghirăului, Dumitrache o privi mirat. Îi dădu bineţe cu jumătate de gură. Ea intră în casă, fără să-l ia în seamă pe flăcău. Bârsan se pregătea de plecare.

— Bună dimineaţa, moş ghirău, spuse de la uşă, muindu-şi vocea. Lelea Casandra s-a sculat? Mi se pare că v-am luat cu noaptea-n cap.

— Ce tot spui, lele? Aici e casă de gospodar? Ne trezim ca oamenii, nu ca trântorii. Hei, nevastă, spuse el în bătaie de joc, ia vin încoace, că Îţi-au sosit musafirii! apoi întrebă: Nu eşti cumva femeia lui Nicolae Pavalache?

— Da, nevasta lui Nicolae…

— Mă prind că ai venit pentru zurbagiul de Sandu…

— Pentru el am venit, moş ghirău… Mamă sunt…

— Cu mine are să dea de dracu’! Crede că nu-l găsesc? îl aduc şi de la capătul pământului… Puse mâna pe gârbaci şi pocni cu el velinţele de pe patul încă nestrâns… Să ştii de la mine. voinici de ăştia, şapte la para!…

— Iartă-l, moş ghirău… e încă tânăr. Nu ştie ce face… Are sângele iute cum l-a avut şi taica, Dumnezeu să-l ierte…

— El te-a trimis?

— Vezi bine, el m-o rugat. Îi pare rău… L-am ocărit şi eu, i-a mai făcut şi tat-su o praftură. De-amu cred că s-a cuminţit.

Se arătă şi nevasta ghirăului, o femeie plină, cu piepţii mari; avea părul desfăcut şi ochii somnoroşi.

— Hai, lele Casandră, pune şi matale o vorbă bună, se rugă de ea îndată ce o văzu.

— Parcă m-ascultă? încercă femeia să se apere, înţelegând despre ce e vorba. Apoi ghirăului: Hai, bărbate, fă-te mai bun, iartă-l. Să fie de hatârul meu…

Se uită la Safta Pavalache care-şi usca lacrimile cu colţu1 tulpanului; îi era milă de ea. Îşi aminti de băiatul lor, Dumitru; flăcăul mai dormea în odaia de dincolo. De câteva luni fusese pus vătaf la ocnă, mai mare peste curteni, peste ciocli, fierari şi feştelari. Tremura de soarta lui, măcar că băiatul o ducea cum nu se poate mai bine. Ştia că e pizmuit; se temea să nu i se facă vreun rău din răzbunare împotriva lui taică-su. Ceva rău s-ar putea întâmpla şi ghirăului. Câţi nu-l pândesc şi câţi nu-i doresc moartea? Nu se ştie câte ceasuri numărate are şi el. Într-o bună zi tot o să-l ajungă blestemele oamenilor… Şi dacă el nu va mai fi, ce se va alege de Dumitru al ei? Va trebui să coboare pe fundul ocnei, să muncească muncă de rob. Se înfiora la gândul acesta.

De câteva zile i se bat pleoapele întruna. A chemat-o pe ţiganca lui Podaşcă şi a pus-o să-i ghicească. Bobii au căzut rău; numai lacrimi şi scârbă. Din ziua aceea poartă în inimă o prevestire rea ca o gâlcă pe inimă:

— Zău, Ioniţă, fii şi tu mai îndurător, ce Dumnezeu! Iartă-l, că n-are să mai facă…

Bârsan mârâi ceva fără înţeles. Apoi spuse tare, vorbind din uşa casei, gata să urce în sanie: – Hai! Spune-i să vie la lucru! Să nu-l mai prind că face pe răzvrătitul, că nu-l mai scoate din mâna mea nici tata din groapă! auzi?

Buaoiu prinse din sanie vorbele ghirăului. „Vra să zică pentru asta a venit mama Safta, gândi el… Să se căciulească la picioarele ghirăului… Aşa-i Sandu ista… îşi pierde firea repede, face ce nu trebuie şi pe urmă se căieşte… Mai bine s-ar stăpâni”. Strânse cu necaz hăţurile, înainte ca ghirăul să se aşeze bine în leagăn. Sania pomi glonţ pe poarta deschisă. Safta ieşi însoţită de Casandra. Nu mai contenea să-i mulţumească şi s-o blagoslovească…

XI

Puţin cam muiat de petrecerea He la care tocmai plecase la ivirea zorilor, din casa lui Cristodulo, unde s-a

mâncat şi s-a băut bine ca de obicei, Vilara urca pentru a treia oară la ocnă. Sta tolănit în sanie, într-o lenevie dulce, împăcat cu sine; zurgălăii sunau ritmic şi lin. Închise ochii şi sunetul clopoţeilor îi aminti muzica cerească pe care o ascultase pentru prima oară la orgă în tinereţe, la catedrala din Lemberg. Razele unui soare primăvăratic îi zburdau peste pleoapele lăsate, inundându-le ca o apă vălurată ce-şi schimbă culorile la nesfârşit. Se încălzise. Îşi descheie blana şi respiră încântat aerul curat ce venea de pe dealurile cu zăpadă. De câteva zile îl supăra un junghi la inimă; îşi pipăi locul durerii. Curios! Acum nu mai simţea nimic. Trebuie să fie o răceală. Deseară va chema o ţigancă de la curte să-l tragă, după ce va da de duşcă o cană cu rachiu fiert în miere şi mirodenii. Cine ştie? O fi poate şi din pricina băuturii? Oamenii de aici beau fără socoteală. De s-ar lua după Rudolf Sturza, mare băutor de vinuri tari, l-ar culege în fiecare seară de sub masă. Şi-a impus o măsură la băut; fireşte, ceva – ceva mai mult ca înainte, să nu pară bicisnic în ochii gazdelor, dar nici prin cap nu-i trece să-şi pună mintea cu ceilalţi băutori... Mai ales că petrecerile nu mai contenesc. Începutului din casa Sturzului i-au urmat zaiafete în alte case de oameni înstăriţi, cu rang mai mic de boierie, sau chiar fără hronic în arhondologia vremii. La Iaşi nu se pomeneşte asemenea amestec între ranguri; aici, în provincie, însă, viaţa se scurge după alte tipicuri: aici începe să se judece omul după banii pe care i-a adunat. La drept vorbind, nici nu s-ar putea altfel! Cu cine să benchetuiască şi cu cine să-şi bea vinurile cele de faimă Rudolf Sturza, dacă din când în când n-ar deschide uşa unor târgoveţi înstăriţi, la fel de bogaţi ca şi dânsul, cum sunt pârcălabul Cristodulo, sau chiar căpitanul Costache? În iureşul petrecerilor uită oamenii şi de rang, şi de tot.

De coana Ruxana ce să mai vorbim! S-a lăsat prins în mrejele ei aşa cum se lăsase de atâtea ori în alte multe aventuri. În orice caz, când va trebui să plece de la cămara ocnei, ca să se întoarcă la Iaşi, va rămâne una din amintirile cele mai plăcute ale acestui exil. De fapt nici n-

ar trebui să se considere în exil. Atenţia familiei Sturza, farmecele coanei Ruxana şi petrecerile cele multe nu-i dau de fel dreptul să se plângă…

Până una, alta îl mai abureşte şi acum damful băuturii de-aseară, dar, oricum, e destul de limpede la minte ca să gândească, în sfârşit, şi la treburile ocnei.

A trecut mai bine de o săptămână de când şi-a luat în primire postul cel nou şi încă nu-i prea desluşit asupra celor ce are de făcut la cancelaria cămarei. N-a găsit de cuviinţă să întrebe pe cineva, iar slujbaşii ocnei nu i-au spus nimic. Se vede treaba că lucrurile pot merge şi fără el! în cele opt zile scurse de la venirea lui, n-a urcat dealul ocnei decât de două ori. În răstimp, nimeni, nici ghirăul, nici alt slujbaş al ocnei, n-au venit să-l tulbure cu ceva.

Zilele se scurgeau plăcut, mai plăcut decât şi-ar fi închipuit. Venise încoace cu inimă grea, apăsat de un dureros sentiment de silnicie. Mai întâi că, oricum, locul ce i s-a dat e mai prejos decât s-ar fi cuvenit rangului şi arhondologiei sale; în al doilea rând, se temuse că, părăsind laşul între-o vreme când petrecerile erau în toi, nu va putea să suporte plictisul unui târg mărunt, aruncat undeva la poalele munţilor; şi apoi, ţinând seama de marea depărtare de capitală, la care fusese aruncat, putea spune că plecase într-un adevărat surghiun.

Localnicii – cei înstăriţi – îl primiseră bine. I s-a dat, din capul locului, toată cinstea în casa lui Sturza. Casa era cam veche e drept; fusese clădită cu un veac în urmă şi îi lipseau multe din înlesnirile aduse traiului în casele boiereşti de la Iaşi. Cele două odăi ce i s-au pus la dispoziţie nu aveau nimic atrăgător; erau aşezate, în rând cu încăperile gazdelor, pe o galerie lungă şi întunecoasă, ca un coridor de mănăstire. Asta cu toate că Sturzeştii erau boieri de neam vechi, putrezi de bogaţi, bine văzuţi la curte şi unii din ei cu trecere chiar la Poartă…

Totuşi, rang ca al cămăraşului nu se prea întâlneşte prin aceste părţi şi de asta toţi îi dau mare cinste. Cei care au trecut înaintea lui pe aici erau paharnici, serdari, cluceri şi căminari… Aproape toţi joacă astăzi rol de seamă

la curtea din Iaşi. N-a fost cămăraş al ocnei şi bătrânul Dediu, socrul lui Mihai Vodă Racoviţă, înrudit cu Cantemireştii şi Cantacuzineştii? Aşa că nici el nu va rămâne multă vreme cămăraşul ocnei. N-au intrat toţi anii în sac; are el oameni cu trecere prin toate iatacurile din capitala ţării; vor izbuti să-l scoată cât mai repede de aici…

Până una alta, trebuie să-şi dea toată osteneala ca, acolo sus, la Iaşi, să nu se işte niciun fel de cârtire împotriva lui. Pentru asta, el, care a fost trimis să scoată sare şi să sporească huzmetul lui vodă, trebuie să facă acest lucru cu tot zelul.

Cei ce-l văzură apărând atât de dimineaţă în deal, se fâstâciră. Uitaseră că mai există un cămăraş, iar chipul lui nici nu şi-l mai aminteau prea bine. Să nu fi fost sania cămării şi vizitiul Sandu Pavalache pe capră, nici nu s-ar fi băgat de seamă că a sosit măria sa cămăraşul. Glotaşii din curte începură să alerge aiuriţi, să dea de veste din om în om:

— A sosit cămăraşul! A sosit cămăraşul!

Oamenii aflaţi în calea lui, lăturaşi, curteni şi câţi alţii se mai învârteau pe acolo, se împrăştiară într-o goană, pe nerăsuflate.

— A sosit cămăraşul! A sosit cămăraşul! se auzea din toate părţile ca un strigăt de groază.

Vilara vedea oamenii fugind zăpăciţi dinaintea lui şi nu se mira de loc. Alergătura asta nebună îi amintea anii din tinereţe, când, proaspăt serdar de călărime, venea pe neaşteptate la polc şi-i surprindea pe cătane tăifăsuind în faţa grajdurilor. Acum, de bună seamă se petrecea acelaşi lucru: ocnaşii trândăveau în loc să muncească. Se încruntă la acest gând: la Iaşi are destui duşmani, care abia aşteaptă să-l ştie cu vreun cusur la scosul sării, ca să-l pârască lui vodă. Aşa ceva nu trebuie să se întâmple! Va avea el grijă. De aceea a şi urcat atât de dimineaţă încoace.

Vizitiul opri în faţa cămării, dar el porunci să mâne mai departe.

— Unde, măria ta?

— La gura ocnei!

Se opri întâi la ocna tâlharilor. Intră în bordei; era linişte, prea multă linişte. Un călăraş de pază moţăia într-un ungher; sări ca ars, în picioare, la intrarea cămăraşului. Vilara îl măsură cu dispreţ şi ieşi, pornind pe jos spre ocna lui Candet.

Aici ochii i se umplură de mulţumire când văzu atâta forfotă. Caii odihniţi, schimbaţi cu jumătate de ceas mai înainte, tropoteau în jurul tamburului; mai încolo, oamenii rostogoleau bolovanii mătăhăloşi, opintindu-se din răsputeri, cu feţele negre muiate-n sudori.

— Vra să zică îşi spuse el cu aceeaşi încântare, lucrurile merg strună; merg şi fără mine. Dar hotar la bine şi la rău nu s-a pomenit! Unde-i bine ar putea să fie şi mai bine…

Gurarul Gheorghe Candet sta smirnă înaintea lui, mototolindu-şi căciula în mâini şi aşteptându-i poruncile.

— Unde-i moş ghirău? întrebă cu glas aspru pe bătrân. A venit?

— A venit, sărut mâna, a venit, de când! E jos, în ocnă, dumnealui. Şi era să adauge: N-auzi cum huruie ciocanele parcă a intrat moartea printre ele? Dar îşi muşcă limba, căci o vorbă ca asta, se-nţelege, ar fi supărat pe boierul cel mare.

Vilara ieşi îndată, ascunzându-şi cu grijă zâmbetul de mulţumire de pe buze. Trecu printre mâgle şi se îndreptă spre cancelarie. Cei patru condicari lucrau de zor, îngropaţi în catastifele lor soioase. La intrarea cămăraşului săriră în picioare, strigând în cor:

— Să trăieşti, măria ta!

— Bună dimineaţa! le răspunse cât putu mai încruntat, cuprinzându-i pe toţi dintr-o privire. Ei rămaseră neclintiţi, uitându-se la el cu ochi desfăcuţi, de mirare că-l văd în cancelarie.

— Căutaţi-vă de treabă! le porunci Vilara, aşezându-se într-un jilţ.

Îndată se auzi fuga zgâriată a penelor pe hârtie şi a plescăitului condeielor în călimările cu cerneală

spălăcioasă, făcută din boz şi soc, mirosind a aguridă. Singur Mureşan se propti smirnă înainte, prezentându-i terfelogul.

— Tu eşti cantaragiul, mi se pare? îl întreba cămăraşul, măsurându-l cu privirea.

— Da, măria ta, eu sunt cantaragiul cămarei…

— Cum stăm cu sarea? Avem destulă?

— Eu zic, măria ta, că avem. În mâgle să tot fie ca la cincizeci de mii de oca. Săptămâna trecută n-au mai venit cărăuşi din alte părţi să încarce, aşa că s-a strâns multă sare. De mâine o să începem a scoate sarea măruntă ca să curăţim ocna. O să fie nevoie de mulţi glotaşi ca s-o care şi s-o arunce în ocna lui Cantemir.

— De ce s-o arunce? se miră stăpânul, oprindu-se din răsfoitul terfelogului din care nu înţelegea nimic.

— Aceea nu-i sare bună; n-o cere nimeni şi nici la drum nu ţine, că se risipeşte toată până ajunge la locul unde trebuie descărcată. Aşa că mai bine astupăm ocna veche cu ea, până s-o umple de tot. Cică cu vremea se întăreşte şi se face piatră iar.

— Aha! făcu Vilara întorcându-şi iar privirile către socotelile din catastif.

— Pentru lucrul ista o să fie nevoie să scoatem mulţi oameni de podvadă, măcar două cete: cea din Viişoara şi cea din Trotuş, dimpreună cu a Giosanilor, ce-s de rând. Apoi, măria ta, a venit vremea să scoatem şi apa din ocnă, că prea s-a strâns multă şi are să se mai strângă din pricina omătului care se topeşte. Apa, să ştii, măria ta, o scoatem cu burdufele; tot cu burdufele scoatem şi praful. Şi s-a întâmplat că avem toate burdufele sparte. Zic să chemăm pe burdujari să le dreagă.

— Burdujari? zise mirat cămăraşul, căci nu mai auzise această vorbă.

— Avem burdujarii noştri, avem şi ciubotari la ocnă, o luă înainte cu vorba fără să bage de seamă încruntarea cămăraşului. Ciubotari şi ciocli, îşi îngădui el să glumească, avem destui… Aşa că vezi, măria ta, e treabă multă la noi…

— Să orânduiască moş ghirău după cuviinţă toate treburile câte sunt de făcut, hotărî cămăraşul neştiind ce să spună. Altceva?

— Nimic, măria ta, asta-i t. ot!

Pe faţa cămăraşului nu răzbea mulţumirea ce-i înflorea în suflet. „Asta-i tot! Nimic altceva!” Trebuiau oameni să taie sarea, s-o scoată din ocnă, s-o aşeze în mâgle, s-o încarce, să întreţie ocnele, să dreagă micile stricăciuni ce se ivesc peste an, trebuia un ghirău care să nu ştie de milă, vătafi aşijderea şi doi, trei canţelarişti să ţină socotelile. Asta-i ocna! Oameni, gândi el mai departe, sunt berechet. Când venea încoace, a văzut destule aşezări pe Trotuş în jos. N-or veni de voie, îi va aduce cu arcanul, ca la oaste. Cei ce l-au speriat, la Iaşi, spunându-i că funcţia de cămăraş e a dracului de grea, n-au avut dreptate. Nu e grea de loc! Nu are alta de făcut decât să urce câteodată în dealul ocnei, să vadă cum se orânduiesc treburile. Restul timpului va putea să petreacă, s-o iubească pe Ruxana şi să se îndeletnicească cu vânătoarea, care îi place atât de mult, că ar fi în stare să bată codrii în fiecare zi.

Un curtean intră în cancelarie. Ţinea un răvaş în mână:

— E de la Ieşi, spuse. O venit cu el un călăraş. Aşteaptă să vorbească curmăria ta.

— Cu mine? se miră cămăraşul nespus, ca de un lucru cu totul neobişnuit. Chiar cu mine?

— Aşa a spus, sărut mâna!

97

— Atunci, cheamă-l!

7 –le. 1220

În cancelarie intră un bărbat îmbrăcat în mintean de şiac, împodobit cu găitane împletite din lână galbenă şi fir de argint; în picioare purta cizme lungi de iuft rusesc. îmbrăcămintea de pe el era cam ponosită de drum. Avea mustăţi mari, răsucite cu îngrijire şi o barbă neagră niţeluş cam răvăşită. Părul, tot negru şi lucios, îl purta mare, pe spate.

— Sărut mâna, Înălţimea Ta! se prezentă călăreţul, luând poziţie respectuoasă. Am adus un răvaş de la măria sa dumnealui vistiernicul.

Îşi trase taşca de pânză neagră ce-o purta atârnată la spate şi scoase o hârtie gălbejită, cu multe peceţi pe ea, ceruită pe de margini. Vilara o luă din mâna ostaşului, o desfăcu nerăbdător cu o pană de gâscă şi citi. Scribii de la mese se opriră din scârţâit; ridicară ochii pe furiş de pe condicele lor şi urmăriră căutătura cămăraşului, cercând să surprindă pe ea înţelesul răvaşului. Vilara se întunecă, înţeleseră că răvaşul nu aduce veşti bune şi-şi traseră capetele din nou în scriptele lor, gonind penele cu înfrigurare. Cămăraşul rămase multă vreme cu scrisoarea în mână, fără să scoată un cuvânt, întorcând-o când pe o parte când pe alta.

— Mureşan! izbucni în cele din urmă, rupând tăcerea.

— Poruncă! tresări în faţa lui cel strigat.

— Câtă sare ai spus că ai în mâgle?

— Păi, după socoteala mea, cincizeci de mii de oca.

— Cincizeci de mii? se miră Vilara ca şi cum auzea acum pentru întâia oară. Încruntă sprâncenele şi-şi ţugui buzele. Puţin! Foarte puţin! Vistieria cere sare multă… Ian ascultă ce ne scrie domnia sa marele vistiernic. Îi citi răvaşul, rar, răspicat, apăsând pe fiecare cuvânt:

„Dumneata cămăraş al ocnelor Moldovei şi Bacăului, cu sănătate facem încunoştinţare din porunca slăvitului domn ca să urmaţi întocmai şi să vă orânduiţi a face să nu lipsească sarea trebuitoare a se trimite peste hotare, fiind acum cerută a se trimite… precum iaste înţelegerea… două milioane de oca de sare…”

— Ei, ce ai de spus?

Slujbaşii de la mese rămaseră cu mâinile încremenite pe condeie. Două sute de mii de oca de sare pe lună! Dar asta-i ceva nemaipomenit! Boierii de la Ieşi n-au minte… Ei cred că sarea şade în puţuri ca apa în fântână: n-ai decât să bagi hârdăul şi să scoţi cât pofteşti. Habar n-au cu câtă trudă omenească se taie drobii! Mureşan rămase, de

asemenea, fără glas.

— Ei, nu spui nimic? îl pofti a doua oară cămăraşul.

— Cam mult, măria ta, îndrăzni el să deschidă gura. Cine să taie şi să scoată două sute de mii de oca într-o lună? Apăi, noi suntem ţinuţi să îndestulăm cu sare şi ţinuturile dinlăuntru; nu putem lăsa neîncărcate taberele ce vin după sare mai la fiecare săptămână. De unde să luăm atâta?

— Mult o fi, puţin o fi Cât a scris vistieria, aşa sună porunca şi noi altfel nu putem face, fără decât să trimitem sarea ce ni se cere. Porunca vistieriei trebuie îndeplinită întocmai, fără cârtire. Cheamă-l pe moş ghirău, să-i spunem şi lui…

Un slujbaş se ridică greoi de la masă şi ieşi să-i dea de veste ghirăului printr-un om de curte. Între timp Vilara încercă să afle de la oştean noutăţi de la Iaşi şi văzând că acesta nu-i poate spune nimic care să-l intereseze, îl întrebă rând vrea să se întoarcă în capitală.

— Cu voia înălţimii tale, aş pleca mâine dimineaţă; să se mai zvânte în grajd iapa ceea, că prea am gonit-o la drum… Mai mă hodinesc şi eu, sărut mâna… Luându-şi inima-n dinţi, adaose cu jumătate voce: De ieri de la prânz, nimic n-am pus în gură. De cal văz că s-au îngrijit slugile cămarei, da’ de mine ba…

— Bine, îl linişti cămăraşul, ai să capeţi mâncare şi merinde de drum. Apoi către cei din cancelarie: Luaţi în seama voastră pe oştean.

Călăraşul se înclină şi ieşi urmat de un slujbaş.

Între acestea sosi şi ghirăul, gâfâind ca după goană. Venea din fundul ocnei, unde-l ajunsese chemarea lui Vilara. Îşi trase fesul din cap şi salută pe cămăraş, nu mai puţin surprins că-l vedea aici când gândise mai puţin. La un semn al acestuia, luă loc pe bancă, lăsând să i se scurgă pe podea poalele lungi ale cojocului.

— Iată de ce te-am chemat, moş ghirău, începu Vilara, ridicându-se şi plimbându-se cu mâinile la spate, încercând să-şi înăsprească vocea ca să nu-şi trădeze îngrijorarea ce i-a trezit răvaşul primit adineauri. Cum stai

cu sarea? îl luă pe neaşteptate.

— Stăm bine, blagorodnice stăpâne. Avem oleacă de sare în mâgle şi mai scoatem până duminică. De luni. fiind răgaz, că nu mai vin cărăuşii să încarce pe o vreme ca asta, mă gândeam că ar fi bine să începem a scoate sarea măruntă din ocnă, ştiţi dumneavoastră, sarea aceea care…

— Ştiu! ştiu! îl întrerupse Vilara.

Moş ghirău urmă:

— Apăi ar fi timpul să scoatem şi apa din ocnă, dacă burdujarii ar drege până atunci burdufele cum îmi e aminte să dau poruncă să se facă. La primăvară, când or începe a veni iar cărăuşii din ţinuturi după sare, să ne găsească mai bine alcătuiţi…

— Lasă asta… Câtă sare, te întreb, ai strâns până azi?

— Câtă sare? repetă el întrebarea ca să câştige timp, căutând cu privirea ajutorul lui Mureşan. Păi…

— Cincizeci de mii de oca, veni ajutorul cantaragiului la timp.

— Da, cincizeci de mii de oca! îl îngână ghirăul, uşurat.

Vilara clătină capul; nu părea mulţumit de răspuns.

— Să faci, moş ghirău, toate câte îţi le-ai pus de gând. Dar eu una văd: la noi se scoate sare mai puţină decât e puterea ocnei. Acum trebuie să trimitem în fiecare lună câte două sute de mii de oca la Galaţi. Priveşte. Şi îi întinse hârtia cu multe peceţi.

Ghirăul se răsuci ruşinat pe bancă, sucind hârtia şi neştiind ce să facă cu ea. În cele din urmă o depuse uşor pe masă, dând-o deoparte, ca un copil speriat de o jucărie necunoscută.

— Hm, mârâi el! Două sute de mii de oca! E mult din cale-afară, măria ta! Cine să taie atâta sare? N-avem decât cincizeci de ciocănaşi în rufet. Cincizeci cu totul! Din care am scăzut săptămâna trecută şase: doi morţi şi patru betegiţi; alţi cinci s-au îmbolnăvit de oftică. I-am scos din ocnă mai mult morţi decât vii. Câţiva bolesc de vătămătură, n-au vlagă în ei. Şi dacă nu-s ciocănaşi, începu

el să se înfierbânte, n-ai cu cine tăia sarea. Am mai încercat eu să împrospătez cetele cu tineri, luaţi dintre lăturaşi, dar mare lucru n-am făcut. Le trebuie vreme să se deprindăsă înveţe meşteşugul. Îi silesc şi eu cât pot; mai dau şi cu biciul, că omu-i ca animalul: nu-l atingi la spinare, nu trage! Dă, oftă ghirăul, ar mai fi de spus ceva şi în privinţa bătăii… înainte îl sminteam pe ocnaş cu biciul, amu s-au mai oţărât oleacă şi ei. Mârâie… Ridică mâna… De când cu răzmeriţa mi-am pus frâu la mână; mai mult cu gura îi bag în sperieţi şi mai rar ridic gârbaciul. Ce să fac? Se schimbă rânduielile în lume şi vrei, nu vrei, te dai şi tu după ele…

— De care rânduieli vorbeşti, moş ghirău? întrebă Vilara înţepat.

— Eu drept să spun, nu ştiu care, dar s-aude că la franţuji s-a ridicat prostimea; l-au spânzurat pe domnul lor şi amu’ conduce gloata. Nu ştiu ce-i adevărat, dar iacă aşa umblă vestea pe la noi. Ai noştri prind coraj când aud de-al de astea…

Vilara îşi muşcă buzele, însoţindu-şi ascultarea de un zâmbet silit.

— Eşti om în toată firea, moş ghirău, cum ai să crezi asemenea braşoave?

— Eu nu le crez, dar aşa se spune.

— Cine născoceşte astfel de veşti năstruşnice?

— Cine să le născocească? Eu nu, păcatele mele… Când vin cărăuşii de la Ieşi sau de la Galaţi, crezi, măria ta, că poţi să le zăvoreşti gurile? Iaca şi amu, când am venit chemat de Înălţimea Ta, trecând prin curte mi-o spus un vătaf că oşteanul sosit din Ieşi cu răvaşul de la vistierie, a stat la taifas cu oamenii şi le-o spus de franţuji, că umblă cu sabia de-a lungul omenirii să schimbe toate aşezările boiereşti şi să pună în loc oameni de jos.

— Oşteanul este la odaia de oaspeţi, vorbi apăsat Vilara. Să faci bine, moş ghirău, să-l trimiţi chiar azi de-aici. Să i se dea cele trebuitoare de drum şi să nu-l mai văz. Acum vorbim de sare. Ne trebuie sare…

— Da! urmă, dar mai este şi povestea cu harabagiii

noştri; am avut până mai deunăzi optzeci: nu mai avem decât şaptezeci şi trei. Şapte din ei umblând prin târgurile cele mari, le-a intrat în cap să se facă negustori. Vreo trei s-au aşezat la Galaţi; unul a rămas la Bacău, iar alţi trei sunt pe la Ieşi.

— Cu ce bani, ghirăule, că negoţul cere bani? îl întrerupse Vilara, pe care spusele lui Bârsan păreau că-l interesează cu deosebire.

— Bani? Să fii, măria ta, sănătos! Da' care cărăuş din Gioseni n-are bani? Au făcut avere din pământurile luate în dijmă de la ocnaşii noştri.

— Atunci să nu se mai dea pământ la oameni!

— Lesne de spus, dar anevoie de făcut, măria ta. E lege, şi ocnaşii o ştiu… se burzuluiesc. De aceea eu zic, schimbă el vorba, că la cele şaptezeci şi ceva de sănii, dacă apucăm să punem una cu alta, cam la şaizeci de mii de oca de sare. Cu asemenea încărcătură mai mult de două drumuri nu se pot face într-o lună. Iaca, aiasta-i starea noastră. Nu putem ieşi la socoteală cu cele două sute de mii de oca pe care zici că le cere măria sa vistiernicul de la Ieşi…

Tăcu să răsufle adânc, plimbându-şi limba între fălci ca să-şi mai umezească cerul gurii după atâta vorbărie. Vorbise mult. Dar barem aşa o să afle şi cămăraşul câtă bătaie de cap are el cu scosul sării.

Cămăraşul rămase pe gânduri. Îşi trecu degetele nervoase pe frunte şi le plimbă prin părul împestriţat cu dâre de argint. Ar fi trebuit ca în discuţia cu ghirăul să fi avut el ultimul cuvânt, dar se vedea dezarmat, neputincios să găsească un răspuns potrivit. În cele din urmă, după căutare zadarnică, îl bătu pe umăr în chip amical.

— Mi-ai fost lăudat ca om de nădejde. Vreau să te văd ce poţi. Să faci ce-i face şi să scoţi sare. Sare multă, altfel nu se poate!

Bârsan îşi sfârcui mustaţa, trecându-şi palma mare peste bărbuţa lui turtită. Înţelese că prin porunca aceasta cămăraşul îi dădea mână liberă şi puteri depline. Inima i se umplu de bucurie. Se înclină adânc şi răspunse cu glas

hotărât:

— Nicio grijă, stăpâne. Are să fie sare chiar de-ar fi s-o smulg cu mâinile aistea ale mele. Şi spunând aceasta, îşi privi mâinile zbârcite, cu vine multe şi groase.

Curteanul Pavel Grindu aduse vestea că pe cămăraş îl aşteaptă un boier venit de la Bacău.

— Care boier? întrebă oarecum nedumerit Vilara.

— Domnia lui clucerul Mihălucă Năstăsache. M-o trimis cuconul Sturza să veniţi degrabă.

— Aha! scăpă Vilara o exclamaţie de bucurie. Vra să zică tot a venit!

Ochii îi sticliră aprinşi.

— Aşa, moş ghirău, reluă el, sare, cât mai multă sare! Şi să-mi trimiţi mâine dimineaţă acasă, la crăpatul zorilor, două sănii. Să se înhame caii cei mai buni, care ţin la drum; vizitiii vreau să fie isteţi, să cunoască locurile. Auzitu-m-ai?

— Auzit, stăpâne! Mi se pare că e vorba de oleacă de vânătoare, se ploconi şi mai adânc Bârsan. îl trimit pe Sandu Pavalache şi mai am eu un om de ispravă pentru hăituială. Pe amândoi îi trimit…

Vilara mai aruncă o privire jălbarilor de la mese ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze că-şi văd de lucru şi zâmbi ghirăului, în chip de rămas bun. Slujbaşii săriră în picioare, strigând în gura mare:

— Să trăieşti, măria ta!

Ghirăul se îndoi de mijloc. Vilara păşi afară răscolit de pe acum de plăcerea goanei pe care clucerul Năstăsache, cel mai iscusit vânător al ţinutului, o organizase în pădurile Slănicului în cinstea lui…

xii

E o zi frumoasă de iarnă. Cerul e limpede; niciun fir de nor nu pătează bolta. Soarele înălţat de după dealuri îmbracă întinderile de zăpadă în solzi argintii. Copacii scăldaţi în lumină încep să-şi lepede podoabele de promoroacă. Numai uliţele târgului şerpuiesc, negre şi tăcute, printre case şi zăplazuri.

Duminică. Clopotul mic de la Biserica Domnească a

prins a suna chemând pe credincioşi la slujbă, mai întâi încet, ca o tânguire de departe, apoi repede, din ce în ce mai repede.

Oamenii ies din case, privesc cu ochii luminaţi cerul limpede şi sorbind din adânc aerul înmiresmat de soare şi zăpadă topită, ascultă chemarea clopotului. Se miră şi se-ntreabă ca de ceva neobişnuit.

— Ce s-a întâmplat? Ce l-a găsit pe părintele Ilarion să grăbească sfânta slujbă de duminică?

Curioşii goniră spre biserică. Slujba începuse de mult. Ilarie, ţircovnicul, stătuse câtva timp în pridvorul bisericuţei de lemn şi dăduse ştire că sfinţia sa e grăbit. Până la amiază mai are de îndeplinit încă o altă slujbă. Azi va fi spânzurat tâlharul Adochiţei; părintele trebuie să-i dea sfânta împărtăşanie.

Ca un fulger vestea se răspândi prin toate uliţele târgului, prin mahalalele mărginaşe şi hăt, departe, în satele dimprejur. Din ogrăzi începură să se arate bărbaţi şi femei; în uliţă mulţimea lor parcă era un val ce se tălăzuia, neastâmpărat, înspre locul execuţiei. Toată lumea se îndesa pe dâmburile din jur, de unde se vedea bine tăpşanul pe care se înălţa spânzurătoarea.

E o lume pestriţă de târgoveţi, calemgii, meşteşugari din toate isnafurile, cărăuşi, ocnaşi, calicime din ţigănie, femei îmbrobodite şi altele strânse în caţaveici căptuşite cu blană de pisică; mai la o parte, ca să nu se amestece cu prostimea, se află în aşteptare câteva obraze alese, mici boiernaşi, veniţi anume de la conacele lor, şi o seamă de negustori. Slugile se învârtesc şi fac loc în jurul acestora ca nu care cumva să dea buzna peste ei pleava adunată acolo. Mulţi dintre ei trecuseră mai întâi pe la biserică; acolo au bătut mătănii, rugându-se pentru iertarea păcatelor aceluia ce avea să-şi dea sfârşitul înaintea ochilor lor.

Mulţimea continua să se adune; oamenii se îmbulzeau şi se strângeau ciorchine, îndesându-se pe câte un dâmb mai mulţi decât puteau încăpea. Dregătorii târgului nu se arătaseră încă, dar dinspre deal se iviră,

trecând prin mulţime, doi ciocli ai ocnei. Privitorii se dădură deoparte înaintea lor; se fereau de ei parcă ar fi fost ciumaţi. Cei doi duceau pe umeri tâmuri şi gârleţe, ca să cureţe locul unde aveau să se aşeze notabilităţile. Alţi doi ciocli veniră în urma lor; aveau saci mari în spinare, în care se găseau cele de trebuinţă pentru îndeplinirea osândei. Lumea îi privea cu o oarecare frică, amestecată cu dispreţ.

Deodată clopotul începu să sune iar, încet, obosit, vestind că s-a sfârşit slujba. Îndată apăru în uşa bisericii şi părintele Ilarion; era cu odăjdiile pe el, puse peste cojoc, aşa cum ieşise din altar, în uliţă îşi luă în mâini poalele sutanei, arătându-şi iţarii albi de lână de oaie şi ciubotele cu carâmbii ştipuiţi cu aţă de cânepă de ţiganul Dumitru Chiriac, cel mai bun ciobotar din târg. O luă repede pe lângă zăplazurile ogrăzilor, bălăbănindu-se ca o răţuşcă. Firea băltoacele, sprijinindu-se de braţul ţârcovnicului slăbănog. În urma lor se înşirau oameni, mulţi, din ce în ce mai mulţi.

Între timp neferii pârcălăbiei şi cioclii rânduiră totul după canoanele bine ştiute pentru asemenea împrejurări; erau atât de siguri pe tot ce făceau, că nici nu mai întrebau pe nimeni, nu-l mai întrebau nici pe călăul Vasile Chiriac. Acesta, de la locul lui, supraveghea toate pregătirile, liniştit, fără pripeală, cu îndemânarea unui meşteşugar încercat. Era un bărbat fălcos, mare de stat, cu umeri laţi; îmbrăcase un cojoc nou, mare, care-l făcea şi mai impunător. Aşteptând pe osândit.

Chiriac nu trăda nicio tulburare. Îndeplinea această slujbă de câţiva ani. Cea mai preţuită însuşire a lui e că rămânea liniştit până în ultima clipă; nu-şi pierdea cumpătul nici când osândiţii îi dădeau uneori de furcă, împotrivindu-se. Învăţase meseria de la un poleac; de la el aflase că lucrul cel mai de seamă, când osânditul. se pune împotrivă, este să priveşti, adânc şi răscolitor, în ochii lui. Niciunul nu îndură o astfel de privire. Îndată se domoleşte şi se lasă moale în mâinile călăului.

Pe podeţul de lemn, în faţa spânzurătorii, fu adus un

cioplan gros şi înalt; lângă el fu pus unul mai mic, ca o treaptă de urcare. Sus, în vârful braţului, întins ca o ameninţare, atârna funia ştreangului, prinsă de un cârlig de fier, bălăbănindu-se în aer.

Nu departe de podeţ, în spatele neferilor de pază, se aflau trei femei. Una dintre ele era Safta Adochiţei, nevasta condamnatului; celelalte două erau nişte cumetre de prin satele de lângă târg. Safta venise de-acasă adusă cu sania de unchiul ei, moş Dionise Ţânţăreanu. Acesta se depărtase mult la vale, nevrând să fie faţă la ceea ce avea să se întâmple. Nu-şi iubise niciodată nepotul, dar acum îl sfâşia durerea la gândul că va muri de asemenea moarte, lăsând în urma lui numai belele şi suferinţă.

Safta Adochiţei era îmbrăcată într-un suman peticit; pe cap purta un tulpan negru, care-i cădea mereu pe ceafă, descoperind un păr ciufulit, prin care pieptenele nu mai trecuse de multe zile. Era copleşită de durere; cele două rubedenii o ţineau de braţ, sfătuind-o să nu mai plângă. Din când în când se rupea din strânsoarea lor şi, aruncându-se la pământ, îşi striga suferinţa, smulgându-şi părul. Nu departe aşteptau cei doi băieţi ai ei: unul avea opt ani, celălalt zece. La plecare, moş Ţânţărfeanu se rugase să lase băieţii acasă: ea însă n-a vrut. Undeva, în conştiinţa ei, stăruia un fir de nădejde; i se părea că plânsul ei şi al băieţilor ar putea să ungă inima boierilor şi să-i înduplece pentru iertare. Nu voise să-şi trădeze gândul de teamă că cineva ar putea să-i spulbere şi această ultimă nădejde. De aceea spusese unchieşului că tatăl băieţilor fiind atât de sărac pe cât ştia şi dânsul şi neputând să le lase măcar umbra mormântului, să le rămână cel puţin în minte ceasul blestemat rând va fi urcat în ştreang. Aşa e sigur că nu-l vor uita niciodată; poate că într-o zi l-or răzbuna pe cel ce a făcut moarte de om pentru a le aduce lor o fărâmă de pâine…

Băieţii, văzându-şi mama bocind şi trântindu-se la pământ, începură a smiorcăi înăbuşit. Nu ştiau ce anume va fi; aşteptau să-l vadă pe tatăl lor apărând din mulţime şi-l căutau cu ochii peste tot…

De pe dâmburile împănate cu lume se născu un murmur ca un vuiet de codru sub bătaia furtunii; dinspre târg se arătă un car mare. Înainta în mersul agale al boilor, care înotau nepăsători în zloată. În car se afla osânditul. Mii de capete se întoarseră într-acolo, să vadă cum arată. Omul stătea sprijinit în loitra carului, cu capul îngropat în suman. Nu i se vedea decât spinarea gheboşită, ascunsă şi mai mult de călăraşii de pază, aflaţi lângă el cu flintele în mâini. Osânditul nu voia să privească mulţimea adunată la praznicul morţii sale şi nimeni nu-l putea sili să-şi ridice capul. În căruţă se mai afla şi calemgiul pârcălăbiei, ca unul ce era cunoscătorul pravilei şi care urma să îndeplinească întocmai cele de cuviinţă dinspre partea legii.

În urmă, la o mică depărtare, se arătă caleaşca pârcălăbiei, aducând pe pârcălab şi pe căpitanul Costache; acesta, în picioare, răspundea surâzând la saluturile cunoscuţilor; făcea semne cu mâna şi zâmbea tuturor, ca mulţumire pentru plecăciunile cu care-l întâmpinau pe pircălab şi din care, negreşit, se împărtăşea şi el.

Carul se opri lângă podeţ-Osinditul fu coborât. Avea pasul nesigur; se clătina. Cei doi neferi săriră să-l ajute; doi îl ţineau de braţe şi un al treilea îl împingea de la spate. El ţinea capul în piept întruna, ca şi cum ar fi intrat de pe acum în lumea morţii şi nimic din ceea ce se petrecea nu-l mai privea.

Cu o caleaşcă sosi cămăraşul ocnei, însoţit de Rudolf Sturza şi de jupâneasa dumnealui, cucoana Galiţa, aşezată între ei. Surugiul Dumitrache Busoiu trase aproape de podeţ. De la locul acela se vedea totul ca în palmă. Busoiu coborî să scoată zăbăluţele cailor şi rămase lângă ei, cuprinzând dintr-o privire mulţimea frământată de nerăbdare. „Care va să zică, gândi el, toţi câţi s-au strâns ciotcă aici, au venit să petreacă pe sama omului acesta. Ptiu!”

Cercetă cu un ochi ascuţit pe osânditul Adochiţei. Nu-i vedea faţa, dar o ghicea; trebuie să fie la fel de aspră şi întunecată ca în ziua judecăţii. Aşa cum stă, cu capul

lăsat pe piept, pare că sub sumanul ferfeniţă şi plin de noroi, nu se mai zbuciumă o fiinţă omenească.

Din spatele caleştii & e auziră bocetele unei femei. Dumitrache întoarse capul; o văzu pe Safta Adochiţei cum se canoneşte între cele două femei şi înţelese că trebuie să fie nevasta osânditului. Călăraşii se împlântaseră în faţa ei şi n-o lăsau să facă niciun pas; ea hohotea şi-şi striga bărbatul pe nume. Acesta scoase capul din suman şi-şi roti ochii bolovăniţi ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un somn greu şi s-ar fi pomenit într-o lume necunoscută: poate şi-a zărit femeia sau poate-i recunoscuse numai glasul. Pe faţa lui cenuşie, ca drobul de sare, nu se arăta nicio tresărire; ochii adânci, umbriţi de suferinţă, erau aţintiţi înainte. Apoi, parcă neînţelegând nimic din ceea ce vedea, îşi trase capul din nou în suman şi rămase aşa.

Dumitrache Busoiu nu-şi mai luă privirea de la el; suferea pentru suferinţa lui, dar îl durea în acelaşi timp nepăsarea cu care se lăsa dus, întocmai unei vite mânată la înjunghiere; aceea barem nu ştie ce-o aşteaptă, pe când el nu se poate să nu trăiască zbuciumul morţii. Îi venea să se repeadă asupra nenorocitului, să-l răpească din mâinile temnicerilor, să-l urce în sanie şi dând buzna peste mulţime, să fugă cu el. Să nu se oprească decât departe, departe, acolo unde nu l-ar mai putea ajunge răutatea asupritorilor. Dacă stăpânii lui s-ar fi uitat în clipa aceea la Dumitrache Busoiu şi ar fi ştiut să tălmăcească înţelesul focului aprins ce ardea în ochii lui, fără doar şi poate că s-ar fi cutremurat.

Căpitanul Costache urcă pe podeţ şi se amestecă printre cei ce se ocupau cu pregătirea execuţiei. Primind răspuns la întrebarea sa că totul este gata, făcu semn părintelui Ilarion să urce. Popa înaintă încet, îngăimând o rugăciune neînţeleasă. Călăraşii de pază se deteră la o parte, lăsând pe osândit singur cu duhovnicul său.

Se făcu tăcere; mulţimea înghesuită pe dâmburi împietri şi amuţi. Nici dinspre deal, nici dinspre târg, nu se mai auzi niciun zgomot; cei de lângă podeţ ascultau înfioraţi scrâşnetul inelului jucându-şi funia în bătaia

vântului uşor care venea dinspre pădure. Preotul vorbi ceva osânditului; acesta îşi scoase capul din ascunzătoare şi-l privi străin, duşmănos. Nu înţelegea nimic. Atunci preotul făcu semn unui oştean; acesta veni grabnic şi-l ajută să-l aşeze pe osândit în genunchi. Apoi duhovnicul aruncă peste chipul lui patrafirul gros, lucrat în fir de argint, îşi împreună mâinile pe crucea de lemn înnegrită şi cu ochii închişi începu să bolborosească grăbitecteniile. Coana Galiţa Sturza se mişcă în pernele trăsurii, îndesându-se înfricoşată între soţul ei şi cămăraş.

— Ţi-e frig, scumpa mea? o întrebă mirat bărbatul, ştiind-o bine îmblănită.

— M-a luat cu frig. Se sili să surâdă. Trebuia spus popii s-o facă mai scurtă, fu ea de părere; Vilara o aprobă printr-un zâmbet, înflorit pe buzele subţiri.

Preotul făcu semnul crucii pe creştetul condamnatului şi-şi trase patrafirul cu mişcări molatice şi încetinite de parc-ar fi vrut să mai rupă câteva clipe din veşnicie şi să le adauge la viaţa aceluia care sta să se stingă. Faţa condamnatului ieşi la iveală, întunecată, fără expresie; privirile i se înecau în aceeaşi umbră de tristeţe. Niciun muşchi nu tresări pe faţa lui. „E un om tare! gândi Vilara. E nemaipomenit cum ştie să-şi ascundă adevărata faţă a sufletului chiar înaintea morţii. Am crezut că Adochiţei nu mai are nicio vlagă în el, că a pierdut orice simţire, dar nu-i adevărat; nepăsarea lui nu-i alta decât purtarea unui om care-i dispreţuieşte pe privitori”.

Călăraşii împinseră pe osândit spre buturugă, încet, cu grija ce se cade unui bolnav care trebuie sprijinit la orice pas. Preotul se îndepărtă; privi mulţimea şi făcu peste ea semnul binecuvântării. Adochiţei păşi greoi, cu capul în jos; o clipă se opri, bântuit de un gând şovăielnic. Înălţă capul; căută cu privirea locul unde se aflau nevasta şi copiii. Ea încetase să mai plângă; îşi smulsese tulpanul şi-l muşca cu dinţii, bătându-se cu pumnii în cap, gemând fără glas. Văzându-i faţa, dete un ţipăt; cele două femei o traseră îndată înapoi, ascunzându-i priveliştea spânzurătorii. Îndărătul ei, copiii întinseră mâinile; un

călăraş se aşează în faţa lor, acoperindu-i cu trupul lui mătăhălos. Adochiţei văzu toate acestea ca la lumina unui fulger. Femeia, copiii, mulţimea, toate i se păreau că fac un singur trup uriaş ce sta gata să cadă asupra lui. Apoi nu mai văzu nimic, nu mai auzi nimic, se prăbuşi. Călăraşii săriră să-l ridice; nu-şi mai dădeau seama dacă mai trăieşte sau murise.

Pircălabul Cristodulo se grăbi să urce pe podeţ; trebuia să citească o hârtie pe care o ţinea de mult în mână. Era actul de condamnare… Tuşi de câteva ori, ca să dea vocii sale un timbru mai solemn; oamenii de pe dâmb întinseră gâtul să asculte. Terminând, tuşi din nou; dădu hârtia unui calemgiu şi el coborî cu paşi mărunţi, ducându-se la locul lui, aşteptând îndeplinirea până la capăt a osândei. Neferii făcură semn căpitanului Costache că Adochiţei nu se mai ţine pe picioare; căpitanul îi înjură în gând şi întoarse capul, semn că totul trebuia să meargă înainte, aşa cum fusese hotărât. îl târâră pe prizonier şi cu mare greutate îl urcară pe cioplan, predându-l călăului; acesta aştepta la locul lui întocmai unui vânător ce nu trebuia să-şi greşească lovitura. Era deprins cu osândiţii care leşină, sau mor înainte de a fi puşi în ştreang; toată greutatea era ca neferii să-l ţină în picioare pe condamnat măcar o singură clipă. Chiriac lucra încet dar avea mână pricepută, nu da greş niciodată… Apucă ştreangul cu o mână şi-l trecu cu o mişcare sigură pe gâtul osânditului; în acelaşi timp împinse cu piciorul cioplanul, care se răsturnă cu zgomotul unei flinte slobozite. Trupul lui Adochiţei se zvârcoli uşor în aer. Mulţimea fremăta răscolită de fiori. Ochii spânzuratului se bulbucară, gura se desfăcu într-un rânjet dezgustător, limba mortului se ivi, vânătă şi răsucită într-o parte.

Vilara îşi înturnă ochii spre pământ. Lângă el, Sturza urmărea atent cum trupul i se zbătea în lupta neputincioasă cu moartea. Toate acestea le vedea fără mirare, căci nu pentru prima oară lua parte la o astfel de execuţie. Îşi privi nevasta; ea ronţăia cofeturi, amuzându-se să privească lumea în jurul ei, după ce simţise o uşoară

greaţă la vederea spânzuratului bălăbănindu-se în gol. Auzi plânsete, strigăte, suspine, murmurul mulţimii; totul i se părea interesant, firesc, întemeiat, ceva fără de care spectacolul ar fi pierdut din farmecul lui. Coborî din trăsură. Îşi făcu cruce, închinându-se adânc, până în zăpadă, şi revenind spuse bărbatului ei că ar fi timpul să plece acasă. El primi bucuros şi glumi, spunând că dacă ar mai fi durat comedia, ar fi murit de foame înaintea spânzuratului.

Încetul cu încetul dâmburile se goliră de lume; câţiva curioşi trecură pe lângă podeţ înainte de a pleca, vrând să privească mai de aproape pe spânzurat. Era după ora prânzului; acolo nu mai rămăseseră decât slujbaşii meniţi să se îngrijească de coborârea mortului. Safta Adochiţei aştepta cu ochii încremeniţi la stârv. Nu mai plângea; îşi pierduse glasul; ceea ce ieşea acum din gura ei nu era decât un fel de geamăt fără înţeles. Nici copiii nu mai plângeau; priveau trupul tatălui lor atârnat de funie ca o jucărie. În capul lor se învălmăşeau sumedenie de întrebări ciudate, la care nu găseau răspuns, şi nici nu îndrăzneau să întrebe.

Târziu, călăul tăie funia spânzuratului şi lăsă să cadă trupul de-a dreptul în braţele bătrânului Dicnisie Ţânţăreanu. Unchieşul se miră ce puţin trage trupul nepotului său; îl sărută pe frunte şi-l luă la spinare. La oN sută de paşi depărtare, pe marginea drumului aştepta o groapă; lângă ea se afla pregătită şi o raclă de lemn. Familia se îndreptă spre locul de îngropăciune. Trimiseră să vie popa Ilarion; aşteptară mult şi bine; târziu sosi ţârcovnicul cu răspunsul: canoanele nu îngăduie ca sfinţii părinţi să slujească pe cei ce-şi dau sufletul pe spânzurătoare şi nici loc de înmormântare în ţintirim nu este pentru aceştia. Lumânărelele aprinse la căpătâiul mortului sfârâiră pe sfârşite. A trebuit să-l îngroape repede, fără popă. Erau acolo câţiva oameni miloşi, care ca să-şi cumpere o pomană au stat faţă la coborârea mortului în groapă.

xiii în curte aşteptau de vreme îndelungată cele două

sănii mari ale ocnei, cu surugiii lor numiţi de Bârsan: Dumitrache Busoiu şi Ioniţă Doroftei. Acesta din urmă era un curtean voinic şi mintos, de care vechiul cămăraş nu se despărţea când mergea la vânat. Surugiii veniseră de cu seară la curtea lui Sturza, puţină vreme înainte de a se aşeza boierii la masă. Deshămară caii şi-i băgară în grajd, umplându-le ieslele cu fân. Apoi se întinseră pe nişte velniţe ale grăj darului să mai aţipească o ţâră, căci în casă se pornise bairam mare. Când auziră primul cântat de cocoş săriră ca arşi din culcuş. Grăjdarul care veghease tot timpul din cauza unei iepe bolnave, le spuse că nu-i nevoie să se zorească; boierii tot mai benchetuiau şi abia chemaseră pe Buleghe, ţiganul fluierar, să le zică de of şi aoleu. Lor însă le trecuse somnul, aşa că se apucară de treabă; curăţară caii pe îndelete, le umplură traistele cu orz, aşezară paiele în sănii şi. după ce înhămară caii, începură să se plimbe prin faţa ferestrelor luminate, privind cu jind cum se desfătau boierii cu sumedenie de bunătăţi pe masă, tot felul de mâncări şi băuturi, ale căror nume ei nici nu le auziseră măcar.

— Hai, bre, la grajd, îl îmboldi Doroftei ps flăcău. Ce stai şi căşti gura? Aistea ce le vezi pe masă nu-s de nasul nostru… Când mă uit parcă mă duc în ispită…

Dumitrache Busoiu se lăsă tras de mânecă. Se îndepărtară: când ieşiră din mănunchiul de lumină de la ferestre, începu să înjure.

— De ce înjuri? se miră Ioniţă.

— Iaca, aşa îmi vine mie! Dreptate-i asta? Unul n-are după ce bea apă şi alţii se ghiftuiesc cu bucate de care neam de neamul meu nici măcar n-a auzit. Ehei, să tot trăiască şi să nu moară boierii noştri!… Beau, mănâncă, benchetuiesc, fără măcar să ridice un pai de jos… Câte bucate au înghiţit în ia-sară la masa lor, un sat întreg de oameni nu mănâncă într-un an. Nu, zău, s-ar zice că ei îs dintr-o n aluat şi noi dintr-altul… Dar eu am auzit pe popa citind în biserică precum că Dumnezeu pre tot omul l-a făcut după chipul şi asemănarea sa; acum tare-s dorit să ştiu cum arată Dumnezeu: ca noi sau ca ei? Mă prind că-i

ca dânşii; prea le face parte…

Ioniţă Doroftei îşi scutură tovarăşul, îngrozit de vorbele ce ieşiseră din gura lui şi pe care nu fusese în stare să le oprească.

— Dă-Îţi cu palma peste gură, măi băiete, măi! Asemenea gânduri nu se rostesc… Şi, la urma urmei dacă şi noi, sărăcimea, am mânca atâta cât au mâncat boierii în ia-sară, crezi că ar ajunge la toţi? Da’ de unde! N-are pământul atâta roadă să sature toată omenirea…

— Bădiţă Ioniţă, eu astea le-am mai auzit şi de la alţii şi, zău, nu le cred…

— Ba să le crezi, măi băiete, că dacă nu le crezi, înseamnă să pui mâna pe par… Hai să facem cum zici tu… Dar când or veni dărăbanii cu flintele, cum o să fie? Să zicem că noi luăm drumul codrului. Dar femeile? Dar plozii noştri? Bună învăţătură, n-am ce zice!

— Frica, asta-i pacostea cea mare! răbufni tânărul vizitiu, plesnind furios zăpada cu biciul.

— Frica… Şi dacă s-au găsit unii care au ridicat capul? Ştii bine ce s-a ales mai an cu răzmeriţa de la noi? Pe Cotrubă l-au pus în spânzurătoare; pe Ghineţ şi pe Cioabă i-au stâlcit în bătaie până şi-au dat sufletul. Pe alţii i-au schilodit de au rămas betegi pentru toată viaţa. Şi cu ce ne-am ales? Ne-au schimbat cămăraşul… Ei şi? Parcă ista-i mai bun? Nici n-a venit bine şi ai auzit ce vrea: cere de la oameni zece drobi la cislă. Cine e în stare? A fost vorba să se sporească plata ciocănaşilor şi a noastră, alăturaşilor. Pe dracu’! Suntem amăgiţi ca pruncii cu tot felul de vorbe… Cică ne dau pământ şi fâneaţă… Cine se pricopseşte de pe urma lor? Noi vite de dus la păşune nu avem; n-avem nici vite pentru ogor…

Tocmai atunci răsună vocea curteanului. Ieşise în cerdac şi crezându-i pe vizitii la grajd strigă tare după ei:

— Afară, puturoşilor, că s-au gătit boierii de ducă! Tot mai dormiţi, nerozilor?

— Ehei, să fii sănătos de când ne-am spălat pe ochi, răspunse de la locul lui Ioniţă Doroftei, strecurând puţină batjocură în glas.

Surugiii se repeziră la cai, vânătorii se iviră unul câte unul, bine încotoşmănaţi în blăni călduroase, cu căciuli mari şi cizme de iuft în picioare. Erau veseli şi se clătinau, iar vorbele ce-şi spuneau nu se puteau auzi din cauză că gurile lor erau îngropate în gulerele îmblănite din care se ridicau rotogoale de aburi.

Săniile mari cu câte patru cai sirepi, îmbrăcaţi în harşale lungi pe sub hamuri, fură încărcate cu repeziciune cu proviziile de drum, sub ochii grijulii ai lui Sturza. Boierul umbla pe urma slugilor şi se bălăbănea de la o sanie la alta, vrând să nu scape nimic din vedere. Un ţigan aduse puştile pe umăr şi le împărţi boierilor întrebând pe fiecare a cui este. Clucerul Mihălucă Năstăsache intră în casă cu puşca să vadă dacă sluga însărcinată cu încărcarea ei a pus bine cremenea la cocoş. Ceilalţi făcură la fel. Cămăraşul se arătă nemulţumit. Întrebă pe curteanul Pavel Grindu, care nu se mai dezlipea de lângă el, aşteptându-i la tot pasul poruncile.

— Tu ai încărcat armele?

— Eu, măria ta!

— Să fi pus şi nişte plumbi pentru dihănii mai mari, măi curtene, că doar nu ne ducem să puşcăm numai ciute şi iepuri…

— Am pus, Înălţimea Ta, am pus, se apără curteanul. Apoi, zicându-şi că boierii sunt chercheliţi, şi ştiindu-se puşcaş de prima mână, îndrăzni să-i spună: N-ar fi bine să merg şi eu, măria ta? O să fiu de trebuinţă la încărcarea flintelor… Mă pricep bine. Rămase în aşteptarea răspunsului privind pe Vilara cum se clatină, nehotărât.

— N-ar fi rău, dădu acesta răspunsul într-un târziu, ca şi cum ar fi fost nevoie să cumpănească îndelung dacă trebuie sau nu să-l ia şi pe curtean. Urcă-te lângă surugiu şi să nu te desparţi de mine…

— Aşa am să fac, sărut mâna!

La un semn al lui Sturza, slugile din curte săriră să-i ajute pe boieri să se urce în sănii. Cel dintâi se urcă Vilara; când întoarse capul şi-şi văzu soţii din urmă aşezaţi în leagăne, se ridică în picioare, pocni din palme şi porunci

lui Dumitrache Busoiu:

— Dă-i drumul, băiatule, şi Doamne ajută! Toţi răspunseră „Doamne ajută” şi-şi făcură cruce. Săniile se strecurară uşurel pe poarta mare, deschisă pe jumătate, însoţite de urările şi temenelile slugilor rămase în urmă.

Ajunse în uliţă, săniile începură să alunece alene în trapul domol al cailor somnoroşi. Alaiul cârmi pe drumul care duce la mănăstirea Răducanu şi, ajuns la apa Trotuşului, o trecu pe gheaţă, afundându-se pe valea Slănicului în sus, pe un şleau strâmt ce şerpuia printre stâncile prăvălite de pe Măgura. De o parte şi de alta se înălţau creste înzăpezite, închizând valea ca un zăplaz. Sus, pădurea mugea răscolită de un vânt al înălţimilor ce trecea întărâtat printre culmi. Din mijlocul văii, şirul de copaci spânzuraţi pe creste apărea ca un zid ce se clătina de vânt, gata să se prăvălească peste călători.

Ajunseră într-o poieniţă unde se vedea că de curând zăpada fusese curăţată de mâini omeneşti. Din loc în loc se ivea câte un bordei din bârne pădureţe, încheiate pe la colţuri. Din hogeacurile mici, fumul şerpuia în limbi cenuşii, umplând împrejurimea de un miros de răşină arsă. Năstăsache, aflat în aceeaşi sanie cu Sturza şi Vilara lămuri că erau lăcaşurile hrisoveliţilor slăniceni. Mulţi din ei erau ceangăi şi fuseseră aduşi de peste munţi ca tăietori de sare, rămânând împământeniţi pe aceste meleaguri.

Mai departe drumul se ţinea după scurgerea pârăului Slănic când pe dreapta, când pe stânga. De fiecare dată când trebuiau să treacă peste coturile pârăului, vizitiii fluierau din adâncul bojocilor, slobozind caii din hăţuri ca să străbată fulgerător peste podiştile nesigure de gheaţă. După o bună bucată de timp caii începură să sufle greu. De sub harşale sudoarea le curgea în horbote albe. Vilara porunci lui Busoiu să oprească. Sania din urmă făcu la fel. În faţa lor, la poala pădurii, se ivi o înşiruire de case. Căpitanul Costache fu de părere că ar fi timpul să guste ceva din bunătăţile aduse în coşuri. Drept care se oferi să caute loc de adăpost la vreun gospodar mai acătării. Dar Vilara neavând poftă de mâncare şi nevrând să-l contrazică

nici pe căpitan, spuse că vânătorilor le stă mai bine să ospăteze sub cerul liber, la botul calului. Ceilalţi fură de aceeaşi părere. Îndată apărură pe o velniţă nouă, aşternută drept faţă de masă pe fundul uneia din sănii, blidurile cu marinată, ghiudem, icre şi vodcă, de care se simţea nevoie judecând după nasurile înroşite de frig ale tuturor.

Popasul se prelungi mai mult decât fusese plănuit. De n-ar fi fost zorit clucerul Năstăsache să le arate ce poate dumnealui, ar mai fi rămas să mai soarbă încă o gură-două de rachiu. Năstăsache însă devenise nerăbdător. Vilara porunci să se strângă resturile ospăţului pe care, fără să mai întrebe pe Sturza, le dărui vizitiilor şi curteanului. Ioniţă Doroftei duse totul la sania lui, le îndesă sub o grămadă de paie şi făcu semn celorlalţi doi să aibă răbdare, nefiind acum vreme potrivită să se înfrupte din bunătăţile dăruite de boieri; Busoiu răspunse din ochi că e bine aşa, iar Pavel Grindu duse degetul la gură cu acelaşi înţeles.

Săniile se urniră din loc; caii odihniţi îşi sunau voioşi zurgălăii. Vânătorii, mulţumiţi pesemne de începutul bun al acestei petreceri, se întreceau în cântece de chef. Căpitanul Costache, în picioare, rezemându-se cu mâna în spinarea vizitiului, ţinea hangul cântăreţilor cu priceperea unui isonar încercat, bătând darabana într-o tingire, ca ursarii. Sania din faţă se îndepărtă şi voiosul căpitan nemaiputând auzi cântecul lui Sturza, începu să chiuie făcând să răsune pădurea.

La o vreme marginile pădurii fugiră în lături, se depărtară şi se iviră iarăşi aşezări de case; în pragul bordeielor aşteptau femei, bărbaţi şi copii, speriaţi de atâta larmă. Recunoscându-şi stăpânii, ridicară căciulile şi dădură ziua bună într-un glas. Apoi casele se răriră; drumul se îngustă şi acum era ca o fâşie în lungul căreia săniile trebuiau să se strecoare una în spatele celeilalte. Pădurea era deasă şi pe alocuri îşi croiau anevoie calea prin hăţişuri. De câteva ceasuri nu înaintau decât la pas. Năstăsache, deşi cunoştea cel mai bine locurile, începu să

şovăie când îl auzi pe Sturza spunând că s-ar afla pe drum greşit.

— Te pomeneşti, primi el descurajat.

— Mi se pare că pe aici ajungem la prăpastia Cerbului şi de-om intra acolo, greu o să ne fie la întoarcere…

Vilara, ascultând discuţia lor îşi aminti de curteanul ce-l luase cu el. îl zgâlţâi de la spate şi-l întrebă:

— Tu ce spui, omule, e bun drumul?

— Bun, măria ta! De nu l-aş cunoaşte nu lăsam pe surugiu să hărtoiască sania pe aicea…

Peste puţin ochii lor cuprinseră din depărtare priveliştea unei fundături cu pereţii drepţi şi înalţi. Năstăsache recunoscu că se aflau la Dobru; mai încolo le arătă cu mâna locul unde se înălţa muntele Putu, şi în dreapta lui, Chezeş. Munţii păreau ca ciopliţi de mâna omenească; în vârful lor, molifţii, drepţi ca nişte luminări, îşi purtau cu mândrie mantăile zdrenţuite de zăpadă.

— Mi se pare că ne-am înfundat, vorbi iarăşi Sturza, privindu-l pe Vilara cu un fel de mustrare pentru uşurinţa cu care a crezut spusele curteanului.

— Măi Pavele, se auzi ca din pivniţă vocea lui Vilara ieşind din culcuşul de blană, mi se pare că ne-ai dus la capătul pământului. Aşa să fie?

Nu e, Înălţimea Ta, cum o să fie? zâmbi Pavel, bine încredinţat că are dreptate. Iar Năstăsache făcu semn cu mâna să fie liniştiţi, întărind cu aceasta că drumul e cel bun. Tocmai atunci se auzi dintre munţi o voce omenească, urmată de zgomotul unei prăbuşiri. Vânătorii tresăriră. Ce să fie? îşi scoaseră capetele din blănuri şi ciulind urechile ca iepurii ascultară:

— Hei, măăă!!! Grijă, măăă! Şi din nou ajunse până la ei o trosnitură puternică. În acelaşi timp un nor albicios de zăpadă se ridică de jos până în vârful molifţilor.

— Ce-i acolo? întrebă mirat Vilara.

— Ce să fie, măria ta? Ia, oamenii noştri. Taie lemne pentru nevoile ocnei. Iacă-l şi pe Dragostin, vătaful lăturaşilor, că vine încoace.

Un om alerga din toate puterile să întâmpine pe boieri, suflând anevoie din cauza nămeţilor cu care se lupta, afundându-se până aproape de brâu.

— Sărut mâna, măria ta! ţipă vătaful când fu aproape de sania cămăraşului, rostogolind cuvintele din gură ca nişte găluşte fierbinţi. Să fie cu iertare că nu v-am oblicit mai devreme. Aşa-i pădurea, Înălţimea Ta… Când te afunzi în ea, nu mai auzi nimic pe de lături…

— Bine, bine, vătafule, îl opri Vilara să mai vorbească. Doar nu venise până aici ca să-i vadă pe ocnaşi cum lucrează la tăiatul copacilor… întrebă: Dar hardughia ceea ce se vede acolo, ce-i cu ea?

— Adăpostul nostru, măria ta. Foarte bun adăpost. Curat… Şi călduros… N-avem să ne plângem…

— Să ne faceţi loc şi nouă… La noapte aici mânem… Faceţi cum e mai bine, ca să nu se jeluiască oaspeţii…

— Prea bine, stăpâne! Facem, cum să nu facem! răspunse omul cu mirare, căci nu-i venea să creadă că nişte obraze atât de subţiri au să se culce sub acelaşi acoperiş cu ei, nişte bieţi lăturaşi. O luă înainte, să-i conducă spre bordeiul lor închipuit din lătunoaie groase, prinse în trunchiuri întregi şi acoperit cu scoarţă de copac. Bordeiul sta pitit între brazi ca între nişte paznici, gata să-i aţină calea de va fi s-o pornească din loc. Cei cinci boieri măsurară cu priviri îndoielnice hardughia; la poftirea vătafului, în timp ce acesta ţinea uşa deschisă, pătrunseră înăuntru. Adăpostul era încăpător; să fi avut mai bine de un stânjen şi jumătate în lungime şi lat de un stânjen. La mijloc se afla o vatră de piatră unde se zbătea un foc viu. Un lăturaş, cu mutră de haiduc, purtând căciula înfundată până peste ochi, moşmolea în preajma unui ceaun acoperit într-un nor de aburi; văzându-i pa oaspeţi scăpă mestecăul din mână şi stătu ca împietrit, fără vorbă. Vilara cercetă bordeiul cu o privire pătrunzătoare. În lăţimea peretelui din fund era un pat mare de scânduri ca pentru zece, cincisprezece oameni; drept aşternut erau puse paie şi crengi de molifţi iar pe deasupra aruncate tot felul de bulendre. La fiecare căpătâi se afla un butuc cioplit ca o

teică, în care capul se putea odihni ca pe-o perină. Pe de lături privirea ascuţită a cămăraşului descoperi boarfele oamenilor şi coşuri de merinde. Câteva retezături ce ţineau loc de scaune zăceau rânduite pe lângă pereţi. Atât şi nimic mai mult. Un miros de fum, de mămăligă arsă şi lemn putrezit îl izbi neplăcut.

Vătaful se aşteptase ca boierii, după ce vor vedea cum arată adăpostul lor şi după ce şi-or vârî nasurile în culcuşurile lor, să-şi caute adăpost mai potrivit cu obrazul lor. Dar după ce schimbă o privire cu Sturza şi cu Năstăsache, Vilara întrebă pe vătaf dacă n-ar fi chip să se facă puţină curăţenie. Dragostin răspunse că se poate şi atunci, luându-l deoparte ca şi cum ar fi vrut să-i spuie cine ştie ce secret. Îi porunci să aibă grijă şi de pat.

— Se face, măria ta! Iaca mă duc să trimit oamenii să taie brădet proaspăt din pădure. Primenim şi paiele… Facem curăţenie ca pentru cinstitele obraze ale domniilor voastre…

— Să ai grijă şi de cai! îşi aminti Vilara zărind prin uşă mutra lui Dumitrache Busoiu.

— Şi de cai, măria ta!

— Dar lumină nu se află la voi?

— De, cum să vă spun… se ruşină parcă vătaful. De lumină nu ne-am învrednicit, că nu ne face trebuinţă. Că dacă ar fi fost nevoie aduceam feştile de la ocnă. Slava Domnului, sunt destule la noi. Dar aşa, zece oameni ce suntem şi cu mine unsprezece, când venim sara din pădure, cădem osteniţi pe pat… Ce ne mai trebuie lumină?

Pavel Grindu ascultă de la uşă; făcu un pas şi ajungând la mijloc spuse, ca să-şi liniştească stăpânul:

— Lasă, măria ta, o să fie şi lumină.

— De unde? se mirară Vil ara şi Năstăsache dintr-odată.

— Mare lucru, dragă Doamne! Tăiem brad cu răşină şi facem făclii. Aiestea ard mai vârtos ca feştilele noastre…

— Brava! îl lăudă cămăraşul pe curtean.

În aceeaşi clipă, de la uşă răsună glasul lui Sturza, care avea nevoie de curtean să ajute pe vizitii: aceştia se

căzneau să dea jos din sănii coşurile. Vătaful fugi afară să-şi adune oamenii. Îl auziră chiuind lung. Pe dată pădurea fu răscolită de răspunsul ocnaşilor; fiecare de la locul lui striga prelung şi cu vocea îngroşată:

— Oheei! Oheei! Măăă!

Glasul lor părea sunet de bucium aruncat din vârful munţilor.

După ce Sturza se îngriji ca locurile vânătorilor şi coşurile cu provizii să fie puse la loc bun, Vilara îşi pofti tovarăşii la o plimbare prin pădure cât timp mai era lumină, urmând ca până atunci să se deretice prin colibă. Merseră o vreme pe pârău în sus, făcând planuri asupra vânătorii, iar când luară calea înapoi grăbiră paşii. Nu de alta, dar începea să se întunece şi umbrele pădurii năvăleau ca o apă neagră plină de primejdii ascunse. Freamătul copacilor scuturaţi de vânt aducea de undeva urletul de lupi flămânzi, ceea ce făcu pa vânători să se grăbească şi mai mult. Pe lângă toate cele, începuse şi foamea să le dea ghes către coşurile cele cu bunătăţi aduse cu ei.

Când sosiră, cel dintâi le plăcu conovăţul pentru cai, întins în spatele hardughiei, cu adăpost de crengi ca să nu sufle vântul prin el. Un om fusese pus de pază la cai; vătaful explică lui Năstăsache că toată noaptea se aud lupii urlând şi că s-ar putea, Doamne fereşte, ca fiarele din pădure, mirosind caii, să se năpustească asupra lor.

Înăuntrul totul era mai curat, mai lustruit şi mai proaspăt sub lumina peltoasă a unei făclii aşezată în gura unei ulcele şi spânzurată în mijlocul căsoaiei. Se simţea mirosul de răşină, mai tare decât mirosul fumului ce plutea întins sub bagdadie. Într-un colţ, cei zece oameni, cu vătaful, aşteptau ca nişte străini, nefiind încă siguri dacă le va fi îngăduit să rămână acolo. Să nu fi fost Busoiu, care i-a convins că acolo e locul lor şi n-au de ce să plece din adăpost, ar fi rămas mult şi bine afară, aşteptând până mântuiau boierii masa.

Vilara privi de jur-împrejur mulţumit, mai ales când dădu cu ochii de aşternutul proaspăt peste care curteanul

întinsese păturile curate aduse din sănii. Şopti lui Sturza în franţuzeşte:

— Deştept şi harnic e ţăranul nostru, nu-i aşa? Ia te uită câte au făcut în aşa de puţină vreme. Şi toate, monşer, cu vrednicie şi pricepere sunt făcute…

— Adevărat, recunoscu fără plăcere Sturza, şi aduse vorba despre altceva. Discuţiile despre virtuţile ţăranilor nu-i erau pe plac, mai ales de când l-au tras la judeţ clăcaşii de pe una din moşiile lui.

Ajutat de vizitiu, Pavel Grindu pregăti ospăţul sub privirile nerăbdătoare şi pofticioase ale lui Sturza: acesta sta lângă ei şi le da trebuitoarele sfaturi de cum trebuie rânduite bucatele, după felul lor. Pe vatră, focul dogorea din plin. În colibă era cald şi plăcut. Năstăsache, cel dintâi, lepădă blana de pe el; ceilalţi îl imitară repede. Vilara urmări cu interes pe haiducul care întreţinea focul aruncând mereu gătejuri şi căzături de la tăiatul copacilor. Un altul, ajutat de vătaf, scosese de pe foc ceaunul cu mămăligă. Flăcările de pe vatră se înălţau drepte, trimiţându-şi fumul prin spărtura tavanului făcută să ţină loc de hogeac. Din când în când, vântul răbufnea prin deschizătură şi trimitea îndărăt valuri de fum care se învolburau amestecate cu fumul făcliei. Curteanul aşternu masa pe un capăt al patului; întinse o faţă albă de damasc şi începu să înşire tot felul de blide şi tacâmuri pe care Sturza le număra mereu, vestind în gura mare pe servitori că de va fi să se piardă ceva va fi vai şi amar de capul lor. Bucatele, scoase din tingiri sau desfăcute din hârzoabe, împrăştiară un miros ispititor; nările tuturor se umflară de poftă.

Masa ocnaşilor fu gata cea dintâi. Bucătarul lor răsturnă pe un fund mare de lemn o mămăligă cât roata carului; aburi fierbinţi se ridicară din ea ca nişte nori plutind pe piscul unui munte. Se strânseră în jurul ei, unii şezând turceşte pe pământul gol. având sub ei doar aşternut de frunziş, alţii aşezaţi în bedreaguri pitice, căci cele mari fuseseră date la cealaltă masă. Priviră cu coada ochiului înspre vecinii lor şi începură a hăpăi grăbiţi,

rupând cu mâna câte o bucată de mămăligă mare şi întinzând cu ea într-o strachină de lut, plină cu varză murată dumcată mărunt.

În sfârşit începu ospăţul şi la cealaltă masă. Mesenii fură la început liniştiţi, aşa cum le stă bine unor oameni de lume, apoi limbile li se dezlegară sub pişcătura băuturii şi se porniră a vorbi toţi deodată, plescăind din buze şi înghiţind repede.

— Ce dracu' aţi făcut atâta fumărie? O să ne uscaţi ca pastrama…

Era Cristodulo. Fiind atins de o veche vătămătură a plămânului, se îneca mereu, cu ochii scăldaţi în lacrimi.

— Iertaţi domnia-voastră, boierule, aşa-i feştila, arde şi fumegă. Altfel nu-i chip…

Vilara începu şi el să tuşească. Îşi pipăi locul unde-l supăra junghiul din piept şi simţi că începe să-l doară; pe de altă parte, nemaifiind în stare s-o tină cu băutura, se ridică de la locul lui şi dădu comanda:

— Destul! Mâine trebuie să fim odihniţi. Bătu din palme, chemând pe curtean:

— Strânge! îi porunci.

Peste puţin se făcu întuneric. Pe uşa rămasă încă multă vreme deschisă, aerul rece al nopţii aducea mireasmă proaspătă de pădure. Vânătorii căzuţi în somn greu horăiau îndesaţi pe crivat unul într-altul, suflându-şi duhoarea acră a mâncărurilor şi băuturilor de praznic. Câte unul, tulburat de vise. tresărea din când în când, bolborosind cuvinte neînţelese. La picioarele crivatului, ceva mai încolo, ocnaşii lungiţi în aşternuturi de paie şi brădet, sforăiau la fel de zgomotos. Busoiu, cu toate că el se întinsese cel dintâi ca să doarmă, încă se mai zvârcolea fără să-l poată prinde somnul. Doroftei deschise ochii şi-l întrebă ce-i cu el.

— Mă gândesc la boieri… Bine îmi pare că au nimerit încoace. Să vadă cum trăim noi…

— Copil ce eşti! şopti bătrânul. Crezi că nu ştiu? Se prefac că au orbul găinilor… Când vin între noi nici nu se uită, nici nu întreabă de ananghiile noastre…

Tot vorbind aşa adormiră.

Dimineaţa vânătorii se deşteptară cu feţele buhăite şi cu ochii umflaţi. Văzură lumina zilei intrând pe uşa deschisă şi înţeleseră că au întins somn cam mult, până în faptul zilei. De afară, din pădure, se auzea lucrul avântat al securilor şi din când în când pomii ce se prăbuşeau cu zgomotul unei ghiulele plecată din tun. În baracă nu se mai aflau decât curteanul şi doi ocnaşi pentru corvoadă, aşteptând pentru oricare nevoi s-ar ivi din partea musafirilor. Vizitiii buşumau caii la conovăţ cu şomoioage de paie, ca să-i mai încălzească; noaptea trecuse fără întâmplări deosebite dar caii fură găsiţi rebegiţi de frig; vizitiii avuseseră mu! i de furcă până să-i înviorenze. Curteanul, după ce făcu ordine în lucrurile stăpânilor, începu să frece puştile cu o cârpă uscată, căci fiind aduse de afară la căldură şi uitate aseară într-un ungher, se umeziseră.

Primul sări din pat Rudolf Sturza. În picioare, se întinse de-i trosniră oasele; căscă şi spuse lui Năstăsache, care sărise din pat după el:

— Dar ştii că am dormit bine, arhonda! Mă tem numai că mi-a rămas mult fum în ochi. Mă înţeapă şi s-ar putea să fie o pricină să nu ochesc bine vânatul…

Vilara rosti de la locul lui, întinzându-se lenevos cu mâinile sub cap:

— Nici n-am simţit când a trecut noaptea. Acasă, în patul meu, rar mi se întâmplă să dorm atât de bine. Apoi strigă pe curtean, poruncindu-i să aducă apă de spălat.

— Am pus apă la foc, măria ta! şi arătă ceaunul care clocotea pe vatră.

— Adă apă rece, măi curtene! se supără căpitanul Costache. Da’ ce-s eu, mă, să mă spăl cu apă caldă? Jupâniţă?

Râseră cu toţii. Unul din ocnaşi fugi să aducă apă de la izvorul care şiruia îndărătul bordeiului, ascuns între pietre. După ce se spălară, oaspeţii se întruniră pentru o scurtă gustare de dimineaţă.

Vilara voi să facă pe severul.

— Nu îngădui, spuse, decât o gură de rachiu. Suntem întârziaţi şi vânatul nu aşteaptă…

— Aşa e, încuviinţă Năstăsache. Amu trebuie s-o ţinem numai prin pădure şi s-o vedea cine-i puşcaş bun şi nu poartă arma de pomană…

Ordinul lui Vilara fu socotit însă prea aspru. Sturza era de părere că tocmai în această împrejurare ar fi cu cale să se bea şi să se mănânce mai vârtos. Nu se duc ei să dea ochi cu fiarele?

Şi nu au, prin urmare, nevoie de putere, de curaj, de iscusinţă, pe care, toate la un loc nu le dau decât mâncarea şi băutura bună?… Până să se înţeleagă în această privinţă, pe lângă votca cea tare, mai deşertară şi câteva ulcele cu vin. Înainte de plecare, Vilara sfătui pe vânători să-şi cerceteze puştile, ceea ce toţi făcură de îndată. Puşca lui Năstăsache se slobozi din greşeală; pereţii hardughiei zbârnâiră ca nişte doage, toţi înmărmuriră. Năstăsache, roşu la faţă, îşi ceru iertare.

— Eh, se întâmplă şi celui mai bun vânător.

Plecară. După câţiva paşi făcuţi în tăcere, Sturza auzind pe cei ce lucrau la tăiatul copacilor, spuse lui Vilara:

— Arhon cămăraşe, eu zic că bine ar fi să luăm cu noi ocnaşii dumitale să-i facem hăitaşi…

— Tare bun lucru ar fi, întări Năstăsache.

— Da, rău n-ar fi, conveni şi Vilara; n-am nimic împotrivă. Ia du-te, curtene, şi cheamă pe oameni la mine.

Aceştia sosiră în grabă, purtând securile în mâini. În frunte aştepta vătaful, să vadă pentru ce i-a chemat.

— Ce zici, vătafe, n-ar fi bine să mai curmaţi tăiatul lemnelor şi să vă odihniţi oleacă? Iaca. boierii doresc să-i însoţiţi, să hăituiţi vânatul…

— Cum porunceşti, stăpâne. Iaca, oamenii aici sunt. Avem pe unii chiar ahotnici buni de vânătoare…

— Atunci, fu de părere Năstăsache. luăm fiecare câte doi oameni cu noi…

Arătă fiecărui vânător încotro s-o apuce, hotărând ca locul de adunare să fie la bordei înainte de a se lăsa

înserarea.

— Dumneata, arhonda, spuse lui Sturza, o iei pe apa Slănicului în sus, eu o iau pe hăţişul acela de lângă pârăiaş, care se lasă către vale; domnia ta căpitane, o ţii spre coasta Chezeşului, iar domnia ta, spuse lui Cristodulo, te îndrepţi spre Putu.

Vilara nu mai aşteptă să i se arate drumul ce-i fusese hotărât. Şi-l alese singur şi spuse:

— Eu voi bate partea asta care duce în inima pădurii. Să nu vă fie cu supărare, dar înainte de a vă aşterne la drum, ar fi cuminte, rogu-vă, să mai cercetaţi o dată puşcoacele celea, dar fiţi cu multă luare aminte când umblaţi la cucoş. Vedeţi cum staţi cu încărcăturile, cercetaţi-vă paleştile dacă aveţi destulă pulbere, fultului ăla, plumbi şi cremenea la îndemână, că nu e vânător bun numai acela ce ştie să ţintească fără greş, ci acela ce se îngrijeşte ca nimic să nu-i lipsească la vreme potrivită, când dă ochi cu vânatul…

Porniră în direcţiile hotărâte, cu oamenii după ei. La bordei nu rămăseseră decât cei doi surugii, ca să nu stea caii şi lucrurile boierilor fără pază. Nu trecu mult şi se auziră primele împuşcături, care făcură să hăulească pădurea răscolită din măruntaie.

— Ehei, se lăudă Busoiu, auzind prăpădul din pădure, să-mi fi dat mie puşca pe mână, să fi văzut ce dihănii doboram!… Aiştia păcat că ţin o flintă în mâna lor… îs fricoşi ca muierile şi lăudăroşi ca şolticii. Când or da ochi cu vreun urs sau altă jiganie, s-or scăpa pe ei. Să vezi le-o să-i aducă ocnaşii leşinaţi de frică…

— Rea gură ai, măi băiatule! Râzi tu de ei, dar nu-i chiar aşa. Boierii îs haini la inimă şi cine are inimă tare, acela e vânător de ispravă. Aşa că nu te mai jelui de anevoinţa lor la vânat…

Împuşcăturile se înteţiră. Răsunau ca la un asalt al pădurii, luată din toate părţile.

129

— I-auzi! se minună Ioniţă Dor of tei. Mă tem le-au să împuşte atâtea dihănii că n-o să le putem duce cu săniile

noastre. Ţi-am fost spus eu că nu-s chiar aşa precum îi vezi tu, fricoşi ca muierile…

9 –le. 1220

Ziua era senină. Un vânticel neastâmpărat flutura într-una punând pe goană norii alburii ce se îngrămădeau când într-un loc, când într-altul, ca nişte pui speriaţi de ulii. Soarele îşi da şi el osteneala să împrăştie cât mai multă lumină. Apoi încet-încet se lăsă şi el biruit de umbrele înserării.

Vânătorii începură să se arate la bordei. Cel dintâi apăru Vilara. Faţa lui roşie arăta o bucurie de copil; zburda în jurul unui ţap sălbatic pe care cei doi oameni abia îl târau într-un fel de targă de ramuri. Capul inimalului atârna pe jos, lăsând o dâră colorată pe zăpadă, un şir de mărgele reşii însemnând cărarea. Venind în urma lui, curteanul Pavel Grindu sări îndată să-l scuture de zăpadă.

Nu mult după aceea sosi şi căpitanul Costache. Aducea un porc mistreţ, mare cât un viţel, ajutând el însuşi pe oameni să-l care, de greu ce era. Sturza veni cu o căprioară, iar Cristodulo împuşcase un jder, a cărui blană lucie părea unsă cu alifii luminoase. Clucerul întârzia. Se făcuse bine întuneric şi el tot nu apărea. Hotărâră să plece în căutarea lui. Pregătiră faclele, dar înainte ca ele să fie gata, boierul fu văzut intrând în bordei cu o figură de om abătut. Nu aducea niciun fel de vânat; toţi înţeleseră de ce avea faţa ca şi cum i s-ar fi înecat mahoanele. Costache veni în întâmpinarea lui.

— Cum, arhonda? N-a picat nimic? Nimic, nimic? Şi în glasul lui parcă se strecura şi o undă de bucurie.

— Nimic! oftă acesta neînţelegând ironia, gata să plângă de atâta nenoroc. Povesti cum a tras într-o cerboaică; ştie bine că a nimerit-o, măcar că n-a văzut-o căzând, cum se aştepta. Până să încarce iar puşca, s-a dus pe pârău în sus. S-a luat după ea. Drumul era presărat cu pete de sânge, semn neîndoielnic că a nimerit-o, dar urma nu i-a mai găsit-o; se pierduse într-o margină de văgăună, unde ar fi fost greu să răzbată… „întrebaţi-i pe oamenii mei dacă n-a fost aşa”, încercă el să-şi uşureze ruşinea.

Vânătorii ceilalţi se grăbiră să-l liniştească cu tot felul de vorbe, mulţumit fiecare în sinea lui, că nu i s-a întâmplat lui asemenea chichion.

— Staţi să vă mai spun ceva, reîncepu clucerul, de data asta puţin mai uşurat de supărarea lui, ba chiar încercând să pară vesel. Tot stângaciul cu norocirea lui… Am găsit în pădure un izvor de apă de sănătate, cum numai în străinătate se află. Tot hăituind cerboaica şi fiind eu amărât şi ostenit de alergătură, m-am oprit într-un loc unde ziceam să-mi astâmpăr setea, la izvorul ce şipotea înaintea mea. Mă plec şi-mi moi buzele. Doamne Dumnezeule! Simt că-mi vine în nas o duhoare de zdreanţă puturoasă. Hait, zic, m-a văzut Dumnezeu! Mi-am adus aminte de apele ce le beau ai noştri când se duc la Vichy şi la Karlsbad să-şi tămăduiască ficaţii. Am început a juca chindia de bucurie. Cu voia domniilor voastre chiar acum iau trei oameni şi mă duc să scot apă din izvorul acela. Poimâine plec la Iaşi şi am s-o dau doctorului Welter să-i facă proba. Dacă zice că-i apă de sănătate, nu-mi pare rău că am ţintit greşit la vânat…

În grabă se aşternură la masă, căci se făcuse târziu şi nu mai puteau răbda foamea. Ocnaşii îşi văzură de zeama lor; după ce mâncară se întinseră să doarmă, lăsând pe boieri să-şi facă de cap mai departe, în legea lor.

Dimineaţa, musafirii plecară mult după ce se ivise soarele. Cei doi ocnaşi rămaşi în urma lor, începură a trebălui prin bordei.

— Au dat de dracu’ boierii, spuse unul. Să vadă şi ei cum ni se jigăresc mădularele pe scândura goală, nu ca la ei acasă, unde au mindire numai din pene şi lână…

— Mă, da proşti am fost. Să fi pus pe foc lemn putrezit, să înghită fum cât n-au tras în viaţa lor, iar când or ajunge să-şi îmbrăţişeze muierile să le trăsnească fumul în nas…

Amândoi râseră din toată inima.

XIV

Venind în zori de zi la ocnă şi reluându-şi locul în ringul lăturaşilor, Sandu Pavalache încercă să se poarte ca

şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Aştepta cu îndoiala în suflet sosirea ghirăului. Desigur că Bârsan nu va scăpa prilejul de a-l bruftului în faţa tuturor; poate chiar îl va atinge cu gârbaciul şi va trebui să tacă mâlc.

Lăturaşii făceau glume pe seama lui pentru isprava cu butucul. Fuseseră miraţi că a mai avut îndrăzneala să vie la ocnă. Văzând însă cu câtă încruntare cată spre locul de unde trebuia să se ivească sania ghirăului, înţeleseră că nu e vreme potrivită pentru glume, şi-l lăsară în pace.

Ghirăul sosi în preajma schimbului. Se foi câtva timp prin curte, apoi intră în cancelarie. Aci rămase vreme îndelungată. Găsi un răvaş de la Vilara. Mureşan i-l citi încet, să nu audă toţi condicarii. Cămăraşul se plângea că nu se află bine cu sănătatea; neputând veni deci la ocnă, îl ruga să aibă în vedere pitacul vistieriei şi „să dea îndemn să se scoată cât e de trebuinţă pentru trimiterea peste hotare”. Să ia aminte ca totul să se facă numai cu vorba bună; să nu uite „că omul luat cu binişorul, mai mult poate da decât cel ce trebuie să tragă în sila biciului…”

Bârsan bombăni ceva de neînţeles şi apoi îndesă răvaşul în brâu. Se întreba ce rost va fi având cartea cămăraşului după ce se înţeleseseră cu destulă uşurinţă în privinţa aceasta? Ticlui răspunsul în gând: „Să n-ai grijă, măria ta, sare va fi destulă, precum Îţi-am spus. Mulţumim pentru sfatul de a umbla cu duhul blândeţii. Dar de când e lumea şi pământul ocnaşul a ştiut de frica ghirăului. Dacă, înţelepciunea ta, porunceşti altfel, să se facă precum spui, deşi am oleacă de îndoială, căci îmi cunosc oamenii şi mă pricep cum să-i iau…” Era încredinţat că-i cunoaşte pe ocnaşi mai bine decât, boierul ăsta, abia căzut de la Iaşi, din lumea lui de petreceri. Dar datoria lui era să îndeplinească poruncile ce i le dădeau mai marii. Cine ştie ce socoteli are cămăraşul! Le va afla poate într-o zi. Să-i fie oare frică de răzmeriţă? Te pomeneşti! Vechiul cămăraş parcă de ce a plecat? A intrat frica în boieri. El însă nu se teme de nimeni… De nimeni!

Ieşi din cancelarie. Coborî în ocnă, dar nu rămasa mult aici. Un neastâmpăr de om nehotărât îl gonea din loc

în loc. Veni iar sus, intră în cancelarie. Pofti pe Mureşan în odaia cămăraşului şi-l puse să-i mai citească o dată răvaşul.

— Să-Îţi ţii gura! îi spuse aspru, luându-i hârtia din mână, după ce isprăvise de citit. Dacă aflu că ai suflat vreo vorbă, te sugrum. Să nu ştie ocnaşii ce vrea stăpânul de la mine…

— Nicio grijă, moş ghirău! Nu ştiu, n-am văzut nimic…

— Aşa. băiete!

În curtea ocnei trecu de câteva ori pe lângă mâgle; Pavalache se afla acolo; îl privi ca şi cum nu-l cunoştea. „Nu mă vede, se întrebă Sandu, sau se face că nu mă vede?"

A doua zi fu la fel: Bârsan veni lângă mâgle, dădu vătafilor fel de fel de porunci, văzu pe Sandu Pavalache, îl privi cu ochi de străin şi nu scoase un cuvânt. „Te pomeneşti că şi-a luat seama, se bucură tânărul. Mai bine aşa. Că dacă se apuca la harţă cu mine, nu ştiu ce se întâmpla. Măcar de m-ar lăsa în pace până la primăvară… Numai până la primăvară. Pe urmă… într-un fel trebuie să se aleagă…"

În dimineaţa următoare urca dealul ocnei, vesel. Fusese în ajun la o clacă; acolo stătuse de vorbă cu Călina lui Pintilie. Şi măcar că se culcase târziu, nu simţea oboseala. Din urmă îl ajunse sania ghirăului. Voi să fugă, dar nu mai avu cum. Se feri la marginea drumului să facă loc saniei. Scoase căciula şi dădu bună vreme. Busoiu care mina caii se mulţumi să schimbe cu el o privire pe tăcute, neputând altcum să-i vorbească. Ghirăul nu răspunse la bineţe; sania trecu înainte. La câţiva paşi îl auzi pe Bârsan răcnind la Dumitrache ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva:

— Ho, prrr, ţine caii, Dumitrache!

Din sania oprită locului se înturnă spre Pavalache şi-i făcu semn să vie mai aproape.

— Ţi-o trecut fumul, haidamacule? se răsti la el, când fu mai aproape. Pavalache rămase fără glas, neştiind ce să

răspundă.

— Crezi că dacă eşti intrat la ocnă de puţină vreme ai să-Îţi faci de cap? Cu mine, măi băiatule, n-o să-Îţi meargă. Eu multe nu ştiu! Dau de pământ cu tine! Ori te omor, ori te fac om... Zăbăuci ca tine am mai văzut în viaţa mea. La toţi le-am venit de hac. Am să-Îţi vin şi ţie... La ocnă ne trebuie oameni de omenie, nu zurbagii ca tine...

Văzând ghirăul că numai el vorbeşte, iar celălalt tace şi ţine capul în pământ, nu se simţi bine. Se ridică în picioare, parcă să cadă peste el. Sandu se dădu un pas înapoi. Ridică ochii la el şi spuse, amărât că trebuie să vorbească în auzul lui Dumitrache (acesta sta cu spatele la ei şi nu dădea niciun semn de viaţă):

— Să fie cu iertare, moş ghirău. Am greşit şi eu, de...

— Să te iert, hai? Ai greşit? Să mai pofteşti să faci vreo năzdrăvănie! Nu te mai scapă nici Maica Domnului...

— N-am să mai fac, moş ghirău, murmură el, cu prefăcută umilinţă. Îşi muşcă buzele până la sânge, de necaz. Dumitrache întoarse capul şi-l fulgeră cu privirea. Caii se smuciră în ham; sania se urni înainte ca Sandu să apuce să spună tot ce iscodise în apărarea lui. Auzi de departe pe ghirău sfădindu-l pe Dumitrache; înţelese că sirepele nu porniseră de voia lor şi-i mulţumi în gând prietenului.

Bârsan ajunse în deal tocmai când începea coborârea schimbului întâi. Adunaţi în hardughia de la gura ocnei, ciocănaşii îşi aşteptau rândul la căluş, tropăind înfriguraţi de răcoarea dimineţii. Pe măsură ce unii se adânceau în bezna pământului alţii apăreau la lumină.

Bârsan se amestecă printre ei; cei ce stătură de vorbă până atunci amuţiră şi se îndreptară spre crivac.

— Haide, haide! ţipă el, fulgerându-i cu ochii. Foială mai puţină! Mişcaţi mai repede! Hai, tu, gurarule. se răsti la moş Gheorghe Candet, ce dumnezeu! Nu te-ai trezit încă din somn? împunge crivacul mai repede! Vrei să ne apuce amiaza cu coborâtul în ocnă?

Coborî şi el printre cei din urmă. I se păru că jos e prea multă linişte. Nu începuse lucrul. Ciocănaşii

obişnuiau să aştepte până cobora întreaga ceată. Ar fi timpul să se lase de asemenea apucături, gândi el la coborâre. Asta înseamnă vreme pierdută de pomană; acum când stăpânirea cere atâta sare, orice clipă e preţioasă…

Sus, în ograda ocnei, Dumitrache Busoiu, după ce deshămă caii, îi duse în grajd. Veni după aceea să-l caute pe Sandu Pavalache. îl găsi la mâgle, răsturnând un trunchi mare de sare. Lângă el împingea şi bătrânul Petrache Belgiu. Când îşi văzu prietenul se bucură din toată inima. Sandu lăsă bolovanul şi venind înaintea lui îi întinse mâna.

— Bine ai venit! Parcă suntem de peste lume. A trecut săptămâna şi noi o vorbă nu ne-am spus.

— N-avem cum să ne întâlnim, Sandule.

— Înţeleg, zise celălalt cam răutăcios. Tu ai treabă… De, eşti surugiul boierilor. Du-i la sindrofie, du-i la vânătoare… Pe ghirău ai grijă să ni-l aduci cu noaptea în cap… Cine mai e ca tine?

Nu vorbea pizma din el, îşi vărsa năduful ce-l apăsa pe inimă. Dumitrache pricepu şi nu se supără.

— Eu, spuse el, îi plimb pe boieri că n-am încotro. Aşa mi-e soarta… Dar aud că tu Îţi-ai pus în gând să laşi ocna fără butuci…

Râseră amândoi. Râse şi bătrânul Belgiu.

— Ai şi aflat? se prefăcu Sandu mirat.

— Dacă am aflat? Iaca na! Eu zic că despre isprava ta a aflat până şi vodă…

— Eu îs om bătrân, se amestecă în vorbă Petrache Belgiu, ce sta rezemat pe drobul oprit în loc, de nu ştiu să mai fi îndrăznit careva să fugă cu butucul din ocnă. Să faci una ca asta, trebuie putere şi îndrăzneală. Mă întreb cui sameni? Tat-tu, să fie sănătos, nu-i ca tine. Toată viaţa a răbdat ca boul. Numai eu ştiu câte bice i-au ars pielea până s-a văzut gurar…

— Nu ştiu cui semăn, da’ când m-atinge cineva simt că mă furnică până la rărunchi. Nu rabd…

— Aţi fi având treabă şi eu vă ţin în loc, observă pe bună dreptate Busoiu. Vă îngrămădeşte sarea şi n-o să mai

răzbiţi.

Îşi luă rămas bun de la cei doi mâglaşi. Pavalache îl conduse câţiva paşi să-l întrebe ce gânduri are pentru duminică.

— Ce mai întrebi? Merg la nunta lui Ionică Blându. Am să fiu vornic. Tu nu mergi?

— Pe mine m-a chemat duminică ghirăul la scosul apei. Nici nu mă gândesc! Sunt şi eu vornic la nuntă. Să mă pună la butuc şi tot mă duc să nuntesc. Bine că am aflat cum te poţi lepăda de butuc. Dacă vrei te învăţ şi pe tine. Să nu crezi că ai scăpat de butuc dacă eşti vizitiu. Să te ferească Dumnezeu să-l superi cu ceva pe ghirău! El multe nu ştie. Şi pe tat-su l-ar pune în butuc…

— Luvaţă-mă, ceru Dumitrache mai mult în glumă. E bine să ştiu. Dacă mă duc duminică la nuntă, cu bună seamă că al meu e butucul…

Pavalache, luând în serios cererea lui Busoiu, îi destăinui secretul. Nu apucă să-i spună cum trebuia înfăşurat piciorul în obiele la partea dinspre gleznă, că se şi auzi vocea lui Candet gurarul; ţipa că s-au grămădit bolovanii la gura ocnei.

— Bagă de seamă, vine turbatul şi dacă ne găseşte aşa, e vai de pielea noastră…

— Of, se văită Sandu, împingând drobul mare de la picioarele lui, unde o fi ziua aceea să muncim şi noi fără grija biciului, ca vitele?…

— O fi pe undeva şi ziua aceea, îl mângâie bătrânul gurar. Noi poate n-o s-o mai apucăm, dar voi, ehe, voi multe o să mai vedeţi…

Duminică dimineaţă, în Târgul Trotuşului era mare forfotă pe uliţi. Lume venită din toate părţile târgului s-a strâns în ograda lui Dumitru Catană. Casă, deasupra uşii şi la ferestre, era împodobită cu ramuri de brad şi vâsc. Un taraf întocmit din doi cobzari, un scripcar şi altul cu tilinca, nu mai pridideau cu cântatul.

Puzderie de copii, părăsindu-şi joaca, se adunară în ogradă, ţopăind în jurul scripcarilor. Rudele miresei şi ale mirelui începură să se arate una câte una. În odaia mare,

câteva călţunărese dau zor cu gătitul miresei. Dincolo, în odaia de toate zilele, s-au strâns cei patru vornici ai nunţii. Sandu Pavalache şi Dumitrache Busoiu îşi împodobiră ploştile cu cordele şi crenguţe de brad; după ce le vor umple cu vin, vor porni prin sat să poftească pe nuntaşi la biserică.

— Fraţilor, povesti Dumitrache Busoiu după ce se înfierbântară cu câteva păhărele. Azi am făcut-o şi eu! M-a tocmit ghirăul de aseară să vin să-l iau cu sania la biserică. Gândesc că muşcă pământul dacă vede că nu vin. Să mai meargă şi pe jos; n-o să-i cadă picioarele dintr-atât…

— Mi se pare că am să-Îţi ţin de urât şi eu, adăugă Sandu. Azi dimineaţă e de rând ceata noastră, din Trotuş, la scosul apei. M-au dat cu alde Ursu, Leucă, Ochişor şi Călmăţui la căratul burdufelor. Eu le-am spus de-a dreptul: Fraţilor, nu pot să vin. O dată se însoară văru-meu Ionică… Oamenii au înţeles, da ştiu eu ce-o să zică vătaful Postolache? Ei, şi ce-o să-mi facă? îşi dădu el singur curaj. Or să mă lege la butuc şi gata…

— Uşor de zis, dar greu de răbdat, scrâşni Busoiu.

— Eh că nu mai vine primăvara aceea… oftă Pavalache. Am să târâi bâta prin munţi, da' tot are să-mi fie mai bine decât să ologesc o viaţă întreagă pe bolovanii de sare. Tu poate nu mai ai nevoie? se întoarse către Dumitrache. Ţi-ai găsit loc bun, nu te-nduri să-l laşi…

— Cine spune? Până la primăvară om trăi şi om vedea. Multe se pot întâmpla. Dumitrache isprăvi de îmbrăcat plosca şi jucându-se cu canafurile ei, rosti mai departe: Nici iadul ocnei nu mă ţine, nici să bat lumea în neştire ca să mă poticnesc în cine ştie ce loc urgisit de blesteme nu merg…

Când îevenură după colinda din sat, găsiră druştele aşteptându-i gătite de nuntă. Sandu Pavalache se alătură de Călina lui Pintilie, iar Dumitrache Busoiu de Ileana lui Iftimie. Mireasa fu scoasă din casă cu alai, în sunetul cobzelor. Două perechi de vornici cu druştele păşeau înainte dănţuind; alte două veneau din urmă, înconjurate de grosul nuntaşilor. Printre ei se ivi, murdar şi cu ochii

bolovăniţi de neastâmpăr, vătaful Postolache. Venea de la ocnă; duhnea a rachiu de la o poştă. Strigă pe Dumitrache şi pe Sandu. Ei se făcură că nu-l văd şi nu-l aud. Îşi continuară jocul întrecându-se în strigări. Vânăt de ciudă, vătaful veni lângă ei.

— Ce vă pasă, pezevenghilor! urlă el, întocmai ca Bârsan. Vă nuntiţi aici şi ocna-i plină de apă. La ocnă, că vă ia mama dracului!

Busoiu îi strigă în hazul tuturor, fără să se desprindă din joc:

— Ho, vătafule, mai ţineţi firea, că Îţi-ai pierdut rândul la strigări… Mai bine vino să dănţuieşti cu noi…

Naşul înţelese gluma băiatului: ca să-şi bată joc de vătaf îl împinse în mijlocul horei. Postolache, vărsând fulgere din ochi, se repezi la Pavalache să-l tragă din rând. Busoiu se aşeză între ei; întinse braţul lui puternic şi îndepărtă pe vătaf; acesta veni de-a berbeleacul şi era să cadă dacă nu-l prindea naşul. Hora se opri. Naşul îl ţinu înlănţuit pe vătaf şi se răsti la el:

— Altă treabă n-ai, vătafe, decât să strici bucuria nuntaşilor?

— Aşa e! săriră şi alţii cu vorba.

— Afară cu el! ţipă cineva.

Slobozit din braţele naşului, vătaful se propti înaintea lui Pavalache. Flăcăul îi spuse să-şi vadă de treabă. Aici nu e la ocnă…

— M-am înţeles cu băieţii, fac ei cisla pentru mine. Nu rămâne ocna în pagubă.

Nuntaşii îl înconjurară pe vătaf. Se auziră murmure; unii începură să înjure. Pe Ioniţă Blându abia îl ţinură să nu sară de gâtul lui Postolache, mai ales când îşi văzu mireasa pusă pe plâns. Femeile ştiind mai de mult că Postolache este vătaful cel mai al dracului din ocnă, îşi îndemnară bărbaţii să nu stea de lemn. Ce vra să zică atâta îndrăzneală! Să vină în casa omului şi să-i tulbure sărbătoarea! Până să-şi găsească bărbaţii curajul, un bulgăre de zăpadă veni de undeva în zbor şi se opri drept în căciula vătafului. Voi s-o scuture, dar un al doilea pumn

de zăpadă i se lipi de ochi. Scuipă zăpada cu noroi ce-i intrase în gură şi-şi croi drum prin mulţime, urmat de un stol de cocoloaşe zburătoare. Huiduielile nu mai conteniră până când trupul mătăhălos al vătafului dispăru după colţul uliţii, într-o fugă nebună.

Nuntaşii îşi reluară jocul, pornind către biserică. În drum, Dumitrache Busoiu şopti lui Pavalache:

— Amu, chiar că ne-am învârtit de butuc…

Luni dimineaţă Pavalache îl găsi pe Busoiu la ocnă, aşteptând lângă mâgle.

— Ce-i cu tine aici, surugiule? se miră el.

— Nu-mi mai spune aşa, că nu mai sunt… A şi pus ghirăul pe un altul în locul meu.

— Pe cine?

— Uite-l că vine cu moş ghirău în sanie…

De departe se ivi sania cămării. Nici nu apucă sania să se oprească şi Bârsan îşi făcu vânt din ea. Se opri lângă cămara ocnei. De acolo făcu semn cu gârbaciul lui Pavalache şi Busoiu să stea pe loc. Se îndreaptă spre dânşii aproape fugind, cu gând parcă să treacă prin ei; flăcăii se dădură câţiva paşi înapoi; ghirăul plesni gârbaciul peste capetele lor.

— Unde mi-aţi fost ieri, mamele voastre de nătărăi? zbieră el cât îl ţinu gura. La nuntă, hai? Nuntă vă trebuia? O să vă scot nunta pe nas! Vă bag în ocnă! Acolo o să putreziţi…

Strigă pe vătaful Lăcătuş, acesta veni repede.

— Mi-i bagi îndată jos, la tăiat sare… Să înveţe dacă nu ştiu. Tot avem nevoie de ciocănaşi… Să înveţe repede, că nu-i vreme… Auzitu-m-ai?

— Prea bine, moş ghirău! Aşa am să fac. Îi dau eu pe mina unor ciocănaşi bătrâni. De învăţat or să înveţe, că-s băieţi isteţi.

Rămaşi singuri, se mirară că au scăpat numai cu atât. Mai mult se mirară că Postolache, învârtindu-se de colo-colo prin curtea ocnei, nu numai că n-a venit să le ceară socoteală, dar nici nu i-a privit.

— Nu-i a bună! îşi dădu Pavalache cu părerea. Aista

ne coace ceva…

— Ba eu nu cred. Mai degrabă gândesc că n-a spus nimic ghirăului; nu-i dă mâna să se afle ce ruşine mare a tras ieri la nuntă, ÎI omoară din bătaie bătrânul dacă află una ca aiasta…

Se lăsară duşi la ocnă, fără nicio părere de rău.

— La urma urmei, încercă Busoiu să se mângâie, ori la mâgle, ori la tăiat, tot muncă e şi una şi alta. Mai devreme sau mai târziu, tot trebuia să intrăm şi noi la fund…

Jos în ocnă nu se miră nimeni de venirea lor. Loc era berechet; nevoie de oameni se simţea oricând. Sandu Pavalache fu dat pe mâna lui Spiridon Buhneş, iar Dumitrache fu alăturat lui Marin Saftu. Vătaful Lăcătuşu spuse meşterilor că e porunca ghirăului să nu-i slăbească o clipă cu învăţătura.

— E dorinţa ghirăului să-i vadă ciocănaşi în două săptămâni. Faceţi cum vrea dânsul, că pe urmă nu vă mai spălaţi de gura lui nici cu toată apa Trotuşului…

Spiridon Buhneş îşi privi lung ciracul. Se scărpână îngrijorat sub ureche. îl cunoştea bine pe băiat.

— De învăţat l-oi învăţa eu, făcu el, că doar nu e pentru întâia oară când fac pe învăţătorul. Dar dacă n-o avea tragere de inimă pentru meserie, n-am ce-i face. Nici mintea n-o bagi cu baniţa în căpăţână, nici meşteşugul cu de-a sila în mână. Zic unii: „Ce mare scofală să fii ciocănaş! Loveşti brazda şi se rupe sarea!” Cine spune aşa n-a gustat din pâinea noastră. Când am intrat eu la ocnă, am fost cirac o iarnă întreagă, dar bătaia brazdei am prins-o hăt, mult mai încolo, peste câţiva ani. Aiasta-i ca o cântare: o înveţi după ureche, ca scripcarii; dar dacă n-ai ureche, nu înveţi. Cu ghiuleaua o să bată ei, că doar îs voinici, bată-i norocul de flăcăi. Din unul ca ei faci doi ca mine… Ei, da’ mai sunt şi alte chichiţe în meşteşugul sării!

— Drept să-Îţi spun, moşule, vorbi Saftu Marin, cu aşa voinici grijă nu-mi fac. Învaţă el ursul să joace după ciurul ţiganului, d-apoi aşa flăcăi, cum n-o să înveţe să taie sarea?

Pavalache şi Busoiu începură ucenicia chiar din ziua aceea. Meşterii le arătară înainte de toate ce era mai uşor: să recunoască locurile cu caraboi, să rupă drobii din brazdă cu muchia ciocanului, să rănească sarea măruntă de la rost şi altele, nu prea grele pentru începători. Băieţii le îndeplinită repede şi cu bunăvoie. Spiridon Buhneş se bucură că va avea o mână de ajutor; azi nădăjduia să iasă bine cu cisla, căci avea cine să bată brazda cu ghiuleaua. Pe vremuri nu se sinchisea de treaba asta; când ridica bomba într-o mână şi o slobozea peste brazdă, dacă nimerea cum trebuie, o desfăcea dintr-o lovitură. Acum nu mai avea puterea să mânuiască ghiuleaua ca în tinereţe; îl dureau braţele şi palmele, degetele de la mâini le avea umflate şi îndoite ca nişte beţegaşe, picioarele le simţea grele ca de plumb de cum intra în ocnă, iar mijlocul i se părea străpuns cu ace de foc, care-l făceau să geamă când se îndoia şi se dezdoia asupra brazdei.

După ce tăiară brazda începută, meşterii chemară pe ucenici să bată cu bătătoarele în pană. Se minunară şi ei şi cei dimprejur câtă putere aveau tinerii. Ba erau şi îndemânatici; nu dădeau greş de prea multe ori, ca alţi începători. Loviturile nemereau de-a dreptul în pană şi de câte ori scăpau pana în ea, ocna vuia ca la o lovitură de tun.

— Aşa ciocănaşi, moş Spiridoane, zic şi eu, veni să-i laude Dumitrache Bugiu şi să-i vadă mai aproape cum muncesc. Al dracului ghirăul nostru» nu-i prost… A ştiut el pe cine a vârât în ocnă. Douăzeci de ar avea ca ei, ştiu că nu s-ar mai plânge de sare puţină. Aista nu-i băietul lui Nicolaie Pavalache?

— Chiar el este. Fă bine şi nu te mai mite, le-ai să-l deochi.

— De el nu se prinde deochiul. A fost el în stare să tragă până în Târgul Trotuşului coşcogea butuc de un stânjen, ce să te mai miri că învârteşte ghiuleaua după plac?…

După două săptămâni meşterii încredinţară pe vătaf că ucenicii au învăţat meseria. Pavalache şi Busoiu ieşiră

deci de sub pulpana lor şi începură să lucreze singuri, cu toate că mai aveau de aflat, multe din tainele ciocănaşilor adevăraţi. Din când în când erau nevoiţi să-i cheme pe meşteri să-i descurce când se iveau împrejurări anevoioase. Meşterii îi învăţară că dacă sarea e neagră şi straturile vin aşezate în lungime sau măcar înclinate, bătaia trebuie începută încet-încet, cu multă băgare de seamă; altfel se ia rostul în sus şi e nevoie ca munca să se facă de la început. Dacă sarea era albă, trebuia bătută mai întâi potrivit, apoi ceva mai tărişor, dar nu prea tare, ca să nu se înfigă rostul în adânc şi să fie nevoie pe urmă s-o ridice sau s-o dezlipească. Dar câte lucruri n-au învăţat de la meşteri, după ce au trecut în rândul ciocănaşilor!

Spunea Spiridon Buhneş şi avea dreptate: „Oricât de bine ar învăţa cineva meseria sării, totdeauna se ivesc pricini de caznă pe care numai în scurgerea timpului apuci să le cunoşti şi să le afli dichisul”.

În ziua aceea bătuseră brazda de patru ori şi tot nu izbutiră să-i vină de hac. De fiecare dată se luase rostul. Înecaţi de năduşeală, cu ochii înţepaţi de nisipul sării, cu pieptul însângerat de sfârtecuşul grunzilor ce săreau din brazdă ca din nişte praştii» cu mâinile şi picioarele tremurând de atâta încordare, priveau neputincioşi cum munca lor se irosea, încercară să croiască alt rost, mereu altul, până s-au pomenit la jumătate din lăţimea brazdei, fără să facă vreo ispravă. Chemară pe bătrânul Spiridon. Meşterul veni cu nelipsitul lui zâmbet înfiripat sub mustaţă.

— Mă băieţi, spuse, se vede că aici nu-i vorba de putere, măi, ci de potrivire… Apăi, măi flăcăilor, eu v-am fost spus că dacă sarea-i neagră, nu trebuie luată tare la bătaie. De ce nu m-aţi ascultat?

Leonte Milea, unul din cei care lucrase cu băieţii, glumi:

— Dumitrache crede că-i tot surugiu, la caii lui Bârsan…

— Iar Sandu că-i butucul pe care l-a târât de picior cale de o poştă, glumi şi Iancu Părâuanu, aflat pe aproape.

Zi-i Sandu Butuc şi pace…

— Să ştii că aşa are să-Îţi rămână porecla, râse cu poftă Buhneş.

Vătaful, auzind început de râs şi voie bună, veni repede între ei.

— Vă ţineţi de hazuri, strigă el aspru.

— Încercăm şi noi oleacă, vătafe, ca să ne mai zboare năcazurile, îl linişti Buhneş, ştergându-şi cu o cârpă pieptul brăzdat de dungi uleioase.

— Trageţi în draci la brazda ciracilor, hai? Să vadă şi ei că fără bătrâni nu merge. Tot ei v-au scos din nevoi, adaose privind pe cei doi flăcăi.

— Vorba aceea, se grăbi Buhneş, cine n-are bătrâni, să-i cumpere. Numai stăpânirea nu vrea să ţină seama de bătrâneţile noastre. Cere de la mine ca de la unul tânăr… Apăi sunt eu deopotrivă cu careva din flăcăii noştri?

— Lasă, moş Spiridon, vorbi Busoiu, lovind în ciudă brazda cu muchia bătătorului, că nu e totul puterea. De azi-dimineaţă ne vlăguim degeaba. Sare măruntă am făcut câtă vrei, dar cămărăşia n-o pune la socoteală, ca şi cum n-ar fi tot munca noastră. De aceea nici nu facem cisla pe ziua de azi. Brazda noastră, după cum o chitesc, nu are decât cel mult doisprezece drobi şi nouă paisprezece ne trebuie la amândoi.

— Aveţi noroc, spuse Lăcătuşu, că sunteţi începători. N-aţi intrat încă la cisla de opt drobi pe zi. cum au toţi ciocănaşii. Dar nu-i nimic, staţi la noapte şi vă faceţi treaba. De unde nu, ştiţi ce vă aşteaptă?

— Nu-i mai speria, râse iar Buhneş, că ăştia fug cu butuc cu tot.

Vătaful se încruntă mai tare.

— Râdeţi, râdeţi, spuse el. Nici nu ştiţi ce vă aşteaptă. De mâine se măreşte cisla. Să vedem dacă aţi mai râde.

Buhneş îl privi cu neînţelegere, ca pe cineva care vorbeşte cu grai necunoscut. Auzise şi el vorbindu-se ceva prin ocnă, dar nu crezuse.

— Adică, cum să se mărească cisla? mai întrebă odată. De nu te-aş şti, vătafe, om la locul dumitale, aş zice că şăguieşti. Sau poate vrai să ne bagi în sperieţi?… I s-a făcut ghirăului de sare mai multă? Să ne dea putere! El poate să ne dea putere? Nu poate! Nici noi nu putem scoate sare mai multă! Slobozi ciocanul peste un bulgăraş de sare care se făcu ţăndări, împrăştiindu-se ca o flacără răbufnită. Da’ ce, ghirăul a căpiat? înţeleg să ceară cămăraşul; acela-i boier, n-a văzut cum trudim noi aici. Dar ghirăul fir-ar mama lui să fie, nu ştie cum se scoate sare? Iaca, mai am de întors bătaia la opt inşi şi să mai bat brazda mea ca să fac drobii. Crezi că mai pot? Sunt mort ostenit. Şi fierul câtu-i de fier, dacă-l tot porţi, se toceşte. Să fac sare mai multă? Dar mă lasă bătrâneţile? într-o zi am să pic la marginea brazdei şi s-o mântuit cu mine. Asta vrea ghirăul?

10 –le. 1220

Vătaful se codi cu răspunsul. Săriră şi alţii cu gura. Ca să scape de ei, spuse că n-are nicio vină. El trebuie să facă după cum porunceşte ghirăul. Şi dacă porunca va fi pentru sare mai multă, cine va fi în stare să se împotrivească?

— De ce nu vine să ne spună el? Iaca, sunt nu ştiu câte zile de când a fost aici trimisul vistieriei de la Iaşi. Şi el tace… De ce?

— De unde să ştiu ce-o fi în capul lui? Eu alta nu pot decât să vă fac încunoştinţare. Negreşit că am să-i întorc jelaniile voastre, dar nu ştiu ce o să vă ajute. Porunca vine de sus…

Oamenii se răspândiră, să ducă veste şi celorlalţi. Ioniţă Acatrinei strigă în gura mare, ca să-l audă şi vătaful:

— Măi Timofte, iar vor să mărească cisla. Aşa ne-o făcut şi pe vremea cămăraşului Gherasim. Ne-o făgăduit câte un mertic de sare de fiecare drob peste cele şase ale cislei. După ce ne-am rupt ciolanele, nu s-au ţinut de cuvânt. Un mertic de sare nu era mare lucru. îl dădeam lui Ovanez şi căpătăm oleacă de holercă de-mi ostoiam inima la vreme de mâhnire, că, slava Domnului, noi, ocnaşii,

numai de aşa vreme avem parte… S-au făcut a uita de mertic, iar cisla a rămas sporită la opt drobi. Pesemne că aşa vor să facă şi acum. Numai că n-o să le meargă. Să ne prindem toţi pe cuvânt că nu primim cislă mai mare. Numai de nu ne-ar vinde flăcăii – şi arată cu mâna spre Pavalache şi Busoiu, care se luptau cu îndârjire să îndrepte brazda nou începută.

— Cum îţi vine să vorbeşti aşa? îl certă Spiridon. Nu-s şi ei în rând cu noi?

Îi aminti că au şi fost înscrişi în condica rufetului ca ciocănaşi. Aveau şi semnele lor pentru drobii lucraţi; Busoiu îşi alese semnul păstrat de la ion bun al său, o cruciuliţă închisă într-o roată, iar Pavalache găsise liber semnul cu care tat-su lucrase în ocnă, până a nu se face gurar. Cisla o aveau încă de şapte drobi, ca la ciocănaşii începători; dar hatârul ăsta n-o să mai dureze mult. Ghirăul e mereu cu ochii pe dânşii. Băieţii lucrau repede şi cu spor. Pentru prima oară, de când au început a lucra pe seama lor, li s-a întâmplat astăzi să nu poată îndeplini cisla. Tocmai când băteau ei mai cu îndârjire la brazdă, o ploaie de cărbuni aprinşi căzu pe gura ocnei.

— Păzea! se auzi din toate părţile. Vine!

— O fi cămăraşul crezu Timofti; vine să ne dea de veste porunca vistieriei…

— Da’ de unde! îi întoarse vorba un vecin de brazdă. Boierul nu coboară în ocnă să-l pici cu ceară. Lui îi plac zaiafeturile, ghiurdumul, muierile şi să bată munţii după jigănii. Să spună Dumitrache, că i-a fost surugiu şi-i ştie toate tabieturile.

— Pe Dumitrache să nu-l întrebi nimic. Nu vezi că-i întors? Nu merge brazda…

— Nici n-am nevoie să-l întreb. Ştie tot târgul. Cămăraşului îi arde de ocnă, cum îmi arde mie de cârja mitropolitului. Ne-a lăsat pe mâna ghirăului…

Mai vru să spună ceva, dar scârţâitul crivacului se auzi tot mai ascuţit; îndată Bârsan descălecă de pe căluş şi se aruncă în mijlocul ocnei, ca un vultur pe pradă. Era tras la faţă, părea obosit. Îşi răşchiră picioarele şi, înfigându-şi

braţele în şolduri, roti privirile, cercând să străbată întunericul. Oamenii aflaţi de mult la locurile lor zoreau, trăgând cu coada ochiului să vadă încotro se îndreaptă. Nu se mai auzea decât bătaia neîntreruptă a ciocanelor, muşcând din treptele de sare şi gâfâielile celor ce loveau brazda cu nesaţ. Vătaful răsări îndată înaintea ghirăului, făcând două plecăciuni adânci. Bârsan nu-l luă în seamă. Căuta cu privirea roată parcă ceva anume. Zărind pe cei doi proaspeţi ciocănari rămase o vreme cu ochii pe ei.

— Ce fge şolticii? întrebă el fără să clintească…

— De, moş ghirău, lucrează binişor, spuse Lăcătuş, mulţumit că maimarele lui a găsit pe toată lumea muncind aşa cum îi place lui. Bârsan îi mai privi câtva timp, apoi se îndreptă către cei doi flăcăi.

— Ei, mă zurbagiilor, aţi învăţat să tăiaţi sare?

— Mda… mârâi Pavalache în silă.

— Numai aşa am să fac oameni din voi…

Buhneş, care-şi îndrepta rostul cu ciocanul, nu departe de locul lor, şopti lui Iancu Părâuanu:

— El să-i facă oameni de treabă! Crede le-o să-i înveţe să ducă jugul ca noi. Cu ăştia n-o să-i meargă…

— Munciţi, mă, munciţi, că-i spre binele vostru! vorbi iar domol Bârsan.

Busoiu răspunse fără sfială:

— Om face şi noi ce-om putea, că doar n-o să răsturnăm ocna…

— Nu, băiatule! şi de-o dată ridică tonul. Nu merge să faci cât poţi, trebuie să faci cât e nevoie. Nu Îţi-a stat să fii surugiul meu. Ţi s-a făcut de joacă la nuntă… Ei, iaca ce îţi se trage din nunteala ta…

— Şi nunţile, moş ghirău, tot cu oameni se fac, spuse Busoiu, lovind înainte cu ciocanul. Deodată fierul greu şi ascuţit îi scăpă din mână şi vâjâi chiar pe lângă piciorul ghirăului. Acesta se dădu speriat în lături, aruncând priviri de foc. Dar Dumitrache, ca şi cum n-ar fi luat în seamă ceea ce era să se întâmple, se plecă liniştit, ridică ciocanul şi urmă: Şi dacă m-ai vârât în ocnă, moş ghirău, ce-i cu asta? Aici tot cu oameni mă găsesc laolaltă. Iar de va fi să

nu-mi placă, n-am decât să mă duc, vorba cântecului, unde o dus orbu' roata…

— S-o crezi tu! începu să clocotească ghirăul. De la marginea pământului şi tot te aduc înapoi…

Pavalache şi Busoiu zâmbiră în acelaşi timp; acelaşi gând trecu în clipa aceea prin mintea lor.

Bârsan le întoarse spatele. Îşi ţugui buzele şi trase de mustaţă s-o rupă. N-avea să-şi piardă vremea cu nişte obrăznicături cu caş la gură… O să le îndoaie el grumazul cum l-a îndoit şi altora… Acum trebuie să rabde, să mai tacă… Să treacă cu vederea. Ehei, să nu fi fost nevoie de sare multă, altfel ar fi stat de vorbă cu cei doi golani. Le-ar fi rupt obrazul cu gârbaciul… Dar nu încă… O să le vie vremea… Nu uită el…

Porunci vătafului să strige adunarea schimbului. Oamenii lăsară lucrul şi veniră în preajma lui cu lămpaşele în mâini. El se sui pe un bolovan de sare:

— Am o veste bună pentru voi, începu el, după ce-i văzu pe toţi adunaţi. A venit un olăcar de la vistieria cea mare din Ieşi, cu poruncă să dăm sare mai multă. Prea înţeleptul şi milostivul nostru cămăraş vă trimite vorbă că dacă vreţi să vă procopsiţi cu pământ bun de hrană şi bani pe deasupra, să măriţi cisla. Cu opt drobi nu se mai poate…

Tăcu. Se răsuci greoi pe bolovan şi căută să prindă în ochii ocnaşilor ce răsunet au vorbele lui. Toţi îl priviră ţintă în tăcere; nu putu s-o îndure prea multă vreme.

— Ei, ce staţi de lemn şi nu scoateţi o vorbă? izbucni, înecat, în această linişte apăsătoare. N-aveţi nimic de spus? Ori v-a pierit glasul?

Spiridon Buhneş veni mai în faţă.

— Ba eu aş spune ceva şi glas am ca să grăiesc dacă e nevoie. Spusa mea e una singură: sare mai multă nu putem scoate. N-avem putere. Amu, nu zic de mine, că-s o căzătură bătrână, dar gândesc că nici cei tineri nu se pot învrednici la mai mult. Eu nu le spun, păcatele mele, să nu taie peste poate, dacă vor, dar mă tem ca să nu fie ca pe vremea cămăraşului Gherasim şi a ghirăului Ilie Rotaru. Ş-

atunci s-au făcut multe făgăduieli dar cu nimic nu ne-am ales, decât aceea că s-a mărit cisla de la şase la opt drobi. Puterea oamenilor nu-i fără margini, şi la traiul nostru, puţină putere ne-a rămas. Cum să dăm cisla mai mare? Ori, vorba aceea, vreţi să ne puneţi pielea pe băţ?

Ghirăul îşi strângea bărbia în palmă şi lăsase privirea în pământ. Ar fi vrut să-l oprească pe bătrân de la primele vorbe, dar ştia bine că asta n-ar folosi la nimic. Se hotărî să-l asculte ca să se vadă precum că el a venit să ţină sfat cu ei şi să-şi plece urechea la păsul lor. Se prefăcu deci că ia aminte cu bunăvoinţă la jelania lor; în el însă sângele fierbea să-i spargă vinele. De necaz strângea gârbaciul în mâna dreaptă să-l rupă, lăsându-se când pe un picior când pe altul.

— Bine, măi Spiridoane, luă el cuvântul când acesta tăcu, tu grăieşti ca din partea bătrânilor. Adevărat este că nu pe voi se hizuie ocna. Mâine am să vorbesc la canţelarie să te treacă la nevolnici…

Un murmur de nemulţumire străbătu mulţimea. Se auzi din nou glasul lui Buhneş, de astă dată aspru şi hotărât.

— Ai vrut adevărul şi eu îţi l-am înfăţoşat fără sminteală. Văz că vrei să-mi plăteşti cinstea cu zăcăşală…

— Nu, Spiridoane, am înţeles că ai ajuns la anevoinţă şi voi să-ţi fiu de ajutor, să te trec la lucru de mântuială, după bătrâneţile tale. Dar dacă zici că te mai ţin puterile să rămâi ciocănas, să fii sănătos. Ce-ai avut de spus din partea bătrânilor am auzit. Să vedem acum ce zice partea tinerească. Lor le trebuie pământ şi bani mai mulţi, nu-i aşa, băieţi?

Strigase tare, nădăjduind un răspuns pe placul lui şi strivind în el ciuda că a trebuit să bată în retragere în faţa lui Buhneş. Nu răspunse nimeni. Cei mai tineri se ghionteau pe ascuns.

Se născu un murmur surd ca şipoteala unei ape oprite într-un zăgaz, se auziră vorbe frânte şi şuşoteli.

— Văz că v-a pierit glasul de tot, încercă ghirăul să glumească. Băieţi tineri!… Ziceam că voi sunteţi mai

inimoşi…

— Dacă nu-i cu supărare, am să spun eu ceva.

Era Pavalache care îndrăznise.

— Tu, măi? se miră Bârsan nemulţumit. Altul nu s-a găsit?

Se auziră strigăte:

— Să vorbească!

— S-auzim!

— Spune, măi, spune!

El continuă, fără să aştepte încuviinţarea ghirăului:

— Cum ziceam, eu îs la început, dar trag nădejdea că în vremea cea mai scurtă să fiu stăpân pe meserie. Domnia ta, stăpâne…

— Care stăpâne? Ce, eu sunt stăpân aici? încercă ghirăul să-i ia cuvântul.

— Domnia ta eşti ca şi stăpânul nostru… Noi altul nu vedem că se află. Ziceam că domnia ta, stăpâne, nu iai aminte că oamenii muncesc de istov. Mai mult decât o viaţă nu are nimeni. Şi măcar de-ar avea omul încă una, tot n-ar putea dovedi o cislă mai mare de opt drobi… Dovadă că-i aşa, e că mai fiecare stă peste rând să-şi facă cisla. Dacă va fi să trecem de opt drobi, unii nici casa n-o să-şi mai vadă, ci vor canoni în ocnă zi şi noapte, ca tâlharii, până şi-or da viaţa.

Ghirăul sări ca muşcat, rotind privirile încruntate.

— Asta vi-i vorba? V-aţi luat nasul la purtare… Vina-i a mea că nu vă pun mai des la butuc. Mă îngrijesc de voi şi drept mulţămită mă huliţi ca nişte mişăi. Las că vă arăt eu vouă…

Îşi făcu loc printre ocnaşi, ieşind repede din mijlocul lor. Fata îi era umflată ca a unui om care se îneacă. Alergă la căluş şi încălecându-l smuci cu putere frânghia. Nu-l tulburaseră prea mult cuvintele auzite din gura ocnaşilor; pe acestea le cunoştea; îl mistuia cu durere neputinţa de a lovi această gloată neascultătoare, de a răspunde cu şuieratul gârbaciului începutului acestuia de împotrivire. Să le arate că tot el, ghirăul, e mai tare. Sfaturile şi rânduielile cămăraşului de a umbla cu duhul blândeţii îl

scoseseră din fire, dându-i presimţirea dureroasă a neputinţei. I se părea că a fost părăsit într-o lume de fiare, că acestea îl vor sfârteca şi el nu va putea să se apere nici într-un fel…

Ciocănaşii se risipiră. Trecură la locul lor, cu mersul apăsat; ai fi spus că duc în spinările încovoiate obida moşilor şi strămoşilor lor şi toate pătimirile de veacuri ale ocnaşilor. Ciocanele începură să lovească repede, cu sete.

— Ţi-am spus eu? şopti la o vreme Sandu Pavalache la urechea lui Dumitrache Busoiu. Aici nu mai e chip să rămânem. Trebuie să fugim, băiete. Nici în iad n-o să fie mai rău ca aici.

Vătaful se înfipse între ei.

— Iar v-aţi luat de taifas… Nici nu vă pasă le-aţi rămas în urmă cu drobii…

— Nu-Îţi mai face inimă rea, vătafe, din pricina noastră… Multă vreme n-ai să te mai bălăbăneşti cu noi…

Pavalache apucă cu putere ciocanul şi izbi cu el în peretele de sare, crestându-l ca pe-o oglindă spartă…

XV

Masa luă sfârşit, ca de obicei, la miezul nopţii. Musafirii erau răzbiţi de oboseală. Se împrăştiară pe la casele lor, luând înţelegere ca peste două seri să se întâlnească din nou, în casa lui Gazoni; negustorul pofti subţirimea târgului să cinstească împreună caftanul boieresc căpătat de curând de la vodă.

Înainte de a se culca, Vilara încercă să citească din cartea lui Jean Claude Flachat, unul care trăise cândva în Ţara Românească şi fusese bun prieten cu un moş al lui din Bucureşti. (Franţuzul se lăuda că e descoperitorul unui leac universal, pentru toate bolile.) Cămăraşul nu putu să citească, însă, nici zece rânduri, din cauză, că-l sufoca mirosul de seu al luminării. Stinse lumina şi rămase multă vreme treaz, cu ochii deschişi în întuneric.

Se simţea foarte ostenit. De când se întorseseră de la vânătoare, cu o pradă atât de bogată, o ţinuseră tot într-un chef. Năstăsache promitea în fiecare zi că pleacă acasă, pentru că aşteaptă să-i nască nevasta cocon, să aibă

moştenitor de parte bărbătească. Spunea că va fi, fără doar şi poate băiat. Urmaşe sfatul unui călugăr şi turnase, pe ascuns, sare în capul nevestei. „Dacă mama se va scărpina spre frunte, atunci e băiat. Dacă se scarpină spre ceafă, atunci e fată”, îl învăţase călugărul. Şi cucoana lui dusese mai întâi mâna la frunte. Pe urmă boierul voia să mai treacă pe la Ieşi, pe la doctorul Walter, să-i dea proba din apa ceea mirositoare, din pădurea Slănicului. El era sigur că e o băutură tămăduitoare. Umblau poveşti despre oameni bolnavi care se lecuiseră aici la nişte izvoare necunoscute. S-ar putea să fie vorba chiar de un asemenea izvor. Tocmai Năstăsache să-l găsească… Dar… ce nu se poate în zilele noastre?… îşi zise cu amărăciune Vilara. Tot alţii au noroc cu carul. Pe urmă, îşi făcu socoteala că şi el are oleacă de noroc. A găsit aici oameni de viaţă… are la ocnă pe Bârsan…

Bătrânul ghirău începea să-i placă; era un om simplu, care ştia să-l mulţumească fără să-i bată capul, înţelegându-l din puţine cuvinte şi luând asupra lui lucrurile cele mai grele, fără teamă că va da greş. E drept, cererea vistieriei de a se trimite sare mai multă la Galaţi, a primit-o cu murmure. Însă tot el şi-a dat singur seama că o astfel de poruncă nu poate fi nesocotită. Numai de ar izbuti să-i convingă şi pe ocnaşi. Dar, bineînţeles, fără mijloace de constrângere. Numai cu vorbă bună şi cu duhul blândeţii. Trebuie înlăturată orice pricină de nemulţumire. Acesta a fost şi cuvântul lui vodă, când i-a înmânat zapisul de numire. Cei de la Iaşi au început să se teamă de răzvrătirile ce se iscă tot mereu în norod şi au toată dreptatea să fie prevăzători în astfel de timpuri tulburi. O nouă răzmeriţă la ocnă n-ar face decât să-l ducă la pierderea simpatiilor ce le mai are la Iaşi şi să-i încurce planurile de viitor…

Adormi fără să prindă de veste. Când deschise ochii, lumina albă răzbătea prin perdelele grele de catifea. I se păru că dormise mult, o zi întreagă. Simţi o mâncărime ca o furnicătură pe piele şi-şi aminti de noaptea petrecută în adăpostul ocnaşilor.

Chemă pe Pavel Grindu şi-i porunci să-i pregătească feredeul. Era, oricum, timpul să se îmbăieze. Apa caldă din puţina largă mirosind a sopon grecesc şi floare de levănţică, în care se afundă până în gât, îl învioră; simţea că totul în el se destinde şi se moaie; gândurile plicticoase şi grijile ce-au pus stăpânire pe el, când a primit înştiinţarea vistieriei, se topeau parcă şi ele sub ploaia de apă călduţă pe care Pavel Grindu i-o turna cu doniţa.

După baie luă o gustare şi constată că n-avea nimic de făcut. Se hotărî să ia drumul spre ocnă. De mult îşi făcuse planul să stea de vorbă cu oamenii. Nu e cuminte să se bizuie numai pe iscusinţa lui Bârsan; e un om aspru, mândru de atotputernicia lui şi s-ar putea să greşească, să-l vâre în cine ştie ce încurcătură. Cu talentul ce-l are de a vorbi oamenilor şi de a ajunge la inima lor, îşi zise că mai uşor îi va convinge el însuşi de a scoate sare mai multă; în orice caz, cu vorba, va face lucrul acesta mai bine decât a fost în stare să-l facă ghirăul, cu biciul.

Se opri în faţa mâglelor. Măsură din ochi şi rămase descumpănit. O fi multă? O fi puţină? Nu-şi putea da seama. Sare era multă. Dar cât o fi două sute de mii de oca?… Se aflau spre sfârşitul lunii, iar primul transport ar fi fost bine să plece înainte de întâi martie. Încercă să socotească din ochi cam ce cantitate de sare se afla în mâgle, dar nu izbuti, deoarece nu era în stare să numere drobii alcătuiţi în stivă. Se lăsă păgubaş şi se îndepărtă cu paşi mărunţi, aşteptând să-l vadă pe ghirău. Se mira chiar că n-a apărut până acum, fiind sigur că fusese înştiinţat de sosirea lui. dotaşi şi curteni treceau pe lângă el, îl salutau în gura mare, săltând uşor căciula, şi păşeau înainte liniştiţi, fără zor. „Curios, îşi spuse el, ce cuminte se învârtesc în preajma mea şi ce buimăciţi alergau când era şi Bârsan lângă mine. Asta înseamnă că biciul lui trezeşte mai mult respect decât persoana mea?” Surâse acestui gând şi trecu înainte cu mâinile la spate, din ce în ce mai mirat că nu apare ghirăul. Un om îi tăie drumul salutându-l cu o temenea adâncă şi cu un „sărut mâna, măria ta!” După biciul din mână, îşi dădu seama că-i un vătaf. „Ar

trebui să cunosc pe toţi vătafii cum cunoşteam pe vremuri la oştire pe melenii mei. Afară de ghirău, de surugiu, de curtean şi de cei patru canţelarişti, nu cunosc pe nimeni aici. Numai cunoscând pe oameni, cugetă mai departe, ajungi să le cucereşti încrederea şi să-i stăpâneşti după bunul plac”.

Strigă un vătaf:

— Cum te cheamă?

— Să trăieşti, prea milostive stăpâne, mă numesc Ion Ştirbăţ şi sunt vătaful cetei trotuşenilor.

— Ştii cumva pe unde se află moş ghirău?

— Ştiu, cum să nu ştiu, măria ta! E gios, în ocnă…

— Tu ce faci aici? întrebă, ca să afle care-i rostul unui astfel de om prin partea locului.

— Sunt de rând cu lăturaşii şi curtenii din ceata mea…

Vilara arătă spre mâgle şi întrebă:

— Asta-i toată sarea ce s-a scos? Nu mai aveţi într-alt loc?

— Este măria ta, în partea cealaltă, unde se strânge sarea de la ocna tâlharilor…

Vilara murmură ceva neînţeles. Îşi urmă drumul, nerăbdător de întârzierea lui Bârsan. Unde Dumnezeu umblă? Cum de n-a aflat că a sosit cămăraşul? Nu se poate să nu-i fi adus la cunoştinţă vreunul din oamenii ce s-au foit pe lângă el de când s-a ivit în curtea ocnei… Intră în cancelarie. După ce primi salutul condicarilor porunci lui Mureşan să trimită după ghirău. Cantaragiul se repezi la uşă.

— Încotro? se răsti Vilara.

— Să-l chem pe moş ghirău.

— Cum aşa? Trimite un curtean… N-ai unul la canţelarie?

— Ba da!

— Atunci să se ducă acela! Domnia ta fă bine şi vino cu condicile la mine. Vilara vorbise pe un ton înăsprit; era convins că în felul acesta vor înţelege că e pornit pe treabă. Mureşan sosi cu un vraf de catastife. Vilara

frunzări prin ele; se opri acolo unde găsi înscrisă producţia de sare la zi. Silabisi tare, arătând cu degetul, rândurile:

— O sută douăzeci de mii… Ridică ochii de pe registru. Asta-i toată sarea ce-o aveţi? întrebă.

— Mai avem, măria ta, încă patruzeci de mii de la tâlhari… E scris acolo.

— Mda, făcu el descoperind coloana de cifre cu producţia celeilalte ocne. Va să zică, ar fi cu totul o sută şaizeci de mii de oca… Cam puţin… nouă ne trebuie două sute de mii…

— Se mai scoate, Înălţimea Ta… Se mai scoate…

Obrazul lui Vilara se încruntă. Vru să zică ceva dar tot atunci uşa se deschise.

Ghirăul intră, ca de obicei, gâfâind din cauza alergăturii, supărat că nu i-a vestit nimeni sosirea cămăraşului. Îşi săltă cojocul în sninare şi salută cu o plecăciune adâncă.

— Ei, cum mai merge, moş ghirău? îl luă el repede.

— Bine, Înălţimea Ta… Sare s-a strâns destulă…

Vilara îl pofti să ia loc. Bătrânul se aşeză. Se plânse de potrivnicia oamenilor… îi fac numai neajunsuri… Până n-a venit porunca vistieriei, de bine de rău ciocănaşii făceau le-sla; acum nici măcar cei opt drobi pe zi nu-i mai taie. Pesemne că s-au vorbit între ei să nu facă nici cei opt drobi. Pe lângă toate cele, au început să lipsească de la lucru mulţi mâglaşi. Tocmai avea în mână răbojul; pe lungimea lui erau crestate toate socotelile oamenilor aflaţi la muncă. Patimi din schimbul ciocănaşilor erau lipsă pe ziua de azi; dintre mâglaşi cinci, iar dintre lăturaşi patru. Spun vătafii că-s betegiţi. A început să umble iar boliştea prin sate, de nu mai pot dovedi babele cu leacurile. îl ia pe om cu dureri de cap, apoi îl apucă fierbinţeala şi cade la pat.

— Ciuma? se înfioră Vilara.

— Nu crez. Asemenea boli nu se mai arată la noi. A fost mai de mult, dar s-au făcut farmece şi de atunci nu s-a mai pomenit molimă la noi.

— Ce farmece? întrebă zâmbind Vilara.

— Farmece… Coasă nouă vădane o cămaşă în noaptea sfintei duminici; o aşază la marginea satului şi gonesc pustia de boală… Pe urmă…

— Crezi că boalele se sperie de cămaşa vădanelor? râse Vilara.

— Se sperie, măria ta! Ştiu de la tata că pază mai bună ca asta nu se află…

— Era mai bine să fi avut un doctor în târg. În primăvară mă duc la Bacău să tocmesc unul. Fără doctor nu se poate… rămânem fără sare…

Ghirăul dădu din cap a îndoială.

— Ce-i, ghirăule, nu crezi?

— Ba cred, stăpâne, cum să nu cred. Da' zic aşa, ce trebuie doftor? După doftor e nevoie şi de spiţerie. Aşa mai degrabă se duce omul la o babă de-a noastră. îl trage, îl descântă, îl oblojeşte, îi aşază la loc oasele frânte! Cât a trăi baba Catinca Darie, de doftor nu e nevoie…

— Să fie cum spui, conveni plictisit Vilara. Treaba cu doctorul om pune-o la cale mai târziu. Amu să ne vedem de necazurile noastre. Mai sunt zece zile până la zi întâi şi noi n-avem încă toată sarea câtă ne trebuie.

— Vai de mine, Înălţimea Ta! Cine zice că n-avem?

— Atunci dă poruncă să vie cărăuşii.

— Trimit să-l vestească pe starostele lor.

Ieşi din cancelarie. Rămas singur, Vilara se gândi cu îngrijorare la bolile ce bântuie peste tot. De-o fi să se întindă vreo molimă şi la ocnă, vor rămâne chiar fără oameni. Acum, când e nevoie de atâta sare. Hotărât, va trebui să se ducă la Bacău, să găsească un doctor. Şi el ar trebui să se arate unuia… Măcar să ştie ce are… S-ar părea că inima… Dar nu-i sigur. Deocamdată nu se poate repezi la Bacău; drumurile-s tare proaste. În primăvară se va duce neapărat. Când or vedea ocnaşii că le aduce un doctor din cei mari şi cu praxis în străinătate, se vor convinge cât de mult se îngrijeşte de nevoile lor…

Părăsi cancelaria şi se îndreptă spre gura ocnei. Ghirăul era acolo. Se pregătea să coboare.

— Ce-ai făcut, moş ghirău? Vin cărăuşii?

— Or să vină, măria ta. Le-am pus chiar ieri un staroste nou, pe unul Ilie Călţaru. Şi-a cumpărat încă o pereche de boi… Aista-i om de nădejde: nu iese din cuvântul meu…

— Cobori în ocnă?

— Să văd ce fac netrebnicii… Vine sarea cam rar.

— Cobor şi eu.

Ghirăul rămase înmărmurit. Îl cuprinse într-o privire plină de uimire, amestecată cu neîncredere. Să coboare cămăraşul în ocnă? Aşa ceva nu s-a mai întâmplat!

— Păi… se bâlbâi, neştiind ce să spună mai departe.

— Ce te miri? Vreau să văd şi eu ocna… Nici nu ştiu cum arată; habar n-am cum se taie sarea…

Desigur, ghirăului i se părea ciudat, dar el socotise bine ce vrea să facă. Dorea ca oamenii să-l vadă lângă ei, să-l simtă mai aproape… în felul acesta prestigiul lui va creşte, ei se vor simţi mai ocrotiţi şi el va putea să le ceară orice.

— Ce să mă mir? bâigui ghirăul. Dar ştii… măria ta… mersul pe căluş e, cum să spun… e cam anevoios pentru cine nu-i deprins. Trebuie să te ţii vârtos.

— Lasă, ghirăule, nu mă mai speria, că n-ai să poţi, se încurajă el singur.

Gurarul Gheorghe Candet dezmeticindu-se din uimire înfipse repede o lopată în cărbunii de pe vatră şi o slobozi pe gura ocnei. Apoi strigă omului de la cai:

— Păzeşte, Aslanache! Şi făcu semn cu mâna ca să-i arate că însuşi cămăraşul se va duce jos. Vizitiul deschise şi el ochii mari şi se repezi să ţină caii. Oblonul se desfăcu încet, ca scârţâitul unui capac de sipet vechi, şi căzu cu zgomot.

Bârsan încăle primul pe căluş; se legănă pe el ca ion călăreţ, născut în şa, nepăsător că dedesubtul lui se căsca o prăpastie neagră şi adâncă de peste patruzeci de stânjeni. Vilara privi de pe marginea oblonului deschis, căutând să pătrundă abisul dinaintea lui. Ar fi dat orice ca cineva să apară pe neaşteptate şi să-l împiedice de la această aventură nechibzuită. Dar era prea târziu. Trebuie

să-şi învingă emoţia; nu de alta, dar să nu creadă oamenii că e un fricos care nu cutează să facă, o dată în viaţa lui, ceea ce fac ei în fiecare zi. Un mâglaş veni să-i ţină căluşul să încalece. Gurarul veni cu un ghem de sfori şi începu să-l lege de căluş.

— Mă legi? vru el să se încrunte, dar fără prea multă convingere.

— Aşa e bine, măria ta. Poate îţi vine ameţeală. A doua oară n-o să mai fie nevoie…

— A doua oară… spuse tare şi termină în gând restul: nu mă mai prinzi aici!

După ce-l legă fedeleş, Candet împinse căluşul în deschizătura gurii şi dădu îndemnul de totdeauna:

— Hi, la deal!

Caii se smuciră din loc. Cei doi călăreţi rămaseră o clipă spânzuraţi în gol. Vilara privi sub el; luminiţele feştilelor se fugăreau prin întuneric cu repeziciunea unor animale de pradă; zgomotele ciocanelor i se păreau lătrăturile unor dihănii care l-au adulmecat şi aşteaptă să-l sfâşie când va ajunge jos. Închise ochii înfiorat. Strânse în mâini odgonul cu toată puterea, rupându-şi unghiile în funia năclăită de unsoare.

— Să n-ai teamă, măria ta! îi strigă Bârsan. Căluşul nostru e mai sigur decât un duclpal adevărat.

Vilara însă nu mai auzea nimic. Odgonul aluneca încet; avea senzaţia că se scufundă într-un gol fără sfârşit; deşi ştia bine că merge la fund, simţea că ceva îl apasă de jos şi-l împinge sus, ceea ce îi dădea o dureroasă senzaţie de sfârşeală. Apoi nu mai simţi nimic decât tăietura funiilor ce-l ţineau în strânsura lor ca într-un cleşte puternic din care zadarnic se zbătea să se smulgă.

— Am ajuns! se auzi la o vreme glasul înveselit al lui Bârsan, şi abia atunci simţi pământ sub picioare. Deschise ochii mari ca după o boală lungă între viaţă şi moarte. Nu-şi putea da încă seama unde se află. Privi nedumerit pe ghirău pe când îl desfăcea din legături; acesta înjura pe gurar că a făcut noduri tari ce-i rupeau unghiile; el însă nu înţelegea nimic din răcnetele bătrânului. Apoi, privi în jur:

umbre mari, răsturnate în lumina palidă a feştilelor, fumul vâscos, ce plutea deasupra ca o pânză, duhoarea seului ars, ecoul ce-l făcea huruitul bolovanilor rostogoliţi spre locul praştiei, toate acestea alcătuiau o vedenie de iad, în mijlocul căreia fiinţa lui se descompunea cu ultimele suflări de viaţă.

Trupul îi căzu moale în braţele lui Bârsan.

— Apă! ţipă ghirăul.

Ţinând cu o mână pe cel leşinat, îşi scoase cu cealaltă cojocul şi-i aşternu culcuş pe jos. Nicolae Druguleţ, omul de la praştie, se repezi la butoi şi aduse o doniţă cu apă călduţă, sălcie. Bârsan îşi muie degetele şi începu să-l stropească, să-l frece pe bolnav, mai întâi pe tâmple şi apoi pe obraz, pe piept, pe mâini, până când văzu că deschide ochii. Vilara se holbă la toţi cei ce stăteau aplecaţi asupra lui şi necunoscând pe nimeni, întoarse faţa de la ei.

— Eu sunt, măria ta, Bârsan… ghirăul!… Aşa e la început; te ia cu frică; Îţi se pune un gol la inimă şi-Îţi vine ameţeală…

Încetul cu încetul Vilara îşi reveni şi avu, în sfârşit, conştiinţa celor întâmplate. Murmură o înjurătură în greceşte pentru cei ce-l trimiseseră cămăraş la Târgul-Ocnei. Puţin uimit că-şi vede stăpânul aiurind, dar mulţumit că a început să se mişte ca un om viu, Bârsan îl ajută să se ridice. Se sprijini câtva timp de umărul lui, până începu să observe ce se află în jur şi se putu ţine iar pe picioare. Când îşi dădu seama că oamenii ar putea să-l socotească un bicisnic, se băţoşă.

— Sufăr de ameţeală de când eram copil, lămuri el. De câte ori privesc de sus în jos îmi vine o moleşeală la inimă şi ameţesc… Dar, după cum vedeţi, nu iau boala în seamă şi nu mă feresc. Să mergem, moş ghirău, să vedem ocna.

— Mai odihneşte-te, stăpâne…

— Nu, nu, chiar acum să-mi arăţi!…

Şi ca să se vadăcă nu a avut nimic şi se simte aici ca la el acasă o porni înainte, în neştire.

— Încoace, măria ta! îl îndreptă Bârsan.

Trecu el înainte ca să-i arate drumul, sărind peste rosturi şi bolovani, ca un flăcău sprinten. Se opriră în câteva locuri unde se tăiau brazde; Bârsan vru să-i explice cum se face bătaia cu bomba; Vilara încercă să ridice una; era prea grea, ceea ce îl făcu să renunţe cu un zâmbet acru. Puse întrebări ciocănaşilor, să afle, chipurile, cum îi cheamă, din ce loc sunt, dacă sunt însuraţi, dacă au copii; ei răspundeau scurt, fără vorbe de prisos; unde era cu putinţă spuneau numai da sau nu. Erau buimăciţi să-l vadă pe cămăraş jos, în ocnă. Vilara era din ce în ce mai stăpân pe sine, cu toate că se mira şi el că, după cele ce i s-au întâmplat, mai avea putere să se ţină drept şi să stea de vorbă cu ocnaşii despre lucruri care nu-l interesau. Făcu ocolul ocnei şi veni în mijloc, lângă praştie. Ceru ghirăului să-i adune pe oameni. Să le spună că avea să le ţină un logos şi să fie deci toţi de faţă.

— Ia şuieră, vătafe, să se adune ocnaşii noştri! porunci el omului ce venea cu biciul atârnat pe umeri.

O şuierătură zdravănă răsună îndată, prăvălindu-şi ecoul repetat din perete în perete. Feştilele se mişcară din loc; oamenii se adunară tăcuţi, frământaţi de întrebări, neliniştiţi de ceea ce le putea aduce venirea neaşteptată a cămăraşului.

— Sunteţi toţi aici? întrebă Vilara măsurând mulţimea cu deprinderea unui ochi căruia nu-i scapă nimic.

— Toţi, măria ta, toţi! răspunse ghirăul în locul celor întrebaţi.

— Oameni buni, începu el, poate v-aţi mirat că eu, cămăraşul vostru, am venit jos, în ocnă, ceea ce niciunul dintre înaintaşii mei, precum bine ştiţi, n-a catadicsit să facă. Eu însă vreau să văd cu ochii mei cum munciţi, ce nevoi aveţi… Am văzut că munciţi greu; m-am şi gândit la unele îndreptări. În primăvară voi cere stăpânirii o plată mai bună la drobul de sare; am să vă aduc un doctor de la Bacău şi o să vă fac spital, ca omul atins de vătămătură să se poată tămădui cât mai repede. Mă gândesc încă la multe altele, dar toate mă prind să le fac pe rând şi după

vrednicia voastră…

Tăcu un timp ca şi cum şi-ar fi adunat gândurile; făcuse însă această pauză ca să poată cerceta feţele ocnaşilor. Erau palide, fără culoare, zbârcite de o bătrâneţe timpurie; în privirile lor stăruia o strălucire rece, parcă duşmănoasă. Continuă:

— Aţi aflat, de bună seamă, că vistieria ne cere sare mai multă; nu am de unde şti cu ce răsplată va urma vistieria la această cerere a ei, dar până una, alta mă fac tare să dau celor ce-or mări cisla, pământ mai bun pentru hrană, în locurile unde vi le veţi alege singuri din moşia ocnei; pe deasupra veţi primi şi un mertic de sare. Faceţi aşa ca sarea să fie destulă şi eu mă voi strădui pe lângă măria sa vodă să scot o plată mai bună pentru voi… Sunteţi mulţumiţi aşa, oameni buni?

Se aşternu o tăcere de gheaţă. Nimeni nu sufla; se auzea până şi pâlpâitul feştilelor. Vilara privi pe ghirău cu un aer de dojană: „Adică cum? Nimeni nu crâcneşte aici?”

— Haideţi, măi, spuneţi măriei sale ce gândiţi! strigă ghirăul la ei. Că doar nu v-aţi uitat limbile acasă, la neveste?…

Dar nici de data asta nu se ridică nimeni din mulţimea celor adunaţi.

— Când eraţi numai cu mine, aveaţi mai mult curaj, îi înţepă ghirăul. Vă puneaţi la un loc, cei bătrâni cu cei tineri. Haideţi, spuneţi, să audă şi măria sa…

Deodată oamenii se mişcară, se simţi un freamăt şi o încordare mare. Se desfăcu o cărare între ei şi Spiridon Buhneş fu împins în faţă.

— Mde! grăi el cu linişte. Făgăduiala măriei tale e bună, nimic de spus. Dar, să fiu iertat de îndrăzneală, ne dai, măria ta, şi putere? Că noi putere nu mai avem… Ce-am fost în stare am arătat când am trecut la opt drobi pe zi… A mers cât a mers şi iaca nici atât nu mai suntem în stare să facem. Sarea, măria ta, nu se lasă cum vrem noi. Îi tare nărăvaşă. Câteodată nu merg brazdele nici în ruptul capului. Cu voia luminăţiei tale, vină să-Îţi arăt brazda la care canonesc de azi-dimineaţă; nu-i chip s-o dovedesc şi

pace… Optzeci de boambe i-am tras până acum; am chemat în ajutor şi pe flăcăul ce mi-a fost cirac; a mai dat şi el vreo patruzeci de lovituri, dar în van. Rostul s-a lăsat jos. Amu dau în brânci să fac unul nou. Altă muncă, altă vreme şi putere irosită fără rost… încât gândesc, măria ta…

Bârsan îl opri:

— Ho, ho! Ţi-ai dat drumul la gură. Ţie, Îţi-am spus, eşti bătrân… Ţi-ai trăit traiul şi Îţi-ai mâncat mălaiul… Dar ceilalţi? Să spună şi ei, că au gură.

— Sigur, aşa-i şi drept, interveni Vilara, împăciuitor.

Ciocănaşii începură să freamăte pe loc. Se îndemnau pe şoptite dar niciunul nu îndrăznea să grăiască.

— Lăsaţi-mă pe mine! se auzi deodată glasul lui Dumitrache. Îi spun eu…

Oamenii încremeniră; unii făcură semn să-l lase să vorbească.

— D-apoi eu, măria ta, începu cu îndrăzneală Busoiu, fiind tânăr se cheamă că am şi putere. Dar sarea tot e mai tare ca mine… Nu ştie de frica nimănui… în ocnă nu-i ca la coasă sau la prăşit. Câteodată sarea se pune de pricină şi nu se dezlipeşte de stei parcă o propteşte necuratul cu mâinile…

Pe Bârsan îl trecură năduşelile. Strigă:

— Tot tu cu gura mare, cârcotaşule! Te-ai găsit mai cu moţ, s-o iei înaintea altora!

— Toţi spunem la fel, are dreptate… sări Pavalache în ajutorul prietenului lui. Se întoarse spre mulţime: Să spună careva dacă este altfel?

— Aşa-i! Aşa-i! răspunse pâlcul de oameni într-un glas.

Începură să vorbească şi să strige toţi deodată, încât fu nevoie ca Vilara să bată din palme, cerând să se facă linişte.

— Oameni buni, ce-am vrut să ştiu, am aflat. Fiţi pe pace! Ţineţi sfat între voi şi chibzuiţi la cele ce v-am spus. Cine are nevoie de pământ pentru hran; \j cine doreşte câştig mai bun, acela să vină la mine. Uşa mea vă stă

deschisă. Până atunci, vedeţi-vă de treabă…

Ciocănaşii se retraseră la locurile lor; peste puţin se auziră ciocanele lovind malul de sare.

Cămăraşul clătină capul cu tristeţe. Făcuse atâtea jertfe coborându-se în gura asta de iad, iar ei nu catadicseau să primească un drob, două, mai mult de cislă.

— Ce spui de asta, moş ghirău? cercetă el părerea acestuia. Nu m-am aşteptat la atâta nerecunoştinţa.

— Nu te necăji, măria ta. O să facem sare… Cită va fi nevoie… îi cunosc eu…

Se pregătiră să urce. Cămăraşul se lăsă acum cu totul în voia lui Bârsan; el însuşi îl legă de căluş şi-n timp ce înnoda legăturile, îi dădu sfaturi ca să-i alunge spaima, căci vedea cum faţa lui se îngălbenea treptat-treptat.

Acasă, jupâniţa Ruxana recunoscu pe faţa lui că e tulburat şi obosit.

— Te doare ceva? întrebă ea îngrijorată.

— Nimic nu mă doare, *kera-mu*, răspunse el plin de importanţă, mă istoveşte munca… A trebuit să cobor astăzi pe fundul ocnei… Nici divinul Dante n-a văzut ceva mai fioros în trecerea lui prin infern…

A doua zi, un şir de optzeci de sănii urca dealul ocnei, trase alene de bouleni mici şi păroşi. Norii se învăluiau pe cer, ridicându-se tot mai sus. O boare sufla peste deal, încreţind oglinda noroioasă a băltoacelor de pe drum. Ilie Călţaru privi înspre soare-răsare şi-i spuse lui Stoian Arghir, care venise să-l ajute la încărcarea drobilor:

— Vremea e îndoielnică… Dacă ne prinde dezgheţul pe drum, ne-am dus pe copcă…

— Cum ne-o fi norocul, măi Ilie.

— Stau şi mă-ntreb: câţi drobi să pun în sanie? O mie de oca? N-o să fie prea mult? Boii îs noi, neînvăţaţi la drum lung…

— Şi mie mi-i în grijă… Să ne fi lăsat măcar câteva zile, să vedem ce s-alege de timpul ista…

N-o să fim nici în car, nici în căruţă, nici în teleguţă. Se plâng oamenii că ai fost moale cu ghirăul. Adevărat?

— Da’ de unde, bădie? I-am spus şi i-am tot spus…

Nici n-a vrut s-audă. Ştii cum îi el!

Rând pe rând cele optzeci de sănii încărcară în huietul cărăuşilor şi al glodaşilor zoriţi de bicele şi strigătele vătafilor. La vremea prânzului caravana se înşiră pe dealul ocnei, coborând la vale ca un şarpe ce-şi târâie alene trupul uriaş prin zloata drumului. Ilie Călţaru se afla în fruntea alaiului; se opri în maidanul târgului; făcu semn şi celorlalţi să oprească. Strigă pe cărăuşii rămaşi în urmă şi când fură toţi laolaltă, le aduse la cunoştinţă că plecarea se va face la noapte. Acum să se ducă cu toţii acasă, să îngrijească de merinde şi hrană pentru vite. O să fie drum anevoios, le mai spuse, şi le aminti să-şi ia cu dânşii lucruri de trebuinţă pentru o călătorie lungă şi grea.

Către miezul nopţii, Călţaru urca cu sania pe dealul Perechiului, zorind spre locul de adunare, înainta cu sania pe povârniş şi ţinea boii din scurt, să nu alunece. Din urmă îl ajunseră şi i se alăturară doi drumeţi: erau Sandu Pavalache şi Dumitru Busoiu. Dădură seara bună.

— Ai plecat la drum, bade Ilie, întrebă Sandu, cunoscându-l.

— Am plecat, ce să fac, măi flăcăi? oftă Călţaru, nu ne mai slăbeşte stăpânirea. Dar cu voi ce e de vă preumblaţi la vremea asta? Vă credeam la ocnă, sau acasă, în pat…

— De la ocnă venim… Am avut o brazdă afurisită. Ne-am scos sufletul cu ea până s-o dovedim. Nu ne-o lăsat ghirăul să ieşim, dacă nu facem toată cisla în legea ei…

— Mă băi îţi, merge zvoana că ocnaşii s-au vorbit să nu mai facă cisla, ca să-l sperie pe cămăraş. E adevărat? întrebă Călţaru lăsând boii în voia lor, căci ieşiră la drum drept. Cică vrea să mărească cisla.

— De unde ai scos că suntem vorbiţi? se împotrivi Sandu Pavalache, bănuitor.

— Aşa? nu se lăsă cărăuşul. Păi până acu’ cisla era cislă; dintr-odată a ieşit că nu se mai poate face… Măi, aici nu-i lucru curat… V-aţi vorbit voi aşa…

— Nu mai spune, bade Ilie, că îţi găseşti păcatul pe nimic, îl încredinţă şi Busoiu.

— Da' voi încotro o luaţi? se miră după o vreme Călţaru. Văz că în loc să vă duceţi acasă, să vă culcaţi, o întindeţi razna la miezul nopţii, încotro, flăcăilor?

— Mi se pare că în drum spre Galaţi treceţi prin ţinutul Tecuciului, nu-i aşa? ocoli Sandu Pavalache răspunsul.

— Aşa e, dar de ce întrebi?

Sandu îşi cercetă prietenul cu o privire întrebătoare şi la un semn al acestuia, răspunse cu glas hotărât:

— Să ne iei şi pe noi, bade Ilie. Ne-am pus în gând să fugim. Nu mai putem răbda la ocnă. Ne ducem să ne tocmim la o stână de lângă Tecuci.

— Ba, treabă ca aiasta, nici să nu gândiţi, răspunse Călţaru, oprindu-se în loc de mirare. Unde să vă duceţi? Viaţa-i grea peste tot… Omul să stea locului şi să ciocănească cu răbdare în bătătura lui, dacă vrea să-i fie bine. Şi apoi, continuă el, pornind iar în urma saniei, tu, măi Sandule, de ce alergi pe drumuri fără căpătâi, să-Îţi zălogeşti zilele în necunoscut? Mai bine te-ai însura cu fata lui Arghir Iftimie. Ţi-o da socru-tu car cu boi şi te faci cărăuş. Nu-i vorba, au început să se ia şi de capul nostru. Suntem în mâinile lor n-avem ce face…

Băieţii tăcură. Se traseră mai înspre marginea drumului, încetinind paşii. O vreme nu se auzi decât foşnetul paşilor prin omătul chirfosit al drumului.

Sania lui Călţaru ajunse la marginea Târgului Trotuş; satul era adormit. Cele optzeci de sănii aşteptau înşirate pe şosea porunca de plecare. Cărăuşii îi făcură loc să treacă înaintea lor; când se văzu în frunte, Călţaru se înălţă peste grămada de bulgări din sanie, ridică biciul ca pe o sabie şi dădu semnalul de plecare. Un cărăuş bătrân, de lângă dânsul, îi scutură braţul:

— Măi tată, o să ne prăpădim pe drum…

— N-avem ce face, moşule, trebuie să plecăm, îi întoarse vorba, cu asprime, Călţaru. Din cuvântul stăpânirii nu putem ieşi.

Cerul de cleştar se curăţise de tot; luna îmbrăca bolta într-o leasă de stele scăpărătoare; vântul sufla ceva

mai înăsprit; zăpada începu să se întărească şi să scârţâie sub pasul mărunt al vitelor. La malul Trotuşului se opriră. Încercară gheaţa; era încă tare. Cărăuşii biciuiră boii şi trecură unul după altul, în goană. Oricum, apa nu era prea adâncă.

Când ajunseră în Oneşti începură să se aprindă opaiţele în ferestrele caselor; era către ziuă; luna nu se mai vedea, cerul se albăstrise. De departe se ivi o geană vânătă, în pervazul căreia se strecurară primele raze ale soarelui.

La Căiuţi opriră pentru popas. Se strânseră pe locul de la marginea satului, unde era dejugătoarea vitelor; mâncară, hrăniră vitele, le adăpară şi porniră mai departe, cale întinsă, până în satul Adjud. Se lăsase seara. Ilie Călţaru ceru iar sfatul cărăuşilor mai vechi. Cei mai mulţi stăruiră să rămână peste noapte acolo. Drumul era rău, plin de hârtoape. Făcură tabără pe locul ales de Ilie. După ce îngrijiră de vite şi se ospătară ei înşişi, se strânseră câte trei, câte p; – ¿ru şi aprinseră focul cu rămăşiţele cocenilor de la vite. Cei mai tineri se porniră pe basme şi znoave, făcând roată în jurul câte unui povestaş bun de gură; stăteau pe bulgări de sare ce ţineau loc de scăunaşe, sub care aşezară coceni, ca să nu se murdărească. Fumătorii pâcâiau din lulele, aruncând din când în când o vorbă de haz; alţii, răzbiţi de oboseală, se clătinau moţăind cu capul pe genunchi.

În zori de zi trecură Şiretul pe gheaţă. Dat fiind vremea de moină, gheaţa începuse să se umfle. De aceea trebuiră să se împrăştie de-a lungul malului, să-şi caute fiecare locul de trecere. Până să se adune iar şi să se înşiruie ca mai înainte, se făcu aproape amiază.

Peste şase zile fură la Galaţi. Descărcară sarea cu toată graba, pândind într-una semnele cerului. Câţiva se repeziră în târg după cumpărături; aveau înţelegere cu negustorii din Târgul-Ocnei să le aducă pambriuri, testemele, bemeveci şi sumane de pănură, fiare, tot felul de alămuri, apoi sumedenie de băcănii, care la Galaţi se târguiau mai bine ca la Iaşi.

Seara se strânseră de plecare pe maidanul oborului de vite. Noaptea era întunecoasă; se hotărâră să plece dimineaţa, pe lumină. Porniră pe un cer mohorât, cătând un sat mai mare pentru popas. Nu mai aveau merinde, nici fâneaţă. Ar fi putut să se îndestuleze la Galaţi; acolo se găseau de toate; numai că ar fi trebuit să le plătească cu bani peşin, pe când în sate primeau totul fără plată, după cum era înscris în zdelca lor cu cămara ocnei.

Până la satul Hanul lui Conachi se târâră pe un drum desfundat; săniile săltau în gropile cu apă, gata să se desfacă din încheieturi ca nişte luntri prinse de furtună. Căutară pe şoltuzul comunei şi-i arătară hârtia cămarei; acesta fugi numaidecât să le caute adăposturi, poruncind locuitorilor să le dea hrană pentru ei şi vitele lor.

Dimineaţa, cerul se arătă ca de primăvară, fără nicio pată; soarele încălzea binişor; zăpada se desfăcea văzând cu ochii. De pe streşinile de stuf ale caselor apa curgea şiroaie. Se urniră din loc cu inima îndoită; săniile se târau cu tălpile pe pământul gol, plutind parcă pe o mare de apă.

La malul Siretului fură nevoiţi să oprească de-a binelea. Apa năvălise peste gheaţă. Cam în locul acela se punea, la vreme bună, un pod umblător, pentru care şi vite. Întrebară în dreapta şi stânga să găsească pe podar. Acesta însă le spuse că podul nu poate fi scos de la adăpostul lui şi pus pe plută, până nu se vor linişti apele. Rămaseră ceasuri întregi privind neputincioşi sloiurile care începură a se scurge din sus, uluiţi să le vadă fugărindu-se şi izbindu-se ca nişte peşti de pradă; ascultară deznădăjduiţi bubuiturile gheţii care se spărgea în adânc şi se lipiră înspăimântaţi de vite. La un cot ce se vedea mai jos, sloiurile se opriră în pragul unui zăpor, încălecând unele peste altele îşi înălţându-se ca o cetate ciudată.

— Până una, alta ar fi bine să plecăm de aici, spuse Ilie Călţaru în aprobarea tuturor. N-are niciun rost să stăm şi să privim. Până s-o putea trece dincolo avem nevoie de hrană şi adăpost. Aici, vedeţi bine, nu le putem afla… Şi le arătă cu mâna vecinătatea. Se aflau într-o margine a Tecuciului, locuită de ţigani, robi ai moşiei lui Alexandru

Cincu. Judecând după bordeele îngropate în pământ şi acoperite cu paie, nu puteau trage nădejde de vreun ajutor.

— Aici murim de foame. Ţiganii n-au nici ei ce mânca, dar mite să ne mai dea nouă… Iar adăpost pentru vite, nici atât. Nu se pomeneşte grajd pe aici…

Merseră mai departe de-a lungul Siretului. Seara poposiră într-o comună de răzeşi, ou numele Ţepul. Aici au rămas nouă zile. În dimineaţa celei de a zecea zi, cineva aduse vestea că apele Siretului s-au curăţat de sloiuri, iar podul umblător a fost pus iar la Pleşuţeni.

Şi aşa au ajuns la Târgul-Ocnei, după mai bine de patru săptămâni de la plecarea lor. Mulţi dintre cărăuşi arătau ca nişte umbre; boii abia se mai ţineau pe picioare, iar săniile ce de mult rămăseseră cu oplenele rupte şi fără tălpici, semănau cu nişte lăzi murdare, sparte şi peticite.

Femeile, îngrijorate, aflând că le sosesc bărbaţir le ieşiră înainte cu plozii; mai bucuroşi păreau negustorii, veniţi să vadă de nu s-au prăpădit mărfurile pentru care plătiseră în naht.

XVI

Era o dimineaţă limpede, cu un cer senin şi curat ca sticla. Ciocârliile înveselite de soare umpleau de cântece văzduhul tremurător. Dinspre zăvoiul de pe malul Trotuşului adia o boare răcoroasă. La ora aceea Sandu şi Dumitrache se întorceau trişti de la ocnă, purtând pe feţele lor înnegrite de praf răbojul adânc al oboselii. Mersul le era greoi, împleticit, ca al unor oameni ameţiţi de băutură.

Coborau tăcuţi, nu îndrăznea niciunul să scoată un cuvânt. Aveau inima grea. Când ajunseră în vale se opriră o clipă, ascultând murmurul apei.

— Măi frate, rupse Sandu Pavalache tăcerea, frumoasă-i viaţa după ce-ai ieşit din întunecimea ocnei… Ascult cum cântă păsările, mă îmbăt de mireasma pomilor, nu mă mai satur să privesc cerul. Îmi vine să mă lungesc sub copac şi să rămân acolo până s-o sfârşi viaţa din mine…

— Da, e frumos, se învoi Dumitrache, cu un surâs amar. Dar ia gândeşte, pe câţi i-am lăsat în ocnă, trudindu-se ca diavolii cu steiurile de sare? încaltea Niculai Troacă şi Ion Hurdui şi atâţia alţii n-au mai văzut cerul de o săptămână…

— Câteodată îmi vine să cred că ghirăul vrea să ne omoare, ca să isprăvească cu noi. A şi spus că îndată ce se face sănătos cămăraşul trimite pe Mureşan să caute oameni zdraveni dincolo de munţi; pe noi zice că are să ne omoare cu munca, iar câţi om mai rămâne, are să ne gonească pe drumuri ca pe câini…

— Decât să ne gonească el…

Busoiu nu-şi isprăvi gândul. Celălalt însă înţelese. De când dăduse dezgheţul îi tot îmboldea gândul plecării, dar nu se puteau hotărî. Când ghirăul îi trecuse la cisla ciocănaşilor de rând, cu opt dropi pe zi, fuseseră gata-gata să pornească, dar pe urmă se deprinseseră şi cu această greutate. Acum însă Bârsan mărise cisla la zece drobi de om pe zi. Pe deasupra, de când cămăraşul căzuse bolnav, ghirăul parcă înnebunise. Cum i se năzărea că un ocnaş nu grăbeşte îndeajuns pasul când trecea prin dreptul lui, sau că nu se apleacă destul de repede, sau că-i aruncă o privire piezişă, făcea gârbaciul să şuiere. Nu pe deasupra capului, ca înainte, ci pe spinarea oamenilor. De data aceasta ajunsese cuţitul la os. Nu mai puteau amâna.

Şi totuşi, plecarea însemna să părăsească locuri atât de cunoscute, atât de dragi! De câte ori ieşeau din ocnă şi dădeau cu ochii de dealurile domoale din jur, de crestele munţilor zimţuind zarea, când simţeau în piept aerul acesta înmiresmat, ridicat de pe livezi şi păduri, hotărârea lor se clătina…

A doua zi, înainte ca soarele să scapere pe cer, patru femei zoreau cu praşila pe ogorul lui Busoiu, la o palmă de loc de lunca Trotuşului. Două din ele erau sprintene şi subţiri ca lozia la trup. Celelalte două mai mari şi mai greoaie, încotoşmănate şi legate cu tulpane mari pe cap, munceau, fără să ridice privirile din ţarină. Stăteau aplecate mult pe coada sapei, zorind la treabă şi scăpând

vorba arareori.

Către prânz se iviră câţiva călăreţi ieşiţi ca din pământ, gonind dinspre Târgul Trotuşului; dinspre Viişoara se arătară alţi trei, iar de la Giosani apărură încă patru, îndemnându-şi caii în galop întins. Înaintau asupra ţarinelor din trei părţi, stârnind nori de praf în urma lor, ca într-o năvălire de hoardă sălbatică. Femeile de pe câmp se împrăştiară speriate, căutând scăparea spre zăvoi şi spre pădure. Era însă prea târziu să mai dispară. Călăreţii le ajunseră din urmă; săriră de pe cai asupra lor şi le smulseră tulpanele şi veşmintele, despuindu-le. Se văzură atunci trupuri golaşe de bărbaţi în nădragi albi, plecându-şi capul cu umilinţă în faţa vătafilor trimişi de ghirău.

Trei călăreţi căzură peste cele două fete voinice de pe ogorul de lângă zăvoi. Dar sub îi şi fote ieşiră la iveală Sandu Pavalache şi Dumitrache Busoiu.

— Mamele voastre de zurbagii! Aţi crezut că dacă vă băgaţi în straie de muiere nu mai dăm de voi? răcni vătaful Postolache, ridicând gârbaciul. Lasă că vedeţi voi acum pe naiba!

Între timp se apropiară şi ceilalţi călăreţi, aducând legaţi ca pe nişte tâlhari, un pâlc de ocnaşi, aproape despuiaţi. Trecură şi cei doi lângă aceştia şi, înconjuraţi de păzitorii lor călare, porniră spre ocnă. În frunte mergea Postolache, falnic pe calul lui şarg.

Ghirăul aştepta în curtea ocnei. Un călăreţ repezit înainte îi dăduse de ştire că fugarii au fost prinşi. Îi aştepta întărâtat, spumegând. Îi luă cu gura de cum îi văzu aburcând dealul, ţipând la ei cu vocea spartă:

— Aduceţi-i pe tâlhari la mine. Să le arăt cum se poartă ghirăul cu muierile. Repede, că mi s-a făcut de muiere şi mie!

Desfăcând gârbaciul şi făcându-l să sfâşie aerul, intră printre fugari lovind cu sete, la nimereală, în dreapta şi în stânga. Oamenii se trântiră jos urlând de durere, îngropându-şi feţele în pământ, îndesându-se unul într-altul.

— Să le tragi câte douăzeci şi cinci de gârbace pe

spinarea goală, vătafe, porunci el apoi lui Postolache. Dar să le tragi cum trebuie, altfel te bat pe tine. Dacă nu poţi singur, mai cheamă pe careva să te ajute. Să-şi aducă aminte tâlharii cât or trăi!

Unul din cei loviţi înălţă capul.

— Moş ghirău, plânse vocea omului, se prăpădeşte popuşoiul în câmp… E păcat de munculiţa noastră…

Bârsan se năpusti cu biciul la el, scrâşnind din dinţi:

— Sare, mă, sare! De sare avem nevoie, nu de popuşoi!

— Atunci de ce ne mai daţi pământ de hrană, dacă nu ne lăsaţi să-l muncim? gemu omul, căzând iar în ţărână.

— Aşa, zurbă, vreţi zurbă? urlă Bârsan.

— Vătafule, să-i baţi jos, în ocnă. Să vadă toţi ciocănaşii. Care-o mai avea chef de fugă, să-i treacă pentru totdeauna… Să mi-i ţii acolo o săptămână încheiată. S-a înţeles?

Porunca fu împlinită întocmai. Câteva zile părinţii şi nevestele ocnaşilor pedepsiţi umblară forfota prin curtea ocnei; aduceau de mâncare şi o trimiteau jos cu ocnaşii de schimb. Mai mult se îngrijorau de sănătatea lor. Se auzise că unii au zăcut două, trei zile în nesimţire, fără ajutor. Ghirăul venise jos să-i vază şi pusese pază, cu poruncă aspră ca nimeni să nu se apropie de ei dacă nu vrea să aibă soarta lor. Se mai spunea că pe Sandu Pavalache şi Dumitrache Busoiu, au trebuit să-i lege burduf doi călăraşi şi numai după aceea i-au putut bate.

Zece zile după această întâmplare pedepsiţii primiră învoială să părăsească ocna. Când ajunseră la lumina zilei, Sandu şi Dumitrache, se priviră şi nu le venea să creadă, erau murdari, cu nădragii înnegriţi de apa sării, cu piepturile învelite în zdrenţe; pe obraz părul le crescuse mare, ca la nişte sălbatici trăiţi pe fundul peşterilor. Păreau doi bătrâni ce se mişcau anevoie. Rănile îi mai dureau. Merseră multă vreme, tăcând, privind mereu în urmă, aşa, fără motiv, parcă tot aşteptau să răsară de undeva nişte călăreţi care să-i ia în pieptul cailor. Ajungând la poalele dealului se opriră. Nu ştiau de unde să înceapă

vorba; se priviră în ochi, trişti, ca doi vinovaţi.

— TDE mai gândeşti să rămâi o singură zi, meriţi să te calc în picioare! izbucni Sandu. Eu nu mai stau! La noapte o pornesc încotro m-or duce ochii. Vii cu mine, sau…?

— Vin, măi, cum să nu vin? tresări Dumitrache. Dar nu la noapte. Să ne odihnim o zi. Trebuie să ţinem drum lung şi noi suntem frânţi, cu ciolanele zdrobite. Măcar o zi…

— Fie! îngădui Sandu. Mâine e duminică. Ne rămâne ziua toată să ne pregătim cu merinde şi schimburi. Şi adăugă, ca pentru el: Apoi, vreau s-o mai văd pe Călina. Poate o înduplec să plece cu mine…

Noaptea era caldă; nicio boare nu mişca frunzele copacilor; lanurile încă nesecerate împietriseră sub lumina de argint a lunii. Cerul limpede părea o apă nesfârşită, răsfrângând pe luciul ei strălucirea a mii de pietre scânteietoare. Din spatele casei lui Sandu Pavalache se desprinse o umbră. Trecu uşoară prin grădină, ocoli peste o livadă şi ieşi la drum. Ţinând tot marginea şanţului se apropie de ograda lui Dumitrache Busoiu. Câinii începură să latre. Umbra albă se trase îndată îndărătul unor uluci. Aşteptă să se curme larma potăilor, apoi fluieră de trei ori ca mierla. O altă umbră, asemănătoare celei dintâi, se desprinse de lângă târnaţ; ţinea o desagă la spinare şi o bâtă groasă în mână, ca pentru drum. Se priviră fără o vorbă, dădură din cap în semn de înţelegere şi porniră cu grabă în lungul drumului.

În sat domnea linişte deplină; nu se mai zărea nicio lumină; era ora somnului adânc. Câinii din ogrăzi, aducându-şi când şi când aminte de slujba lor, ridicau capul la lună, hămăiau de câteva ori a pagubă şi se strângeau din nou între labe, ca să doarmă şi să continue nesfârşitul război cu purecii.

Afară din sat, lângă coliba ocolului, cele două umbre se opriră. Înăuntru, cineva horăia, cuprins de plinul somnului. Uşa era deschisă. La lumina lunii, care-şi târa o fâşie de raze până în fund, zăriră chipul adormit al lui

Tache Pană, un lăturaş vârstnic şi cam molâu care păzea caii ocnei. Dormea tun. Cele două umbre, care nu erau decât Sandu Pavalache şi Dumitrache Busoiu, împinseră portiţa ocolului şi intrară. Caii împiedicaţi dormeau vârâţi unul într-altul. Flăcăii încălecară repede şi zburară afară, călărind cale lungă într-un galop nebun, privind mereu în urmă, deşi ştiau bine că n-are cine să-i urmărească.

După câtva timp încetiniră mersul. Sandu mergea înainte, tăcut; Dumitrache venea tot atât de tăcut în urmă, întrebându-se, nici el nu ştia pentru a câta oară, dacă au făcut sau nu bine. Acum trebuiau să urce dealul Perechiului. Sandu îndemnă calul spre răzor, pe drumul ce ducea la câmp.

— Încotro? se repezi la el, speriat, Busoiu.

— S-o iau pe Călina…

— Ai vorbit cu ea? Vrea?

— Nu! O fur…

— Mare păcat îţi faci!

— E pe câmp, cu frate-su, abătu el vorba.

— Nu te temi de băiat?

— De Ion? Are treisprezece ani. Mai bine aşa. Să ştie şi mamă-sa şi tat-su cine le-a furat fata…

— Dar de ea nu Îţi-e milă? Nu te temi că n-o să te mai iubească dacă o iei cu sila?

— Ce vrei să fac? Nu pot altfel, înţelege-mă…

— Eu zic să-Îţi vezi de treabă.

— Fără ea nu plec!

Mai mult scrâşnise decât vorbise.

Încleştându-se în coama calului îl lovi sălbatic, gonindu-l spre marginea drumului. Într-o clipă se pierdu printre holde. De departe, Dumitrache îl mai văzu câtva timp, zburând peste mirişti printre clăi de secară, ce aduceau din depărtare cu nişte uriaşi risipiţi în aşteptarea unei bătălii. Dumitrache stătu mult în drum; o tristeţe fără margini îl copleşi, ca o durere de inimă. „Mare nesocotinţă”, murmură dezamăgit, neştiind dacă să-şi urmeze drumul, să se întoarcă acasă sau să fugă după Sandu.

De undeva răzbiră strigăte ascuţite. Cineva chema ajutor. Apoi, plânsete de femeie sfâşiară liniştea văii şi ropotele unui cal în galop ajunse fulgerător la urechile lui. Sandu sosise lângă el. Ţinea în braţe pe Călina, gâfâind ca după o luptă crâncenă. Fata, ghemuită la pieptul lui, era mai mult moartă decât vie.

— Sandule, Sandule! vru să zică Busoiu, dar Sandu îşi înturnă calul spre dealul Perechiului şi porni repede, fără să-i mai dea vreo lămurire.

Dumitrache îl urmă; nu-şi mai dădea seama ce face. În urma lor izbucniră tânguirile unui băiat. Ceva mai târziu se auzi de departe cum satul se trezeşte de larmă şi bănui îndată că fratele Călinei trebuie să fi stârnit uliţele cu plânsul lui.

Dar ei erau departe…

XVII

Plecând în dimineaţa aceea de la Ruxana, Vilara simţi din nou junghiul dureros la inimă. Nu-l mai supărase multă vreme; acum îl scormonea ca o suliţă de foc. Aerul rece îl biciua în faţă, îngreuindu-i respiraţia. împunse pe vizitiu de la spate, făcându-i semn cu mâna să gonească mai repede.

Acasă ajunse lac de sudoare. Vru să coboare, dar trupul îi era înţepenit; încercă să-l strige pe vizitiu; în locul cuvintelor ieşi un horcăit sufocat; un năduf greu ca o găluşcă de carne i se opri în beregată. Văzând că nu coboară, vizitiul întoarse capul; stăpânul era galben la faţă şi-l privea cu ochii holbaţi, parcă îi cerea milă, aşteptând ceva de la el.

L-au dus în casă şi l-au întins în pat. Aproape că nu mai sufla. Pavel Grindu, ştiindu-l de unde venea, îşi dădu cu părerea că starea asta vine de la oboseală prea multă. Întrebă unde-l doare; neprimind răspuns făcu deocamdată ce se pricepea el. Mai întâi îi puse bolovani încălziţi la picioare; apoi îl doftorici cu oblojeli făcute din rută pisată, amestecată cu rachiu şi frunză de soc, pe care i le aşeză pe piept, pe frunte şi pe burtă. Bolnavul continua să zacă neclintit, fără glas, cu ochii ţintă în tavan, suflând încet şi icnind din când în când. Curteanul îl întrebă încă o dată ce

are; nu primi nici acum răspuns. Se sperie foarte şi hotărî s-o cheme pe jupâneasa lui Sturza, acesta aflându-se plecat la Bacău şi aşteptat fiind să se întoarcă la noapte sau a doua zi dimineaţă. Înainte de a ciocăni la uşa iatacului unde duduca îşi omora timpul citind din cărţi sau împungând la gherghef, mai încercă cu o fiertură din foi de varză şi gulii în care lăsă să picure câţiva stropi de miere. Zadarnic îi dădu să soarbă şi această băutură; bolnavul, cu capul într-o parte, ţinea ochii închişi, ca luat de un mare dezgust. Chemă deci repede pe stăpâna casei şi jupâneasa luă îngrijirea cămăraşului pe seama ei.

Aduse imediat cutia cu pilulele de Frankfurt, care se găsea în orice casă boierească, şi-l sili să înghită câteva. Se spunea că au efect miraculos în orice boală. Dar pilulele nu-şi arătară tăria de data asta. Cercetă atunci pomelnicul de reţete ce-l avea înscris într-un minei familiar, rămas de la bunicul ei. Se găseau trecute acolo, chiar de mâna bunicului ei, tot felul de leacuri: pentru brâncă, măsăli, râie, muşcătură, limbrici, frântură, durere de maţe, rast, lingoare, giunghiuri, surpătură, gălbinare şi câte încă altele, din care nu ştia ce să aleagă, neputând judeca cu mintea ei de unde vine pătimirea bolnavului. Cu cartea la căpătâiul lui se întreba care din leacuri s-ar potrivi mai bine. Dacă cel puţin Vilara ar fi răspuns la întrebări, s-ar mai fi descurcat, dar aşa, nădejdea era tot în baba Catinca Darie.

Trimise s-o cheme. Bătrâna sosi târând după ea o desagă cu leacuri şi scule doftoriceşti. Îi fu de ajuns să-l privească pe bolnav şi îndată înţelese suferinţa lui. Mai întâi îl descântă; murmură de trei ori *Tatăl nostru* de-a-ndărătelea ca să nu înţeleagă diavolul intrat în inima boierului şi de la care se trăgea, spunea ea, toată boala. Apoi se apucă în grabă mare să-i prepare doftoria. Sparse într-un blid câteva ouă, peste care răzui un calup de sopon; turnă o ulcică de rachiu, un praf de tămâie, unul de scorţişoară şi alte două de piper şi ienibahar, amestecând toate acestea într-un ceaun. Puse vasul la foc şi boscorodind în timp ce amesteca în el, cu un mătcălău de

lemn, aşteptă până totul se umflă şi se făcu un aluat negru şi lipicios; întinse irul pe câlţi şi-l aşeză pe inima lui Vilara...

Noaptea pică şi Rudolf Sturza. A doua zi, târgul află despre boala grea a cămăraşului. Începură să sosească musafiri; veniră de dimineaţă şi se perindară de câteva ori, plecând şi venind, întrebând mereu dacă bolnavului nu i s-a făcut mai bine. Unii rămâneau ceasuri întregi în odaia lui; povesteau felurite întâmplări de boală, în timp ce o slugă le servea pe tavă chiseaua cu dulceaţă din care luau de câte două, trei ori, lăudând măiestria casei în prepararea dulceţurilor. Vilara sta îngropat într-un morman de perne albe, cu privirea pierdută în gol, horcăind uşor. Căpitanul Costache fusese de părere că boala nu poate fi alungată până nu va fi chemat popa Ilarion să citească la capul bolnavului sfintele rugăciuni de însănătoşire.

Cel mai mult se frământa Ruxana. Lăcrămase în ascuns ca să nu se dea de gol, deşi afară de căpitanul Costache, mai tot târgul aflase că se iubea cu Vilara. La îndemnul ei, Sturza făgădui să trimită la Bacău după doctorul Saltz. Ghirăul nu credea în doctori pentru nimic în lume. Dar dacă vor boierii să încerce, n-au decât! O să vadă domniile lor că mai tare decât ştiinţa babei Catinca Darie, nu se mai poate. Veni şi el la bolnav, îi sărută mâna plecându-se în genunchi la patul lui şi murmură o rugăciune învăţată de pe când era copil.

Sosi şi egumenul Melhisedec. Spuse că a auzit de boala cumplită a cămăraşului şi s-a grăbit să vie într-ajutor, dacă nu spre alinarea suferinţei, fiind sfinţia sa priceput la tămăduirea a tot felul de boli, atunci măcar spre uşurarea slobozirii sufletului către lumea veşniciei, dacă aşa va să fie vrerea Celui de sus. Adusese un molitvelnic îmbrăcat în piele de viţel, chenăruit pe de margini cu aur curat, la mijloc cu o cruce bătută în pietre şi cu încuietori de argint. Călugărul câştigase faimă de tămăduitor, numărându-se sfinţia sa printre întemeietorii bolniţei de la Biserica Domnească. Se pricepea să facă oblojeli cu buruieni fierte

în tot felul de amestecături, să pună pahare, să meşterească iruri pentru răni şi bube, să facă clistire, să ia sânge, să pună lipitori şi chiar să scoată la nevoie măsele. Se plecă cu multă atenţie peste patul celui suferind, îl suci şi-l ciocăni pe toate feţele; dădu din cap nemulţumit. Şopti lui Sturza că nu se mai poate nădăjdui în binefacerile *mediținei*; de-acum încolo numai în puterea celor sfinte dacă mai e vreo nădejde. Trimise după ţârcovnicul de la Biserica Domnească. Acesta sosi în grabă şi aprinse lumânări şi cădelniţa de tămâie. Egumenul îşi drese glasul şi, după câteva hârcâituri, începu citania cu o voce îngroşată, acoperind isonul piţigăiat al ţârcovnicului. Musafirii, în picioare, se închinau şi făceau mătănii adânci, îngânând pe călugăr. Îşi duceau batistele când la ochi când la gură, ca să-şi înăbuşe tuşea ce-o stârnea fumul gros din odaie. Bolnavul, cu faţa străvezie, sufla din ce în ce mai obosit, prevestind sfârşitul…

După citanie monahul închise ceaslovul şi-l lipi de buzele bolnavului făcând asupra lui semnul crucii. Sturza şopti lui Costache:

— Se duce… Ar fi bine să-l împărtăşească până n-o să fie prea târziu.

Dar Costache, înşurubat de nevastă-sa, stărui să nu se facă nimic până nu va sosi doctorul de la Bacău.

A doua zi, aproape de amurg, căruţa ocnei intra pe poarta caselor Sturza aducând pe doctorul Saltz, de la Bacău. Era un omuleţ scund, rotofei, cu capul chel ca un fund de strachină smălţuită, cu mustaţă mare şi barbişon scurt, ca o măturică retezată. Făcuse şcoala de doctori de la Viena şi fusese adus în ţară de Casa doctorilor de la Iaşi. De câţiva ani, la stăruinţa vornicului Toader Sion, se mutase la Bacău, tocmit cu contract pe şapte ani şi cu îndatorirea de a căuta pe boierii bolnavi „acasă la ei”, pentru care primea din vistieria ţinutului cinci mii de lei pe an.

Sturza şi nevastă-sa primiră pe neamţ cu cinstea cuvenită unui oaspete ales. Nu de mult, Saltz luase de nevastă pe fiica unui boier ieşan şi aştepta din zi în zi să

îmbrace caftanul boieresc.

Nu-l conduseră imediat în odaia lui Vilara. Doctorul nu părea nici el grăbit să-l vadă; se plânse că a fost o călătorie grea şi obositoare. îl îndemnară să se odihnească mai întâi într-una din odăile de musafirii Mai târziu veni însuşi Sturza să-l poftească la masă. Doctorul se lăsa răsfăţat de gazde, socotind că dacă ele nu pun nicio grabă ca să-l arate pe bolnav, de bună seamă că-i merge mai bine şi n-are niciun rost să-şi scoată sufletul.

Când veni, în sfârşit, la căpătâiul cămăraşului, primul lucru ce-l făcu fu să deschidă larg ferestrele, dojenind gazdele şi pe coana Ruxana, care veghea la căpătâiul lui, că ţin pe suferind într-un aer îmbâcsit de mirosuri nesuferite. Cercetă pe Vilara la flacăra lumânărilor; îl pipăi pe toate părţile, îşi lipi urechea pe pieptul şi de spatele lui, îl ciocăni.

— Hm, mormăi doctorul de câteva ori, adresându-se lui Vilara, care-l privea cu ochi stranii, neînţelegând probabil despre ce e vorba. *Trimită* – spuse el în limba lui stâlcită, *forte polnaf*, *forte polnaf*...

Scoase dintr-o cutie lăcuită nişte prafuri şi sticluţe cu licori de toate culorile şi le înşiră pe masă cu liniştea unui scamator care se pregătea să-şi arate şmecheriile. Alese una din sticluţe şi vorbi mai departe cămăraşului:

— *Eu tai la trimită un pulver şi un potion, pem azta şi vacem zanados la trimită*.

Îi deschise gura şi aproape cu zorul lăsă să-i picure pe limbă câţiva stropi dintr-una din sticluţe. Vilara se mişcă agitat; strâmbă faţa şi aruncă doctorului priviri de ură... *

— *Aja*, făcu Saltz mulţumit de sine, *acum toţi lume merje afar*, *Herr Kamaraj tormi singur şi vacem zanados*...

Cei ai casei şi puţinii străini ce se aflau acolo la ora aceea se priviră muţi şi uimiţi, neînţelegând de ce medicul vrea să-l lase pe bolnav singur peste noapte. Se poate una ca asta? spuneau privirile lor alarmate. Dacă, ferească Dumnezeu, trebuie să-şi dea duhul în noaptea asta? Să nu se afle suflet de om lângă el? E prea din cale afară! Aşa

este când ai de-a face cu doctorii ăştia, trecuţi prin învăţătură multă şi care dinadins vor să încalece străvechile obiceiuri, de credinţă şi pioşenie. Sturza hotărî însă că poruncile lui Saltz trebuiau îndeplinite fără şovăire.

— Să vedem ce-o să fie, spuse el căpitanului Costache. Eu pe mâna doctorilor nu m-am dat şi nici n-am de gând să mă dau vreodată, dar cămăraşul, mă-nţelegi, tot nu are ce pierde…

Dimineaţă, el fu cel dintâi care intră la bolnav, îl găsi treaz, cu ochii deschişi şi pleoapele înroşite, semn că sângele începuse iar a curge prin vinele lui. Faţa nu mai avea paloarea de mort din ajun, fruntea s-a mai descreţit. Îşi privi prietenul cu un zâmbet de mulţumire.

— Slava Domnului, arăţi mai bine! Să ştii că te pune neamţul pe picioare.

— Da, mă simt mai bine, vorbi Vilara încet, şoptind rar, temându-se de propriul lui glas.

— Credeam că te pierdem…

Când veni Ruxana printre cei dintâi musafiri, ochii ei scăpărară de bucurie văzându-şi iubitul vorbind cu Sturza şi cu doctorul. Saltz îi numără bătăile inimii ţinând în mână un ceasornic mare cât o farfurioară. Spuse:

— *Metiţin al meu pun est*; *mai tam la trimită un potion şi un pulver*. Din nou îi deschise gura mai mult cu sila şi-i turnă câteva picături.

— Uf, amară băutură! se schimonosi cu dezgust Vilara, dar râse după aceea, plesnind limba de cerul gurii. Saltz continuă:

— *Azsta metiţin trimită luad pe toţi zili zece pika Aura, tormid pine şi facem zanadoz duba un Iun*. Apoi, când află că *Herr Kamaraj* ştie nemţeşte se porni să-i spună în limba lui tot ce trebuie să ştie despre boală. Era o boală de inimă; cerea multă îngrijire, odihnă, mâncare cumpătată, fără alcool, fără cafele negre, fără comestibile picante. După ce-i făcu aceste recomandări vorbind grav, se aplecă peste pat şi-i şopti ceva la ureche râzând, ceea ce făcu pe Vilara să roşească şi să lase pleoapele în jos, iar coana Ruxana, ca şi cum şoapta aceea o privea şi pe dânsa,

îşi ascunse faţa sulemenită îndărătul cucoanei Galiţa.

Seara, doctorul anunţă că deoarece bolnavului îi merge bine el va pleca, fiind aşteptat la Bacău, unde are mulţi bolnavi. O să-i lase doctoria. Totul este ca *Herr Kamaraj* să aibă grijă să ia regulat picăturile. Să urmeze cu ele timp de o lună, altfel nu garantează că se face bine.

— Mulţumesc, *Herr Doktor*, spuse Vilara, şi-l rugă să-i spună ce-i datorează pentru osteneală.

— *Ad libitum*! răspunse grăsunul, împachetându-şi prafurile şi sticluţele, convins că un om atât de cult ştie şi latineşte.

— Nu se poate! protestă acesta. Nu primesc… Să vii domnia ta tocmai de la Bacău ca să mă cauţi… Poftim doi galbeni, altfel, zău, mă supăr…

Trase punga de sub pernă şi scoţând din ea două monede le întinse doctorului cu un surâs nevinovat. Acesta, puţin jenat că se face discuţie de bani în prezenţa tuturor, apucă monedele şi vârându-le în buzunar aruncă repede:

— *Danke, Iierr Kamaraj*!

Acum vuia tot târgul despre minunea ce făcuse doctorul Saltz: îl întorsese pe cămăraş din pragul morţii; se făcea sănătos văzând cu ochii; singurul care se îndoia că este o minune doctoricească, era egumenul Melhisedec, care socotea că miracolul se datorează citaniei; aceasta puse în grea cumpănă pe Vilara care, deşi citise pe enciclopedişti, înclina mai mult de partea egumenului.

După o lună de zile, înainte de a termina toate prafurile şi picăturile prescrle de doctor, Vilara se pomeni că umblă pe picioare, fără nicio greutate. Era zdravăn, sănătos ca înainte, cu faţa niţeluş rotunjită de odihnă multă, că le înd sigur, fără spaima junghiului ce-l necăjise atâta până a nu cădea la pat.

Primul drum ce-l făcu atunci când ieşi din casă, fu la căpitanul Costache. Se ducea să mulţumească coanei Ruxana, care cu atâta jertfire de sine veghease multe nopţi la căpătâiul său. Stătu puţin acolo şi plecă imediat la ocnă. Ghirăul Bârsan şi vătafii de pe lângă el, adunaţi în pripă, îl

primiră cu nesfârşite temenele şi urări de sănătate, strigate în cor la comanda ghirăului. Se interesă cum merge cu scosul sării. Bârsan îl pofti să nu-şi facă grijă; sare se scoate destulă. De două zile a plecat la Galaţi al treilea transport cu două sute de mii de oca de sare. De acum încolo aşa va fi mereu. Să îacă deci bine măria sa şi să-şi vază de sănătate, că el are grijă de sare…

Plecă foarte mulţumit de acolo.

Acasă îl găsi în aşteptare pe căpitanul Costache, care-l anunţă că e hotărât să dea o masă în cinstea lui.

— Înţelegi, arhonda, vrem să închinăm pentru sănătatea domniei tale… Să ne bucurăm că te vedem iar în măsura puterii…

Bineînţeles că primi cu recunoştinţă acest gest părintesc, deşi nu avea încă dezlegarea lui Saltz de a bea vin sau de a mânca bucate ce-ar putea să-i cadă greu. Dar asta n-are a face; el va veni şi se va bucura să fie laolaltă cu toţi prietenii şi cu fermecătoarea şi plină de inimă bună, jupâneasa dumnealui, cucoana Ruxana…

Fu o masă strălucitoare. Vinul fu servit în carafe pântecoase de cristal, sclipind ca nişte curcubeie; lângă ele se înălţau, aidoma unor turnuleţe, cupe mari de cristal roşu şi albastru, cu picioarele subţirele sunând ca nişte clopoţei de orgă când le atingeai cu unghia. Tacâmurile erau din argint curat; în locul blidelor obişnuite fură aduse farfurii de Veneţia, de culoarea cerului albastru, cu minunate scene de vânătoare imprimate de mâinile unor meşteri fără cusur. Toate câte se vedeau făceau parte din zestrea Ruxanei şi fuseseră strânse din osârdia tatălui ei, Dumitrache Veliţeanu, vechi marchitan de la Iaşi, călător în anii lui de tinereţe la Ţarigrad, la Kiev şi Lemberg pentru aducerea de mărfuri străine. Niciodată familia Costache nu se atinsese de ele; le păstrase în funduri de sipete şi în dulapuri bine ferecate, mereu cu grija de a nu se vătăma asemenea podoabe ce nu se vedeau decât în marile case boiereşti. Acum Ruxana stăruise să le scoată la iveală şi căpitanul primi fără murmur. La urma urmei, să vadă lumea măcar acum că dacă şi-a luat nevastă din casa

unui negustor scăpătat, s-a ales barem cu lucruri de soi, pe lângă o podoabă de femeie cum nu se află multe…

Musafirii fură foarte uimiţi; nu bănuiseră atâta bogăţie în casa unui slujbaş. Mistuită de invidie, coana Galiţa nu se putu opri de a sufla în urechea tânărului Metaxa o răutate la adresa gazdei:

— Să ai doi bărbaţi nu e mare lucru, dar să-i înşeli pe amândoi, e greu din cale afară…

Căpitanul consimţise să mai facă o jertfă în cinstea cămăraşului: dezgropase din fundul pivniţei un vin grozav, ce-l păstra acolo de pe când intrase în stăpânirea casei. Era vin vechi de paisprezece ani; îl adusese după nuntă naşul lor, venit să vadă cum o duc finii blagosloviţi de el. Turnat în paharele de cristal îşi aprindea culoarea ca un rubin jucat în razele soarelui; o asemenea licoare ar fi dus în ispită şi pe un schimnic jurat să nu se mai aplece către prea lumeştile plăceri ale băuturii. Pentru Vilara, gazda iscodise, pe lângă bucate din cele îngăduite unui bolnav, arătând în această privinţă o dibăcie nemaiîntâlnită, o băutură din zeamă de portocale. Semăna la culoare aidoma vinului pus la masă. După ce deşertă câteva pahare din siropul dulce şi leşinat, Vilara ceru îngăduinţa să guste o picătură de vin! Numai una! Voia să închine în sănătatea gazdelor…

— Straşnic vin! Puse jos paharul şi clătină din cap cu părere de rău.

— La drept vorbind, spuse coana Ruxana cu gingăşia ei dintotdeauna, dacă inima îţi dă ghes să bei, de ce Îţi-ai pune frână? Numai omul sănătos pofteşte, şi el nu pofteşte decât ceea ce îi face bine…

Aşa se pomeni Vilara, spre sfârşitul mesei, bând cu ceilalţi. Vinul nu numai că-i plăcea, dar de data aceasta îi dădea un simţământ de putere bărbătească, pe care se temuse că a pierdut-o din cauza bolii. Se lăsă furat de veselia mesenilor. Uită de Saltz şi de prafurile lui, iar când îşi aduse aminte, îl înjură în gând, sorbind un pahar până în fund, ca să uite sfaturile lui sâcâitoare.

Sturza veni să-l sărute; era ameţit, dar vorbea încă la

locul lui:

— Uite aşa, arhonda, nu totdeauna e bine să iei seama la spusele doctorilor…

— Ai dreptate, am băut şi mă simt destul de bine. Îmi pare rău că n-am ţinut pasul cu voi de la început…

Plecară în zori de zi, petrecuţi de cântecele lăutei lui Mihulea. Acasă, în odaia lui, Vilara se dezbrăcă încet, tacticos, după cum obişnuia el, răscolit de o mare mulţumire de sine. Aşadar, gândea el, băutura nu mai este oprită pentru dânsul; îi va scrie doctorului Saltz şi-l va întreba dacă n-ar fi timpul să cuteze a da în lături şi celelalte oprelişti recomandate de el. Se lungi în pat, fredonând un vechi cântec grecesc; o oboseală plăcută îl cuprinse, aducându-i repede somnul binefăcător.

Peste noapte se trezi cu o senzaţie de gâtuire; simţi din nou năduful a cărui cauză nu mai era o taină pentru el. Aerul din odaie parcă se rărise şi, aşa puţin cât a rămas, se îngroşase şi nu mai putea să-l treacă prin înghiţitoare. Inima îi bătu întâi repede-repede, apoi slăbi, bătu mai încet, din ce în ce mai încet; ascultându-şi bătăile inimii crezu că au încetat de tot. Vru să coboare din pat să cheme pe curteanul ce dormea pe coridor, dar niciun mădular nu mai răspundea voinţei lui. Închise ochii, apoi îi deschise, horcăi înspăimântat de câteva ori şi căzu cu capul într-o parte, cu ochii holbaţi, licărind de groaza morţii…

Dimineaţa clopotele bisericilor din Târgul-Ocnei vestiră moartea cămăraşului Vilara.

Spre dimineaţă, fugarii trecură pârăul Taslăului, într-un loc adânc, unde apa se înălţa până la greabănul cailor. Socoteala lor era să ocolească drumurile umblate; n-ar fi vrut să se încrucişeze cu niciun fel de drumeţi; totdeauna se găsesc unii care nu se mulţumesc cu bineţe, ci mai au obiceiul să descoase pe călătorii întâlniţi, interesându-se cine sunt, de unde vin, unde se duc şi ce treburi au. Doi flăcăi călări şi o fată în braţele unuia din ei, prea bătea la ochi ca să nu se mire oricine i-ar vedea. De aceea, se ţinură mai mult pe marginea pădurilor, ascunzându-se printre copaci de îndată ce vedeau venind pe cineva.

Înconjurară satele de departe, dar oricât se ascundeau n-au putut să se ferească de unii drumeţi ce le ieşeau în cale pe neaşteptate. Câteodată călătorii se opreau în loc dând bineţe. Fiindcă aceia nu erau iscoade ale vătăşiei şi nici poteraşi aruncaţi pe urmele tâlharilor ce bântuiau pădurile, se mulţumeau cu răspunsul ce-l dădeau tinerii la bună ziua. Dar rămâneau privind în urma lor, minunându-se foarte… Cei mai neînţelegători se cruceau şi scuipau în urma lor, murmurând:

— Ptiu! Pe capul vostru să fie păcatul… în pădurea Prescuşenilor făcură un popas mai lung, pe o pajişte verde, aproape de un izvor cu apă limpede şi rece cum e gheaţa. De la margine se desfăcea un drumeag anevoios, şerpuind până în vârful muntelui, de unde se lăsa în coborâş, către Adjud. Dădură drumul cailor să pască şi ei. se aşezară să guste din merinde. Călina îşi dădu osteneală să se arate împăcată cu soarta ei. Ce putea să mai facă, decât să-şi urmeze iubitul, să-şi lege viaţa de a lui? Numai când îşi aducea aminte de părinţi suspina, gândindu-se cu amărăciune câtă suferinţă a lăsat în urmă…

Pe cărare se arătară coborând spre ei doi călugări, ca două vedenii. Mai mult pluteau decât mergeau în anteriile lor lungi din pănură groasă, albite din cauza noroiului. Erau încălţaţi cu opinci sparte, cu obielele flenduroase şi tărsânele desfăcute, iar în spinare purtau bâte de care atârnau desagi cu mai nimica în ele. Unul din ei avea potcapul vechi, boţit, se vede treaba tăvălit în toate noroaiele; celălalt purta un fel de căciulă tunsă în loc de potcap, era şaşiu şi-şi peria mereu cu mâna barba stufoasă ce-i acoperea pieptul până aproape de umeri.

— Ziua bună, spuse cel cu potcap, oprindu-se împreună cu fârtatul său şi iscodind mai de aproape pe cei trei străini.

— Sărut mâna, părinţeilor. se grăbi Sandu să răspundă, dând să se ridice în picioare.

Cel cu barba mare îi făcu semn cu mâna să rămână la locul lui şi să-şi vadă de masă. Se aşezară şi ei pe iarbă, nu prea departe; din traistă scoaseră mămăligă rece, câteva

fire de ceapă verde şi usturoi: începură a mesteca în silă, ochind cu jind slănina de alături. Sandu, adulmecând poftirea călugărilor, le întinse câte o bucată, pe vârful cuţitului. Mulţumiră cu un „bogdaproste" şi după ce o înghiţiră se porniră la vorbă.

— De încotro veniţi şi ce faceţi aici? vru să ştie bărbosul, clipind mereu din ochii şaşii. Nu cumva sunteţi fugiţi de la moşia boierului?

— Nu, părinte... De fugit, edrept, am fugit şi noi, dar nu de la boier, ci de la ocnă, răspunse Sandu, în timp ce Dumitrache plecase să-şi astâmpere setea la izvor. Sfinţiilor voastre, ca nişte oameni ai lui Dumnezeu ce vă aflaţi, vă putem spune adevărul fără teamă... Doar n-o să ne daţi pe mâna poteraşilor...

— Fireşte, fireşte, bâigui celălalt călugăr, îngrozit totuşi când a auzit că are înaintea lui făpturi certate cu legea... Aşa!... Aţi fugit de la ocnă?... Mare minune... N-am mai auzit să scape cel ce intră acolo...

— Apăi, părinţele, bag seamă că sfinţia ta ai înţeles pe dos... Noi şălgari slobozi am fost la ocnă, nu din cei osândiţi pentru jafuri şi tâlhării...

— Aşa? răsuflară uşuraţi călugării... Asta-i altceva...

— La drept vorbind, şi ocna tâlharilor şi ocna noastră deopotrivă sunt; tâlhării stau toată viaţa pe fundul ei, pe când noi mai ieşim şi la lumină, încolo, e aceeaşi muncă afurisită...

— Aha, făcu cel cu potcapul spart, se cheamă că aţi făcut parte din rufetul ocnei cum s-ar zice. Cunosc şi eu locul; am venit o dată să ridic sare pentru mănăstire...

— Şi, mă rog vouă, urmă celălalt cu întrebarea, de ce aţi fugit?

— De bine, părinte, de bine! răspunse Dumitrache, întors şi el de la izvor, mirat de întrebare. Sfinţia ta cam de ce îţi închipui că fug oamenii?

— Păi eu, făcu călugărul cu nevinovăţie, de unde să ştiu? Şi unde aveţi de gând să vă duceţi? mai întrebă el.

— Avem vorbă cu un cunoscut al nostru, unul Marin Potolog, din Găiseana, poate că-l ştiţi şi sfinţiile voastre?

— Mi se pare că-l ştiu, spuse nesigur şi rămase gânditor. Apoi, aducându-şi aminte continuă: Acela e rob pe moşia boierului, cu ce să vă alegeţi de la el? Dacă vă oploşiţi pe lângă dânsul, mai bine n-are să vă fie; el n-are nici pe ce bea apă. Mai curând aţi veni cu noi la mănăstire…

— La mănăstire? se miră Sandu Pavalache abia oprindu-şi râsul. Vezi-Îţi de treabă, părinte! Ce să facem noi la mănăstire? Acolo se duc bătrânii şi nevolnicii. Dar noi? Am fugit de la ocnă că vrem să trăim mai bine…

— Mde… mde… se necăji călugărul cu potcapul spart, scărpinându-se în barbă…

— Aşa e, părinte, cum spune flăcăul ista, întări Dumitrache… Fiind noi încă tineri nici nu am putea îndura sfintele canoane mănăstireşti.

— Asta e o vorbă a necredincioşilor… Nu suntem şi noi tineri? Şi uite că nu ne plângem. Eu am împlinit treizeci de ani la ziua cuviosului Isidor Pelusiotul, iar fratele n-are nici atât, e mai mic cu doi ani decât mine. Am intrat în cin când eram tineri de tot şi, iaca, nu ne-am prăpădit…

— Dacă puteţi răbda, şi vă place, ridică din umeri Sandu, să fiţi sănătoşi! Noi avem alte drumuri…

Se despărţiră. Călugării se afundară în pădure, tinerii porniră pe cărarea ce ducea pe lângă munţi. Trecură prin păduri pe unde toporul nu intrase niciodată. În această împărţire a liniştii erau siguri că nimic rău nu li se poate întâmpla, afară, Doamne păzeşte, de nu s-ar întâlni cu vreo ceată de haiduci de care se spunea că-s pline pădurile de prin partea locului.

— Şi chiar de ar fi să dea haiducii peste noi, n-avem a ne teme, îşi arătă Dumitrache curajul. Ce să ia de la noi?

Sandu nu răspunse, dar gândea: „Unde-i norocul să dau ochii cu haiducii? Parcă mai uşor mi-ar veni să mă fac haiduc de codru, decât să schimb robia ocnei pe cea a unui stăpân…”

193

Pe înserat ajunseră în Găiseana. Era un sat nici mare,

nici mic, pitit într-o vâlcea, despărţind şirul munţilor de cel al dealurilor, ce se arătau pe alocuri pleşuve şi fără viaţă. Un drumeţ, cu care fură nevoiţi să bată împreună cale bună până în sat, le povesti că pe aici, cât vede ochiul, erau

13 –le. 1220 înainte numai păduri, păduri mari de nu li se ştia începutul şi capătul. Acum, era aici împărăţia de nestrăbătut a haiducilor, mişunând prin ascunzişurile pădurii ca la ei acasă. Unde îndrăzneau poterile să se aţină? Cine s-ar fi încumetat să răzbată prin aceste poteci strâmte şi indicite, ştiute numai de jivinele pădurii şi de căpeteniile de haidud?

Într-o vreme, cu sute de ani în urmă, au ajuns către marginea acestor păduri nişte ciobani isteţi în căutare de păşuni. Le-au plăcut poienile încărcate cu iarbă grasă şi au rămas pe aici. Mai întâi şi-au făcut pe locurile acelea târlele; iar după trecere de ani şi ani au purces a-şi face şi casele de locuit, una câte una, până s-au pomenit că s-au întins cât cuprinderea unui sat, care a şi rămas de-atunci aşa cum se vede şi azi. Poate că unele case s-au dărâmat, altele şi-au schimbat înfăţişarea, dar totul în tot e întocmai cum au chibzuit ciobanii acum sute de ani în urmă. Pe aceea vreme, târlaşii fuseseră stăpâni deplini ai locurilor, cu hrisoave de întărire date de domnitorii ţării, precum că ei au fost cei dintâi descălecători şi le luaseră în stăpânire, fiind deci slobozi să le aibă fără de nicio îndatorire faţă de cineva.

Asta până într-o bună zi – nu de mult – când s-a arătat un boier, unul Cincu, care, cu voie de la el, şi cu zapise mincinoase, s-a făcut stăpânul satului. Din răzeşi, care neam de neamul lor n-au cunoscut jugul robiei, urmaşii foştilor târlaşi s-au pomenit ajunşi dajnicii unui boier hrăpăreţ şi acru la suflet.

Celor trei fugari nu le-a fost greu să găsească locuinţa lui Marin Potolog, ştiută de toată lumea satului. Era, cum s-ar zice, o gospodărie mai cuprinsă, într-o aşezare de case vechi şi dărăpănate, peste care pluteau amarnice semne de sărăcie. Marin Potolog nu era om cu

stare; dar fiind dânsul suitor din neamul primilor păstori ce s-au aşezat cândva aici şi au ridicat satul acesta, păstrase, prin cine ştie ce har al norocului, un hrisov rămas de la un moşneag al lui, pecetluind drepturile acestuia şi ale urmaşilor săi.

Avea, prin urmare, petecul lui de pământ, o sută de oi, patru boi, o vacă şi un cal de călărie. A umblat boierul să-i smulgă bucăţica de ogor, dar nu i-a priit. Din când în când tot îl mai sâcâia, îl pândea la strâmtoare şi încerca să-l sperie, târându-l prin judecăţi, doar – doar îl va face să se dea bătut. Dar de câte ori ajungea cu Cincu la vreun divan de judecată, Potolog scotea din sân hrisovul domnesc, scris pe piele de viţel şi întărit cu semnături şi peceţi domneşti. Şi măcar că nu ştia carte, se pornea a citi din el, căci îl învăţase pe de rost. De îndată ce judeţii auzeau ce scrie în hrisov, lăsau nasul în jos şi ridicau din umeri, semn că nu-i chip să dea cai te de judecată de partea boierului. Adevărat este că din moşia răzeşului Avram Potolog, urmaşul său Marin nu mai stăpânea decât vreo trei-patru fălci şi casa.

Marin Potolog veni bucuros în întâmpinarea oaspeţilor; îi chitise de cum au bătut în portiţă, recunoscând pe Sandu Pavalache. Îşi aminti de spusa acestuia că are să vină cu un prieten la el. Le deschise poarta.

— Bun noroc, frate Pavalache! Zi, tot ai venit?

Dădu mâna cu el, apoi cu ceilalţi, fără nicio arătare că musafirii l-ar strâmtora în vreun fel, mulţumit că are prilejul să-şi ţină cuvântul dat. Îşi opri însă ochii asupra fetei, mirându-se că se află o nevastă printre ei. Până a nu intra în casă, Sandu îi povesti toată întâmplarea, dar minţi spunându-i că fata e nevasta lui cu cununie. Gazda luă caii de dârlogi ca să-i bage în grajd. Rămase locului când văzu pe crupele lor tangaua ocnei, cu semnul celor două ciocane.

— Ce facem, fraţilor, cu caii ocnei? întrebă el. Nu-i putem ţine. O să vă dea de gol.

— Domnia ta ce zici să facem, bădie Marine? întrebă

Dumitrache îngrijat.

— Iaca, eu zic să vindeţi caii. Geambaşi avem destui în sat. Vorbim cu unul să-i treacă dincolo, în ţara de jos, ca să li se piardă urma. Facă, la urma urmelor, geambaşii ce-or pofti, noi să scăpăm de bocluc. Nu-i vorbă, are să vă prindă bine şi paralele ce veţi lua, că de bună seamă n-aveţi nici de leac.

— Aşa e! se bucurară flăcăii.

Pe înserat răzeşul pofti doi geambaşi. Erau negri la faţă şi ochii din cap le luceau ca două mure. Marin Potolog se afla la masă, cu oaspeţii. Femeia adusese o strachină mare cu o fiertură de fasole verde, din care mâncară toţi. Când intrară geambaşii, Marin întinse mâna unuia din ei, un vlăjgan deşirat, şi-i spuse:

— Ai venit, Haralambie? Iaca de ce te-am chemat: oamenii iştia au doi cai de vânzare. împăca-Îţi-vă din preţ, dar luaţi seama că trebuie să duceţi caii la dracu-n praznic. îs cu cântec…

— Lasă, bădie Marine, că ne ştim meşteşugul, se împotrivi Haralambie. Să vedem caii…

Ieşiră în ogradă. Geambaşii cercetară caii mai întâi în grajd, ca nişte buni cunoscători ce erau, căutându-i la gură, după care ieşiră cu ei în ogradă şi-i încălecară de încercare ca să vadă cum o duc la dârvală şi cum li-e mersul. Făcură de câteva ori ocolul ogrăzii, când în galop când în pas. Descălecară, legară caii de uşa grajdului, iar Haralambie întrebă:

— Ce vreţi pe ei, fraţilor?

— Să ne daţi patru galbeni pe bucată, se grăbi Sandu s-o ia înaintea lui Dumitrache, temându-se ca acesta să nu strice târgul cu vreun preţ prea mare. Geambaşii vorbiră între ei în limba lor. Cel mai tânăr, pe nume Stănică, întinse mâna lui Sandu Pavalache:

— Bate palma! Vă dăm un galben pentru amândoi. Aldămaşul îl plătim noi. Să vie o cofă de vin! porunci el lui Marin ca şi cum târgul era încheiat.

— Nu te grăbi, îl opri Potolog. Da’ ce, v-aţi pus în gând să luaţi caii de pomană?

— Să-i crape ochii cui vrea pomană! se jură Haralambie. Am dat pieţ bun, zău aşa. Ce zici, se adresă lui Sandu, facem târgul?

Acesta răspunse:

— Să nu fie nici pe al nostru, nici pe al vostru: ne daţi trei galbeni şi luaţi-vă caii.

— Ba să n-am parte de ochii mei dacă dau mai mult de doi galbeni!

— Trei! stărui neînduplecat Sandu.

— Hai, doi şi jumătate şi să fie într-un ceas bun! hotărî Haralambie, iar celălalt îi ţinu isonul:

— Atât, zău că-i bine plătit…

— Trei am zis!

— Ştii una? mai spuse Haralambie. Să rupem barem câteva carboave pentru aldămaş.

— Nicio para mai puţin! se încăpăţână Sandu mai departe. Nu daţi trei galbeni, nu luaţi caii. Găsim noi alţi cumpărători…

— Hai, să fie cu noroc! se grăbi Haralambie să bată palma de teamă ca vânzătorul să nu se răzgândească şi să cheme alţi geambaşi. Trase chimirul şi aruncă la picioarele lui Sandu trei bănuţi. Monedele căzură pe pământul răscolit de tropotul cailor şi sclipiră în bătaia lunii ca nişte sori îndepărtaţi.

— Dar aldămaşul? se amestecă acum şi Dumitrache, făcând cu ochiul către gazdă.

— Să vie! ţipă Haralambie către Marin Potolog. Adu vinul, bre!

— Vă costă patru carboave cofa.

— Atât plătim, frate! se bucură geambaşul de chilipir.

Intrară în casă. Fu adusă o cofă cu vin cum e culoarea şofranului şi ulcele pântecoase cu toartă lată cât să intre palma omului prin ea. Ciocniră. Haralambie îşi aduse aminte:

— Apăi vinul gol nu merge. Râse, arătându-şi dinţii albi ca de cretă. Adă, bre, nişte pastramă. Plătim tot… Suntem nemâncaţi… Plecăm la drum chiar în ia seară să ducem caii departe… Barem să nu pornim cu inima goală…

— Să vă dau, măi Haralambie, de ce să nu vă dau, dacă plătiţi? Am afumat deunăzi un cârlan mare cât un viţel. Trebuie să fie tocmai bun de mâncat. Ia du-te, fa femeie, şi adu din chilier un hartan de berbece afumat.

Femeia sosi îndată cu o costiţă rumenită şi o puse pe masă. Haralambie rupse carnea în bucăţi şi împărţi fiecăruia. Geambaşii flămânzi îşi arătară colţii de oţel mestecând pe nerăsuflate. Veni şi a treia cofă, dar se goli repede.

— Ehei, vorbi Haralambie, răsturnând cofa cu fundul în sus, mă ştii, măi Marine, cum sunt eu? Nu mă pun la cale cu una cu două! Cât vin ai adus, mie nici pe o măsea nu mi-a ajuns. Mai adă, bre, o cofă! Şi încă două!... Şi încă trei, dacă o să fie nevoie!... încaltea paraua ce-am rupt din preţ, s-o bem...

În casa lui Marin Potolog fugarii au rămas aproape o săptămână. Gazda le rândui odaia cea mare; aici nu intra nimeni peste an, afară de popa Prisăcaru, care venea de Crăciun şi de Bobotează. Altfel, rareori călca acolo câte un neam din alt sat, venit la Găiseana pentru vreo cumetrie, sau adus cu cine ştie ce treburi.

Duminică dimineaţa musafirii ieşiră în ogradă. Aruncându-şi privirile printre uluci văzură o mare mulţime ce forfotea în drum spre biserică. Din ogradă biserica se zărea drept în faţă, aşezată pe un tăpşan de pământ şi piatră din mijlocul satului. Părea, de departe, o jucărie în jurul căreia se învârteau roiuri de copii cuminţi. Lumea se scurgea din toate părţile, mai ales femei multe. „Se vede că în satul ista oamenii nu au straie de sărbătoare” îşi spuse Sandu, privind pe cei ce se îndreptau spre biserică. Bărbaţii erau încălţaţi cu opinci vechi şi straie ponosite de toate zilele: iţari, cămaşă de cânepă, ilic şi pălărie mare din păr de bou. Femeile tot în opinci; numai unele, puţine la număr, aveau în picioare iminei cusuţi în aţă. Ille erau lucrate din cânepă groasă, fără înflorituri; pe deasupra purtau catrinţe negre, iar pe cap tulpane sau ştergare albe. Cei care nu mai încăpuseră în biserică stăteau ciotcă la uşa pridvorului şi îngrămădindu-se unul într-altul

trăgeau cu urechea la slujbă.

— De unde atâta lume? întrebă Dumitrache nedumerit, privind bărbaţii şi femeile ce înaintau ca un talaz revărsat din mai multe locuri.

— Lumea ce vezi nu-i numai de pe la noi din sat, lămuri Marin Potolog. Sunt şi oameni fugiţi de la Cered, de la Tălpici şi ştie Dumnezeu mai de unde…

— Fugiţi?

— Cum îţi spun. Unii fug de urgia taxidarilor, alţii de frica vătafilor boiereşti. Câinii de vătafi umblă şi în sfânta duminică din casă în casă; au poruncit să-i scoată la câmp… Cică nu şi-au făcut boierescul. Ce vrei să facă oamenii? Fug şi ei, cu noaptea-n cap, de-acasă şi vin aici, să se ascundă în biserică… Până or afla vechilii. E unul la Cered, să nu-l mai ţină pământul de rău ce este…

— După cum văd, se întristă Dumitrache, şi aici tot ca la noi la ocnă este. Poate mai al dracului… Mi se pare că am sărit din lac în puţ.

— Bună treabă! adăugă şi Sandu Pavalache.

— Nu-i chiar aşa, vorbi gazda, ca să-i liniştească. Cel puţin la noi n-o să trudiţi în bezna pământului, ca la ocnă. Şi-apoi, nici nu mă gândesc să vă duc în sat de clăcaşi, să munciţi ca toţi robii de-acolo. Ştiu undeva, nu departe de sat, un gospodar, răzeş de-al nostru, mai cu stare. Omul acela e bătrân; şade în casă numai cu baba. Mergem la el; are să vă tocmească cu simbrie bună. Am avut vorbă cu dânsul mai demult. Voi, bărbaţii, o să munciţi la târlă şi Călina o să stea acasă cu baba, s-o ajute într-ale gospodăriei.

Răzeşul Doroftei sta ca la o jumătate de poştă depărtare. Casa o avea aşezată pe un dâmb.

De departe gospodăria lui semăna cu o cetate. Casa era mare, cum nu se prea clădeau casele prin partea locului, aşezată pe o culă de piatră, de unde porneau căpriorii pridvorului, cu ostreţele cioplite de mâna sigură a unui meşter priceput şi vopsite în toate vopselile; acoperişul era din şindrilă, pusă din belşug la şapte rânduri. Ferestrele, neobişnuit de mari, luceau în soare, cu

ţipla lustruită şi bine întinsă. Să nu fi ştiut că este locuinţa unui răzeş, ai fi luat-o drept conacul unui boier scăpătat, fugit la ţară să mai scape de cheltuielile fără istov ale oraşului. Pereţii de zid erau spoiţi cu var amestecat cu scrum de paie; culoarea lor cenuşie întărea priveliştea de cetate. Casa avea odăi mari, două de o parte, două de cealaltă, şi o tindă la mijloc. Seara, poarta mare se zăvorea cu drugi de fier. Cu nimic nu se lăuda stăpânul casei cum se lăuda cu dulăii lui; erau şase la număr, mari, flocoşi şi răi ca lupii. De câte ori au încercat să-l calce răufăcătorii, câinii le-au venit de hac;

bătrânul ieşea în ogradă şi slobozea un foc de flintă, care de tare ce tuna se auzea până în sat, punând hoţii pe goană.

Azi, fiind duminică, poarta era larg deschisă; dulăii, moleşiţi de căldură, lâncezeau, topiţi, în lanţ, în spatele unei şure. Stăpânii, aşezaţi pe treptele pridvorului, vorbeau de-ale lor. Marin Potolog bătu cu un pietroi în poartă, ca să se audă până în fund, unde era casa. Bătrânul duse mâna streaşină la ochi, să vadă cine este. Crezuse mai întâi că sunt drumeţi, opriţi să-i ceară adăpost, cum se întâmplă adesea, dar privirea lui ageră îl recunoscu pe Marin Potolog. Se grăbi spre poartă, răstindu-se în drum la câini, ca să-i astâmpere. Bănui îndată că Marin îi aduce argaţi, după cum avusese mai demult vorbă cu el.

Le răspunse la bună ziua şi măsură cu o privire bănuitoare pe tineri şi pe fata ce sta în mijlocul lor. Potolog îi spuse că sunt oamenii despre care i-a vorbit astă-iarnă, când s-a întors cu sarea de la Târgul-Ocnei, şi întrebă dacă n-ar vrea să-i primească argaţi.

— Îi cunoşti tu bine, vere Marin? întrebă moşul, măsurându-i cu nişte priviri agere şi adânci.

— Îi cunosc, moş Constandine, altfel cum Îţi-aş spune să-i iei la domnia-ta? Numai un lucru să ştii: sunt fugiţi de la ocnă! Acolo au fost şi ei oameni la casele lor. Dar de când s-o înăsprit munca în ocnă, mulţi şi-au luat lumea în cap şi umblă după alte rosturi.

— Bine, Marine, dacă zici tu, eu îi primesc. Dar cu

femeia ce este? E nevastă sau fată? Dacă-i sora vreunuia şi-i fată mare, apoi să ştiţi că n-o primesc; n-am loc de dânsa. Fetele-s ca iepuroaicele; cât îi fi de dibaci nu le poţi păzi. Eu şi baba fugim de bocluc…

— E nevasta mea! sări Sandu, bucuros că va fi loc şi pentru dânsa.

— Dacă-i aşa, să rămână. Treabă e destulă la casa noastră; baba singură nu le mai pridideşte pe toate. Voi, flăcăilor, o să urcaţi sus, la târle. Mai am acolo doi tirlaşi; îi ştii cine sunt, vere Marin? se adresă el lui Potolog; unul e Aron Pintilie, celălalt Ioniţă Pohoaţă. Nădăjduiesc să vă înţelegeţi şi să vă aveţi ca fraţii…

Îi pofti în casă. Spuse nevesti-sii

— Iaca, babă, pe flăcăii iştia i-a adus nepotul Marin. I-om trimite să stea cu oile la deal, iar pe fată o s-o ţinem la noi.

Baba o privi cu un surâs şiret. Întrebă:

— Fată mare eşti, sau nevastă?

— Nevasta mea! sări tot Sandu.

— Atunci, primi baba bucuroasă, o să fie bine…

Stătură de vorbă îndelung. Mai încolo moşul porunci babei să facă ceva de mâncare. Femeia alergă bucuroasă la poiată. Prinse o găină mare şi grasă şi după ce Sandu Pavalache îi reteză capul dintr-o tăietură, o chemă în ajutor pe Călina; amândouă o jumuliră şi o curăţară în cea mai mare grabă.

În timp ce aşteptau mâncarea, moşul le spuse că în zori de zi va pune caii la căruţă şi vor pleca sus, la târlă. Îi cam departe; nu se poate merge pe jos cale de două leghe şi jumătate. Baba înfipse găina pe o spangă de fier şi începu s-o pârlească, învârtind-o la para focului din vatră. Pe Călina o puse să piseze câteva căpăţâni de usturoi şi să pregătească zeama. Când fură gata, aduse la masă găina, bine părpălită, aşezată pe un blid mare de lemn, şi strachina plină cu mujdei, după care scoase o pâine mare din blidar. Moşul despică găina cu bulicherul şi împărţi fiecăruia câte o bucată.

— Ia staţi, oameni buni, îi opri el, când ei vrură să

înceapă a mânca. Să aduc o ulcică cu vin, să bem aldămaşul. Se întoarse îndată cu o oală cu zaibăr gros cum e oloiul.

În timp ce ospătară, moşul aduse vorba de lucrul ce aveau să-l facă la tirlă argaţii cei noi.

— O fi mică simbria ce vă dau, dar la mine, măi băieţi, de-mi veţi sluji cu priinţă, am să vă dau câte o bucată de ogor şi vă fac gospodari lângă vatra mea…

— Asta aşa e, încuviinţă Marin, moş Constandin a mai făcut şi cu alţii la fel…

De departe răzbiră dangăte surde de clopot. Bătrânul ciuli urechile.

— Se aude tocmai de la Cered, preţui el depărtarea. De azi-dimineaţă sună întruna.

— Ce s-a întâmplat, unchiule? făcu curios Marin Potolog.

— Zice că ar fi murit stăpânul moşiei, unul Vilara.

— Vilara? tresări Dumitrache.

— Aşa-i spune. Zece ani sunt de când n-a mai călcat pe la moşie.

— Unul Vilara e cămăraş la ocna noastră…

— Nu cred să fie acela, hotărî bătrânul. Boierul de la Cered a fost om hain şi tare scârnav.

În ogradă câinii lătrară şi se zbătură să rupă lanţul. Moşul privi prin uşa întredeschisă. Patru străini trecură poarta.

— Măi al naibii, făcu Doroftei, păşind grabnic spre ei, cine or mai fi şi iştia?

Până să iasă el pe uşă. cei patru drumeţi apărură în prag.

— Bună masă, grăi unul din ei, plimbând o căutătură iscoditoare printre cei de faţă. Îşi opri privirea la flăcăi şi izbucni în râs:

— Aci mi-eraţi, tâlharilor! Aţi fi crezut le-aţi ajuns la capătul pământului şi n-o să mai dea nimeni de urma voastră? Pe ei, băieţi!

— Ia staţi, oameni ai lui Dumnezeu, se oţărî bătrânul, proţăpindu-se în faţa străinilor. Aici se cheamă că sunteţi

la mine în casă. Mai întâi poftesc să-mi spuneţi cine sunteţi?

— Eu sunt vătaful Postolache şi aiştia sunt nişte ocnaşi. Suntem trimişi din partea ocnei, moşule, la Cered, să fim faţă la înmormântarea cămăraşului nostru, Dumnezeu să-l ierte. Pe drum am dat de urma fugarilor noştri – cu ajutorul unor călugăraşi – şi iaca, amu am venit să-i luăm ca din oală... La Cered nu ne-om mai duce; ne întoarcem cu fugarii la ocnă.

Constandin Doroftei ridică priviri întunecate spre cei doi flăcăi. Parcă le vorbea: „Ce mai puteţi face? Vă închinaţi, altfel n-aveţi încotro...”

Plecară trişti, păşind anevoie, cu capetele în pământ, împovăraţi de o greutate care le strivea inimile. În urmă, Constandin Doroftei suspină:

— Eh, nenorocul lor! Să fi ţinut poarta zăvorâtă, nu mai intrau ei fără de veste în ogradă; aş fi putut să-i ascund pe băieţi. Şi mai oftă o dată, adânc, cu obidă.

A doua zi intrară în Târgul-Ocnei. Târgul vuia de bătaia clopotelor. Era ziua de înmormântare a cămăraşului. Înainte cu o zi trupul neînsufleţit al răposatului fusese dus cu alai mare să fie îngropat pe moşia părintească de la Cered. Biserica Domnească gemea de lume; se strânsese acolo târgul tot, să asculte slujba de parastas pentru odihna sufletului celui dus dintre vii. Oamenii din rufetul ocnaşilor, în cap cu ciocănaşii, aşteptau aşezaţi pe două rânduri în curtea bisericii. În ziua aceea ocna nu lucra. Aşa ceva, spuneau bătrânii, nu s-a mai întâmplat de multe zeci de ani. Dar nici nu s-a mai întâmplat să moară vreun cămăraş în timpul dvoriei sale la ocnă...

Curtea ocnei arăta pustie; parcă fusese părăsită şi nu s-au mai păstrat vieţuitoare în ea. Singur grăj darul rămas la cai dormea dus, în liniştea mare şi în lipsa ghirăului. Venirea fugarilor şi a celor patru însoţitori nu stârni nicio vâlvă. Fetei îi dădură drumul să se ducă acasă. Pavalache şi Busoiu, obosiţi de drum, plini de praf, lihniţi şi însetaţi, înăcriţi că se vedeau iarăşi în acest loc afurisit, se întinseră la umbra unor mâgle. Acolo stătură multă vreme. În cele

din urmă sosi şi ghirăul, chemat de vătaf.

— Vătafe, răcni Bârsan de cum dădu cu ochii de cei doi. Să mi-i pui până una, alta la butuc! Amu, fără zăbavă! Să stea măcar cinci zile!

— Cinci zile? întrebă ca trăsnit Postolache, care ştia că nimeni nu-i în stare să îndure butucul mai mult de trei zile.

— Cinci am spus! După aceea mi-i bagi în ocnă, să muncească o săptămână peste rând. Să înveţe minte, tâlharii. Auzi, vătafe?

— Aud, moş ghirău.

— Le mai dai şi douăzeci şi cinci de toiege la spate. S-a înţeles, vătafe?

— S-a înţeles, moş ghirău.

— Şi încă asta nu-i tot! mai urlă el. Judecata cea mare abia o să vină…

XIX

Târgul e în mare fierbere. De dimineaţă au apărut pe dealul ocnei câţiva buciumaşi ce-şi trimit peste culmi cântările prelungi, chemând norodul să se adune. Tulumbechiurile şi surlele meterhanelei umplu uliţele de larmă. Copiii de toate mărimile, zdupăind în pas cu surlaşii, abia ţinându-se în coada darabangiilor, stârnesc praful de pe drum, împrăştiindu-l peste mulţimea ivită pe la porţi într-o aşteptare plină de curiozitate şi nerăbdare. De la Biserica Domnească a purces să sune, săltăreţ ca un cântec vesel de praznic, clopotul cel mare.

Douăzeci şi doi de flăcăi, îmbrăcaţi în straie de sărbătoare, coboară de pe deal, călărind caii cei mai buni ai ocnei. Parcă se duc la nuntă. Trecătorii se opresc în loc să vadă cine sunt călăreţii; privesc cu mare admiraţie caii împodobiţi ca de paradă, cu crupele lustruite, strălucind în soare ca pielea de şarpe şi cu canafuri de lână roşie în coamă şi în cozi. Trecerea nebunatică a călăreţilor, bocănind sec pe caldarâmul de lemn, adună pe toţi locuitorii târgului. Negustorii ar merge şi ei, dar mai întâi trebuie să oblonească ferestrele şi să ferece uşile. Ştiu ei, asemenea petreceri e mai nimerit să te găsească pregătit.

Parcă poţi şti vreodată cum se sfârşeşte o poveste de aceasta cu călăreţi, cu gloată multă şi cu atâta zarvă!

Abia când apare căruţa ocnei cu ghirăul, dughengiii respiră uşuraţi. Cine nu-l cunoaşte? Cine nu ştie că acolo unde se află Bârsan nu poate fi loc pentru zurbagii? Roibii de la căruţă, pe care vizitiul îi ţine scurt, joacă în zăbale; sunt împodobiţi cu zorzoane colorate, panglici şi canafuri în toate culorile, împletite în laţele coamei sau în cozile înnodate scurt, ca să nu mături praful din drum. În dreapta, în stânga şi în urma căruţei, călăresc doi câte doi, cei şase călăraşi din gvardia ocnei.

Bârsan a îmbrăcat straiele pe care nu le pune decât la zile mari, o dată sau de două ori pe an. A încălţat ciubotele lungi de zdrahon, lucrate de cel mai bun cavaf din Bacău; în cap îi străluceşte un fes nou-nouţ, cu canaful cât coada unui armăsar tânăr.

Ce s-a întâmplat la ocnă? se întreabă între ei cei ce vin în faţa alaiului. Nimeni nu ştie ce să răspundă. Slujbaşii de la cancelaria ocnei, care vin din urmă pe jos, înşiraţi doi câte doi, nici nu iau în seamă frământarea târgoveţilor; trec înainte posomorâţi, scuipând între dinţi praful uliţei, fără să încerce a astâmpăra în vreun fel neliniştea mulţimii. Ce treabă au târgoveţii că la ocnă vine un cămăraş nou? Au tot timpul să afle când l-or vedea prin târg, cum i-au putut vedea, la vremea lor, şi pe ceilalţi.

Acum, ghirăul, în fruntea cetelor de mâglaşi şi a canţelariştilor, se duce să-l întâmpine. Se întreabă fiecare: ce fel de om o fi noul stăpân? Cel vechi, gândesc ocnaşii, bun nu se poate spune că a fost. Dacă stai să gândeşti cât au tras de pe urma lui, a fost o uşurare pentru toţi că a murit…

Despre cel nou nu ştiu nimic nici canţelariştii. N-a fost vreme să întrebe dacă-l cunoaşte cineva din târg. Se ştia doar că-l cheamă Alexandru Buhăiescu, că e tânăr, burlac ca şi celălalt, cu moşie mare în ţinutul Vasluiului, unde a fost până nu de mult ispravnic. Mai mult nu ştie nimeni. Nici Bârsan n-ar fi putut răspunde la întrebările curioşilor care trăgeau zadarnic de el. Porunca de la Iaşi,

că vine să ia în primire, a sosit acum două zile. Odată cu ea a venit şi un calemgiu al cămăraşului să anunţe că dorinţa acestuia este să i se lasă înainte cu alaiul cuvenit unui dregător domnesc de seama lui.

Era cald. Ghirăul simţea că se înnăduşă sub bondiţa lui nouă. Însă n-avea vieme de asta. îl muncea amarnic gândul dacă a făcut destul pentru a mulţumi pe noul cămăraş. Trebuie să fie din tagma aleasă de boieri fuduli, de vreme ce el însuşi a cerut să i se facă o aşa paradie. Una ca asta n-a pomenit la niciunul din cămăraşii perindaţi pe aici. Ţine omul la ighemoniconul lui. N-are decât! Din partea lui a făcut tot ce s-a priceput. A adus meterhaneaua de la Bacău şi a rânduit-b să cânte pe uliţi, a pus să sune din tulnice, a rugat pe părintele Ilarion să tragă clopotele de la biserică, a scos alai de călăreţi… Mai mult decât atât ce ar fi putut să facă?

La bariera dinspre Târgul Trotuşului alaiul s-a oprit. Sunt toţi leoarcă de sudoare, cu feţele vârstate de praf. Ghirăul a sărit sprinten din căruţă, măcar că-l strângeau ciubotele noi. După ce dădu cuvenitele porunci, se aşeză pe chilna dinapoi a căruţei să-şi aştepte stăpânul, în prada a tot felul de gânduri.

Soarele era de amiază şi noul cămăraş nu se vedea. Meterhaneaua nu se mai auzea. Tocmeala fusese să înconjoare de patru ori târgul, trecând de fiecare dată pe uliţa mare. Pesemne că surlaşii şi-au făcut ce era al lor şi au plecat acasă. Buciumaşii au amuţit şi ei de când! Doar clopotele mai bat rar şi obosite.

În sfârşit, rădvanul boieresc se arătă în praful şoselei. Înainta repede, tras de şase cai fugoşl; pe de lături, patru călăraşi de escortă. Bârsan sări de la locul lui; se răsti la oameni şi le vesti să se pregătească de primire. Călăreţii din alai, adormiţi la umbra unor copaci, se aruncară pe cai; ceilalţi se mişcară sprinten şi se înşirară ca la oaste.

Ghirăul alergă înaintea rădvanului temenindu-se până la pământ, vânturându-şi fesul în praf, în semn de adâncă închinăciune. Surugiul opri caii cu mare hărmălaie,

lăsându-l în urmă pe ghirău. Acesta fugi cât putu de tare la scara rădvanului şi reluând temeneala răcni în gura mare:

— Să trăieşti, măria ta!

Cămăraşul scoase capul pe ferestruică. Era un bărbat frumos; avea ochi măslinii şi sprâncene mari, subţiri ca nişte fire de mătase. Purta barba nsagră arcuită ca o coadă de păun, după moda europeană, întrebă pe cel ce venise să-l salute:

— Cine eşti şi din partea cui mi te înfăţişezi?

— Să trăieşti, măria ta, sunt Ioniţă Bârsan, ghirăul rufetului de ocnaşi şi am venit să urez înălţimii tale bun venit la noi!

Boierul coborî. Din mijlocul mulţimii, strânsă mai la o parte, izbucniră urale şi strigături anume pregătite pentru acest prilej. Boierul zâmbi; era mulţumit, cu toate că, în sinea lui, aprecia ca fiind prea mic numărul celor veniţi în întâmpinarea lui. Nu spuse nimic, ci dând din cap a mulţumire, se urcă iar în rădvan. Porunci ghirăului s-o ia înainte ca să arate drumul, iar ceilalţi din alai să vină în urmă, precum fusese orânduit.

În mijlocul uliţei mari mersul convoiului conteni, îl oprise Bârsan, neştiind unde să mai meargă. La biserică? Popa Ilarion trebuie să fi plecat de mult, iar clinchetul clopotului a amuţit tocmai când alaiul intrase în târg. Şi pe urmă, ce să facă la biserică? Acasă? Unde Dumnezeu şi-a orânduit casa noul cămăraş? Să-l ducă la ocnă de-a dreptul? Buhăiescu îl chemă:

— La cămara ocnei se află locuinţă pentru cămăraş?

— Este o odaie la canţelarie, dar nu crez să fie bună pentru măria ta. Răposatul, Dumnezeu odihnească-l la dreapta lui, a locuit la boierul Rudolf Sturza. Gândesc că cel mai bine aşa ar fi…

— Nu, nu, nu-i nevoie! se grăbi să-l oprească Buhăiescu, cu o strâmbătură de dispreţ, când auzi numele lui Sturza. Altă casă mai acătării nu se află în târgul vostru?…

— Nu, răspunse ghirăul.

Şi alaiul se urni, scurgându-se tăcut, spre cămara

ocnei. Apoi toţi se răspândiră către rosturile lor de fiecare zi.

XX

Chiar în ziua aceea Buhăiescu se instală în casele căminarului Cazoni. Acesta răspunse pe dată şi cu multă măgulire la cererea de găzduire transmisă

14 –le. 1220 prin Bârsan, socotind că este pentru el o deosebită cinste că a fost preferat lui Sturza.

A doua zi o căruţă aştepta pe cămăraş la poarta noii sale reşedinţe. Ghirăul moţăise câtva timp în leagănul cu speteaza de piele, plictisit de îndelungă aşteptare. Coborî şi purcese a se plimba de colo-colo. Un servitor chemat din curte îl vesti că boierul nu este încă sculat. După patru ore de aşteptare Bârsan îl văzu apărând de după parmaclâcul pridvorului. Era îmbrăcat după moda nemţească, cu pantaloni albaştri, strâmţi ca nişte cioareci şi jachetă de culoarea turtei-dulci, înecată la mâneci şi la guler în horbote albe de mătase, cum nu se mai văzuse până atunci la Târgul-Ocnei. Luă loc în căruţă, alături de ghirău, cu multă neplăcere. Pe drum îi spuse că nu i se pare lucru prea încântător să se arate în lume cocoţat în hodoroaga asta de căruţă; să facă deci bine să tocmească la nişte meşteri pricepuţi o caleaşcă anume pentru el, aşa cum se cuvine unei mărimi de rangul lui. Apoi îl opri de a-i mai spune „măria ta”; aşa se vorbeşte numai cu vodă, şi în ce-l priveşte pe el, se va mulţumi să i se spună „domnule cămăraş”, sau poate numai „cucoane”...

Când căruţa apăru în botul dealului, oamenii care până atunci se vânturaseră prin curtea ocnei de la un loc la altul cu şi fără treabă, se împrăştiară repede. Fiecare căuta să-şi afle câte un loc, ca să se vadă că nu stă nimeni fără să facă ceva. Bătrânul Gheorghe Candet rămase ca o stană de piatră în faţa puţului, cu ochii la funie, gata să-i prindă cea mai mică mişcare. Aslanache ţinea caii cu mâna încordată pe capătul frâului, parcă ar fi vrut ca şi animalele să încremenească la trecerea noului stăpân. Pe de lături, cei ce roboteau la descărcatul sării din praştia crivacului se frângeau peste bolovanii mari, împingându-i

spre stivă. Ajunşi îndărătul mâglelor, răsuflau o clipă uşuraţi, ascunşi de vederile ghirăului. Doar aici mai puteau să schimbe între ei câte o vorbă.

Condus de Bârsan, Buhăiescu trecu prin toate locuiile. Spre sfârşit ceru să vadă grajdul. Când intră auzi pe cineva tuşind. Se opri şi întrebă:

— Ai vreun om bolnav în grajd?

— Bolnav? se cruci ghirăul mirat peste măsură. Ferit-a sfântul! Ce să caute bolnavii la grajd?

Dar omul din fund tuşi din nou. Boierul se duse dincotro se auzea tuşea. Doi oameni zăceau pe nişte resturi de paie umede, lângă o iesle stricată. Aveau picioarele prinse până la gleznă, în butuci mari de lemn.

— Ce-i asta? spuse Buhăiescu furios.

Tonul cu care întrebase îl zăpăci pe ghirău. Rămase cu gura căscată, neştiind ce să răspundă.

— Ce-i cu voi? Ce faceţi aici? întrebă Buhăiescu, cu aceeaşi furie.

— Să trăieşti, măria ta, ne facem osânda, putu abia să glăsuiască Dumitrache Busoiu, sleit de puteri. Încercă să se ridice de pe grămada de paie, dar căzu în şold, scrâşnind de durere.

— Ct-au făcut, ghirăule? continuă boierul să cerceteze.

— Să vedeţi… începu Bârsan să îngăime. Au fugit de la ocnă…

— Asta-i tot?

— Au furat şi nişte cai ai ocnei…

— I-a judecat cineva?

— Păi… eu îs cu judecata…

Pe faţa lui Buhăiescu apăru o umbră de îngrijorare. Starea celor doi oameni îi aminti cuvintele vornicului Roznovanu. I le spusese când îi predase anaforaua de numire: „Ia sama, logofete, ai fost ispravnic la Vaslui şi acolo treburile au mers calea-valea. La ocnă o să-Îţi fie mai greu. Cei care au fost înaintea domniei tale, din necugetare şi stângăcie au semănat sămânţa răzvrătirii încât mă tem că ai să ai de furcă cu oamenii. Sfaturi prea

multe ru mă socot în stare să-Îţi dau. Treaba domniei tale cum ai să te porţi acolo ca s-o scoţi la căpătâi. Cuminte ar fi să încerci cu binele şi numai dacă ăi vedea că nu se poate altfel, la mare nevoie, să schimbi calimera şi să pui piciorul în prag”.

Privi înciudat pe ghirău, care în zadar încerca să-l lămurească precum că osândă mai blândă decât butucul, pentru cei ce se împotrivesc bunelor orânduiri ale ocnei, nici că s-ar afla…

— Dă-le drumul! porunci scurt cămăraşul, fără să mai aştepte toate explicaţiile.

— Chiar acum, se bâlbâi mai departe Bârsan, sâcâit de atâta străşnicie. Măi, Grăbenuş, strigă grăjdarului, cheamă pe vătaful de rând! Să desfacă butucii la băieţii iştia şi să-i lase slobozi. Hai, mişcă mai repede!

Abia atunci Sandu şi Dumitrache aflară că au înaintea lor pe noul cămăraş.

Schimbul de noapte ieşi din ocnă mai devreme ca de obicei, ceea ce nu se mai întâmplase niciodată. Nimeni nu se mai miră, nici chiar vătafii care se zbătură amarnic să-i mai ţină. Sus, adunaţi lângă gura puţului, se aflau oamenii din celelalte cete. Vătafii lor se amestecară printre ei.

— Ce faceţi, nu coborâţi? întrebară, văzând că nimeni nu se grăbeşte la căluş.

Unul din ciocănaşi îl privi mustrător pe vătaful care întrebase, şi răspunse ea pentru toţi:

— Mai avem timp.

Repede s-a aflat că ciocănaşii din schimbul la rând nu vor să coboare în puţ, iar cei ieşiţi nu vor să plece acasă. S-au strâns grămadă lângă crivac şi aşteaptă. Ce aşteaptă? Să vie cămăraşul, asta aşteaptă. Lăturaşii de la mâgle şi alte corvezi, lăsară lucrul şi alergară la locul adunării. Cineva încunoştinţase pe ghirău şi acesta se ivi cu o falcă în cer şi una în pământ.

— Ce-i cu voi? se învineţi el la faţă. Nu-i lucru curat cu atâta omenire strânsă la un loc, murmură apoi pentru sine.

Se făcu o linişte de mormânt. Nimeni nu deschise

gura.

— De ce nu vorbiţi? Aţi amuţit?

Nici de data asta nu vorbi nimeni. Îşi plimbă privirile de foc peste mulţime. Înţelese că nu mai trebuie să încerce. Fugi de acolo şi se aruncă în căruţă, luând drumul spre târg. Nu se opri din goană decât la casa lui Cazoni. Peste două ore fu îndărăt. Din căruţă coborî şi Buhăiescu. Acesta intră de-a dreptul în mijlocul ocnaşilor.

— Oameni buni, spuse, încercând să-şi păstreze măsura, care din voi e mai mare, să vină la mine ca să-mi arate ce nemulţumire aveţi.

Sandu Pavalache ieşi din grămadă şi se apropie de cămăraş. Acesta nu arătă nicio surprindere, dar ghirăul, clocotind, făcu o mişcare cu mâna, să-l gonească. Era prea târziu. Pavalache se afla la un pas de cămăraş şi începuse să vorbească, ascultat cu luare-aminte de acesta. Da, e adevărat, oamenii sunt nemulţumiţi. Nu mai pot răbda. Sunt sleiţi de puteri din cauza muncii istovitoare şi cer să se reducă cisla la şase drobi pe zi, precum a fost dintr-un început. Zece drobi nu se mai poate. Dacă ar fi să meargă înainte tot aşa, se vor prăpădi unul câte unul. Drept aceea au hotărât cu toţii să vină înaintea domniei sale domnului cămăraş ca să-i ceară să binevoiască a pune iar în fiinţă pravila cea veche.

Bârsan începu să urle, încercând să-i acopere vocea. Buhăiescu îi porunci să tacă.

— Lasă omul să vorbească. Nu te amesteca. Apoi către mulţime: Drept grăieşte omul vostru?

— Drept! se auzi din gura ţuturor.

Alţii strigară:

— Nu mai putem!

— Ne-am spetit!

— Ne prăpădim cu zile!

Vorbeau toţi. Cămăraşul îl măsură pe ghirău.

— Ce-ai de spus? îl întrebă, arătându-i cu înţeles mulţimea care clocotea înaintea lor.

— Aista-i capul răutăţilor. El îi pune la cale pe oameni să se ridice împotriva orânduirii noastre, care aşa am

apucat-o. Îţi arăt eu ţie, spurcăciune şi viperă ce eşti! se năpusti el, apoi, cu pumnii ridicaţi, către Pavalache.

În acelaşi timp sute de glasuri se ridicară, ca un talaz în furtună. Câţiva ieşiră din rânduri. Bârsan rămase împietrit, cu mâinile în aer. Huiduielile curgeau ca grindina peste capul lui. Cămăraşul bătu de câteva ori din palme să fie linişte. Mulţimea de oameni, ale căror feţe pâlpâiau ca nişte torţe, trezea în el spaime nelămurite. Mai văzuse el ţărani răzvrătiţi, în ţinutul isprăvniciei sale, dar atunci venise seara în mijlocul lor; nu le văzuse feţele, le auzise numai glasurile tunând ameninţător la o margine de sat. Avusese oaste lângă el şi nu se temuse. Acum însă e singur în faţa acestei dezlănţuiri năprasnice şi simte că n-are destulă putere s-o potolească numai cu vraja vorbirii. Făcu semn unui bătrân să se apropie de el. Era Spiridon Buhneş, ce sta mai în faţă.

— Eşti mai bătrân, moşule, spune-le să tacă. Să stăm de vorbă ca oamenii şi să ne înţelegem.

— Noi tot aşa vrem, boierule.

Se făcu tăcere. Buhăiescu îşi puse barba în piept, chip să cugete la ceea ce avea să spună. Toţi aşteptau cu răsuflarea tăiată.

— Oameni buni, începu el, să facem lucrurile după rostul lor. Am ascultat plângerile voastre, ştiu ce vă doare, însă cinstit trebuie să vă spun: cu de la mine putere nimic nu mi-e îngăduit a face. Da-Îţi-mi răgaz şi făgăduiesc a dobândi ceea ce vreţi.

Mă voi duce la măria sa vodă şi-i voi spune păsul vostru. Trag mare nădejde ca inima cea bună a măriei sale să se deschidă pentru voi. Până atunci, rogu-vă, vedeţi-vă de treabă. Se cere sare multă şi ocna nu poate sta locului…

Îndemnaţi de bătrânul Buhneş oamenii se risipiră. Să aştepte! Altceva ce puteau face deocamdată? într-o săptămână, două se va vedea ce pramatie mai este şi cămăraşul ăsta nou…

XXI

Toamna se ivi cu dimineţi răcoroase şi cu dealurile, aburite de brumă, scânteind în soare. Ocnaşii încă nu

primiseră răspuns la cererile lor şi murmurele se înteţeau cu fiecare zi.

Când caleaşca cea nouă a cămăraşului fu văzută suind pe obreaja dâmbului, vestea se răspândi ca fulgerul în toată ocna.

— S-a întors cămăraşul de la Ieşi!

— Vine cu răspunsul lui vodă!

Buhăiescu sosi. Ca de obicei, ghirăul se ţinea în urma lui. Ocnaşii lăsară lucrul şi se adunară în faţa cancelariei. Vocile zumzăiau ca într-un stup de albine.

— Să fie tăcere! se ridică un vătaf.

Zumzetul vocilor încetă. În pragul cancelariei, cămăraşul ţinti pe cei adunaţi şi începu să vorbească fără nicio introducere!

— Vă aduc răspuns la plângerile ce mi-aţi înfăţoşat cu o lună în urmă. Am cu mine un hrisov al domnului, care în marea lui milostenie vă statorniceşte drepturi noi de aici înainte. Ascultaţi!

Desfăcu o hârtie cu două peceţi mari şi citi din ea apăsând anume pe numele domnitorului, „voievod şi gospodar al Moldovei”, ca şi cum ar fi vrut să-i încredinţeze de tăria zapisului ce ţinea în mâini. Să nu-şi închipuie oamenii aceştia că el le-a adus un oarecare ipisoc de la vistierie sau de la marele vornic. Nu! E un hrisov semnat de însăşi mâna domnului. Oamenii se siliră să prindă fiecare cuvânt iar cei mai bătrâni duseră mâna la ureche ca să nu scape nimic. Buhăiescu citi:

„După pliroforia ce am dat domniei mele dumnealui cămăraşul nostru de la Ocnele Moldovei, măcar că după alte jălbi se găseşte statornicită plata şalgăilor hrisoveliţi de la ocnele noastre susamintite ca să se facă în potrivire cu cisla ce fiecare este vrednic a scoate, poruncim ca să fie plătit drobul de sare cu şaptesprezece parale în loc de cincisprezece şi încă să li se dea aşijderea câte un mertic de sare, aşa cum se află hărăzit prin hrisovul domnesc de la zece faur leatul 1789.

Şi pentru slujba ce slujesc domnului şi ţării, poruncim ca şi mai înainte să se facă împărţire de pământ

pentru hrană din trupul moşiei ce are ocna în sama ei, iar pe deasupra mai poruncim ca să aibă şalgăii mila şi priveleghiul ca să fie slobozi a face alişveriş numai ei în Târgul-Ocnei şi satele din jur, de carne, pâne, vin şi rachiu, nesupuşi la nicio dare, nici de havalea sau clacă, numai fără decât a fi pururea la tăiatul sării.

Având în prevedere că este trebuinţă de sare multă ce se cere peste hotare, nu se poate să dăm oblăduirea noastră ca să fie cisla de şase drobi în loc de zece".

— Zece drobi? şuieră cineva din fund şi după el alte voci se alăturară.

Buhăiescu strânse hârtia sul. Se aştepta să-i vadă aruncându-şi căciulile în sus de bucurie, să dea năvală peste el să-i sărute botinele, să chiuie, să cânte şi să încingă hora înaintea lui ca în faţa unui binefăcător pe care trebuie să-l acopere de slava fericirii lor. Şi când colo… Nimic din toate acestea!

Oamenii au murmurat şi apoi s-a aşternut o tăcere ca un pod frânt între ei şi el. Cum? Două parale mai mult la drobul de sare să nu însemne nimic pentru această calicime? La zece drobi, asta preţuieşte douăzeci de parale pe zi! Dar privilegiul de a face negustorie în târg? Nici asta nu le-a plăcut? Nu cumva n-au înţeles despre ce e vorba? Mai citi o dată hrisovul. După aceea, ţintind cu degetul pe Buhneş, îl întrebă:

— Ce-ai de spus, moşule?

— Apăi, domnule cămăraş, noi una am cerut şi văz că alta ne-aţi adus. Două parale la drob, nu e cine ştie ce…

— Dar merticul de sare?

— Pe acela l-am avut şi înainte. Ni l-o luat pe nedrept domnia sa cămăraşul răposat, fie-i ţârna uşoară, dar fusese al nostru şi trebuia să ni-l dea.

— Dar de pământ n-ai nimic a zice?

— Zic şi de pământ. Acela s-a dat pe sprânceană. Cel de la luncă e mai bun şi se dă vătafilor şi neamurilor acestora. Noi, prostimea, nu apucăm niciun petec din el.

— Văz că de mertic puţin vă sinchisiţi, de cele două parale nici că vă pasă, iar în privinţa pământului aveţi

numai plângeri. Dar privileghiul ce vi-l dă măria sa să negustoriţi fără nicio dajdie către cârmuire? Aiasta nu-i puţin lucru!

— O fi treabă bună, se oţăii moş Spiridon, dar nu pentru noi. Când ai a împlini zece drobi pe zi, başca zilele de havalea, să zgârii Dumnezeu ştie cu ce bucăţica de pământ – fiindcă scule şi vite n-avem – te întreb, boierule, cui mai rămâne timp să facă negustorie? La drept vorbind nici nu ne pricepem. O să ne dăm pe mâna negustorilor şi ei or trage toată pleaşca şi noi cu nimic nu ne-om alege…

— Atunci ce vreţi, oameni buni? Am ajuns că nu mai înţeleg nimic…

— Dar noi foarte limpede am vorbit domniei tale. Să ne fie cu iertare, dar vedem că nu ne-aţi înţeles. Vrem să ni se scadă cisla. Să dăm numai şase drobi pe zi. Aiasta cerem…

— Nu se poate! izbucni Buhăiescu întărâtat.

Le întoarse spatele, intră în cancelarie şi trânti uşa în urma lui, tremurând de mânie. Era decepţionat. Are dreptate ghirăul! Cu blândeţea nu va face nimic. Întinzi oamenilor un deget şi ei vor mâna toată… Nu, aşa n-o să meargă… E adevărat că el fusese trimis aici să aducă împăciuire, dar pe cât se pare, nu poate fi vorba de aşa ceva decât dacă… Se aşeză la masa de scris şi începu să răsfoiască un registru luat la întâmplare, dând nervos foile peste cap. Ghirăul sta la o parte descompus, umilit, vinovat parcă de tot ce s-a întâmplat. Văzându-l, se răsti la el:

— Ai văzut, ghirăule? Iaca, nu merge treaba.

— Ar merge, cucoane, dacă oamenii n-ar fi uneltiţi la nesupunere. Mă tem că nu mai putem face sare pentru Galaţi…

Buhăiescu îl privi tulburat. Întrebă:

— Ce tot glăsuieşti acolo? Cine unelteşte? Hai, spune o dată! în ochii lui străluci o flacără vie.

— Domnule cămăraş, Îţi-am mai fost spus domniei tale cine-s aceia. I-ai văzut cine sunt… Unu e Sandu Pavalache. celălalt Dumitrache Busoiu. Şi mai e bătrânul Spiridon Buhneş. Aiştia-s capul răutăţilor.

— Pe bătrân mi-ai spus că ai să-l treci la nevolnici.

— Aşa voi face, dar merele putrede rămân… O să strice şi pe cele bune…

— Şi ce mă înveţi a face?

— Nimic, domnule cămăraş. Totul am să fac eu. Să-i scoatem pe flăcăi. N-avem nevoie de aţâţători.

— Adică, cum? Vrei să-i faci nevolnici şi pe ei?

— Nu, una ca aiasta n-ar merge, că-s tineri. Îi dăm însă pe mâna domnului căpitan Costache, să-i vâre la oştire…

Aşteptă răspunsul, încordat, ca un arc gata să se frângă. De răspunsul cămăraşului atârna toată starea lui. Numai azvârlind din ocnă pe Sandu şi Dumitrache ca pe nişte măsele găunoase, puterea lui, de a ţine oamenii în mână şi de a se juca cu voinţa lor, va rămâne ca înainte, neştirb: tă, şi treburile vor merge cum au mers până acum. Buhăiescu se ridică de la masă şi făcu câţiva paşi, îngândurat. Deodată se întoarse hotărât:

— Fă cum ştii… Nu mă amestec… Numai linişte să fie!

— O să fie, cucoane, o să fie! Pun capul meu le-o să fie!

Şi se retrase imediat, grăbit, săltăreţ, strălucind de o bucurie lăuntrică, răscolitoare.

Căpitanul Costache îl primi bine dispus. Îşi închipuia că vine cu vreo invitaţie de la noul cămăraş care până acum n-a catadicsit să stea la petrecere cu notabilii târgului.

— Ce vânt te aduce, moş ghirău? Au nu cumva au fugit iar tâlharii din ocnă?

— De hoţi nu mai avem grijă de când ai binevoit domnia ta să ne mai dai trei călăraşi de gvardie. Avem alte necazuri… Pe ocnaşii din rufetul meu îi furnică gândul războiul… răzmeriţei…

— Aoleo! Iarăşi? se cutremură omul ordinii. Şi de ce n-ai binevoit să-mi spui până acum?

— Am crezut şi noi că o să-i îmblânzim cu vorbe de miere… Nu merge, domnule căpitane, nu merge! Iaca e

tocmai bine să afli şi domnia ta. Vin din partea domniei sale domnul cămăraş. Avem în rufet doi diavoli de băieţi. Pe aceia dacă i-ai scoate, de nimic n-ar mai fi nevoie. Maria sa cămăraşul Îţi-ar fi recunoscător.

— Ce mai vorbă! Dacă vrea domnia lui, îi pun îndată la popreală. Spune-mi cine sunt şi trimit călăraşii să-i ridice. Le trag şi o mamă de bătaie…

— Nu aşa.

— Atunci, cum?

— Să-i faci catane.

Căpitanul se scărpină după ceafă. Stătu puţin pe gânduri şi răspunse:

— Treaba nu-i grea. Mai întâi însă să faci bine să mi-i scoţi din rufetul ocnei.

— Îi scot, ce mare lucru.

— Să-mi aduci ţidulă de la cămăraş cu pecetea ocnei că nu mai sunt în rufet şi las pe mine! Mâne-zi îi trimit la polcul din Bacău. Şapte ani n-ai să mai ştii de ei…

Scoaterea lui Sandu şi Dumitrache din rufetul ocnei se făcu fără ca măcar ei să prindă de veste. Venind acasă şi aflând că sunt poftiţi să se ducă degrabă la căpitănie, se frământară zadarnic cu gândul să afle de ce are nevoie căpitanul de ei.

— Vi s-a spus că nu mai sunteţi rufetaşii ocnei? îi întâmpină acesta de la uşă.

— De când? se miră Sandu.

— De azi! Am primit şi ţidulă de la ocnă. Nemaifiind rufetaşi, vă iau la cătănie.

Apucă pe ascuns un foarfece mare care semăna mai mult cu un cleşte şi se apropie de Sandu. Îi vârî mâna în păr şi apucându-i un mănunchi de plete îl reteză dintr-o singură tăietură smucită. Băiatul icni de durere. Căpitanul se mişcase atât de repede că Sandu nici nu şi-a dat seama ce se petrece. Cu aceeaşi repeziciune veni la Dumitrache; acesta ridică mâna, vrând să se apere.

— Lasă mâna jos, că bag hangerul în tine! se răsti Costache învârtind foarfecul în chipul unei spade cu care ameninţa să-i străpungă pieptul. El lăsă mâna jos şi coborî

privirile în pământ, pline de obidă. Pletele lui căzură alături de ale lui Sandu, ca nişte frunze smulse de un vânt nemilos de pe coroana unor copaci falnici…

— Ei, băieţi, deveni mai vesel căpitanul, sunteţi cătane!

Puse pe un călăraş să le taie şi restul părului din cap şi când îi văzu chilugi, izbucni în râs:

— Ai mei sunteţi! Dimineaţă vă pornesc spre Bacău. Mergeţi acasă şi pregătiţi-vă de drum. Să nu vă dea în cap să fugiţi. Oriunde vă duceţi, capetele chiluge o să vă dea de gol. Zapciii şi ceauşii stăpânirii o să vă ghicească cine sunteţi şi o să vă aducă înapoi. Şi atunci, de mâna mea nu mai scăpaţi. Hai, plecaţi…

În aceiaşi noapte, la cântatul cocoşilor, tinerii se îndreptară spre căpitănie. Veniră cu ei şi părinţii. Sandu mergea înainte, cu Călina; în urmă veneau Dumitrache, cu părinţii lui şi ai lui Sandu. Drumul trecea prin uliţa Mandroiului, pe unde era şi casa ghirăului Bârsan. Se strecurară prin faţa ei şi o măsurară cu priviri de ură. Casa domnea nepăsătoare, cufundată în întuneric. La ora aceea târgul întreg dormea. La vreo treizeci de paşi după casa lui Bârsan, Sandu se desprinse de braţul Călinei şi dispăru mistuit de întuneric. Ceilalţi merseră câtva timp înainte, dar se opriră îngrijoraţi. Călina îşi frângea degetele cu nelinişte mare. Bătrânul Pavalache făcu drum întors să-şi caute feciorul. Deveni nerăbdător şi Dumitrache, străduindu-se să nu dea pe faţă ceea ce îl tulbura şi pe el. Într-un târziu, Sandu se desluşi în întunericul uliţei. Toţi răsuflară uşuraţi; el însă gâfâia ca după o goană nebună.

— Unde-ai fost? îl întâmpinară cu întrebările.

— Eh, mi-am luat rămas bun de la un cumătru… răspunse cu un glas de batjocură. Pe faţa lui flutura un zâmbet aprins iar în ochii mari îi fâlfâia o văpaie de flăcări. Din cauza întunericului nimeni nu vedea cum se schimbase la faţă. Dumitrache, şi numai el, îl simţi răbufnit de o mare bucurie. Înţelese şi tăcu.

La căpitănie lucrurile au mers repede. Doi călăraşi aşteptau să-i pornească. Merseră în pâlc până la barieră.

Aici se despărţiră, luându-şi rămas bun de la ai lor. Ca să nu audă plânsetele stârnite în urma lor, urcară degrabă pe dealul Galeanului. De acolo, de sus, se vedeau limbi mari de flăcări brăzdând cerul plumburiu.

— Arde! strigă îngrozit unul din călăraşii de escortă.

Dumitrache tresări înfiorat. Îşi privi prietenul cu ochi iscoditori.

— Arde casa ghirăului, spuse Sandu liniştit, continuându-şi drumul, nepăsător. Se aplecă numai pe furiş spre urechea lui Dumitrache şi-i şopti cu înfrigurare:

— I-am plătit-o! Apoi, scrâşnind din dinţi: Dacă l-a găsit focul dormind, nici scrum nu se mai alege din el…

A început să se lumineze de ziuă. Soarele a răsărit speriat de după un dâmb negru. Toată valea s-a îmbrăcat într-o lumină bolnăvicioasă, din cauza norilor de fum ce se ridică dinspre târg. Livezile despărţite de zăplazuri drepte şi cu copacii încărcaţi de roadă par tablouri pictate de mâna unui vrăjitor: ici, roşul apăsat al frunzelor de cireşi, dincolo, galbenul cuminte al frunzelor de zarzăr, apoi verdele încruntat al nucilor mari şi răsfiraţi, lângă verdele vesel al merilor.

Dumitrache privi tabloul prin pânza de fum şi respiră adânc, cu sete. Apucă mâna prietenului său şi, strângând-o la piept, închise ochii, ca şi cum ar fi vrut să înveşnicească în mintea lui această privelişte neobişnuită, a unei dimineţi reci de toamnă cu soare, cu vânt şi miros nesuferit de chirpici ars…

Sfârşit

Responsabil de carte i M. Vasiliu Tehnoredactor! S. Gusti

Cât la cules: *27. Ci.59. Bun de tipar*: *18.07.59, Tiraj*: *8160 ex. Hârtiesemi vel-nu mată de 65* gr. m. *Fi. 540X8 – 101 6. Coti ed 10, 2». Coli de tipar 14. Ediţia I. Comanda 4276. A. nr. 0818. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 R-32.*

Tiparul executat sub comanda nr. 1220 la întreprinderea Poligrafică nr. 3, str. Pitagora nr. 16 = 18. Bucureşti – R.P. R.

Lei 4,70